

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI PROGRAMI

TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ
DEĞERLER (TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI BAĞLAMINDA)

Hazırlayan:

Sevil AYDIN

Danışman:

Doç. Dr. Ferhat KARABULUT

MANİSA-2018

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI Tez Savunma Sınavı Tutanağı	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 13.11.2018 tarih ve 41/Ek-4 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sevil AYDIN'ın "Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler (Türkiye Türkçesi Ağzları Bağlamında)" konulu tezi incelenmiş ve aday 19.12.2018 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **80** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

ÜYE *Ayşe İlker* *Doç. Dr. Ferhat Karabulut* BASKAN *Bemath* ÜYE *Doç. Dr. Ekerem Ayen*
E. Bemath

Evet Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler (Türkiye Türkçesi Ağzları Bağlamında)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/10/2018

Sevil AYDIN

ÖZET

TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER (TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI BAĞLAMINDA)

Bu çalışmada, ölçünlü Tuva Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerli sözcükler tespit edilip sınıflandırılmıştır. Yalancı eş değerli sözcükler; iki ayrı dil yahut lehçede, ses ve şekil yönünden birbirine benzeyen ancak anlamsal açıdan farklılık gösteren sözcüklerdir. Bu sözcükler lehçeler arası aktarmalarda, aktarıcıların hatalar yapmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmayı, Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki aktarmalarda, yalancı eş değerli sözcükler nedeniyle yapılan hataların önüne geçmek için hazırlanmış bulunmaktadır.

Çalışmamızın giriş bölümünde; konu, amaç, yöntem, önem ve literatür taraması ile kısıtlılıklar hakkında açıklama yer almıştır. Birinci bölümde; Tuva Türkleri ve Tuva Türkçesine dair bilgiler verilmiştir. Ardından Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesini etkileyen dillere değinilmiştir. İkinci bölümde, yalancı eş değerlik konusu açıklanmış ve bu konu üzerinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde; ölçünlü Tuva Türkçesi ve ölçünlü Türkiye Türkçesi ile ölçünlü Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerli sözcükler tasnif edilmiştir. Tasnifte sözcükler öncelikle türüne göre “isimler” ve “fiiller” olarak iki ana başlık altında verilmiştir. Türlerine göre ayrılan yalancı eş değerler, “tam yalancı eş değerli isimler”, “kısmî yalancı eş değerli isimler”, “tam yalancı eş değerli fiiller”, “kısmî yalancı eş değerli fiiller” olmak üzere dört alt başlıkta sınıflandırılmıştır. Ardından yalnızca Türkiye Türkçesi Ağızları ve ölçünlü Tuva Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler tasnif edilmiştir. Sonuç kısmında ise tespit edilen yalancı eş değerli sözcükler ile ilgili istatistiksel bilgiler verilmiş ve açıklamalarda bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Tuva Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türkiye Türkçesi Ağızları, Yalancı Eş Değerler.

ABSTRACT

FALSE EQUIVALENTS BETWEEN TUVAN AND TURKISH (IN THE CONTEXT OF TURKISH LOGIC DİALEKT)

In this study, the false equivalents between the standard Tuvan and the standard Turkish, the standard Tuvan and the Turkish dialects are identified and classified. The false equivalent words; words, in two different languages or dialects, which resemble each other in terms of phonologically and morphologically, but semantically include difference. These words are the expressions that cause the transponders to make mistakes in the transfer among the dialects. We have carried out this study to solve one of the transfer problems in the studies related to the Tuvan.

In the introduction of our study; the explanation about the subject, purpose, method, importance, literature review and limitations is taken part in. In the first chapter; the languages which affect the Tuvan and the Turkish are mentioned after the information related to the Tuvan and the Turkish is given. In the second chapter, the subject of the false equivalence is explained and the studies on this subject are introduced. In the third chapter; the false equivalence between the standard Tuvan and the standard Turkish, the standard Tuvan and the Turkish dialects are classified. In the classification, the words are first examined as two main titles as “nouns“ and “verbs” according to their type. The false equivalents are then categorized as four sub-headings: “full false equivalents nouns”, “partial false equivalents nouns”, “full false equivalents verbs”, “partial false equivalents verbs”. Then the words which indicate the feature of being the false equivalents between the Turkish Dialects and the standard Tuvan are classified in the same way. In the result part, statistical information related to the false equivalent words is given and explanations were made.

Key Words: Tuvan, Turkish, Turkish dialects, false equivalents.

ÖNSÖZ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1990'lı yıllarda ÷lkemizde Türk lehçelerine dair yapılan çalışmalar artmıştır. Bu çalışmalarla birlikte lehçeler arası aktarma faaliyetleri de çoğalmıştır. Yalancı eş değerler, yapılan aktarmalarda, aktarıcıların hata yapmasına sebep olan unsurlardan biri haline gelmiştir. Yalancı eş değerli sözcükler, kaynak dil/lehçe ve hedef dil/lehçe arasında aynı ses ve şekil özelliklerine sahip yahut aralarında ses denklikleri olan ancak farklı manalara gelen sözcüklerdir.

Bu çalışma, Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli sözcükler üzerine yapılan ilk çalışma olması ağıısından önemlidir. Diğer önemli unsur ise, çalışmada ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağıızları arasındaki yalancı eş değerli sözcüklere yer verilmiş olmasıdır.

Çalışmada Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde bulunan 8.250 Tuvaca sözcük taranmıştır. Ölçünlü Tuva Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasında tespit edilen yalancı eş değerli sözcükler, öncelikle türlerine göre, isim ve fiiller olarak iki bölüme ayrılmıştır. Ardından isim ve fiil türlerindeki yalancı eş değerler, tam yalancı eş değerli isimler, kısmî yalancı eş değerli isimler, tam yalancı eş değerli fiiller ve kısmî yalancı eş değerli fiiller olmak üzere dört ayrı bölümde incelenmiştir. Yalnızca Türkiye Türkçesi ağıızları ile ölçünlü Tuva Türkçesi arasında tespit edilen yalancı eş değerli sözcüklerin tasnifi de bu şekilde yapılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında büyük katkıları olan, bilgi birikimini, tecrübelerini ve zamanını benden esirgemeyen saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Ferhat KARABULUT'a; tavsiyeleriyle yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Serpil ERSÖZ'e; ayrıca çalışmayı hazırlama sürecinde desteklerini gördüğüm sevgili eşim Erkan AYDIN ve kıymetli ablam Sinem ARSAN'a; çalışmanın yanı sıra eğitim hayatıma büyük katkıları olan aileme, özellikle değerli annem Hatice HİÇYILMAZ ve kıymetli dostlarım Manolya URAS ile Tayfun URAS'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Sevil AYDIN

Manisa, 2018

İçindekiler

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
a. Konu	1
b. Amaç	1
c. Yöntem	1
d. Önem ve Literatür Taraması	3
e. Kısıtlılıklar	5
BİRİNCİ BÖLÜM	
TUVA TÜRKLERİ VE TUVA TÜRKÇESİ	
1.1. TUVA TÜRKLERİNE DAİR	6
1.2. TUVA TÜRKÇESİ	10
1.2.1. Ünlüler	12
1.2.2. Ünsüzler	13
1.2.3. Tuva Türkçesindeki Ünsüz Değişmeleri	14
1.3. TUVA EDEBİYATI	14
1.4. TUVA TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİ ETKİLEYEN DİLLER	16
İKİNCİ BÖLÜM	
YALANCI EŞ DEĞERLİK	
2.1. YALANCI EŞ DEĞERLİK KAVRAMI	19
2.2. AKTARMA PROBLEMLERİ VE YALANCI EŞ DEĞERLİK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31
ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLERİN TESPİTİ	31

3.1. ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER	32
3.1.1 Yalancı Eş Değerli İsimler	32
3.1.1.1. Tam Yalancı Eş Değerli İsimler	32
3.1.1.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler	119
3.1.2. Yalancı Eş Değerli Fiiller	135
3.1.2.1 Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller	135
3.1.2.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller	147
3.2. ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER	155
3.2.1. Yalancı Eş Değerli İsimler	155
3.2.1.1 Tam Yalancı Eş Değerli İsimler	155
3.2.1.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler	184
3.2.2. Yalancı Eş Değerli Fiiller	186
3.2.2.1. Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller	186
3.2.2.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller	191
SONUÇ	191
KAYNAKÇA	195

KISALTMALAR DİZİNİ

Alm.	Almanca
Ar.	Arapça
bkz	Bakınız
Çev.	Çeviren
Çin.	Çince
Er.	Ermenice
Ed.	Editör
Far.	Farsça
Fr.	Fransızca
Haz.	Hazırlayan
İng.	İngilizce
İsp.	İspanyolca
İt.	İtalyanca
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
Por.	Portekizce
Rum.	Rumca
Rus.	Rusça
ss	Sayfa sayısı
TT	Türkiye Türkçesi
TTA	Türkiye Türkçesi Ağızları
TuvT	Tuva Türkçesi
t.y.	Tarihi yok
vd	ve diğerleri

EKLER LİSTESİ

EK 1: Tespit Edilen Yalancı Eş Değerlerin Çeşitli Niteliklerine Göre Tasnifi

GİRİŞ

a. Konu

İki dil veya lehçe arasında yazılışları ve söylenişleri aynı, ancak anlamları kısmen ya da tamamen farklı olan sözcüklere yalancı eş değerli sözcükler denir. Bu çalışmanın konusu, ölçünlü Tuva Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi ve ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerlerdir.

b. Amaç

Yalancı eş değerli sözcükler, lehçeler arası aktarmalarda aktarıcıların hatalar yapmasına neden olan ifadelerdir. Çalışmada, ölçünlü Tuva Türkçesi ve ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli sözcükler tespit edilerek, aktarma hatalarının giderilmesi amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç ise, ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerliğin ne düzeyde olduğudur.

c. Yöntem

Çalışmanın konusu belirlendikten sonra yalancı eş değerlik ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Kaynak taraması sonucunda yapılan çalışmalar temin edilmiştir. Bu çalışmalar incelenip, eksiklikleri ve farklılıkları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili ulaşılan kaynaklar irdelenip yeterli düzeyde bilgi sahibi olunduktan sonra çalışmamızın ana kaynaklarını oluşturan sözlükler temin edilmiştir. Bu sözlüklerdeki sözcükler taranarak mukayese edilmiştir.

Yalancı eş değerlerin tespiti için Ekrem Arıkoğlu ve Klara Kuular'ın Türk Dil Kurumu Yayınları arasında yer alan Tuva Türkçesi Sözlüğü kullanılmıştır. Bunun yanı sıra 2005 yılında Kızıl'da basılmış olan Tuvaca-Türkçe Sözlük (Tıva-Türk Slovar)'ten de faydalanılmıştır. Sözcük taraması yapılırken ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü dikkate alınmıştır. Ancak fişlenilen sözcüklerin anlamları Tuvaca-Türkçe Sözlük'teki anlamlar ile de mukayese edilmiştir. Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüklerin farklı anlamları verilmiş ise bunlar dipnotlarda belirtilmiştir. Türkiye Türkçesindeki sözcükler, mevcutta Büyük Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğü bulunmasına rağmen güncelliğini koruyor olması dolayısıyla

<http://www.tdk.gov.tr/> sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü)'nden taranmıştır. Tespit edilen yalancı eş değerler fişlenmiştir.

Ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde yalancı eş değer olarak tespit ettiğimiz sözcüklerin birkaçının Tuvaca-Türkçe Sözlük'te farklı anlamlarda verildiği dikkatimizi çekmiştir. Örneğin; “moral” sözcüğünün anlamı, Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde “ahlâk” olarak verilmiştir. Bu anlamı ile sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir. Ancak Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “moral, ahlâk, ak töre” şeklinde açıklanmıştır. Bu anlamı dikkate alındığında ise kısmî yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir. Yahut Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde “dilim” sözcüğü “kereste” anlamı ile açıklanırken, Tuvaca-Türkçe Sözlük'te yine “dilim” anlamı ile verilmiştir. Tuvaca-Türkçe Sözlük dikkate alındığı takdirde bu sözcük, eş sesli sözcük niteliğindedir. Bu gibi durumlarda ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü dikkate alınmıştır ve dipnotlarda bu sözcüklerle ilgili açıklamalarda bulunulmuştur. Tuva Türkçesine dair daha kapsamlı yeni bir sözlük hazırlanması halinde bu sözcüklerin yeniden değerlendirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Sözcük taraması esnasında fonetik değişimler göz önünde bulundurulmuştur. Tuva Türkçesi ünlüler bakımından kısa, uzun ve gırtlaksı ünlüler olmak üzere üç grupta değerlendirilir. Uzun ünlülü sözcükler çift ünlü ile gösterilirken, gırtlaksı ünlüler sertleşme işareti ile sözlüklerde yer almaktadır. Örneğin; Tuva Türkçesindeki gırtlaksı ünlülü “I. yük, II. yön, taraf, cihet” anlamına gelen “çük/ чүк” sözcüğü, Tuvaca-Türkçe Sözlük'te görüldüğü üzere sertleştirme işareti ile verilmiştir. Yahut “soyut, mücerret” anlamına gelen “tuugay/туугай” sözcüğü iki ünlü ile yazılmıştır. Dolayısıyla uzun ve gırtlaksı ünlüler, normal ünlüden farklı bir fonem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple çalışmada uzun ve gırtlaksı ünlü bulunduran sözcükler değerlendirmeye alınmamıştır. Ancak Türkiye Türkçesinde karşılık bulan ve sözlüklerde yer alan uzun ünlülü “hayâ, kâm” gibi sözcüklere yalancı eş değerli sözcükler kategorilerinde yer verilmiştir.

Tuva Türkçesine çeşitli sebeplerle Moğolca, Tibetçe ve Rusça; Türkiye Türkçesine ise Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca vd. dillerden çok sayıda sözcük alıntılanmıştır. Ancak Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde sözcüklerin kökenlerine dair bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmada, Güncel Türkçe Sözlük'te verildiği üzere yalnızca Türkiye Türkçesindeki alıntılanmış olan sözcükler belirtilmiştir.

Ölçünlü Tuva Türkçesi ve ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler verilirken, aynı sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanıyor olması halinde, ağızlardaki kullanım şekli ve anlamları da aynı maddeye dahil edilmiştir. Daha sonra yalnızca ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerli sözcükler sınıflandırılmıştır.

Tez bittikten sonra tespit edilen yalancı eş değerler tablolar halinde “EK 1”de verilmiştir. Yalancı eş değerli sözcükler türlerine ve niteliklerine göre; eş sesli sözcüklerde görülen tam/kısmî yalancı eş değerli sözcükler ve ses değişimleri görülen tam/kısmî yalancı eş değerli sözcükler olarak tablolatırılmıştır. İlk olarak ölçünlü Tuva Türkçesi ve ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler sınıflandırılmıştır. Ardından ölçünlü Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerler tasnif edilmiştir.

d. Önem ve Literatür Taraması

Aynı kökten gelen ve farklı coğrafyalarda gelişimini sürdüren Türk lehçelerinin söz dağarcıklarında, zaman içerisinde fonetik, morfolojik ve semantik farklılıklar meydana gelmiştir. Lehçeler arasındaki bu farklılıklar, Türk soyu olarak karşılıklı anlaşılabilirlik ve yazılı malzemelerimizi aktarmada sorun teşkil etmektedir. Bu noktada yalancı eş değerli sözcükler, yanlış anlaşılmalara, anlam karmaşasına neden olmaktadır. Bir lehçede olumlu anlama gelen bir kelime, diğer lehçede olumsuz anlama gelebilmektedir. Bu durum, lehçeler arası aktarmalarda birçok hataya sebebiyet verdiği gibi iletişim esnasında insanları zor durumda bırakabilmektedir. Lehçeler arasında yalancı eş değerlik üzerine yapılan bu tür çalışmalar, Türk lehçelerini öğrenmek, araştırmak yahut duyduğu zaman anlamak isteyen insanlara katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda karşılıklı anlaşılabilirlik oranını yükselterek Türk dünyasının entegrasyonu için önem arz etmektedir.

Bu çalışma elbette bu tür çalışmaların ilki değildir. Daha önce de Türk lehçeleri arasında yalancı eş değerlik konusu ile ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Hatta popüleritesi yükselen bir çalışma alanıdır. Konu ile ilgili hazırlanan yüksek lisans tezleri şunlardır: “Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerlik” (Çelik, 2005); “Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler” (Gül, 2011); “Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Yalancı Eş Değerler” (Kırömeroğlu, 2011); “Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş

Değerler” (Özlem, 2013); “Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Bermaganbetova, 2016); “Güneybatı Türk Lehçelerinde Yalancı Eş Değerlik”, (Cengiz, 2017).

“Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları” (Eker, 2012) doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Yalancı eş değerlik konusunda hazırlanmış olan makaleleri ise şu şekilde sıralayabiliriz: “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine” (Tokatlı, 2004: 141-156); “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği” (Uğurlu, 2004: 29-40); “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” (Kirişçioğlu, 2006: 21-35); “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Ergönenç Akbaba, 2007, 1-29); “Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Ersoy, 2007: 60-68); “Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik” (Ernazarov, 2008: 31-49); “Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Yıldız, 2009: 611-659); “Lehçe İçi Aktarmada ‘Yalancı Eş Değerlik’” (Uğurlu, 2011: 1877-1890); “Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” (Direkçi; Gülmez, 2012: 133-154); “Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği)” (Alkan, 2012: 671-688); “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu” (Uğurlu, 2012: 215-222); “Türkmen Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Beşen Delice, 2013: 131-146); “Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Sözcükler” (Özeren, 2014: 111-127); “Türkmen Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Çakmak, 2014: 15-53); “Gagauz Türkçesi Ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler” (Büke, 2014: 215-229); “Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik: Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği” (Aktaş, 2015: 1-16); “Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinde Yalancı Eş Değerler (İsim ve İsim Soylu Kelimeler Örneği)” (Güngör, 2017: 133-171); “Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” (Akca, 2017: 91-132).

Yalancı eş değerlik konusunda basılmış olan kitaplar ise, “Kazan-Tatar Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (Çakmak, 2016); “Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değerler” (Yazıcı Ersoy, 2012)’dir.

Adını andığımız bu çalışmalara tezin ikinci bölümünde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

e. Kısıtlılıklar

Çalışmamıza başlamadan önce planlarımızdan biri, çalışmayı proje kapsamında Tuva'ya giderek hazırlamaktı. Ancak kısıtlayıcı bazı sebeplerden dolayı bu planı gerçekleştiremedik. Çalışmanın ana kısmı sözlüklere dayanarak hazırlanmış olsa da Tuva'ya gidemeyişimizi çalışmamız açısından bir eksiklik olarak görmekteyiz. Bu nedenle ehemmiyetine inandığımız bu projeyi doktora çalışması yapma imkanı bulduğumuz takdirde gerçekleştirmeyi hedefliyoruz.

Çalışmamızın ana kaynaklarından biri olan Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde 8.250 adet sözcük bulunmaktadır. Sözlükte, sözcüklerin en çok kullanılan üç, dört anlamı verilmiştir. Bu durum kısıtlayıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Bu tür çalışmalarda, sözcüklerin sözlüğe dahil edilmeyen farklı anlamlarının olması ihtimali, yalancı eş değerli sözcükleri sınıflandırmada hata yapılmasına neden olabilmektedir. Ancak hedef lehçeye dair Türkiye'de hazırlanmış olan tek kaynak, Tuva Türkçesi Sözlüğü'dür. Bu nedenle yalancı eş değerli sözcükler Tuva Türkçesi Sözlüğü taranarak tespit edilmiştir. Çalışmada, hataya sebebiyet vermemek için Kızıl'da basılmış olan Tuvaca-Türkçe Sözlük'ten de faydalanılmıştır. Tespit edilen sözcükler, bu sözlükteki anlamlar ile mukayese edilmiştir. Sözcüklerin anlamları arasında farklılık var ise bunlar dipnotlarda belirtilmiştir.

Çalışmada Tuva Türkçesine dair diğer dillerde hazırlanmış olan sözlükler kullanılabilirdi. Fakat bunun için sözlüğün hazırlanmış olduğu dili bilmek gerekiyordu. Bu açıdan kısıtlayıcı bir diğer unsur, yabancı dil sorunu olmuştur. Yabancı dil sorununun çözümü neticesinde, diğer dillerde bu tarz çalışmaların yapılıp yapılmadığı, yapıldığı takdirde hangi kriterlerin göz önünde bulundurulduğu, tespit edilen kelimelerin tasnif şekilleri de görüldü.

Bu çalışma ile, lehçeler arası çalışmalarda, üzerinde durulan lehçenin söz dağarcığına hakim olmanın önemini kavramış bulunmaktayız. Daha önce de değindiğimiz gibi ana kaynaklarımız olan sözlüklerde sözcüklerin tüm anlamları yer almıyor olabilir. Dolayısıyla hedef lehçeye hakim olmayışımız, çalışmada sözcüklerin mecaz, çağrışım, argo anlamlarını gözden kaçırmamıza ve farkında olmadan hata yapmamıza neden olabilir. Bu sebeple, bu çalışmaların daha kapsamlı,

proje çalışması şeklinde, lehçenin konuşulduğu bölgeye giderek, uzun vadede yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Yalancı eş değerlik konusunda kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, çalışmayı kısıtlayan bir diğer unsurdur. Dikkat edildiğinde bu konuda başvurabileceğimiz çok yönlü, sosyolengüistik ve çeviribilim bağlamında bir kitap bulunmamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TUVA TÜRKLERİ VE TUVA TÜRKÇESİ

1.1. TUVA TÜRKLERİNE DAİR

Kendilerini “Tıva Kiji ya da Tıvalar” (Tekin; Ölmez 2003: 72)¹ olarak adlandıran Tuva Türklerinin büyük bir kısmı, Asya’nın orta noktası olarak anılan Tuva Cumhuriyeti’nde yaşamlarını sürdürmektedir. Tuvalar, tarih boyunca çeşitli kavimlerin nüfusu altında yaşamışlardır.

Ahmet Caferoğlu, “Türk Kavimleri” isimli kitabında Tuva Türkleri ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Vaktiyle Moğolistan’ın batısında oturan Türk halklarına Uryanhay, Altay Dağ-Kalmukları, Çuy-Kişi, Tannu-Tuvin’ler, Soyon, çocukluk halinde Soyot gibi çeşitli kavim adları takılmıştır. İlmî araştırma ve eserlerde, umumiyetle Soyon yahut Soyot etnonimi terviç edilmişken, bunlar kendilerine, Tuva, Tuba, Tıva kavim adını vermeyi daha yerinde bulmuşlardır. Son Sovyet Rusya iç idare taksimatında yerleri Muhtar Tuba eyaleti hâline getirilince, ister istemez Soyon yerine Tuba yahut Tuva kavim adı da kullanılmaya başlamıştır. Altay Türkleri gurubuna dahil Kara-Orman Tatarları da aynı adı taşımaktadırlar. Fakat soy bakımından birbirlerinden farklıdır. Taşındıkları son kabile adını Çin tarihlerinde geçen (To-pa) adıyla müşterek sayanlar da vardır. Bu yüzden menşeleri hakkında çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Samoyet ve Yenisey Ostyak’ları karmasından türedikleri fikri yaygındır. Bugünkü şivelerine bakılacak olunursa, daha fazla Oğuz-Uygur şive birliğine dahildirler. W.Radloff ise kendilerini Uygurların ahfadından sayarak, şivece Uygur, Karagas ve Yakut şivelerinden türeme kabul etmektedir” (Caferoğlu, 1988: 4-5).

Fridman ise “Tuva Şamanizmi” isimli çalışmasında Tuva Türklerinin yaşadığı bölge ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Tuva bölgesinin tarihi, Tuva’nın Türk hanlığı tarafından fethedildiği 6. yüzyıldan beri, bölgenin ve sakinlerinin çok sayıda değişik güçlerin etkisi veya kontrolü altına girdiğini gösterir: bunlar Türkler, Çinliler, Uygurlar, Kırgızlar,

¹Tekin ve Ölmez, Türklerin Dili isimli kitapta, Tuva Türklerinin bilimsel kaynaklarda Uryanhaylar, Soyotlar, Soyonlar ve Tannu-Tuvalar diye anıldığını dile getirir.

Altın Hanlar, Cungaryanlar ve Mançu Çinlileridir. Rusya ile resmi ilişki Çin ve Rusya arasındaki ticari ilişkilerin kurulduğu Pekin Anlaşması'yla 1860'ta başlar. 1881'den sonra Tuva'da Rus yerleşimlerine izin verildi. Tuva 1911'e kadar, Mançu Ching İmparatorluğu tarafından idare edilen dış Moğolistan'ın bir parçasıydı” (Fridman, 2002: 181).

“XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Moğolistan'ın hâkimiyeti altında bulunan Tuva daha sonra Çin hâkimiyetine geçmiştir” (Türkoğlu, 1992: 486). 1911 yılında Çin'de yapılan ihtilâlden faydalanan Tuvalar, bağımsızlıklarını ilan etmiş, ancak 1914 yılında Rusya'nın himâyesine girmek zorunda kalmışlardır. Koçoğlu Gündoğdu, Tuvaların 1921 yılında bağımsız cumhuriyetlerini Tannu-Tuva adıyla kurduklarını ve bu cumhuriyetin adını 1926 yılında Tıva Arat Respublika, yani Tuva Halk Cumhuriyeti olarak değiştirdiklerini ifade etmektedir (2014: 18). Ancak 1944'te, II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda Sovyetler Birliği'nin Tuva Halk Cumhuriyetini işgal etmesi ile birlikte Tuva, Sovyetler Birliği'ne dahil edilmiştir. 1961 yılına kadar muhtar bölge statüsünde olan Tuva'nın, bu tarihten itibaren Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti statüsüne geçtiğini belirten Türkoğlu, 1991 yılında Sovyetlerin çökmesiyle birlikte Rusya Federasyonu içerisinde cumhuriyet statüsü kazandığını bildirmektedir (2012: 486).

Arıkoğlu, bağımsızlıklarına ve kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olan Tuva Türkleri ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Tuvalılar, Sovyet rejiminin yoğun baskısına karşı korudukları kültür değerlerini, gelecekte de koruyup geliştirecekler. Tuva insanının başka hiçbir toplumda görülmeyecek derecede yüksek olan yurt sevgisi, tabiatla barışık yaşamaya dayalı hayat felsefesi onları her zaman kendi yurtlarının sahibi kılacak. Temiz ve zengin tabiat kaynakları, gelecekte ulaşım imkânlarının daha da gelişmesiyle, Tuva'yı turizm açısından cazip hâle getirecek. Dışarıya, özellikle Türkiye'ye, eğitim için gönderdikleri gençler Tuva'nın çağdaş dünya ile bağlarını kurmada ve geliştirmede yardımcı olacak” (2002: 178).

Tuvalar, Tuva Cumhuriyetinde yaşamlarını sürdüren Tuvalarla sınırlı değildir. Altay Tuvaları, Moğol Tuvaları, Çin'in kuzeybatısında yaşayan Cungar Tuvaları çok uzun zamandan beri Tuva Cumhuriyetinden ayrı yaşamaktadırlar. Öyle ki, Moğolistan'da bulunan Tuvaların bir kısmı Moğollaşarak dillerini unutmuş ve Moğol dilini kullanmaya başlamışlardır.

Akıncı ve Dok'un 2013 yılında, Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Topulukları 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu'nda sundukları “Tsengel Tuvalarının Türkiye Deneyimi: Kültür ve Dil Varlığının

Canlandırılmasında Kültür Aşırı Girişimler” başlıklı bildirisinde Tuva Türklerinin nüfuslarına dair sayısal veriler şu şekildedir:

“2010 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Rusya Federasyonu Tuva Özerk Cumhuriyeti’nde 307.930 kişilik nüfusun %82’si Tuvalardan oluşmaktadır (Federal Statistics Service, 2011). Moğolistan’da yaşamakta olan Tuvaların nüfusu, 2010 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre toplamda 5169 kişi olarak belirtilmektedir ((Монгол Улсын Үндэсний Статистикийн Хороо, 2011). Çin Halk Cumhuriyeti, Şinjian Uygur Özerk Bölgesi’nde yaşayan Tuva nüfusunun ise yaklaşık 2300 kişi olduğu tahmin edilmektedir (Yusha, 2011). Rusya Federasyonu Tuva Özerk Cumhuriyeti dışında yaşamakta olan Tuvalar, nüfuslarının az olması nedeniyle, başta dil olmak üzere kültür varlıklarının yitirilmesi tehlikesiyle karşı karşıyadır” (Akıncı; Dok 2013: 73).

Nadejda Tıdıkova, Altaylarda bulunan Tuvaların, Tuva dilini kullanmadıklarından dolayı ana dillerinin yok olma tehlikesinin eşiğinde olduğunu dile getirmiştir. Bazı bölgelerde Tuvacanın Altay edebî dili içinde eridiği gözlemlenirken, Rusların çoğunluğu oluşturduğu köylerde Tuvaların kullandıkları dilin Altaycadan ziyade Rusça olduğu görülmüştür. Tıdıkova, Tuvaların güçlü etnik öz bilince sahip olmalarının yanı sıra Tuvacanın genç Tuva nesline aktarımının yeterli düzeyde sağlanamadığını vurgulamıştır. Altaycayı kullanmayı tercih etmeyen Tuvaların esas dilleri de Rusça olmuştur. Tuvadaki sadece yetişkin Tuva Türkleri Altayca, Rusça ve Tuvaca olmak üzere üç dillidir (Tıdıkova, 2012: 528).

Çin’de bulunan Tuva Türkleri ise Zhanna Yusha’nın aktardığı bilgilere göre, kendilerini Kök-Monçak, Monçak veya Alday Tıvası olarak adlandırmalarına rağmen nüfusları az olduğu için pasaportlarında Moğol olarak kaydedilmektedir (Yusha, 2012: 599). Ülkede çok sayıda millet ile bir arada yaşam süren Tuvaların ana dili Tuvaca olmakla birlikte Çince, Kazakça ve Moğolcayı da bilmektedirler. Farklı dillerin de kullanılıyor olması ana dillerinde bazı değişikliklere sebebiyet vermiştir. Ancak Çin’deki Tuva Türkleri, yaşadıkları bölgeye ulaşımın zor olması gibi nedenlerle ana dilleri olan Tuva Türkçesini korumayı başarmışlardır.

Günümüzde Tuva Türklerinin büyük bir kısmının Tuva Cumhuriyeti’nde yaşadığını bildiren Arıkoğlu, ülkenin coğrafi konumu ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: “Rusya Federasyonu içerisinde özerk bir yapısı bulunan Tuva Cumhuriyeti’nin; güneyinde Moğolistan, doğusunda Buryat Cumhuriyeti, kuzeyinde Krasnoyarsk Oblastı, kuzeydoğusunda Hakas Cumhuriyeti, batısında Dağlık Altay Cumhuriyeti bulunmaktadır” (2007: 1151).

Fridman ise bölgeye dair bölgeye dair ayrıntılı bilgilere yer vermiştir:

“... Tuva, yüksek dağ sıralarıyla çevrili, ekoloji ve tecritin ekonomik ve siyasal yaşamını belirlediği geniş bir bozkır havzasıdır. Tuva’da çok sayıda nehir vardır, en önemlileri Kızıl’da aşağı ve yukarı Yenisey olarak iki kola ayrılan Yenisey ve Batı Tuva’yı geçerek Yenisey’e katılan Kemchik’tir. Doğu Tuva’da çok sayıda göl vardır ve aynı zamanda, Sibiryaya melezçami, sedir, huş, köknar ve gümüş köknar ağaçlarından oluşan Tuva ormanlarının %60’ından fazlası bu bölgede bulunur. Bu taygada (Büyük Orman) rengineyiği de dahil olmak üzere çok sayıda hayvan vardır. Bu bölgede sadece Tuva nüfusunun %5’i yaşar ve çoğunluğu avcı ve rengineyiği üreticisidir” (2002: 180-181).

Tuva, coğrafya açısından Yukarı Yenisey vadisidir (Kormuşin, 2001: 258). Yüzölçümü 170.500 km² olan Tuva Cumhuriyetinin başkenti Kızıl’dır. Dağlık bir ülke olan Tuva’da insanlar geçimlerini genellikle hayvancılık, avcılık ve tarımla sağlarlar.

“Tuva’nın başlıca doğal kaynakları, madenleri arasında altın, gümüş, uranyum, platin, kömür, asbest ve tuz sayılabilir” (Ölmez, 1996: 10). Bunların yanı sıra demir, cıva, kobalt, nikel, bakır, çinko, kurşun diğer yeraltı zenginliklerine dahil edilebilir.² Dolayısıyla Tuva’daki sanayinin önemli kısmını ham madde faaliyetleri oluşturur. Ayrıca tarım sektörü vasıtasıyla gıda sanayi, avcılık bağlamında deri sanayi ve de ülkenin dağlık olması dolayısıyla ağaç sanayileri de mevcuttur.

Geleneksel kültürlerini yaşatmaya devam eden Tuvalılar, Şamanizm (Kamlık) ve Budizm inancına sahiplerdir. Sayıları çok az olmalarına rağmen Hristiyan ve Müslüman olan Tuva Türkleri de bulunmaktadır. Ancak nüfusun çoğunluğu Tibet Budizmi olarak da anılan Lamaizm ibadet şeklini benimsemektedirler.

Türkolog Dr. S. Kayhan, Tuvaların Budda ile tanışıklıklarının XIII. asırda Moğol İmparatorluğuna dahil olmalarıyla başladığı ifade etmektedir. Ancak Budizmin kabulü ve yaygınlaşması Tuvaların Çin İmparatorluğu’na XVIII. asırda katılmalarıyla gerçekleşmiştir. Kayhan Tuvaların dini inanışları ile ilgili şu bilgileri verilmektedir:

“Budda dini Tuva halkının geleneksel örf ve adetlerini önemli ölçüde etkilemiştir. Tuvalar iki dinin arasında kendi hayat şartlarına uygun şekilde geleneklerini oluşturmuşlar. Şamanlık ve Buda Tuvaların beşikten mezara kadarki tüm geleneklerine yansımasıdır. Günümüzde de Tuva’da senkretik (karışmış) dini görüş yaygındır. Günlük hayatlarında Tuvalar her şeyi Şaman inanışlarına göre uygularken en çok hastalıkta bu uygulamadan medet ummuşlar. Tuvalar insan dünyasıyla ruh dünyasının arasında köprü oluşturan Şamanlığın insan sağlığını geri döndürdüğüne inanırlar” (Kayhan, 2017).

Fridman Tuva’daki Şamanizm ile ilgili şu bilgilere değinmektedir:

²Konuya dair bilgi, <http://www.dunyabulteni.net/haber/255708/asyanın-orta-noktasi-tuva> adlı erişim sitesinde yayınlanan “Asya’nın Orta Noktası Tuva” başlıklı çalışmadan edinilmiştir.

“Tuva’da uygulandığı biçimiyle Şamanizm, insanları şaman aracılığıyla yukarı ve aşığa dünyanın ruhlarına bağlayan bir inanç sistemidir. Şaman, vecd haline (hipnoz durumu da denir) geçiş sayesinde atalarının ve doğanın ruhlarıyla konuşarak kehanette bulunabilen ve geleceği tahmin edebilen, ruhlarını kaybetmiş ya da hastalıktan ıstırap çeken kişileri iyileştiren ve topluluğun sağlığı için ayinler yapan dinsel uygulayıcıdır” (2002: 182).

Sovyet yönetimi, himayesindeki diğer topluluklara yaptığı gibi Tuva Türklerine karşı da dinsizlik propagandası yapmıştır. Lamalar ve şamanlar, öldürülmüş yahut kamplara gönderilmişlerdir. Ancak 1970’lerden sonra bu baskı azalmış ve 1991 yılında Tuva’nın cumhuriyet statüsüne geçmesiyle Budizm devletin resmi dini olarak kabul edilirken, Şamanizm halkın eskiden beri sürdürdüğü bir inanç sistemi olarak varlığını devam ettirmiştir.

1.2. TUVA TÜRKÇESİ

Türk lehçelerinin Sibirya (Kuzeydoğu) grubunda yer alan Tuva Türkçesi, kelime içerisinde -d- sesinin korunması dolayısıyla çeşitli Türkologların sınıflandırmalarında adak/dağlığ grubunda yer almaktadır. Bu özelliği dolayısıyla yaşıyan Türk lehçeleri arasında eski Türkçeye en yakın Türk lehçesi olarak anılmaktadır.

Sovyetler Birliği, hükümranlığı altındaki birçok halka geçmişlerini, kim olduklarını unutturmaya çalışırken, menfaatleri doğrultusunda kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olan Tuva Türklerine dair bu asimilasyonu yapmamışlardır. Ancak resmi dilin Rusça oluşu ve Rusçanın gelecek vadediyor olması, kullanım alanını oldukça genişletmiştir. Buna rağmen, milli benliklerine bağlı olan Tuvalar, Sovyet Birliğinde dillerini koruyabilmeyi başarmışlardır.

20. yüzyıla kadar kendilerine ait bir alfabeleri olmayan Tuva Türkleri, Moğol ve kısmen Rus alfabesini kullanmışlardır. Arıkoğlu, Tuva alfabesinin çalışmalarına 1920’li yıllarda başlandığını ifade etmiştir (1997: 155). Tuva Türklerinin ilk kullandığı alfabelerden biri olan Latin kökenli Tuva alfabesi ise 1930 yılında kullanılmaya başlanmıştır. Bu alfabe günümüz Türkiye Türkçesine oldukça yakın bir alfabedir. 1930 öncesine kadar okur-yazar sayısı oldukça düşük olan Tuva’da, bu tarih itibariyle okur-yazar oranı belirgin miktarda artmıştır. 1940’lı yıllara geldiğinde Rusların etkisiyle Tuvaca için Kiril kökenli Tuva alfabesi

oluşturulmuştur. Günümüzde ise Latin kökenli Tuva alfabesine dönüş aydınlar arasında tartışmalara açık bir konu haline gelmiştir.

Killi, “Rusya Federasyonu Azınlık Politikasının Sibiryaya Türk Halklarının Dillerine Etkileri” başlıklı makalesinde, Sibiryadaki Türk Cumhuriyetleri içerisinde, dilleri ile ilgili ilk yasa oluşturan halkın, Tuva Türkleri olduğunu ifade etmiştir. “14 Aralık 1990’da Tuva Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nde “Tuva Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’ndeki Diller Hakkında Yasa” kabul edilmiştir”(2008: 356).

Tuva Türkçesinin ağızları ile ilgili çalışmalara, Tuva Türkçesi çalışmaları ile aynı asır olan 18. yüzyılda başlanmıştır. Koçoğlu Gündoğdu, ağızlarla ilgili esaslı çalışmalara 20. yüzyılın ortalarında başladığını ifade etmiş ve bu çalışmaların 1940’lı yıllarda Tuva Halk Cumhuriyeti Bilim Komitesi tarafından yürütülürken, 1950’li yıllarda Tuva Dil Edebiyat ve Tarih Araştırmaları Enstitüsü tarafından sistemli hale getirildiğini bildirmiştir (2014: 20).

Koçoğlu Gündoğdu, 2014 yılında yayınlanan “Tuva Türkçesinin Diyalektleri” adlı makalesinde, bu konuda yapılan çalışmalara ve sınıflandırmalara yer vermiştir. Koçoğlu’nun deyimiyle, Ş.Ç.Sat, “Tuva Diyalektologiya” adlı eserinde Tuva diyalektlerini 5 gruba ayırmış ve bunların en dikkate değer fonetik, morfolojik, leksik özelliklerini göstermiştir. Tuva diyalektleri Ş.Ç.Sat’a göre şu şekilde verilmiştir:

“1. Töp Dialekt (Merkez Diyalekti): Nüfusun çoğunluğunun yaşadığı bölgeleri kapsayan ve edebî dilin dayandığı diyalektir. Çöön-Hemçik, Süt-Höl, Övür, Ulug-Hem, Bii-Hem bölgelerinde, Tandı bölgesinin kuzeybatı tarafındaki alanı kapsar.

2. Barun Dialekt (Batı Diyalekti): Bay-Tayga, Mönğün-Tayga, Barun-Hemçik bölgelerini kapsar ve bu diyalekte Altaycanın bazı özellikleri görülür.

3. Muurnu-Çöön Dialekt (Güney-Doğu Diyalekti): Tandı, Tes-Hem, Erzin bölgelerini kapsar ve bunlarda da Moğolcanın etkisi görülür.

4. Soñgu-Çöön Dialekt (Kuzey-Doğu Diyalekti): Toju bölgesini kapsayan ve Tuvacanın en özel diyalektidir. Bu grup içinde de xem (nehir) ve tayga (dağ) ayalga (ağzı) bulunmaktadır.

5. Kaa-Hem Ayalgazı ve Tere-Höl Ayalgazı: Bu grup karışık ağız özellikleri taşıdıkları için ayrı bir grupta değerlendirilir. Kaa-Hem ağzında Toju ve güneydoğu diyalekt özellikleri ağır basarken Tere-Höl ağzında ise merkez, güneydoğu ve kuzeydoğu diyalektlerinin özellikleri görülmektedir” (Aktaran Koçoğlu Gündoğdu 2014: 22).

Günümüz Kiril Kökenli Tuva Alfabeti (Тыва Алфавит)

TuvT	ТТ	TuvT	ТТ	TuvT	ТТ
Aa	Aa	Лл	Ll	Фф	Ff
Бб	Bb	Мм	Mm	Хх	Hh
Вв	Vv	Нн	Nn	Цц	Ts, ts
Гг	Gg	Ңң	-ң-, -ң	Чч	Çç
Дд	Dd	Оо	Oo	Шш	Şş
Ее	Ee	Өө	Öö	Щщ	Şç, şç
Ёё	Yo, yo	Пп	Pp	-ь	Sertleştirme işareti
Жж	Jj	Рр	Rr	Ыы	Iı
Зз	Zz	Сс	Ss	-ь	İnceltme işareti
Ии	İi	Тт	Tt	Ээ	Ee
Йй	Yy	Уу	Uu	Юю	Yu, yu
Кк	Kk	Үү	Üü	Яя	Ya, ya

1.2.1. Ünlüler

Tuva Türkçesinde 24 ünlü bulunmakta ve bunlar; normal uzunluklu (a, e, ı, i, o, ö, u, ü), uzun (aa, ee, ıı, ii, oo, öö, uu, üü) ve gırtlaksız ünlüler (a', e', ı', i', o', ö', u', ü') olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Arıkoğlu, gırtlaksız ünlülerin Tuva Türkçesine has olduğunu, sekiz adet olan bu gırtlaksız ünlülerin kelimelerin ilk hecelerinde bulunduğunu ve kelime ek aldığıında bu gırtlaksızlığın ortadan kalktığını bildirir (2007: 1153).

Arıkoğlu, Tuva Türkçesindeki gırtlaksız ünlülerin bilinen tarihî seyri ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

“Bu ünlülerin varlığı, Tuva alfabesi yapım çalışmalarının başladığı yıllarda (1920’li yıllar) keşfedilmiş, ancak 1930 yılında kabul edilen lâtin kökenli Tuva alfabesine gırtlaksızlığı belirten herhangi bir harf konmamıştır. Gırtlaksız olan ünlüler tek heceli kelimelerde iki ünlüyle (uzun ünlüyle), birden çok heceli kelimelerde kısa ünlüyle yazılmıştır. 1930’lu yılların sonunda bazı yazarlar gırtlaksız ünlüleri “h” harfiyle belirtmiştir. Tuva Türkleri 1941 yılından itibaren Kiril kökenli alfabeye geçmiştir. 1950’li yıllardan başlayarak kalın sıradan kelimelerde Rus alfabesinde bulunan sertleştirme işareti, ince sıradan kelimelerde yumuşatma işareti ile bu sesler belirtilmiştir. 1960’lı yılların ortalarından itibaren bütün gırtlaksız ünlüler için sertleştirme işareti kullanılmıştır. Nitekim 1957 yılında basılan Tuvaca-Rusça Sözlük’e hem sertleştirme, hem yumuşatma işareti kullanırken, 1968 yılında basılan Tuvaca-Rusça Sözlük’te bütün kelimeler için sertleştirme işareti kullanılmıştır” (Arıkoğlu 2000: 546).

Tuva Türkçesinde çok sayıda kelimenin gırtlaksı ünlü bulundurduğunu, bu kelimelerdeki gırtlaksı ünlülerin yazıda gösterilmemesinden dolayı, biçimce aynı, fakat telaffuzu ve anlamı farklı olan çok sayıda kelime olduğunu bildiren Koçoğlu, bu durumun dili yeni öğrenmeye başlayanlar açısından sorun teşkil ettiğini ifade etmektedir (2008: 454).

İgor V. Kormuşin ise, Tuva Türkçesindeki gırtlaksılaşıma ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Eski zamanlarda çağdaş Tuva Özerk Cumhuriyeti topraklarında Ket ve Samoyed, belki de daha başka dillerde konuşan halklar yaşamıştır. Vaktiyle çeşitli dilleri konuşan bu kavimler Türk tipi bir dile geçip tek millet oluşturmuşlardır. Tuva ve Tofa Türk lehçelerinde bunu doğrulayan veriler vardır. Tuva Türkçesinin Altay dağlarına bitişik Kara-Köl bölgesindeki Batı Tuva lehçesinde Altay dilinin substratumu³ ortaya çıkıyor. Tocu ve Tofa lehçeleri, üzerlerinde Samoyed dillerinin etkisini taşımaktadır. Tuvaca-Tofacanın gırtlaksılaşması Ket dillerinin tesiri ile olmuş sayılır. Tuva Türkçesinin Güney lehçelerinde ise gırtlaksı ünlüler ya tamamen yoktur (meselâ, Tere-Köl ağzında) veya gevşek durumda bulunmaktadır. Dolayısıyla Tuva'nın Güney bölgelerinde bir başka dilin, Kırgız Türkçesinin, veya Moğolcanın etkisi karşımıza çıkar” (2001: 257).

Araştırmacılar arasındaki yaygın görüşe göre Tuva Türkçesindeki uzunluklar, ikincil uzunluklardır. Bu uzunluklar genellikle, büzülme⁴; yani iki ünlü arasında kalan ünsüzün büzülmesi ile oluşmaktadır. Bunun yanı sıra ikincil uzunluklara, vurgu ve bazı birleşmeler de (Koçoğlu Gündoğdu 2010: 74) neden olmaktadır.

1.2.2. Ünsüzler

Tuva Türkçesinde 22 ünsüz bulunmaktadır. Bunlar, tonlu, tonsuz ve de akıcı ünsüzler olmak üzere şu şekilde sınıflandırılır:

“Tonsuz ünsüzler (Düley ünner): k, p , t , s, ş, f, x, ts, ç, şç

Tonlu ünsüzler (İtkır ünner): b, v, g, d, j, z

Akıcı ünsüzler (Ayar ünner): y, l, m, n, ŋ, r” (Koçoğlu, 2008: 443).

³ Altkatman (Alm. Substrat, Fr. substrat, İng. substratum). Çeşitli nedenlerle, bir bölgede bir başka dilin yerini aldığı, buna karşılık yeni dilde de izleri görülen dil. Altkatmanın dil olarak ortadan kalkmasına göç, sömürgeleme gibi tarihsel-toplumsal olgular yol açar. Örneğin Keltçe, Fransızca'nın altkatmanıdır (Vardar 2007: 17).

⁴ Vildan Koçoğlu-Gündoğdu (2010), “Tuva Türkçesindeki Ünlü Uzunluklarına Dair” başlıklı çalışmada, Tuva Türkçesinde büzülme sonucu oluşan uzunlukları; kelime bünyesinde oluşan, ekleşme durumunda oluşan ve alıntı kelimelerde oluşan uzunluklar şeklinde üç grupta incelemiştir.

“Bu ünsüzlerden üçü “f, ts, şç” Rusça veya Rusçadan girmiş kelimelerde görülür” (Arıkoğlu, 2007: 1155). Bu kelimelerin sayısı ise oldukça azdır.

1.2.3. Tuva Türkçesindeki Ünsüz Değişmeleri

Tuva Türkçesinde tonluluk tonsuzluk uyumunun bulunmasından dolayı, tonsuzla biten bir tabanın tonluyla başlayan bir ek alması durumunda, tabanın tonsuz ünsüzünün tonlulaştığını ve ünsüz değişmesinin gerçekleştiğini bildiren Arıkoğlu, Tuva Türkçesindeki ünsüz değişmeleri ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

- **p > b > v** . ET'nin -p-, -b- sesleri, iki ünlü arasında -v- 'ye dönüşür. Sonu -p ile biten kelimeler ünlüyle başlayan ek aldıklarında bu -p tonlular ve -v- olur.
- **ç- > ş-** . ET'nin kelime başı ç- ünsüzleri, ş- olur.
- **-ç- > -j-** . ET'nin iki ünlü arasında kalan -ç- ünsüzleri Tuva Türkçesinde -j- olur.
- **-ş > -j-** . ET'nin iki ünlü arasında kalan -ş- ünsüzleri Tuva Türkçesinde -j- olur.
- **y- > ç-** . ET'nin kelime başı y- ünsüzleri düzenli olarak ç- 'dir.
- **-s- > -z-** . ET'nin -s- ünsüzleri iki ünlü arasında -z- olur.
- **b- > m-** . Birkaç istisna dışında ET'nin kelime başı b- ünsüzü korunur. Bazı kelimelerde görülen m- değişmesi -n- 'nin tesiriyle gerileyici ünsüz benzeşmesi olmalıdır.
- **t- > d-** . ET'nin kelime başı t- ünsüzleri Tuva Türkçesinde bazen d- olur. Bu kesin bir kurala bağlı değildir. Kelime başındaki bu d- ünsüzleri Türkiye Türkçesinin kelime başı d- ünsüzlerinden biraz daha vurgulu ve tonsuzdur.
- **k- > h-** . Kelime başı ünsüz değişmesinde örneğine en çok rastladığımız değişikliklerden biridir.
- **k- > g-** . İki ünlü arasında kalan -k- ünsüzleri tonlularak -g- olur.
- **-t- > -d-** . İki ünlü arasında kalan -t- ünsüzü tonlularak -d- olur.
- **-l- > -t-** . Tonsuz ünsüzle biten tabanlar l ile başlayan bir ek alıyorsa, -l- ünsüzü kendisinden önceki tonsuz ünsüze benzeşerek -t- ünsüzüne dönüşür.
- **-l- > -n-** . -m-, -n-, η sesleriyle biten bir kelime -l- ile başlayan bir ek alırsa bu -l- sesi benzeşme yoluyla -n- 'ye dönüşür.
- **-n- > -t-** . Yükleme hali eki -nI kendisinden önce tonsuz ünsüzle biten bir tabana gelirse ekin -n sesi tonsuzlaşarak -t- 'ye dönüşür (Arıkoğlu, 2007: 1161-1163).

1.3. TUVA EDEBİYATI

Tuva Türklerinin yukarıda da değindiğimiz gibi tarihsel açıdan yakın bir dönemde kendilerine ait bir alfabeyle sahip olmaları ve buna bağlı olarak yazılı edebiyata geç bir dönemde geçmeleri, zengin bir sözlü edebiyat geleneğine sahip

olmalarını sağlamıştır.⁵ Mehmet Aça, bu zengin sözlü ürünler üzerinde yapılan çalışmaların başlangıcını şu şekilde ifade etmiştir:

“Güney Sibiryaya Türk Topluluklarında Tıvaların sözlü edebiyat ürünleri, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Wilhelm Radloff, G. N. Potanin, N. F. Katanov, F. Ya. Kon gibi isimlerce derlenip yayımlanmaya başlamıştır. Güney Sibiryaya'nın Çarlık Rusya'sı tarafından işgaliyle gündeme gelen Türk topluluklarının dili, folkloru, tarihi, kültürü, coğrafyası; Rus kökenli misyonerler, asker-sivil yetkililer ve bilim insanları ile bölgede çalışan Rus kökenli araştırmacı ve görevlilere yakın ilişkiler kuran yerli halktan kişilerce araştırılmaya başlanmıştır” (Aça, 2015: 21).

Türk dünyası, geçmişten günümüze süregelen köklü bir sözlü geleneğe sahiptir. Dolayısıyla Türk kültürünün ortak paydalarından biri olan destancılık geleneği, Tuva Türklerinin sözlü edebiyat hazinesi içerisinde geniş bir yer tutmaktadır. Sibiryaya kapılarının 1990'lı yıllarda araştırmalara açılmasıyla birlikte, Tuva Türklerinin destanları araştırmacıların yoğun ilgisini görmüştür.

Türk halklarının millî benliğinin bir göstergesi olan destanlar, nesiller boyu aktararak günümüze zengin bir kültürel miras olarak gelmiştir. Tuva Türklerinin bu mirası en iyi şekilde günümüze taşıyan Türk halklarından biri olduğu görülmektedir. Bu mirası aktarma, destan anlatıcıları, yani “toolçu”lar sayesinde sağlanmıştır. “Tool” ifadesi ile anılan Tuva destanları, halkın hayatını, kültürünü, inançlarını, yaşam felsefelerini, tarihteki mücadelesini destanları ile canlı kılmıştır. Tuva destanlarının önemli kısmını, onların çetin yaşam mücadelelerini ortaya koyan kahramanlık destanları oluşturmaktadır.

Tuva Türkleri, destanlarını geleneksel olarak manzum ve ezgisel biçimde seslendirirler. Aça, bu anlatım tekniğinin toy anlatıcılar tarafından nesir ve ezgisiz biçimde icra edildiğini ifade etmekle birlikte, destan anlatımının ayrı bir yetenek ve ustalık gerektirdiğini dile getirmektedir (2006: 90-91).

Tuva sözlü edebiyatının zenginliklerinden biri de masallardır. Tuva masalları da destanlar gibi “tool” terimi ile ifade edilirken, bu metinleri icra edenlere de “toolçu” denmektedir. Aça ,destanı masaldan ayırt edebilmek için “maadırlık tool” yani kahramanlık destanı teriminin kullanıldığını dile getirmektedir (2006: 86).

Tuva Türklerinin bir diğer sözlü edebiyat ürünü ise alkışlardır. İyi dileklerin ifade edildiği bir tür olan alkışlar, aynı destanlar gibi Tuva Türklerinin geçmişten günümüze olan kültür birikimini gözler önüne sermektedir. Aça, alkışların (algış-

⁵Edebî ürünlerin derlenmesinin yakın bir dönemde gerçekleşmesinde, okuryazar oranının düşük olmasını bir etken olarak görebiliriz.

yörel) manzum olarak çeçenler tarafından icra edildiğini ifade etmektedir (2002: 171).

Tuva Türkçesinde sözlü edebiyat ürünleri arasında yer alan atasözlerinin araştırmacıların ifadeleri doğrultusunda halk tarafından genellikle “üleger domak”, “üleger sös” ve “çeçen sös” terimleri ile anılmakla birlikte, “üleger çugaa”, “çeçen çugaa”, “çeçen domak” gibi terimlerle de kullanıldığını aktaran Aça (2011), “Tıva Atasözleri” isimli makalesinde bu konu ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

“Bireye ve topluma iyiyle kötüyü ayırt etmeyi, doğru yolu izlemeyi, doğru bir pozisyonda olmayı öğütleyen Tıva atasözleri din, ahlak, doğruluk, adalet, iyilik, emeğe saygı, bilgi, hoşgörü, cömertlik, çalışkanlık, sevgi, dostluk, vatan sevgisi, misafirperverlik gibi temel kavramlar üzerine kurulmuştur. Tıva atasözleri, Tıvaların uzun gözlem ve deneyimleri sonrasında oluşturdukları temel yargılarıyla bu yargılara bağlı ilkelerini, din ve ahlak anlayışlarıyla düşünce sistemlerini tam bir düşünce kompozisyonu içerisinde edebî sanatların gücünden de yararlanarak çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur” (Aça, 2011: 45).

1.4. TUVA TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİ ETKİLEYEN DİLLER

İnsan, sosyal bir canlı olarak sürekli iletişim kurma çabası içerisinde olmuştur. Temelini seslerin oluşturduğu dil olgusu ise bu çabanın en önemli aracı olmuş ve iletişimde kullanıldığı süreç boyunca değişim göstermiştir.

Çeşitli sebeplerle birbirlerinden ayrı yaşamlar sürmeye başlayan Türk topluluklarının dilleri tarihi süreç içerisinde; siyasî, toplumsal ve coğrafi nedenlerle farklılaşmıştır. Etkileşimde buldukları milletlerin söz hazinelerinden sürekli halde sözcük alışverişinde bulunmuşlardır.

Oğuz grubu Türk lehçeleri içerisinde yer alan Türkiye Türkçesinin söz dağarcığına, tarihi süreç içerisinde çeşitli sebeplerle birçok dilden Doğu ve Batı kültürlerine ait sözcük dahil olmuştur.

Batı Türkçesinin ilk devrini teşkil eden, 13. asırdan 15. asrın ortalarına kadar devam eden Eski Anadolu Türkçesi Ergin’in de deyimiyle, yabancı unsurlar bakımından “Batı Türkçesinin en temiz devri” (2012: 17) iken, ikinci devrini teşkil eden Osmanlı Türkçesi 15. asrın ortalarından 19. asrın sonlarına kadar devam etmiş ve bu dönemde dile Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime dahil olmuştur. 20. yüzyıla gelindiğinde Türkçe, Arapça ve Farsça üçleminde karışık dil olarak da nitelendirilen bu kullanımın yoğunluğu dönemine göre azalmıştır. Batı Türkçesinin son yani üçüncü devresini teşkil eden Türkiye Türkçesi, yine Ergin’in deyimiyle terkipler bakımından “Batı Türkçesinin en temiz devridir”(2012: 24). Önce Yeni

Lisan Hareketi ve ardından dil devrimi ile birlikte Türkiye Türkçesi yabancı unsurlardan arındırılmaya çalışılmıştır.

Karahan, “Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi” başlıklı makalesinde dilimize tesir eden yabancı unsurlara dair şu bilgileri vermektedir:

“Türkçe, Anadolu’da birbirinden farklı sebeplerle birden çok yabancı dille tanıştı, bu dilleri etkiledi ve bu dillerden etkilendi. Rumcada, Ermenicede, Balkan dillerinde çok sayıda Türkçe kelime bulunması, Türkçeye de bu dillerden kelime girmesi, imparatorluk sınırları içindeki ortak yaşayışın tabii bir sonucu idi. İmparatorluğun ticari münasebetleri, Batı dillerinden mesela İtalyancadan Türkçeye kelime girmesine sebep oldu. Bu kelimeler yazı diline de yerleşmekle beraber, edebiyat dilini etkilemedi. Arapça ve Farsça ile olan yakınlık, azınlık dilleriyle olduğu gibi ortak bir yaşayıştan değil, bir kısmı medrese ile yayılan ortak İslami kültürden kaynaklanıyordu. Arapça ve Farsça, yazı dilimizi değişen oranlarda her alanda etkiledi. Fransızca kelimelerin kaynağında ise başlangıçta siyasi, sonraları edebî münasebetlerin bulunduğunu biliyoruz. İngilizce kelimelerle tanışmamız ise eğitim, bilim ve teknoloji münasebetleri yoluyla oldu ve bu kelimeler konuşma diline kadar nüfuz etti” (Karahan, 2002: 150).

Arapça ve Farsçanın haricinde, Türkiye Türkçesinin kelime hazinesinde yer alan yabancı unsurlarla ilgili bilgi veren Aksan, İtalyancadan, 15. asrın öncesine dayanan ve artan ilişkiler neticesinde dilimize denizcilik ve ticaret alanlarıyla ilgili pek çok ögenin girdiğini belirtir. Batıyla olan münasebetlerin ve aydınların da yoğun ilgisi dolayısıyla Fransızcadan dilimize çok sayıda yabancı unsur girmekle birlikte, Fransızcadan çeviri öğelerinin yanı sıra anlam etkilenmelerinin de olduğunu vurgulamıştır. İngilizce unsurların dilimize girişinin ise II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştiğini bildiren Aksan, insan yaşamından bilim, teknik ve sanat alanlarına kadar birçok alanda İngilizce sözcüklerin yerleştiğini dile getirir (2003: 46-47).

Türkiye Türkçesi başka milletlerin söz dağarcığından kendi hazinesine çok sayıda sözcük almış olmasına karşın, Bulgarca, Macarca, Sırp-Hırvatça, İtalyanca, az da olsa Fransızca, Almanca, Moğolca ve nihayetinde dağarcıklarından çok sayıda sözcük edindiğimiz Arapça ve Farsçaya bizim dilimizden sözcük verişini sağlamıştır.⁶

Görüldüğü gibi etkileşimde bulunan diller arasında sözcük alışverişi kaçınılmaz olmuştur.

Sibirya grubu Türk lehçeleri içerisinde yer alan Tuva Türkçesine, yine coğrafi, kültürel, siyasî vb. sebeplerle başka dillerden birçok sözcük dahil olmuştur. Özellikle 1930 yılına kadar kendi alfabelerinin henüz oluşturulmamış olması,

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz Aksan 2003: 48-49.

Tuvaların resmi din statüsündeki Budizm inancına ait kitapların Moğolca ve Tibetçe yazılmasına sebebiyet vermiştir.

“Tuva Türklerinin Kullandıkları Alfabeler ve Bazı İmla Özellikleri” başlıklı makalesinde konuyla ilgili oldukça önemli bilgiler veren Koçoğlu, Tuvacaya Moğolca aracılığıyla Tibet, Çin, Mançur kökenli pek çok sözün dahil edildiğini bildirmiştir (2008: 452).

Arıkoğlu, “Tuva Türkçesinde Moğolcadan Alınan Unsurların Ses Bilgisi Açısından Durumu” isimli makalesinde bu konu ile ilgili şu görüşleri bildirmektedir:

“... Tuvalılar ve Moğollar aynı coğrafyada, çoğunlukla aynı siyasî otorite altında yaşamışlar, hayatlarını benzer geçim kaynaklarıyla temin etmişlerdir. 17. asrın ilk yarısından itibaren Tuvaların Budizmi kabul etmesiyle birlikte aynı dinî inanca sahiptirler. 1921 yılında Tıva Arat Respublika (Tuva Halk Cumhuriyeti)’nin kurulmasıyla, devletin kanunları, resmî evrakların yazımı ve basında bir müddet (1921-1930) Moğol yazı dilinin kullanılmış, bu dönemde Tuva Türkçesine giren kelimeler terimleşerek dilde kalıcı hâle gelmiştir”(Arıkoğlu 2012: 18).

Moğol kültürünün etkisini yok saymak ve kendi kültürlerini yaşatmak isteyen Tuvalılar, yaptıkları dil devrimi ile Moğol kültüründen soyutlanmayı amaçlamış ve de bu hedef bir ölçüde başarılıdır. Ancak bu sefer de Rusçanın dil kısıncına yakalanılmıştır. 1944 yılında Tuva’nın Sovyetler Birliği’ne dahil olması ile birlikte Rusçadan Tuvacaya azımsanmayacak derecede sözcük geçmiştir. Ancak Tuva Türkçesine başka dillerden girmiş olan sözcükler Koçoğlu’nun deyiimiyle “Tuvalaştırılmış” (2008: 452), Arıkoğlu’nun deyiimiyle “Türkçeleştirilmiştir” (2012: 35).

Etkileşime din bağlamında bakıldığında Türkiye Türkçesine İslamî inanç sistemi dolayısıyla Arapça ve Farsçadan çok sayıda sözcük girerken, Tuva Türkçesine Moğolca ve Tibetçeden sözcüklerin girdiği dikkati çekmektedir. Bilim, teknik, sanat alanlarında ise Türkiye Türkçesine İngilizce, Fransızca batı dillerinden sözcükler dahil olurken, Tuva Türkçesine bu sözcükler Rusçadan girmektedir.

Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki farklılıklar, iletişim sürecinde karşılıklı anlaşmayı engelleyecek kadar ileri düzeydedir.⁷ Ancak yüzyıllardır ayrı bayraklar altında yaşayan, ancak aynı anadilden gelen Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi, ortak kelimeleri hala bünyelerinde barındırmaktadırlar.

⁷ Talat Tekin, 1980 yılında Genel DilBilim Dergisi’nde yayınlanmış olan “Türk Dilleri Ailesi: II” başlıklı çalışmasında Tuvaca-Türkçe deneyi yaparak Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki karşılıklı anlaşılabilirlik oranının sıfır olduğunu ifade etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YALANCI EŞ DEĞERLİK

2.1. YALANCI EŞ DEĞERLİK KAVRAMI

Bu bölümde önce “yalancı eş değer” kavramı üzerinde durulacak, ardından aktarma problemleri ve bu problemlerin içerisinde yer alan yalancı eş değer kavramı üzerinde yapılmış olan çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

Yalancı eş değer kavramından önce eş değer, eş değerlik kelimesinin anlamı üzerinde duralım. Eş değer kelimesi Güncel Türkçe Sözlük’te; “değer yönünden birbirine eşit olan, muadil” anlamına gelirken, eş değerlik kelimesi “eş değer olma durumu,muadelet” şeklinde ifade edilmiştir. M. Uğurlu ise kelime eş değerliği terimini şu şekilde açıklamaktadır: “Kelime eş değerliği, kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin ‘kavram alanı’yla hedef anlaşma birliğindeki bir kelimenin kavram alanının birbirlerine ‘eş değer’ veya ‘denk’ olma durumunu; bir başka deyişle birbirleriyle’örtüşmesi’ni ifade etmektedir”(2012: 218). Türk lehçelerinde benzerlik gösteren kelimelerin, kökenleri bakımından aynı olanlar ve ayrı olanlar olmak üzere iki bölüme ayrılabilceğini belirten Uğurlu, söz konusu eş değerliklerin üç şekilde incelenebileceğini ifade eder:

- “1. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçede benzer bir kelime eş değer olabilir: $1 = 1$
2. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçede benzer bir kelime ve “benzemez” başka kelimeler birlikte eş değer olabilir: $1 = 1n$
3. Kaynak lehçedeki benzer bir kelimeye, hedef lehçedeki benzer kelime eş değer olmayabilir: $1 = \emptyset$ ” (Uğurlu, 2012: 219-220).

Yalancı eş değerlik ise, farklı iki dil yahut lehçe içerisindeki ses ve şekil bakımından aynı olan sesteş kelimelerin, anlam bakımından birbirlerinden farklı olması durumudur.

C. Çakmak yalancı eş değer kavramının dünya dillerinde şöyle adlandırıldığını ifade etmektedir:

“İngilizcede *false friend*, Fransızcada *faux ami*, Almandada *falscher freund*, İtalyancada *falso amico*, İspanyolcada *falso amigo*, Hollandacada *valse vriend*, Belçika dilinde *fâs amisse*, Katalancada *fals amic*, Norveçcede *falske venner*, İsveçcede *falska vänner*, Fince *väärät ystävät*, Galiçya dilinde *falso amigo*, Macarcada *hamis barát*, Rusçada *lojnye druz'ya perevodçika*, İnterlinguada

false amico ve Esperanto dilinde falsa amiko olarak tanımlanır” (Çakmak, 2014: 17).

Türkiye Türkçesinde ise yalancı eş değer kavramı; tam talancı eş değer kelimeler, sahte tanış, biçimdeş sözcükler, biçimsel eşteş sözcükler, yalancı eşteş, yanıltıcı eşdeş, yalancı eşdeğerlik, yanlış arkadaş, aldatıcı kelimeler” (Alkan, 2012: 673) gibi farklı terimlerle ifade edilmektedir. Bunların yanı sıra; sahte karşılıklar, sözde denkteşler (Resulov, 1995: 916), sesteş kelimeler (İlker, 1996: 556), yalancı eşanlamlı kelimeler (Demir, 1997: 4), eşesli sözcükler (Merhan, 2012: 2) şeklinde de karşımıza çıkabilmektedir. Son yıllarda bu konuda yapılan çalışmalarda, yalancı eş değer teriminin kabul görüldüğü dikkati çekmektedir. Biz de çalışmamızda, Türkoloji’de benimsenmiş olduğunu gördüğümüz yalancı eş değer terimini kullanacağız.

M. Uğurlu, yalancı eş değerliğin tanımını şu şekilde yapmıştır:

“Kaynak anlaşma birliğindeki bir kelimenin, ses ve yapı veya sadece ses bakımından aynı olan veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldiği kolayca bilinen, yani benzer şeklinin, hedef lehçede bulunması; ancak bu iki kelimenin kavram alanlarının birbirine eş değer olmaması durumudur” (Uğurlu, 2012: 218).

Resulov ise yalancı eş değer terimini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Yalancı eş değerler sözde eş değer olup gerçekte eş değer olmayan kelimelerdir. Çeviri biliminde ‘yalancı eş değer’ terimi ile kaynak-dildeki bir kelimeyle amaç, dildeki bir kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olması durumu ifade edilmektedir” (Resulov, 1995: 916).

M. Kara’nın yalancı eş değer terimi ile ilgili açıklaması ise “iki Türk lehçesinde köken ve yazılış bakımından aynı oldukları halde, anlamları farklı olan kelimelerin aralarındaki fark yok zannedilerek eşleştirilmesi” şeklindedir (2009: 10-62).

2.2. AKTARMA PROBLEMLERİ VE YALANCI EŞ DEĞERLİK ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu başlık altında lehçeler arası aktarmalarda karşılaşılan problemler ve yalancı eş değerlik konusunda yapılan çalışmalara yer verilecektir.

1990’lı yıllarda Orta Asya’da yaşayan Türk topluluklarının bağımsızlıklarına kavuşmaları, Türk lehçelerinin birbirlerine yakınlaşmasına olanak sağlamıştır. Bu tarihler itibarıyla, diğer Türk lehçeleri ile Türkiye Türkçesi arasında aktarma

faaliyetleri hız kazanmıştır. Zaman içerisinde aktarmalarda karşılaşılan problemler, yeni çalışmaların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle son yıllarda lehçeler arası aktarmalarda karşılaşılan sorunlardan biri olarak, “yalancı eş değer” konusu üzerinde çok sayıda çalışma yapılmıştır.

A. B. Ercilasun, “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar” isimli makalesiyle, lehçeler arası aktarmalarda yaşanan sorunlara ilk dikkati çeken isimlerden biri olmuştur (1992).

A. Resulov’un, 1995 yılında Türk Dili dergisinde “Akraba Diller ve ‘Yalancı Eş Değerler’ Sorunu” isimli makalesi yayınlanmıştır. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi arasındaki yalancı eş değer sözcükler üzerinde duran Resulov, iki lehçedeki ‘yalancı eş değerler’i farklı alfabeler kullanımından kaynaklanan yazılış ve söyleyiş farklarını dikkate almaksızın üç grupta kümelendirmektedir. Birinci grupta, eş adlı yani yazılış ve söylenişleri aynı köken ve anlamları farklı olan sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcüklerin köken ve anlam bakımından birbirleriyle hiçbir bağlantısı ve yakınlığı olmadığından ses benzerliğinin raslantısal olduğunu ifade etmektedir. İkinci grupta, yazılış, söyleniş ve kökenleri aynı, anlamları farklı olan kelimeler yer almaktadır. Üçüncü grupta yer alan ‘yalancı eş değerler’ yazılış, söyleniş ve köken bakımından aynı olup anlamlarından biri veya birkaçı her iki dilde örtüşen, fakat bu dillerden birinde öteki dildekinden farklı anlam ve üslûplarda da kullanılan kelimelerdir (Resulov, 1995: 917). Resulov, yalancı eş değerlerin ortaya çıkışına dair üç sebep üzerinde durmuştur. Bunların ilki, her iki dilin ana dili olan Türk dilinin uzun bir tarihsel gelişimden geçerek çeşitli kollara, gruplara ve alt birimlere ayrılması; ikincisi, bu dillere yabancı dillerden giren aynı kelimelerin farklı kavramlara karşılık olarak kullanılması ve bu şekilde yazı dilinde kabul edilmesi; üçüncüsü ise ana dilden gelen bazı kelimelerin bir dilde yazı diline alınırken diğerinde alınmaması ve konuşma dilinde kalması sonucunda zamanla ilk anlamından farklılaşmasıdır.

A. İlker, 1996 yılında 3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı’nda “Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler” isimli makalesini sunmuştur. Lehçeler arası aktarmalarda karşılaşılan problemlere değinen İlker, yapılan aktarmalarda belli ölçütlerin kullanılması ile bu konudaki başarının üst seviyelere çıkarılabileceğini vurgulamıştır. Çalışmanın “Lehçeden Lehçeye Aktarmada Görülen Ayrılıklardan Birkaç Örnek” başlıklı bölümünde, ‘sesteş kelimelerin, farklı anlam taşımalarına

rağmen, kendi lehçelerindeki anlamıyla verilmesi'(1996: 556) sözleriyle yalancı eş değeriği işaret etmiştir.

N. Demir (1997), "Bir Tuva Masalının Türkiye Türkçesine Aktarılması" başlıklı makalesinde, Leipzigli etnograf-Türkolog Erika Taube⁸'nin Batı Moğolistan'da yaşayan Tuva Türklerinden derlediği masalların bir kısmını Türkiye Türkçesine aktarmış ve bu aktarma esnasında karşılaştığı sorunlara yer vermiştir. Demir, Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında ortak kelimelerin sayısının oldukça fazla olduğunu dile getirirken, aynı zamanda ilk bakışta aynı gibi görünen yalancı eş anlamlı kelimeler olduğunu ve bu kelimelerin aktarma sırasında bazı sıkıntıları beraberinde getirdiğini vurgulamıştır. Tespit ettiği bazı kelimelerle bu durumu örneklendirmiştir.

M. Uğurlu, 1999 yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu'nda "Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi" başlıklı bildirisini sunmuştur. Bildirisinde, Türk lehçeleri arasındaki farklara değinen Uğurlu, aktarmalardaki en mühim zorluğu kelime farklılıklarının oluşturduğunu ifade etmektedir. İki yazı dili yahut lehçe arasında 'birbirini karşılayan' kelimeleri dört sınıfta toplamıştır:

"a. Sözlükte aynı kavramı karşılayan ve ses bakımından birbirleriyle ilgisi olmayan ayrı ayrı yerlerden gelen kelimeler.

b. Sözlükte aynı kavramı karşılayan ve ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen kelimeler.

c. Ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen, fakat anlam alanları bakımından az bir oranda örtüşen kelimeler.

ç. Ses bakımından aynı veya lehçeler arasındaki düzenli ses denklikleriyle aynı kaynaktan geldikleri bilinen, fakat anlam alanları bakımından örtüşmeyen kelimeler" (Uğurlu, 2001: 200).

M. Uğurlu, "Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değeriği" adlı çalışmasında kelime eş değeriğini ayrıntılı bir şekilde açıklamış ve lehçeler arası başarılı aktarmalar yapabilmek için kaynak lehçedeki bir kelimenin hedef lehçedeki eş değeriğinin bilinmesi ile mümkün olabileceğini vurgulamıştır (2004).

M. Uğurlu, "Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve 'Abay Yolu' Romanı" başlıklı makalesinde, "Kazak edebiyatının babası sayılan şair ve yazar Muhtar Avezov"⁹un Abay Yolu romanındaki aktarma meselelerine dikkati

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz Demir, 2010: 197

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi cilt 25, sayfa 127.

çekmiştir. Aktarma meselelerinden biri olan yalancı eş değer kelimeleri, “Anlam Alanları Tam Örtüşmeyen Kelimeler, Anlam Alanları Hiç Örtüşmeyen, ‘Gerçek’ Yalancı Eş Değer Kelimeler” (2000: 63-64) olmak üzere iki grupta incelemiştir.

M. Uğurlu’nun bir diğer makalesi ise, “Lehçe İçi Aktarmada ‘Yalancı Eş Değerlik’” isimli çalışmasıdır. Bu çalışmada, Oğuz Türkçesinin iki dönemi olan Eski Anadolu Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler üzerinde durulmuştur. Uğurlu bu makalesinde yalancı eş değerliğin tanımını şu sözlerle ifade etmiştir: “Kaynak metinde geçen bir kelimenin, ses ve yapı bakımından aynı olan veya dönemler arasında kolayca dönüştürülebilen şeklinin, hedef okur kümesinin dilinde de bulunması; ancak bu iki kelimenin kavram alanının birbirine eş değer olmaması durumudur” (2011: 1881). Kelimelerde yalancı eş değerliği, kısmî yalancı eş değerlik (kavram alanlarının tam örtüşmemesi durumu) ve tam yalancı eş değerlik (kavram alanlarının hiç örtüşmemesi durumu) olmak üzere iki kısımda tasnif etmiştir. Aynı dilin dönemleri arasında yapılan metin aktarımlarında “kelime”, “yapı” ve “dizim” yönünden oluşan “yalancı eş değer” bağlamındaki hataların sebeplerini belirlemiştir.

M. Uğurlu (2012), “Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu” başlıklı çalışmasında ise, kelime eş değerliği, tam eş değerlik, kabuledilebilir eş değerlik, yalancı eş değerlik kavramlarını açıklamış ve Türk lehçelerinden örnekler vermiştir.

M. Musaoğlu’nun “Türkçede Çeviri ve Aktarma” başlıklı makalesi 2003 yılında Bilig dergisinde yayınlanmıştır. Bu çalışmada, çeviri ve aktarma kavramları üzerinde duran Musaoğlu, “Türk yazı dillerine ait çeşitli yazılı metinlerin yazı dilleri arası ve dönemler arası aktarımı çeviri değildir. Bu, sadece bir aktarmadır” (2003: 1) ifadesini kullanmaktadır.

M. Musaoğlu (2009), “Türk Dünyasında Aktarma Çalışmaları ve Kemal Abdulla’nın Eserleri Türkiye Türkçesinde” başlıklı makalesinde ise, istatistiksel veriler doğrultusunda, Türk lehçelerindeki yalancı eş değer kelimelerin sayısının, ortalama on bin civarında olduğunu dile getirmektedir.

S. Tokatlı’nın “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine” başlıklı çalışması 2004 yılında yayınlanmıştır. Çalışmada tespit edilen eş sesli kelimeler¹⁰, yapı bakımından sınıflandırılmaya gidilmeden, “Ses

¹⁰ Bu çalışmada, yalancı eş değerlik kavramı yerine, eş seslilik kavramı kullanılmıştır.

Değişmelerinin Yol Açtığı Eş Seslilik”, “Çok Anlamlılığın Açtığı Eş Seslilik”, “Alıntı Kelimelerin Yol Açtığı Eş Seslilik” (2004; 143-152) başlıkları altında verilmiştir.

S. Ernazarov (2004), “Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Adların Anlam Farklılıkları Üzerine” başlıklı bildirisini Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu’nda sunmuştur. Arnazarov bu çalışmasında, Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki; akrabalık kavramlarını bildiren kelimeler, hayvan isimleri, bitki veya meyve belirten kelimeler, yemek isimleri, kıyafet isimleri ve doğa olaylarını bildiren isimler bağlamında tespit ettiği yalancı eş değer kelimeleri incelemiştir.

S. Ernazarov’un “Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik” başlıklı çalışması 2008 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmada Arnazarov’un kendi deyimiyle, “Türkmen ve Türkiye Türkçesinde işlek bir şekilde kullanılmakta olan, ancak ifade ettikleri manaların örtüşmemesi bakımından yalancı eşdeğerlik oluşturan bazı ortak fiiller incelenmektedir” (2008: 31).

A. Karadoğan, “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları. Türkme Türkçesi-Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı doktora tezini 2004 yılında tamamlamıştır. Çalışmada, aktarma sorunlarını; “Ek Düzeyindeki Hatalar”, “Kelime Düzeyindeki Hatalar”, “Söz Dizimi Düzeyindeki Hatalar”, “Cümle Üstü Birimlerdeki Hatalar”, “Deyimlerin Aktarımındaki Hatalar”, “Şiir Aktarımındaki Hatalar” (2004: VI-VIII) başlıkları altında incelemiştir. Yalancı eş değer kavramına, kelime düzeyindeki hatalar içerisinde yer vermiştir.

E. Çelik (2005), “Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerlik” adlı çalışmasını yüksek lisans tezi olarak sunmuştur. Araştırmanın giriş bölümünde anlam bilimi açısından değerlendirmelere yer veren Çelik, Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 780 yalancı eş değer sözcük tespit etmiştir.

F. Kirişcioğlu’nun “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler” isimli makalesi 2006 yılında Türkiyat Araştırmaları Dergisi’nde yayınlanmıştır. Çalışmada, ilgili bölümün öğrencilerine Türkmen Türkçesiyle yazılmış metinler verilmiş ve bunları Türkiye Türkçesine aktarmaları istenmiştir. Aktarmalar sonucunda yapılan yanlışlar tespit edilmiştir. Bu yanlışların istatistik bilgileri verilmiş ve en yüksek oranı % 20 ile yalancı eş değerlik oluşturmuştur (2006: 31).

D. E. Akbaba'nın "Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler" başlıklı çalışması 2007 yılında Bilig Dergisi'nde yayınlanmıştır. Akbaba, makalesinde yalancı eş değer kavramını; "aynı dilin iki lehçesi arasında anlam kaymasına uğramış, ortak yapıdaş kelimeler" (2007: 1) şeklinde ifade etmiştir. Tespit edilen yalancı eş değer kelimeler, "Kökü Eski Türkçede Aynı Olan Kelimeler" ve "Başka Dillerden Alınma Kelimeler" başlıkları altında değerlendirilmiştir. Kökü Eski Türkçede aynı olan yalancı eş değer kelimeler verilirken, Nogay Türkçesindeki ve Eski Türkçedeki yalancı eş değerler şekil ve anlamları, Türkiye Türkçesindeki yalancı eş değerler ise sadece şekli ile verilmiştir.

F. Ersoy (2007), "Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler" adlı makalesinde öncelikle bu konuda yapılmış olan çalışmalara değinmiş, ardından söz konusu iki lehçe arasında tespit ettiği yalancı eş değer sözcükleri fiiller ve isimler olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır.

S. Ertuğ (2007), "Oğuz Grubu Türk Lehçelerindeki Hareket Fiillerinde Yalancı Eşdeğerlikler" başlıklı çalışmasını yüksek lisans tezi olarak sunmuştur. Çalışmada, Oğuz grubu içerisinde yer alan lehçeler arasında 12 eş değerli, 95 kısmî yalancı eş değerli, 25 tam yalancı eş değerli hareket fiili tespit edilmiştir.

M. F. Alkayış, "Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği)" isimli 2009 yılında yayınlanan makalesinde lehçeler arasındaki aktarma sorunlarının çözümlenmesi ile Türk topluluklarının daha da yakınlaşacağını ifade etmiştir. Çalışmada, Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında yapılacak aktarmalarda dikkat edilmesi gereken noktaları; "Fiil Kiplerinde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri", "Sıfat-Fiillerde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri", "Zarf-Fiillerde Karşılaşılan Aktarma Meseleleri" (2009: 63-66) başlıkları altında değerlendirmiştir.

H. Yıldız'ın "Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler" başlıklı çalışması, 2009 yılında Gazi Türkiyat Dergisinde yayınlanmıştır. Bu çalışma, 2008 yılında İstanbul Kültür Üniversitesinin düzenlediği II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi'nde "Karay Türkçesinde Yalancı Eş Değer Kelimeler" başlıklı bildirinin metni esas alınarak oluşturulmuştur(2009: 611). Çalışmada, Türk lehçelerinden örnekler verildikten sonra dünya dillerinden de örnekler verilerek söz konusu lehçelerin yalancı eş değerlerinin tespitine geçilmiştir. Toplamda 275 yalancı eş değer kelime tespit edilmiştir. Bunlar; "Aynı Kökten Gelen Yalancı Eş Değer Kelimeler", "Farklı

Kökten Gelen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (2009: 613-617) ana başlıklarının altında verilmiştir. Çalışmada aynı kökten gelen yalancı eş değerler; tam ve kısmî yalancı eş değer olarak, farklı kökten gelen yalancı eş değer kelimeler ise aynı türden olanlar ve farklı türden olanlar alt başlıklarında sunulmuştur. Tespit edilen kelimeler kelime türlerine göre “İsimler” ve “Fiiller” olarak tezde yerini almıştır.

A. Kara, 2009 yılında Türksöy Dergisi’nde yayınlanan “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları” başlıklı makalesinde, “Türk Lehçeleri Arasındaki Aktarma Çalışmalarının Bugünkü Durumu ve Karşılaşılan Sorunlar” konulu uluslararası sempozyumda konuşma yapan bilim adamlarının önemli bulduğu görüşlerine yer vermiştir. Kara, sempozyumda ‘lehçeler arasındaki biçimce aynı, manaca farklı kelimeler¹¹ olduğuna sıklıkla vurgu yapıldığını’ (2009: 22), bu tip kelimeler için ortak bir terimin olmadığını dile getirmiştir.

Ü. Zal, “Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve ‘İki Ağaç’ Şiir Kitabı Üzerine” başlıklı yazısında, ‘İki Ağaç’ isimli eserden yola çıkarak Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki aktarmalarda karşılaşılan meselelere değinmiştir. Şiir türünde yapılan aktarma hatalarından biri olarak yalancı eş değer sorununa da yer veren Zal, yalancı eş değer sözcükleri, yarım ve tam yalancı eş değer, bir başka deyişle; anlam alanları tam örtüşmeyen ve anlam alanları hiç örtüşmeyen sözcükler olarak iki grupta toplamıştır. Çalışmada, aktarma yapılırken kaynak lehçenin yanı sıra hedef lehçenin iyi bilinmesinin önemi vurgulanmış ve yalancı eş değer hatalarına düşmemek için sözlüklerden faydalanılması gerektiğini dile getirmiştir (2009: 453).

M. Kara, “Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar” isimli makalesinde aktarma sorunlarını, klasik aktarmalarda ve makine aktarmalarında görülen sorunlar olarak iki başlık altında incelemiştir. Klasik aktarmalarda karşılaşılan sorunları en aza indirmek için, lehçeler arası kapsamlı sözlüklere ve karşılaştırmalı gramer çalışmalarına ihtiyaç olduğuna değinmiştir (2009: 1058-1059). “Klasik Aktarmalarda Karşılaşılan Sorunlar” başlığı altında yalancı eş değerlik sorununa yer vermiştir.

N. Kırömeroğlu (2011), “Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Yalancı Eş Değerler” adlı çalışmasını yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır. Bu çalışmada yalancı eş değer kelimeler; Türkçe kökenli, yabancı kökenli ve kelime başında ses değişimi bulunan yalancı eş değer kelimeler olmak üzere üç başlık

¹¹ Lehçeler arasındaki biçimce aynı, manaca farklı olan kelimeler, yalancı eş değer bağlamındadır.

altında toplanmıştır. Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında çoğunluğu Türkçe kökenli olan 1816 yalancı eş değer kelime tespit edilmiştir.

E. Gül (2011), iki bölümden oluşan “Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler” adlı çalışmasını yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır. “Kuramsal Çerçeve” başlığındaki birinci bölümde eş değerlik, yalancı eş değerlik ve Özbek Türkçesi hakkında geniş bilgiye yer veren Gül, ikinci bölümde çalışmanın önemli yerini teşkil eden yalancı eş değer sözcüklere yer vermiştir. Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında tespit ettiği 186 yalancı eş değer sözcüğü, tam yalancı eş değerli fiiller, kısmî yalancı eş değerli fiiller, tam yalancı eş değerli isimler, kısmî eş değerli isimler olmak üzere dört grupta incelemiştir.

B. Direkçi ve M. Gülmez’in (2012) “Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” başlıklı çalışmaları Türkiyat Araştırmaları dergisinde yayınlanmıştır. Çalışmada, söz konusu lehçeler arasında 172 yalancı eş değer kelime tespit edilmiş olup, bunlar; tam ve kısmî yalancı eş değerler olarak iki grupta incelenmiştir.

H. Yazıcı Ersoy’un 2012 yılında “Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değerler” başlıklı kitabı yayınlanmıştır. Aktarma problemleri, eş değerlik ve yalancı eş değerlik kavramları üzerinde duran Ersoy, çalışmasındaki Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasında kendi deyimiyle, 1159 madde başı yalancı eş değer kelime tespit edilmiştir. Bunlardan 887’si tam yalancı eş değer, 272’si ise kısmî yalancı eş değer kelimedir. Yalancı eş değerlik oluşturan bu kelimelerden 304’ü fiillerdir (Ersay, 2012: 479).

A. Merhan, 2012 yılında “Türkçe ve Özbekçe Eşsesli Sözcük Karşılaştırması” adlı çalışmasında yalancı eş değer terimini kullanmaktan kaçındığını bildirmiştir. Bunun yerine eşsesli sözcükler terimini tercih etmiştir. İki lehçe arasında tespit ettiği eşsesli sözcükleri, “Türkçede Tamamen Farklı Anlamda Olan Eşsesli Sözcükler”, “Türkçede Halk Ağzında Yaşamakta Olan Eşsesli Sözcükler”, “İlk Anlamı Türkçedeki İlk Anlamla Örtüşmeyen Eşsesli Sözcükler” (2012: 3-12) başlıkları altında vermiştir. Çalışma, ağızlara yer verilmesi bakımından farklılık arz etmektedir.

H. Alkan, “Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği)” isimli çalışmasını 2012 yılında yayınlamıştır. Çalışmada, Güneydoğu lehçe grubunda yer alan Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerindeki yalancı eş değer fiiller üzerinde durularak, söz konusu lehçeler ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli

fiiller tespit edilmiştir. Aynı lehçe grubunda yer almalarından kaynaklı olarak Özbek ve Yeni Uygur Türkçelerindeki fiillerin anlamlarının aşağı yukarı aynı olduğunu bildiren Alkan, çalışmasında; Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 54, Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 75 yalancı eş değerli fiil tespitinde bulunmuştur (2012: 686).

Ü. Eker (2012), “Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları” başlıklı çalışmasını doktora tezi olarak hazırlamıştır. Tez, lehçe içi aktarmayı ele alması dolayısıyla art zamanlı bir çalışmadır. Eski Türkiye Türkçesine ait belirlenen dört eserin incelenmesi sonucunda tespit edilen aktarma sorunları arasında yalancı eş değerler; yalancı eş değer ekler, yalancı eş değer kelimeler ve yalancı eş değer edatlar olarak farklı bölümlerde değerlendirilmiştir.

Y. Özlem (2013), “Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” başlıklı çalışmasını yüksek lisans tezi olarak sunmuştur. Çalışmada, söz konusu lehçeler arasındaki yalancı eş değerler, tam ve yalancı eş değerler ana başlıkları altında kelime türüne göre isim ve fiiller şeklinde gruplandırılarak verilmiştir.

T. Beşen Delice (2013), “Türkmen Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” başlıklı makalesinde, Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesi arasında 568 yalancı eş değerli sözcük tespit etmiştir (Delice, 2013).

H. Büke, “Gagauz Türkçesi Ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler” isimli 2014 yılında yayınladığı çalışmasında; söz konusu iki lehçe arasında tespit ettiği kelimeleri isim ve fiil olmak üzere iki ana grupta incelemiştir. Çalışmada, sözcüklerin sadece birinci anlamları değerlendirilmeye alınmış ve 7 yalancı eşdeğerli fiil, 80 yalancı eşdeğerli isim tespit edilmiştir. Büke, Gagauz Türkçesinde tam sistemleşmiş bir yazı diline geçilmemiş olmasından dolayı bu iki lehçe arasındaki yalancı eşdeğerlik mukayesesinin ileriki dönemlerde yeniden yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır (2014: 228).

C. Çakmak’ın 2014 yılında, Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi’nde “Türkmen Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” başlıklı çalışması yayınlanmıştır. Çalışmada, önce yalancı eş değer kavramı ve bu konuda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ardından tespit edilen 212 yalancı eş değer kelime, “Türkiye Türkçesinde Tamamen Başka Bir Anlamda Kullanılan Yalancı Eş Değer Kelimeler”, “Türkiye Türkçesinde Yakın Anlamda Kullanılan Yalancı Eş Değer Kelimeler”, “Türkmen Türkçesinde İlk

Anlamı Türkiye Türkçesinden Farklı Olan Yalancı Eş Değer Kelimeler”, “Türkmen Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde Ses Değişimleri Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” (2014: 22-49) olmak üzere dört başlık altında ele almıştır.

C. Çakmak’ın bir diğer çalışması 2016 yılında yayınlanmış olan “Kazan-Tatar Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler” başlıklı kitaptır. Çalışmada, aktarma ve yalancı eş değer kavramlarına değinilmiş ve bu konuda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. “Çalışma, Birebir Yalancı Eş Değer Kelimeler, Kabul Edilebilir Yalancı Eş Değer Kelimeler, Başka Dillerden Girmiş Yalancı Eş Değer Kelimeler olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır” (Çakmak, 2016: 15). İncelemede, Kazan-Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 723 yalancı eş değer kelime tespit edilmiştir.

M. Özeren (2014), “Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Sözcükler” isimli çalışmasında, coğrafi açıdan çok uzak olduğu halde aynı lehçe grubu (Oğuz grubu) içinde yer alan söz konusu lehçeler arasındaki yalancı eş değerleri, isim ve fiil ana başlıkları altında, yarı ve tam yalancı eş değerler olarak incelemiştir.

S. Gedik ve İ. Uçar’ın “‘Bâlâ Âlişer’ İsimli Eser Esasında Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arası ‘Yalancı Eş Değerlik’ Üzerine Bir İnceleme” başlıklı makalesi 2015 yılında KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi’nde yayınlanmıştır. Çalışmada, ilk olarak yalancı eş değerlik konusuna değinilmiş, ardından bu konuda çalışma yapanların isimleri aktarılmıştır. Sovyet Dönemi Özbek Edebiyatı sanatçıları arasında önemli bir yer edinmiş olan Aybek ve eseri Bâlâ Âlişer hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın devamında, “Nevâî’nin çocukluk dönemini anlatan ve çok önemli bir eser olan ‘Bâlâ Âlişer’ (Gedik; Uçar, 2015: 116)’deki yalancı eş değer kelimelerin tespiti yapılmıştır. Bu kelimeler, isimler ve fiiller olmak üzere iki grupta tasnif edilmiş olup, isimler; yine kendi içinde, akrabalıkla ilgili olan isimler ve diğer isimler şeklinde ikiye ayrılarak incelenmiştir. Söz konusu eser bağlamında Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesi arasında, on sekizi isim, sekizi fiil olmak üzere toplamda 26 yalancı eş değer sözcük tespit edilmiştir.

T. Aktaş, 2015 yılında “Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik: Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği” başlıklı makalesinde, önce yalancı eş değerlik konusunda yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiş, ardından Tatar Türkçesindeki yalancı eş değer deyimlere yer vermiştir. Yalancı eş değerliği deyimler bağlamında ele almasından dolayı bu çalışma, diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

Çalışmada, deyimler; baş ve başta bulunan organ adları ile oluşturulmuş deyimlerle sınırlandırılmıştır. Yalancı eş değer niteliğindeki deyimler, “Eş Sesli Unsurlardan Oluşan Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik” ve “Eş Anlamli Unsurlardan Oluşan Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik” (Aktaş, 2015: 8-10) ana başlıkları altında, tam ve kısmî yalancı eş değerler olmak üzere ikiye ayrılarak tablo şeklinde sunulmuştur. Çalışmada, sınırlandırılan konuda 39 yalancı eş değer deyim tespit edilmiştir.

S. Bermaganbetova'nın (2016) hazırladığı “Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler” adlı yüksek lisans tezinde 287 adet yalancı eş değer sözcük tespit edilmiştir. Sekiz bölümden oluşan tezde, değerlendirmeye alınan sözcükler; tam ve kısmî yalancı eş değerlikler başlıklarının altında eş sesli sözcüklerden oluşan ve ses değişimi yoluyla oluşan tam/kısmî yalancı eş değerler olarak kendi içerisinde ayrı ayrı sınıflandırılmıştır.

O. Celal Güngör'ün (2017) “Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinde Yalancı Eş Değerler (İsim ve İsim Soylu Kelimeler Örneği)” başlıklı çalışması Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi'nde yayınlanmıştır. Çalışmada, Yeni Uygur Türkçesi hakkında bilgi verildikten sonra yalancı eş değer kavramı üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki isim ve isim soylu 568 yalancı eş değer kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler, tam ve kısmî yalancı eş değer kelimeler olarak iki gruba ayrılarak, Türkçe kökenli ve yabancı kökenli kelimeler olmak üzere yine iki ayrı grupta incelenmiştir.

M. Cengiz, 2017 yılında “Güneybatı Türk Lehçelerinde Yalancı Eş Değerlik” başlıklı çalışmayı yüksek lisans tezi olarak hazırlamıştır. Bu çalışma, konu edindiği lehçe grubunun da etkisiyle şimdiye kadar hazırlanmış olan yüksek lisans tezleri içerisinde en kapsamlı olanıdır. “Giriş”, “inceleme”, “değerlendirme ve sonuç” olmak üzere üç ana başlıkta hazırlanan çalışmada, tespit edilen yalancı eş değer sözcükler niteliklerine göre tasnif edilmiştir. Bu nitelikler ise, “a) Aynı Kaynaktan Gelip Farklı Anlama Sahip Olan Sözler”, “b) Farklı Kaynaktan Gelip Benzer Ses Değerine Sahip Olan Sözler”, “c) Ses Değişmesiyle Benzer Biçimsel Özelliğe Sahip Olup Kavram Alanı Farklı Olan Sözler” (Cengiz, 2017: 729-777) şeklinde üç kısımda sunulmuştur.

H. Akca, “Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler” başlıklı 2017 yılında yayınladığı makalesinde, söz konusu iki lehçe arasında tespit edilen yalancı eş değerleri, “Tam Yalancı Eş Değerler”, “Kısmî Yalancı Eş

Değerler”, “Rastlantısal Yalancı Eş Değerler” (2017: 96-126) olmak üzere üç başlık altında incelemiştir. Sağlıklı ve doğru şekilde aktarma çalışmalarının yapılabilmesi için yalancı eş değerlerin tespitinin önemli olduğunu vurgulayan Akca, çalışmasında Kumuk Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında toplamda 296 yalancı eşdeğer sözcük tespit etmiştir.

J. Karini, “Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Ses Değişmelerinden Kaynaklanan Eşsesli Kelimeler” başlıklı çalışmasında tespit ettiği eş sesli kelimeleri; ünsüz değişmelerinin yol açmış olduğu ve ses olaylarından kaynaklanan eş seslilikler olmak üzere iki bölümde incelemiştir. Ünsüz değişmeleri olarak; ş>s, ç>ş ve yabancı kökenli kelimelerde görülen x-, -h->k-, -k- değişmelerinin eş sesliliğine sebep olduğu dikkati çekmektedir.¹²

Yukarıdaki çalışmalar göstermektedir ki, son yıllarda Türk lehçeleri arasındaki aktarma meselelerine ve özellikle yalancı eş değerler konusuna olan ilgi oldukça fazladır. Aktarma meseleleri ile ilgili sadece lehçeler arası değil, lehçe içi artzamanlı çalışmalar da yapılmıştır (bkz. Uğurlu, 2011; Eker, 2012). Bunun yanı sıra yalancı eş değer kavramı yalnızca kelime bağlamında ele alınmamış, ek ve deyim bağlamında da çalışılmıştır (bkz Karadoğan, 2004; Aktaş, 2015).

Çalışmalara bakıldığında, yalancı eş değerler konusunda en çok üzerinde durulan lehçenin Türkmen Türkçesi olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebinin, Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin aynı grupta, yani, Oğuz grubunda yer alıyor olması muhtemeldir.

Yapılan çalışmalar doğrultusunda dikkatimizi çeken bir diğer konu ise, yalancı eş değer konusunun makale düzeyinde kalmış olması ve başlı başına bir kitap halinde çalışılmamış olmasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLERİN TESPİTİ

Bu bölümde, ses ve şekil olarak aynı fakat anlamsal olarak birbirinden farklı olan yalancı eş değerli sözcükler tespit edilip sınıflandırılmıştır. Yalancı eş değerli

¹² J. Karini, “Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Ses Değişmelerinden Kaynaklanan Eşsesli Kelimeler”, <https://www.academia.edu>, (01.05.2018).

sözcükler, türlerine göre isimler ve fiiller olmak üzere iki ana başlık altında verilmiştir. Ardından tam yalancı eş değerli isimler, kısmî yalancı eş değerli isimler, tam yalancı eş değerli fiiller, kısmî yalancı eş değerli fiiller olmak üzere dört alt başlık altında sınıflandırılmıştır. Tespit edilen yalancı eş değerli sözcükler kullanım kolaylığı açısından Türkiye Türkçesi alfabetik sırasına göre dizilmiştir.

Ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde sözcüklerin en çok kullanılan üç, dört anlamı verilmiştir. Bu nedenle çalışmada sözcüklerin Güncel Türkçe Sözlük'teki ilk dört anlamına yer verilmiştir. Tespit edilen yalancı eş değerli bir sözcüğün Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan ilk dört anlamından sonraki anlamlarında eş değerlik bulunduğu takdirde çalışmaya bu anlam dahil edilmiştir. Ayrıca tespit ettiğimiz yalancı eş değerli sözcüklerin Tuvaca-Türkçe Sözlük'te farklı anlamları var ise onlar da dipnotlarda belirtilmiştir. Tuvaca-Türkçe Sözlük'te yer alan sözcüklerin Tuva alfabesince yazılımları sözcüklerin yanına yazılmıştır. Ancak sözlükte olmayan sözcükler olası yazım hatalarına sebebiyet vermemek adına yazılmamıştır.

Ölçünlü Tuva Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerler sınıflandırılırken, tespit edilen yalancı eş değerli sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanımı var ise, aynı maddede bu kullanıma yer verilmiştir.

Ölçünlü Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırıldığı bölümde ise, yalnızca ikisi arasındaki yalancı eş değerler verilmiştir.

3.1. ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE ÖLÇÜNLÜ TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

3.1.1 Yalancı Eş Değerli İsimler

3.1.1.1. Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

1. Açı (TuvT) / Açı (TT)

- Açı (TuvT ачы¹³)**
1. Yardım
 2. İyilik
 3. Yarar

¹³ D. A. Monguş'un hazırladığı Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı "hayır, iyilik" olarak verilmiştir.

4. Sevap

Açı (TT) 1. Birbirini kesen iki yüzey veya aynı noktadan çıkan iki yarım doğrunun oluşturduğu geometrik biçim, zaviye

2. Görüş, bakım, yön, anlayış biçimi

Açı sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Anlam alanlarının hiç örtüşmemesinden dolayı Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında tam yalancı eş değer sözcük niteliğindedir.

2. Adak (Tuv.T.) / Adak (TT)

Adak (Tuv.T. адак¹⁴) I. Alt

II. En

Adak (TT) Adanılan şey, nezir

Adak (TTA) I. Yağlı çörek

II. El büyüklüğünde küçük ekmek

III. Küçük çocuklara, çokça perşembe günü dağıtılan şeker, üzüm, badem içi v.b. çerez

IV. Çocuğun ilk adımları

Adak sözcüğünün söz konusu iki lehçe arasında anlam örtüşmesi olmadığı gibi Türkiye Türkçesi ağızlarında da aynı anlamda karşılığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu sözcük iki lehçe arasında tam yalancı eş değer niteliğinde olduğu gibi Türkiye Türkçesi ağızları bağlamında da tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

3. Ajıt (TuvT)/ Açıt (TT)

Ajıt (TuvT) Gizli

Açıt (TT) Bir duvarda kapı, pencere, kemerleme vb. bölümler için bırakılmış açıklık

Eski Türkçe'nin iki ünlü arasında kalan -ç- ünsüzleri Tuva Türkçesinde -j- olmaktadır (Arıkoğlu, 2007: 1162). Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde "açıt" olarak karşımıza çıkan sözcük, Tuva Türkçesinde "ajıt" şeklinde yer almaktadır. Sözcük, Tuva Türkçesinde "gizli" anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde mimarlık ile ilgili bir alanda terim sözcüğü olarak karşılık bulmaktadır. Anlamların birbiriyle örtüşmemesi sebebiyle tam yalancı eş değerli niteliktedir.

4. Akı (TuvT) / Akı (TT)

Akı (TuvT акы) 1. Ağabey

¹⁴ Bu sözcük, Tuvaca-Türkçe Sözlük'te "kötü, fena" olarak açıklanmıştır. "Alt, aşağı" karşılığı ise "adakkı (адаккы)" sözcüğünün anlamı olarak verilmiştir.

2. Amca

3. Dayı

Akı (TT) Herhangi bir kuvvet alanında, belli bir düzlemin belli bir bölümünden geçtiği varsayılan güç çizgileri, seyelan

Tuva Türkçesinde akrabalık bildiren bir sözcük olarak karşımıza çıkan “akı” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde fizik terimi olarak yer almaktadır. Lehçeler arası anlamsal örtüşme sağlanmadığı için sözcük tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

5. Alğı (TuvT) / Alğı (TT)

Alğı (TuvT алгы) I. Bağıрма, nida

II. 1. Deri

2. Cilt

3. Post

Alğı (TT) I. Bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak

II. 1. Kazanç, alacak

2. Rüşvet

3. Vergi

III. Haşhaş sütünü toplamakta kullanılan kaşık

Alğı (TTA) I. Haşhaş kozasını çizip akan sütü almaya yarıyan aygıt

II. Haşhaştan alınan afyon sütü

III. Kazanç, alacak

IV. Rüşvet, ganimet

Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan alğı sözcüğü, her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

6. Alın (TuvT) / Alın (TT)

Alın (TuvT алын) Yüz, çehre

Alın (TT) 1. Yüzün, kaşlarla saçlar arasındaki bölümü

2. Bazı şeylerin önü, ön yüzü

3. Karşı

4. Bir ocakta her türlü ayak, galeri, baca, kuyu ve yolun ilerletilmekte

olan yüzeyi

Alın (TTA) I. Karşı, karşı taraf

II. Ön, karşı

Tuva Türkçesinde “yüz, çehre” anlamında kullanılan “alın” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde temel anlamı itibariyle yüzün belli bir bölümünü karşılamaktadır. Tuva Türkçesinde tek anlamı olan sözcüğün, Türkiye Türkçesi ve ağızlarında karşılığı bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

7. Am (TuvT.) / Am (TT)

Am (TuvT am) Şimdi, hemen

Am (TT) Dişilik organı

Söz konusu sözcüğün, iki lehçede de anlam denkliği görülmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değer niteliktedir, denilebilir.

8. Ama (TuvT) / Ama (TT)

Ama (TuvT ama) Varak, kâğıt, yaprak

Ama (TT) [Ar. ammā] 1. Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz, amma, velakin

2. Uyarma veya şartlı bir ifade niteliğinde olan bir cümleyi, başka bir cümleye bağlamaya yarayan bir söz

3. Beklenmeyen bir sonucu anlatan iki cümleyi onun sebebi durumunda olan cümleye bağlayan bir söz

4. Bir yargıyı veya bir buyruğu pekiştirmek için de kullanılan bir söz

Ama (TTA) I. (A'ma) Akma, reçine, çamsakızı

II. Kızkardeş, ama, ame

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “ama” sözcüğü, her iki lehçede anlam bakımından örtüşmediğinden dolayı bu sözcük tam yalancı eş değerlidir, denilebilir.

9. Añ (TuvT) / An (TT)

Añ (TuvT añ) 1. Av hayvanı

2. Yırtıcı hayvan

An (TT) [Ar. ān] I. Zamanın bölünemeyecek kadar kısa olan parçası, lahza, dakika

II. İki tarla arasındaki sınır

III. Zihin

An (TTA) I. İki tarla arasındaki sınır, set şeklindeki ayrıntı

II. Saçın ayrılma çizgisi, yiv

III. Bahçe içinde suyun birikmesi için yapılan toprak set

IV. Eklem, mafsalsal, boğum

Türk dillerinin alfabelerinde genellikle yer almış olan ñ sesine, İstanbul Türkçesi dikkate alınarak hazırlanmış olan Türkiye Türkçesinin alfabesinde yer verilmemiştir. Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanımına devam edilen bu ses, dilimizde içerisinde barındırdığı seslere dönüşerek varlığını sürdürmektedir. Ergin bu ses değişikliğini beş madde altında vermiştir. Bunlar: ñ~n (deñiz>deniz), ñ~g (öñ>ög), ñ~ng (süñü>süngü), ñ~m (doñuz>domuz), ñ~ğ (añlamak>ağnamak) (Ergin, 2012: 92-93) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Tuva Türkçesinde “añ” olarak karşımıza çıkan sözcük, Türkiye Türkçesinin bazı ağızlarında aynı şekilde kullanılıyor olmasına rağmen, standart dilde “an” olarak kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanımda olan sözcüğün ilk anlamının Arapçadan alıntı bir sözcük olduğu görülmektedir.

Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde sözcüğün anlamlarında hiçbir örtüşme olmamasından dolayı, sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir, denilebilir.

10. Ana (TuvT) / Ana (TT)

Ana (TuvT аһа) İşte!

- Ana (TT)**
1. Anne
 2. Yavrusu olan dişi hayvan
 3. Dinî bakımdan aziz tanınan bazı kadınlara verilen saygı ünvanı
 4. Yaşlı kadınlara saygılı bir seslenme sözü

- Ana (TTA)**
- I. İşte, işte burada
 - II. Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem
 - III. Esas, asıl, sermaye, temel, ana
 - IV. Değirmende çarka giden suyu salmıya yarıyan ark

Tuva Türkçesinde “işte” anlamında kullanılan “ana” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde temel anlamı itibariyle akrabalık bildiren bir sözcük olarak kullanılmaktadır. Ancak sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında Tuva Türkçesindeki anlamı ile de kullanıldığı dikkatimizi çekmiştir.

Sözcük her iki lehçede farklı anlamlarda kullanılması dolayısıyla tam yalancı eş değerli niteliktedir.

11. Arka (TuvT.) / Arka (TT)

Arka (TuvT арка) Yapıda kemer

- Arka (TT)**
1. Bir şeyin temel tutulan yüzünün tam ters yanı, ön karşıtı
 2. Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi

3. Geri kalan bölüm

4. Art, peş

Arka (TTA) I. Sırta alınan yük

II. Köy evlerinin bahçeye bakan yönündeki dar balkon

III. Kabak, hıyar gibi bitkilerin kol salması için tarlada boş bırakılan yer

Tuva Türkçesinde mimarlık alanında kullanılan bir terim olan “arka” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki anlamlar ile örtüşmemektedir. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değer niteliktedir, denilebilir.

12. Art (TuvT) / Art (TT)

Art (TuvT арт¹⁵) Geçit

Art (TT) 1. Arka, geri

2. Bir şeyin öbür yüzü

3. Arkada bulunan

Art (TTA) Mart

“Art” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında da farklı anlama gelen sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

13. Artı (TuvT) / Artı (TT)

Artı (TuvT арты) Ardı, arkası

Artı (TT) 1. Toplama işleminde + işaretinin adı, zait

2. Sıfırdan büyük, önünde artı işareti bulunan (sayı), eksi karşıtı, pozitif

3. Fazlalık

Artı (TTA) I. Akibet, son

II. Başka, fazla

Tuvaca-Türkçe Sözlük’te “arkası, gerisi” anlamları ile karşımıza çıkan “artı” sözcüğü, Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki anlamlarıyla örtüşmemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir, denilebilir.

14. Aya (TuvT) / Aya (TT)

Aya (TuvT аяа) Fak, tuzak, kapan

Aya (TT) 1. Elin parmak dipleriyle bilek arasındaki iç bölümü, avuç içi

¹⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “boyun, geçit, dağ geçidi” şeklinde açıklanmıştır.

2. Ayak tabanı
3. Yaprakların düz ve parlak bölümü

- Aya (TTA)** I. Erkeklik bezi
II. Şaşma bildirir ünlem
III. Ulan anlamında kaba hitap
IV. Vekil

Her iki lehçede de anlamları örtüşmeyen “aya” sözcüğü tam yalancı eş değerli niteliktedir.

15. Ayak (TuvT) / Ayak (TT)

- Ayak (TuvT ayak)** 1. Fincan
2. Kâse

- Ayak (TT)** 1. Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü
2. Bacak
3. Birtakım şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri
4. Vücudun belden aşağı bölümü

- Ayak (TTA)** I. Tas, maşraba
II. Kadeh
III. Bardak, çay bardağı
IV. Değirmen taşını kaldırıp indirmeye yarayan ayar odunu

Her iki lehçede de anlamları birbiriyle örtüşmeyen “ayak” sözcüğü, tam yalancı eş değerli niteliktedir.

16. Aza (TuvT) / Aza (TT)

- Aza (TuvT. aza)** Şeytan, kötü ruh
- Aza (TT)** [Ar. a'zâ] 1. Üye
2. Vücut parçası, organ
- Aza (TTA)** I. Ölü için ilk gün yapılan tören
II. Baş sağlığı

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “aza” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

17. Azar (TuvT) / Azar (TT)

- Azar (TuvT)** I. 1. Kiler
2. Gölge

II. Gök

Azar (TT) Paylama

Azar (TTA) Dert, Sıkıntı

“Azar” sözcüğünün anlamları her iki lehçede de örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerlidir.

18. Azı (TuvT) / Azı (TT)

Azı (TuvT азы) 1. Veya

2. Yoksa

Azı¹⁶ (TT.) 1. Köpek dişlerinden sonra içeriye doğru, alt ve üst çenenin iki yanında beşer tane bulunan ve yiyecekleri öğütmeye yarayan dişlerin ortak adı, azı dişi, öğütücü diş

2. Öküz arabalarında ön ve arka yastıkları dingile bağlayan ağaç çivi

Azı (TTA) I. Baş sağlığı

II. Keskin aletlerin, tırnağın dip tarafı

III. Loğ ağacı, silindire takılan ağaç

IV. Hiddet

Tuva Türkçesinde ilk anlamı “denkleştirme edatı” olarak karşımıza çıkan “azı” sözcüğünün her iki anlamı da Türkiye Türkçesindeki anlamları ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla bu sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

19. Bak (TuvT) / Bak (TT)

Bak (TuvT бак¹⁷) I. Kötü

II. Bidon, su kabı

Bak (TT) 1. İşte

2. Şaşma anlatan bir söz

3. Küçümseme bildiren bir söz

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak karşımıza çıkan ‘bak’ sözcüğü, Türkiye Türkçesinde ‘Bak, sana geliyorum!’ ifadesiyle ‘işte’ sözcüğünü karşılarken; ‘Bak, ne kadar da büyük!’ ifadesiyle ‘şaşma anlatan bir söz’ anlamını karşılar. ‘Şunun konuşmasına da bak!’ gibi bir ifadeyle ise küçümseme bildiren bir söz olarak

¹⁶ Tuva Türkçesinde, Eski Türkçede sonu g ile biten sözcüklerdeki bu g ünsüzü korunmaktadır. Dolayısıyla Tuva Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki “azı” sözcüğünün anlamı ile örtüşen sözcük “azıg/азыг” sözcüğüdür. Ancak “azıg” sözcüğü de Tuva Türkçesinde eş anlamlı bir sözcük olup, “azı dişi” ve “köşe” anlamlarına gelmektedir.

¹⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün yalnızca “kötü, fena” anlamları verilmiştir.

karşımıza çıkar. İki lehçedeki anlamlar da birbiriyle örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

20. Bal (TT) / Bal (TT)

Bal (TuvT бaл) Balo

Bal (TT) 1. Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde

2. Olgunlaşmış incirin, dışına sızan tatlısı

3. Ağaçların kabuğundan sızarak pıhtılaşan besi suyu

Bal (TTA) I. Yanak

II. Ağaç balı

III. Erkek kardeş

IV. Kardeş

Tuva Türkçesinde ‘balo’ anlamına gelen ‘bal’ kelimesi, Türkiye Türkçesi ve ağızlarında farklı anlamlara gelmektedir. Türkiye Türkçesinde bir besin maddesi olarak karşımıza çıkan ‘bal’ sözcüğünün ağızlara bakıldığında ‘yanak, erkek kardeş vb.’ anlamları kazandığı görülmektedir. Her iki lehçede de anlamları örtüşmediği için sözcük tam yalancı eş değerlidir.

21. Bala (Tuva T.) / Bala (Türkiye T.)

Bala (TuvT бaлa¹⁸) I. 1. Sebeplenme
2. Zarara sokma

II. Grafit

III. Havaneli

Bala (TT) Yavru, çocuk

Bala (TTA) I. Çocuk, yavru, küçük

II. Oğlan çocuğu

III. Marangozların cila yapmak için kullandıkları içi pamuk dolu bez

IV. Bulaşık bezi

Sözcüğün iki lehçedeki anlamları birbiriyle örtüşmemekle birlikte, ağızlardaki anlamları da Tuva Türkçesindeki anlamlarından farklılık göstermektedir. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerlidir.

22. Balet (TuvT) / Balet (TT)

¹⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te, sözcüğün yalnızca “havan eli, havaneli” anlamı verilmiştir.

Balet (TuvT балет¹⁹) Bale

Balet (TT) [Fr. baletta] Bale yapan erkek sanatçı

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “balet” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlamı ile farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

23. Bank (TuvT) / Bank (TT)

Bank (TuvT банк) Banka

Bank (TT) [Fr. banc] Çoğunlukla parklarda ve bahçelerde oturulacak sıra

Bank (TTA) I. Sersem, budala, şaşkın, hissiz

II. Çingenelerin oynadığı açko ve rasto kumarlarda konulan para

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “bank” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile farklılık göstermektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

24. Banka (TuvT) / Banka (TT)

Banka (TuvT банка) Kavanoz

Banka (TT) [İt. banca] 1.Faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş

2. Bankacılık işleminin yapıldığı yapı

Türkiye Türkçesine İtalyancadan girmiş olan “banka” sözcüğünün anlamı, Tuva Türkçesindeki anlamı ile farklılık göstermektedir. Sözcük, tam yalancı eş değerlidir.

25. Bant (TuvT) / Bant (TT)

Bant (TuvT бант) Fiyonk, kurdele

Bant (TT) [Fr. bande] 1. Yapılış özelliğine göre sarma, yapıştırma vb. işlerde kullanılan düz, ensiz, yassı bağ, şerit, izole

2. Yara üzerine yapıştırılan özel olarak hazırlanmış ilaçlı küçük şerit

3. Ses alma aygıtlarında seslerin kaydı için kullanılan manyetik oksitli plastik veya selüloz şerit

¹⁹ Tuva Türkçesinde “bale” olarak karşımıza çıkan “balet” sözcüğü görüldüğü üzere Türkiye Türkçesinde “bale yapan erkek sanatçı” anlamına gelmektedir. Tuva Türkçesinde bu anlam “balet artizi/ балет артизи (зр)” terimiyle karşılanmaktadır.

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “bant” sözcüğünün anlamları, Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Sözcüğün tam yalancı eş değerli olduğu görülmektedir.

26. Bar (TuvT) / Bar (TT)

Bar (TuvT бap) Var

Bar (TT) I. Anadolu'nun doğu ve kuzey bölgesinde, en çok Artvin ve Erzurum yörelerinde el ele tutuşularak oynanan, ağır ritimli bir halk oyunu

[İng. bar] II. 1. Danslı, içkili eğlence yeri
2. Ayaküstü içki içilen eğlence yeri
3. Amerikan bar

[Fr. bar] III. Hava basıncı birimi

[Halk ağzında] VI. Ateşten, mide bozukluğundan, ağızda, dil ve dişlerde meydana gelen acılık, pas

Bar (TTA) I. Sirke, pekmez v.b. sulu yiyeceklerin üzerindeki köpük, küf, mantar
II. Pas, oksitlenme, sürahi, çaydanlık ve bardakta meydana gelen tortu, kireç

III. Ateşten, miğde bozukluğundan, ağızda, dil ve dişlerde hasıl olan acılık, sarı tortu, pas

IV. Tükrük, salya

Eski Türkçedeki b-’ler Tuva Türkçesinde korunurken Türkiye Türkçesinde v- olmuştur. Dolayısıyla Tuva Türkçesinde “bar” olarak kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesinde “var” şeklinde kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinde es şeşli olarak karşımıza çıkan “bar” sözcüğünün anlamları, Tuva Türkçesindeki anlamı ile örtüşmemektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında da farklı anlamlara gelen sözcük tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

27. Barak (TuvT) / Barak (TT)

Barak (TuvT бapак) Baraka

Barak (TT) 1. Tüylü, kıllı çuha
2. Bir cins tüylü av köpeği

Barak (TTA) I. Çok kıllı insan
II. Çok tüylü köpek
III. Beyaz çilli siyah köpek
IV. Küçük köpek, fino

“Barak” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da Tuva Türkçesindeki anlamı ile benzerlik göstermeyen sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

28. Barba (TuvT) / Barba (TT)

Barba (TuvT барба) Bavul, valiz

Barba (TT) [İt. barba] İhtiyar Rum meyhanecisi

Barba (TTA) I. Araba tekerleğinin ortasındaki yuvarlak demir

II. Karadaki kayık ve motorların dengesini temin için destek olarak kullanılan kısa kütük

III. Ağaç temel

Tuva Türkçesinde “bavul, valiz” anlamında kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesi ve ağızlarında aynı anlamda karşımıza çıkmamakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

29. Baton (TuvT) / Baton (TT)

Baton (TuvT батон) Somun ekmeği

Baton (TT) [Fr. bâton] Kayakta dengeyi veya hızı sağlamak, beyzbol, hokey, kriket gibi sporlarda itmek veya vurmak amacıyla kullanılan sopa

Baton (TTA) Beton, harç

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan baton sözcüğü spor amaçlı kullanılan bir alet olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak şekil itibariyle benzetme yoluyla somundan farklı olarak “baton ekmek” olarak da kullanılan sözcüğün bu anlamı Güncel Türkçe Sözlük’te yer almamaktadır.

Her iki lehçede de anlam bakımından farklılık gösteren sözcük, tam yalancı eş değerlidir.

30. Bayan (TuvT) / Bayan (TT)

Bayan (TuvT баян) Armonika

Bayan (TT) 1. Kadınların ad veya soyadlarının önüne getirilen saygı sözü

2. Kadın

3. Eş, karı

4. Kadınlara seslenme sözü

Bayan (TTA) Bir cins yabancı armut

Tuva Türkçesinde bir müzik aleti anlamında kullanılan “bayan” sözcüğünün anlamı, Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki anlamlar ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

31. Bayır (TuvT) / Bayır (TT)

- Bayır (TuvT байыр)** 1. Bayram
2. Kutlama
3. Selâm

Bayır (TT) Küçük yokuş, belen, kıran, şev

- Bayır (TTA)** I. Kıraç tarla, kır
II. Asma yetiştirmeye uygun toprak
III. Otlak
IV. İniş, yamaç yer

“Bayır” sözcüğünün anlamları iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük, tam yalancı eş değerlidir.

32. Baylañ (TuvT) / Baylan (TT)

Baylañ (TuvT байлаң) Küçük balık

- Baylan (TT)** 1. Zarif, çekici
2. Zengin

- Baylan (TTA)** I. Şımarık, yüzsüz, nazlı, yaramaz, terbiyesiz, arsız, densiz
II. Şirret
III. Sebatsız
IV. Serbest, başıboş

Türkiye Türkçesinde temel anlamı itibariyle sıfat olarak “zarif çekici” ve “zengin” anlamlarında kullanılan “baylan” sözcüğü, Tuva Türkçesindeki “küçük balık” anlamıyla örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

33. Baza (TuvT) / Baza (TT)

- Baza (TuvT база²⁰)** 1. Da, dahi
2. Ve

- Baza (TT)** [İt. base] 1. Mobilyanın uzunluğunca konulan dar ayak
2. Dolap gövdesinin zemine düzgün oturmasına yarayan çerçeve şeklindeki kaide
3. Yatağın yerden yüksek olmasını sağlayan veya sandık olarak kullanılan boş bölmesi

- Baza (TTA)** I. Haftanın ilk günü, pazar
II. Yarısı siyah yarısı beyaz keçi. bâza

²⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “vazo” olarak verilmiştir.

Türkiye Türkçesine İtalyancadan alıntılanmış olan “baza” sözcüğü, Tuva Türkçesinde edat olarak kullanılmakta olup bu anlam Türkiye Türkçesi ile ağızlarındaki anlamlarıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

34. Be (TuvT) / Be (TT)

Be (TuvT бе) I. Kısrak

II. Mi?

Be (TT) I. Türk alfabesinin ikinci harfinin adı, okunuşu

II. “Ey, hey” anlamlarında bir seslenme sözü

III. Berilyum elementinin simgesi

Be (TTA) I. Büyük abdest

II. Dokunulmaması gereken, pis anlamında kullanılır.

Sözcük iki lehçe arasında anlam bakımından farklılık göstermektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerlidir.

35. Bedik (TuvT) / Bedik (TT)

Bedik (TuvT бедик) Yüksek, uzun

Bedik (TT) Kazak Türklerinde bir hastalığın iyileşmesi için yapılan tören

“Bedik” sözcüğü iki lehçe arasında anlam bakımından farklılık göstermektedir. Anlamsal denklik bulunmaması dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değer niteliğindedir.

36. Bek (TuvT) / Bek (TT)

Bek (TuvT бек) Pranga; zincir

Bek (TT) I. 1. Sert, katı

2. Sağlam

[İng. back] II. Savunma oyuncusu

[Fr. bec] III. Hava gazı lambasının ucu

Bek (TTA) I. Sert, katı, sağlam, kuvvetli

II. Avcının saklanıp av hayvanı beklediği yer, pusu

III. Pusuda bekleyerek yapılan av

IV. Beklenen iş

Tuva Türkçesinde “pranga, zincir” anlamına gelen “bek” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde eş sesli kullanılmakta olup halk ağızında sıfat olarak “sert, katı; sağlam” anlamına gelmektedir. İkinci anlamı İngilizceden, üçüncü anlamı ise Fransızcadan

alıntılamış olan sözcük, Tuva Türkçesiyle anlam bakımından denklik göstermemesi dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

37. Belek (TuvT) / Belek (TT)

Belek (TuvT белек) Hediye

- Belek (TT)**
1. Kundak, çocuk bezi
 2. Beşiğe konulan yatak

- Belek (TTA)**
- I. Kundak, çocuk bezi
 - II. Beşiğe konan çocuk yatağı
 - III. Alacalı, karışık renkli
 - IV. Hediye, armağan

Tuva Türkçesinde “hediye” anlamına gelen “belek” sözcüğü, Türkiye Türkçesi ağızlarında aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak standart Türkiye Türkçesindeki kullanımlarında farklılık göstermesi nedeniyle sözcük tam yalancı eş değerlidir.

38. Belen (TuvT) / Belen (TT)

- Belen (TuvT белең)**
1. Kolay
 2. Hazır

- Belen (TT)**
1. Bel
 2. Tepe
 3. Bayır
 4. Dağ üzerindeki yüksek geçit, dik dağ yolu

- Belen (TTA)**
- I. Tepe, yüksek yer, üzeri yassı tepe, ufak tepe
 - II. Sırt, bayır, yamaç, dağ eteği
 - III. Yüksek, dağlık yerlerde görülen düzlük, ağaçsız açık yer
 - IV. Derelerin birleşip aktığı büyük dere

İki lehçe arasında her iki madde karşılaştırıldığında anlam örtüşmesi görülmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

39. Bertik (TuvT) / Bertik (TT)

Bertik (TuvT бертик²¹) Sakat

- Bertik (TT)**
1. Yara, bere
 2. Deride mor leke, çürük
 3. İncinmiş, burkulmuş

²¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “malûl, sakat” anlamı ile açıklanmaktadır.

Bertik (TTA) I. Yara, bere

II. İncinmiş, burkulmuş eklem

III. İncinme, burkulma

IV. Deride mor leke, çürük

“Bertik” sözcüğü, iki lehçede de sağlıklı olmama durumu bağlamında anlamsal bir yakınlık göstermesine rağmen anlamlar arasında tam bir örtüşme olmaması dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

40. Bok (TuvT) / Bok (TT)

Bok (TuvT бок) Çöp, süprüntü

Bok (TT) 1. Dışkı

2. Güç durumu

3. Hor görülen, tiksiniilen

Bok (TTA) Pamukçuk hastalığında, çocukların ağzında görülen kabarcıklar

Her iki lehçede anlam bakımından denklik göstermemesi sebebiyle sözcük tam yalancı eş değerlidir.

41. Bora (TuvT) / Bora (TT)

Bora (TuvT) Gri

Bora (TT) [İt. borea] Genellikle arkasından yağmur getiren sert rüzgâr

Bora (TTA) I. Küp, teneke dibinde kalan bulanık zeytinyağı

II. Masa, konsol

III. Erkek deve

IV. Çorak arazide biten mantar gibi beyaz bir madde

Tuvaca-Türkçe Sözlük’te “boz” anlamı ile karşımıza çıkan “bora” kelimesi, Türkiye Türkçesine İtalyancadan girmiştir. Sözcük iki lehçede ve Türkiye Türkçesi ağızlarında anlam bakımından denklik göstermemesi sebebiyle tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

42. Bot (TuvT) / Bot (TT)

Bot (TuvT бот²²) 1. Kendi

2. Bekâr

Bot (TT) [İng boat] I. 1. Küçük gemi

2. Ağaç, plastik veya kauçuktan yapılmış küçük sandal

²² Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “bekâr, evlenmemiş” olarak açıklanmıştır.

[Fr. botte] II. Uzun konçlu, kapalı ayakkabı

Bot (TTA) I. Tarla, bahçe kenarlarına konulan ağaç, dikenli çalı, tel veya tahtadan yapılan çit, çevirge

II. Deve yavrusu

III. Çizme boğazı

IV. Sal

Türkiye Türkçesine İngilizce ve Fransızcadan alıntılanmış olan ve eş sesli olarak kullanımda olan “bot” sözcüğünün iki lehçedeki anlamlarında örtüşme yoktur.

Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

43. Bura (TuvT) / Bura (TT)

Bura (TuvT) Boraks

Bura (TT) Bu yer

Bura (TTA) I. Bu yer

II. Para

Tuva Türkçesinde bir kimya terimi olarak kullanılan sözcüğün Türkiye Türkçesinde anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu nedenle tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

44. Bük (TuvT) / Bük (TT)

Bük (TuvT бүк) 1. Çukur

2. Girinti

Bük (TT) 1. Dönemeç

2. Akarsu kıyılarındaki verimli tarlalar

3. Ovada veya dere kıyısında çalı ve diken topluluğu

4. Böğürtlen

Bük (TTA) I. Ova ve dere kıyılarındaki çalı ve diken topluluğu

II. Irmak ve göl kenarındaki sazlık

III. Dere kıyılarındaki söğütlük

IV. Yabanî çilek

“Bük” sözcüğünün her iki lehçede ve Türkiye Türkçesi ağızlarında anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerlidir.

45. Bürün (TuvT) / Bürün (TT)

Bürün (TuvT) Tüm, tam, tamamen

Bürün (TT) Vurgu, ezgi, durak, ulama, ton, uzunluk gibi konuşma diline özgü öğelere verilen ad

Bürün (TTA) I. Zeytin posası

II. Zeytin çekirdeklerinden yapılan bir çeşit yakacak

İki lehçede anlam bakımından karşılaştırma yapılan “bürün” sözcüğü denklik göstermemesi dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

46. Çalgın (TuvT) / Çalgın (TT)

Çalgın (TuvT чалгын²³)

1. Kanat
2. Yelken
3. Kızak kolu

Çalgın (TT)

1. Sıcak veya soğuktan gelişmeyerek cılız kalan ekin
2. Uzun zaman bakır kapta kalan tadı bozulmuş yemek
3. Kötürüm, inmeli, sakat

Çalgın (TTA) I. Sıcak veya soğuktan gelişemeyerek cılız kalan ekin

- II. Donmuş veya hastalıklı meyve
- III. Deli, delimsi
- IV. Oynak, terbiyesiz

Sözcüğün iki lehçedeki anlamları arasında denklik görülmemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli niteliktedir.

47. Çalım (TuvT.) / Çalım (TT)

Çalım (TuvT чалым²⁴) Kaya

- Çalım (TT)**
1. Karşdakini etkilemek amacıyla yapılan abartılı davranış, kurum, caka, afra tafra, afur tafur, zambır
 2. Kılıcın keskin yanı
 3. Menzil, erim
 4. Biraz benzeme, andırma

Çalım (TTA) I. Ekin biçerken her tırpancının tırpanla açtığı yer

- II. Evlek, dönümün bir parçası
- III. Semt, yakın yer
- IV. İlgi

“Çalım” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

48. Çam (TuvT) / Çam (TT)

Çam (TuvT чам²⁵) Su üzerinde çöp, süprüntü

²³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “kanat” anlamı verilmiştir.

²⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün “düz, sarp, yalçın” anlamları verilmiştir.

Çam (TT) Çamgillerin örnek bitkisi olan, dört mevsim yeşil kalabilen, iğne yapraklı, yurdumuzda birçok türü yetişen bir orman ağacı (Pinus)

Çam (TTA) I. Toplu, küme olan şey
II. Büyük çingirak, çan
III. Çam ağacı

Anlam bakımından karşılaştırıldığında denklik söz konusu olmadığı görülen “çam” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

49. Çar (TuvT) / Çar(TT)

Çar (TuvT чар²⁶) I. 1. Tabaka, kat
2. Yele
II. Toprak set, evlek

Çar (TT) [Rus.] Rus imparatorlarına ve Bulgar krallarına verilen unvan

Türkiye Türkçesine Rusçadan girmiş olan sözcük, Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. Söz konusu lehçeler arasında anlam örtüşmesi olmamasından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

50. Çarık (TuvT) / Çarık (TT)

Çarık (TuvT чарык²⁷) 1. Yarık, çatlak
2. Taraf, yaka

Çarık (TT) 1. İşlenmemiş sığır derisinden yapılan ve deliklerine geçirilen şeritle sıkıca bağlanan ayakkabı
2. Araba yokuş aşağı giderken tekerleği frenlemek için altına sürülen demir levha
3. Çene
4. Para cüzdanı

“Çarık” sözcüğünün Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki anlamları karşılaştırıldığında aralarında bir uyum olmadığı gözlemlenmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

51. Çat (TuvT) / Çat (TT)

Çat (TuvT чат) 1. Yağmur duası
2. Yardımıyla yağmur yağdırıldığına inanılan taş

Çat (TT) I. Sert bir şeyin kırılırken çıkardığı ses

²⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı ayrıntı belirtmeden yalnızca “çöp” olarak verilmiştir.

²⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “car, ilân” olarak verilmiştir.

²⁷ Eski Türkçedeki ç- sesleri Tuva Türkçesinde y- olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle sözcük Türkiye Türkçesindeki “yarık” sözcüğüyle eş anlamdadır.

II. İki yolun veya iki derenin birleştiği yer, kavşak

Çat (TTA) I. İki dere veya iki yolun birleştiği yer

II. Orta yer

III. Eski bez parçası

IV. Köşebaşı

İki lehçede anlamsal örtüşme sağlanmayan “çat” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

52. Çay (TuvT) / Çay (TT)

Çay (TuvT чай) I. Yaz

II. Zaman, vakit

Çay (TT) [Çin.] I. 1.Çaygillerden, nemli iklimlerde yetişen bir ağaççık (Thea chinensis)

2. Bu ağaççığın özel işlemlerle kurutulan yaprağı

3. Bu yaprağın demlenmesiyle elde edilen güzel kokulu ve sarımtırak kırmızı renkli içecek

4.Çeşitli bitkilerin yaprak veya çiçeklerinin demlenmesiyle elde edilen bir içecek türü

II. Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsu

Çay (TTA) I. Küçük akarsu

II. Sahil, deniz veya dere kıyısı

“Çay” sözcüğü iki lehçede de eş sesli olarak kullanılmaktadır. Sözcüğün Türkiye Türkçesindeki anlamlarından ilki Çince den alıntılanmıştır. Söz konusu lehçeler arasında anlamsal uyumun bulunmamasından dolayı sözcük tam yalancı eş değerlidir, diyebiliriz.

53. Çayır (TuvT) / Çayır (TT)

Çayır (TuvT чайыр) 1. Kalaylama

2. Nikelâj

Çayır (TT) 1. Üzerinde gür ot biten düz ve nemli yer

2. Böyle yerde biten ot

Çayır (TTA) Ördek

Sözcük, iki lehçede de anlamsal açıdan denklik göstermemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerlidir.

54. Çerge (TuvT) / Çerge (TT)

Çerge (TuvT черге) Derece, kategori

Çerge (TT) 1. Derme çatma çadır, göçebe çadırı

2. Çingene çadırı

3. Otağ

Çerge (TTA) I. Kilim, bir çeşit dokuma örtü

II. Göçebe çadırı, tente

III. Köşe; iki direkli, iki ucu açık çadır

Türkiye Türkçesinde “çadır” anlamında kullanılan “çerge” sözcüğünün Tuva Türkçesinde anlamsal denkliği yoktur. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

55. Çit (TuvT) / Çit (TT)

Çit (TuvT чыт) Koku

Çit (TT) Hafif ve anlık ses

Çit (TTA) I. Anahtar, asma kilit

II. Çalı, çırpı

III. Başörtüsü

IV. Odun taşıyan kağrı

“Çit” sözcüğünün söz konusu iki lehçede de anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

56. Çit (TuvT) / Çit (TT)

Çit (TuvT чит) Satrançta beraberlik, pata

Çit²⁸ (TT) I. Bağ, bahçe, bostan vb. yerlerin çevresine çalı, kamış, ağaç dalı gibi şeylerden çekilen duvar türü, çeper, barı

II. 1. Pamuktan dokunmuş basma

2. Başörtüsü, yazma, yemeni

Çit (TTA) I. Başörtüsü, yemeni

II. Basma (kumaş hk.)

III. Sebze bahçesi

IV. Çocukların uçurtma yaparken kullandıkları ince, uzun çita parçaları

Lehçeler arası anlamsal uyumun görülmediği sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

57. Çize (TuvT) / Çise (TT)

Çize (TuvT чизе) Sayım, tahrir

²⁸ Sözcüğün Oğuz grubu Türk lehçelerinde de “kumaş” anlamı bulunmaktadır.

Çise (TT) İnce yağmur, çisenti

Çize (TTA) İnce yağmur

Eski Türkçede iki ünlü arasında bulunan -s- ünsüzü, Tuva Türkçesinde -z- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “çise” olarak kullanılan sözcük, Tuva Türkçesinde “çize” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak ağızlarda “çize” şeklinde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Tuvaca-Türkçe Sözlük’te “sayım, tatat” olarak karşımıza çıkan sözcüğün Türkiye Türkçesi ve ağızlarında anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir, denilebilir.

58. Çok (TuvT) / Çok (TT)

Çok (TuvT чок²⁹) 1. Yok

2. Hayır

Çok (TT.) 1. Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı

2. Aşırı bir biçimde

Söz konusu iki lehçede de anlamsal denkliği olmayan “çok” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir, denilebilir.

59. Çöp (TuvT) / Çöp (TT)

Çöp (TuvT чөп³⁰) I. Rıza, mutabakat

II. 1. Doğru olarak, isabetle
2. Gerçek, hakikat

Çöp (TT) [Far. çûb] 1. Saman inceliğinde herhangi bir sap, dal veya tahta parçası

2. Yararsız, pis veya zararlı olduğu için atılan ufak tefek şeylerin hepsi, gübür

Çöp (TTA) Kalın keten lifinden yapılan ip

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan sözcüğün anlamları, Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki anlamlarıyla uyum sağlamamakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

60. Dagjı (TuvT) / Dağcı (TT)

Dagjı (TuvT дагжы) Madenci

²⁹ Eski Türkçedeki y- sesleri Tuva Türkçesinde y- olmuştur. Bu sebeple Türkiye Türkçesindeki “yok” kelimesi, Tuva Türkçesinde karşımıza “çok” şekli ile çıkmaktadır.

³⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “haklı, doğru” şeklinde açıklanmıştır.

Dağcı (TT) Dağa tırmanma sporu yapan kimse, alpinist

Dağcı (TTA) Oduncu

Eski Türkçede kelime içinde bulunan -c- sesi, Tuva Türkçesinde -j- olmaktadır. Dolayısıyla meslek ve uğraşma ismi yapan +cı eki, Tuva Türkçesinde +ji³¹ olarak kullanılmaktadır.

Tuva Türkçesinde “madenci” anlamında kullanılan “dagji” sözcüğü, Türkiye Türkçesi ve ağızları bağlamında anlamsal farklılık göstermektedir. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

61. Dal (TuvT) / Dal (TT)

Dal (TuvT дал) Tam

Dal (TT) I. 1. Ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri
2. Branş
3. Bir bilim alanının içinde yer alan ana bilim dalında alt alanı
4. Canlıların bölümlenmesinde, sınıfların bir araya gelmesiyle oluşan birlik, şube

II. 1. Arka, sırt
2. Kol
3. Omuz
4. Boyun, ense

III. 1.Çıplak, yalın

Dal (TTA) I.Omuz, omuzbaşı

II. Kol

III. Arka, sırt

IV. Tam

Tuva Türkçesinde “tam” anlamında kullanılan “dal” sözcüğünün, Türkiye Türkçesi ağızlarında da aynı anlamda kullanıldığı dikkati çekmektedir. Sözcük, Türkiye Türkçesi standart dilinde ise eş sesli olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağızlar haricinde iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “dal” sözcüğü anlamsal birlik göstermemesi dolayısıyla tam yalancı eşdeğerli sözcük niteliğindedir.

62. Dalaş (TuvT) / Dalaş (TT)

Dalaş (TuvT далаш) Acele, ivedi

Dalaş (TT) Kavga, gürültülü bağırışıp çağırışma

³¹ Ayrıntılı bilgi için bkz Arıkoğlu, 2007: 1164.

Dalaş (TTA) I. Ağız kavgası

II. Kedi, köpek gibi hayvanların boğuşması

Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “acele, ivedi, ivecenli” anlamlarının verildiği “dalaş” sözcüğünün anlamı iki lehçede de örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir, denilebilir.

63. Dam (TuvT) / Dam (TT)

Dam (TuvT дам) Daha, fazla

Dam (TT) I. 1. Yapıları dış etkilere korumak amacıyla üzerlerine yapılan çoğu kiremit kaplı bölüm

2. Üzeri toprak kaplı ev, küçük ev, köy evi

3. Tutukevi

4. Ahır

[Fr. dame] II. 1. Dansta kavalinin eşi

2. İskambil kâğıtlarında kız

Dam (TTA) I. Toprak damlı ev, kulübe, köy evi

II. Oda

III. Ceza evi

IV. Kapalı yer

“Dam” sözcüğü Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olup ikinci anlamı Fransızcadan alıntılanmıştır. Sözcüğün Tuva Türkçesindeki anlamı ile Türkiye Türkçesi ve ağızlarındaki anlamları arasında denklik yoktur. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcüktür.

64. Darı (TuvT) / Darı (TT)

Darı (TuvT дары) Barut

Darı (TT) 1. Buğdaygillerden, kuraklığa dayanıklı bir bitki, akdarı

2. Bu bitkinin buğday yerine besin olarak kullanılan tohumu

3. Mısır

Darı (TTA) I. Mısır, mısır tanesi

II. Darıya benzeyen, akdarı da denilen bir çeşit tahıl

III. Mısıra benzeyen, tohumundan un yapılan bir bitki

Türkiye Türkçesinde bir besin bitkisi olarak kullanılan “darı” sözcüğü, Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

65. Dat (TuvT) / Tat (TT)

Dat (TuvT дат³²) Pas

Tat (TT) 1. Canlıların besinlerdeki uçucu olmayan bileşikleri damak, boğaz ve dil yüzeyindeki mukoza noktaları aracılığıyla algıladığı duyum

2. Tatlılık

3. Hoşa giden durum, lezzet, zevk

Tat³³ (TTA) I. Dilsiz

II. Kekeme

III. Çirkin, sevimsiz

IV. Kaba (kimse için)

Her iki lehçede de anlamsal örtüşme olmamasından dolayı sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

66. Davan (TuvT) / Tavan (TT)

Davan (TuvT даван) 1. Taban

2. Ayak

Tavan (TT) 1. Bir yapının, kapalı bir yerin üst bölümünü oluşturan düz ve yatay yüzey, taban karşıtı

2. Bir şeyi değerlendirmede kabul edilen en yüksek seviye veya fiyat

3. Çatı kiremidi

Tavan (TTA) I. Tavan arası

II. Yüklük

III. Harman yeri

Eski Türkçedeki -p-, -b- sesleri, iki ünlü arasında -v-'ye dönüşmektedir. Aynı zamanda daha önce de ifade ettiğimiz gibi Eski Türkçedeki t- sesleri Tuva Türkçesinde bazı kelimelerde d- olarak kullanılmaktadır. Ses değişimleri sonucunda “taban; ayak” anlamlarına gelen “davan” sözcüğünü bu hali ile değerlendirmeye aldığımız takdirde Türkiye Türkçesindeki “davan” sözcüğünün anlamları ile uyuşmadığını görmekteyiz. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

67. Dayın (TuvT) / Tayın (TT)

Dayın (TuvT дайын) Savaş, harp

Tayın (TT) [Ar. ta'yîn] 1. Asker azığı

2. Asker ekmeği

³² Eski Türkçedeki t- sesleri, Tuva Türkçesinde bazen d- olmaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarında da bu tür kullanımlar devam etmektedir.

³³ Sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında “tat; feryat” anlamları ile “dat” şekli ile de karşımıza çıkmaktadır.

3. Savaş ve seferberlik dönemlerinde vatandaşlara karneyle dağıtılan ekmek

- Tayın (TTA)** I. Sincap
II. Asker ekmeği

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanan “tayın” sözcüğü ile Tuva Türkçesindeki “dayın” sözcüğü anlamsal olarak yakınlık gösterse de anlamlar tam olarak örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli olarak kabul edilebilir.

68. Dem (TuvT) / Dem (TT)

- Dem (TuvT дем³⁴)** I. Birlik, beraberlik
II. Az önce

- Dem (TT) [Far. dem]** I. 1. Hazırlanan çayın renk ve koku bakımından istenilen durumu
2. Zaman, çağ
3. Pişirilen yemeklerin yenecek kıvamda olması
4. Soluk, nefes

- [Ar. dem] II. Kan**
Dem (TTA) I. Susuz, kıraç tarla
II. Kıraç tarlada yetişen ekin
III. Dokumacılıkta kullanılan, iki tarafı tahta ortasına kamış parçaları konulmuş bir çeşit tarak
IV. Neşe, gönül hoşluğu, keyf

“Dem” sözcüğü Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olup, Arapça ve Farsçadan alıntılanmıştır. Her iki lehçedeki anlamlarının örtüşmediği görülen sözcük tam yalancı eş değerlidir.

69. Deñge (TuvT) / Denge (TT)

- Deñge (TuvT деңге³⁵)** 1. Eşit olarak bölme, denkleştirme
2. Aynı anda, birlikte

- Denge (TT)** 1. Bir nesnenin veya bir insanın devrilmeden durma hâli, muvazene, balans
2. Zihinsel ve duygusal uyum, istikrar
3. Siyasi güçlerin, yetkilerin birbirini sınırlayacak biçimde dağıtılması

³⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün “el birliği, beraberlik, dayanışma; demin” anlamları verilmiştir.

³⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün “beraber” anlamı verilmiştir.

4. Ekonomik hayatın uyumlu düzeni

- Denge (TTA)** I. Koyunlara ot yedirilen meydanlık, açıklık
II. Koyunların önlerinden artan, yiyemedikleri kaba ot
III. Çit

“Denge” sözcüğünün anlamları her iki lehçede de farklılık göstermemektedir.

Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

70. Dergi (TuvT) / Dergi (TT)

Dergi (TuvT, дeрги³⁶) Terki

Dergi (TT) Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayın, bülten, mecmua

- Dergi (TTA)** I. Tırmık denilen tarım aracı
II. Küçük pekmez, turşu küpü
III. Hasat vakti

“Dergi” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcüktür.

71. Dış (TuvT) / Dış (TT)

- Dış (TuvT, дыш)** 1. Dinlenme
2. Rahat, huzur, sükûnet

- Dış (TT)** 1. Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç, iç karşıtı
2. Bir konunun kapsamına girmeyen şey
3. Görülen, içte bulunmayan yüzey
4. Bir kimsenin görünüşü, durum ve davranışları

Dış (TTA) Kağıda mazının iki yanında olup mazının bunların arasında dövdüğü kazıklar

Söz konusu iki lehçede de anlam denkliği bulunmayan “dış” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

72. Dilim (TuvT) / Dilim (TT)

Dilim (TuvT, дилим³⁷) Kereste

Dilim (TT) 1. Bir bütünden kesilmiş veya ayrılmış ince, yassı parça

³⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “terki bağı, terki kayışı” olarak verilmiştir.

³⁷ “Dilim” sözcüğü Tuvaca-Türkçe Sözlük'te Türkiye Türkçesindeki anlamıyla “dilim” olarak verilmiştir. Tuva Türkçesine dair ana kaynağımız Tuva Türkçesi Sözlüğü olduğu için bu kelimeyi tam yalancı eş değerli sözcük olarak aldık. Ancak daha kapsamlı yeni bir sözlük oluşturulduğu takdirde bu sözcük yeniden değerlendirilmelidir.

2. Radyatör parçalarından her biri
3. Belli ölçülere göre oluşmuş bölüm
4. Değişik anlatı türü, masal, efsane, bilmece vb. bir metnin, bir eserin aslından az çok ayrılan değişik biçimli olanı, epizot

“Dilim” sözcüğü iki lehçede de anlam farklılığı göstermekte olup tam yalancı eş değerli sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır.

73. Dinamik (TuvT) / Dinamik (TT)

Dinamik (TuvT динамик) Нопарлör

- Dinamik (TT)**
1. Canlı, etkin, hareketli
 2. Hareketli, her an değişebilen, duruk karşıtı
 3. Devimsel
 4. Mekaniğin kuvvet, hareket, enerji arasındaki ilişkilerini inceleyen dalı, devim bilimi

Söz konusu lehçelerde anlam bakımından farklılık arz eden “dinamik” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcüktür, diyebiliriz.

74. Dip (TuvT) / Dip (TT)

Dip (TuvT дип) Кıта, ana kara

- Dip (TT)**
1. Oyuk veya çukur bir şeyin en alt bölümü
 2. Taban
 3. Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi veya bir şeyin yanı başı
 4. Kapalı bir yerin kapıya göre en uzak bölümü

- Dip (TTA)**
- I. Havuç
 - II. Lahana
 - III. Yer elması
 - IV. Şalgam

Tuva Türkçesinde “kıta, ana kara” anlamına gelen “dip” sözcüğü, Türkiye Türkçesindeki anlamları ile karşılaştırıldığında denklik görülmemektedir. Türkiye Türkçesindeki anlamı karşılayan Tuvaca sözcük ise “düp” sözcüğüdür. Sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerlidir.

75. Döngü (TuvT) / Döngü (TT)

Döngü (TuvT дөңгү) Boyunduruk

- Döngü (TT)**
1. Herhangi bir olayın birden fazla tekrarlanması
 2. Kısır döngü

“Döngü” sözcüğü iki lehçede anlam farklılığı göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

76. Döş (TuvT) / Döş (TT)

Döş (TuvTдөш) Sırt, tepe

Döş (TT) 1 Göğüs, bağır
2. Kaburga altı

Döş (TTA) I. Ön taraf
II. Yamaç, bayır
III. Kavga, döğüş
IV. Koyun buduna pirinç doldurup fırında kızartarak yapılan kebab

İki lehçe arasında anlamsal örtüşme görülmeyen sözcük tam yalancı eş değerlidir.

77. Durgu (TuvT) / Durgu (TT)

Durgu (TuvT дургу) 1. –e kadar
2. Bütün, tüm
3. Zaman, müddet, süre

Durgu (TT) 1. Sekte
2. Bir müzik eserinde, bitiş etkisi yapan armonik zincirlemeler bütünü

“Durgu” sözcüğünün anlamı her iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

78. Durgun (TuvT) / Durgun (TT)

Durgun (TuvT дургун) Kaçak, firarî

Durgun (TT) 1. Sakin
2. Neşesiz, keyifsiz, sessiz
3. Canlı olmayan, sönük, hareketsiz

Tuva Türkçesinde “kaçak, firarî” anlamına gelen “durgun” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcüktür.

79. Duş (TuvT) / Duş (TT)

Duş (TuvT душ³⁸) 1. Tesadüf, rastlantı
2. Yeri, sırası

³⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük eş sesli olarak “duş” anlamı ile birlikte verilmiştir. Ancak Tuva Türkçesi Sözlüğü temel kaynağımız olduğu ve bu anlamı verilmediği için bu sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük olarak almaktayız. Sözcüğün kapsamlı yeni bir Tuva Türkçesi sözlüğü hazırlandığı takdirde yeniden değerlendirilmesi muhtemeldir.

Duş (TT) [Fr. douche] 1. Temizlik veya tedavi amacıyla suyu yüksekten üzerine doğru püskürtme yoluyla yıkanma

2. Bu biçimde yıkanmaya yarayan alet

Duş (TTA) I. Kuytu, rüzgâr tutmayan yer

II. Oyunda kale

III. Doğrultu, yön

IV. Rüya, düş

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “duş” sözcüğünün anlamı her iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

80. Dūdük (TuvT) / Dūdük (TT)

Dūdük (TuvT дүдүк) Kūf

Dūdük (TT.) 1. İçinden hava veya buhar geçirildiğinde keskin ses çıkaran ve işaret vermek için kullanılan araç

2. Taşıtlarda karşı tarafı uyaran korna

3. Akılsız, boş kafalı

Dūdük (TTA) I. Islık

II. Boru

III. Kaval

IV. İlkbaharda sıcak memleketlerden gelen ve gece çok öten göçmen kuş

“Dūdük” sözcüğü iki lehçede de anlam bakımından denklik göstermemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

81. Dük (TuvT) / Dük (TT)

Dük (TuvT дүк) 1. Saç

2. Tüy

3. Kıl

4. Yün

5. Süprüntü

6. Kabuk

Dük (TT) [Fr. duc] Avrupa ülkelerinde prensten sonra gelen en yüksek soyluluk unvanı

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “dük” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

82. Dün (TuvT) / Dün (TT)

Dün (TuvT дүһ) Gece

- Dün (TT)**
1. Bugünden bir önceki gün
 2. Geçmiş
 3. Bugünden bir önceki günde
 4. Kısa bir süre önce

Dün (TTA) I. Düğün

II. Geceleri dün dün diye öten bir kuş

III. Düğün

Eski Türkçede kelime başındaki t- sesleri, Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde bazı kelimelerde d- olmuştur.

Orhun Abidelerinden itibaren Türk dilinin yazılı eserlerinde geçmekte olan “tün” kelimesinin kullanımı Karahanlı Türkçesi eserlerinde de kullanılmaya devam etmiştir. Sözcük “gece” anlamının dışında çok sık olmamakla birlikte “dün, geçmiş gün” anlamlarında da kullanılmıştır. Tuva Türkçesinde “gece” anlamında kullanılan sözcük, Türkiye Türkçesinde “geçmiş gün” anlamıyla kullanıma girmiştir.³⁹

“Dün” sözcüğünün anlamı iki lehçede de uyum sağlamamaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

83. Dürüm (TuvT) / Dürüm (TT)

Dürüm (TuvT дүрүм) Kural, kanun, kaide

Dürüm (TT) 1. Dürme işi, silindir biçiminde kıvrırma

2. İçine türlü katıklar konularak sarılmış yufka ekmeği veya ince pide

Dürüm (TTA) I. Yufka ekmeğinin içine çeşitli katıklar konularak sarılmış durumu

II. Sersem

III. Temizlenmiş ve taranmış yirmi-otuz pamuk, yün yumağının meydana getirdiği yığın

IV. Kabak çiçeği, yaprak sarması

³⁹ Dün” sözcüğü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz Üşenmez, 2008.

“Dürüm” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında bir denklik sağlanmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

84. Dürzü (TuvT) / Dürzü (TT)

Dürzü (TuvT дүрзү) 1. Görüntü, kılık

2. Sıfat

Dürzü (TT) [Ar. durzī] Ağır hakaret ve küfür sözü

Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “biçim, şekil” anlamları verilen “dürzü” sözcüğü, Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş bir ünlem ifadesidir. Sözcük lehçeler arası anlam örtüşmesi bulunmamasından dolayı tam yalancı eş değerlidir.

85. Ege (TuvT) / Ege (TT)

Ege (TuvT эге) I. Baş, başlangıç, ilk

II. Bütünü, sadece

Ege (TT) Veli

Ege (TTA) I. Kendinden yaşça büyük olanlara denir.

II. Hey, ulan anlamında seslenme ünlem

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “ege” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

86. Ejik (TuvT) / Eşik (TT)

Ejik (TuvT эжик) Kapı

Eşik⁴⁰ (TT) 1. Kapı boşluğunun alt yanında bulunan alçak basamak

2. Kapı ağzında basamağın konulabileceği yer

3. Başlangıç yeri, başlangıç noktası, yakını

4. Karalar üzerinde veya deniz diplerinde birbirine komşu iki çukurluğu ayıran tümsek biçiminde, üzeri çoğu kez düz kabartılar

Eşik (TTA) I. Odun kesmek için kullanılan üç ya da dört ayaklı sehpa

II. Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı

III. Taneleri alınmış mısır sapı, koçan

IV. Etraf, çevre

⁴⁰ Tuva Türkçesinde Türkiye Türkçesiyle aynı anlama yani “eşik” anlamına gelen sözcük “engin” sözcüğüdür.

Eski Türkçede iki ünlü arasında kalan -ş- sesi Tuva Türkçesinde -j- olmaktadır. Bu sebeple Türkiye Türkçesinde “eşik” olarak kullanılan sözcük, Tuva Türkçesinde “ejik” olarak karşımıza çıkmaktadır.

E. Atmaca ve R. Adzhumerova'nın hazırlamış olduğu “Kapı ve Eşik Kelimeleri Üzerine” isimli çalışmada “eşik” sözcüğü ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

“Oğuz grubu lehçelerindeki kapı kelimesi yerini Kıpçak ve Karluk grubu lehçelerinde çoğunlukla eşik kelimesine bırakmıştır. Kıpçak ve Karluk grubu farklı bir coğrafyanın, kültürün, etnik hususiyetlerin etkisiyle olsa gerek bugün Oğuz grubunun eşik dediği yere Moğolca bosaga/bosağa demektedir. Ayrıca bugün Kıpçak Türkçesinin devamı olan lehçelerde Standart Türkiye Türkçesinde pek kullanılmayan ‘büyük giriş kapısı’ anlamında Rusçadan alıntı parata; ‘çadırın iki parçalı ağaç kapısı’ anlamında Moğolcadan alıntı kaalga; ‘kapı, kapı sövesi’ anlamında Leh dilinden alıntı odverya vs. kelimeleri de kullanılmaktadır”(Atmaca; Adzhumerova 2010: 39).

“Eşik” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında da standart Türkiye Türkçesinden çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır.

Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “kapı, çıkış” anlamları verilen sözcüğün her iki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında uyum sağlamadığı görülmektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

87. Ekti (TuvT) / Ekti (TT)

Ekti (TuvT) Omuz

- Ekti (TT)**
1. Her yiyeceği canı çeken
 2. Asalak
 3. Cimri
 4. Anası ve babası olmayan ve ya atılmış, bırakılmış çocuk

Ekti (TTA) I. Keçi vb. hayvanları çağırma ünlemi

II. Anası ölüp de başka bir koyuna alıştırlan ya da elde beslenen kuzu

III. Önüne gelen koyunu emen kuzu

“Ekti” sözcüğünün her iki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında örtüşme olmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

88. Elek (TuvT) / Elek (TT)

Elek (TuvT) Henüz değil, henüz erken

Elek (TT) Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç

Sözcük, iki lehçe arasında anlam bakımından örtüşmediği için tam yalancı eş değerli nitelik kazanmıştır.

89. Enir (TuvT) / Enir (TT)

Enir (TuvT энир) 1. Geçenlerde, yakın zamanda
2. Geçen, evvelki

Enir (TT) Bir tür yaban mersini

Eñir (TTA) Pek erken, şafak sökerken

Tuvaca-Türkçe Sözlük'te "geçende, geçenlerde" anlamları verilen sözcük her iki lehçede farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

90. Ergi (TuvT) / Ergi (TT)

Ergi (TuvT эргн) Eski

Ergi (TT) İyi bir şeye erişme durumu, mazhariyet

Ergi (TTA) I. Eğri
II. Fahişe
III. Üzüntü, can sıkıcı şey
IV. Dürüst olmayan

Anlam bakımından sözcük iki lehçede de denklik göstermemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir, denilebilir.

91. Ergin (TuvT) / Ergin (TT)

Ergin (TuvT эргин) Eşik

Ergin (TT) 1. Olmuş, yetişmiş, kemale ermiş
2. Kişisel haklarını kendi kullanabilmesi için yasanın gösterdiği on sekiz yaşına gelmiş olan (kimse), reşit

Ergin (TTA) I. Çürümeye yüz tutmuş meyve
II. Havı dökülmüş, erimiş, akmış kumaş

Türkiye Türkçesinde sıfat ve hukuk terimi olarak kullanılan "ergin" sözcüğü her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

92. Erik (TuvT) / Erik (TT)

Erik (TuvT эрик) Kıyı, kenar, sahil

Erik (TT) 1. Gülgillerden, beyaz çiçekli bir ağaç (*Prunus domestica*)
2. Bu ağacın kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişi

Erik (TTA) I. Aşınmış, yırtılmaya hazır elbise, kumaş
II. Çukur yer
III. Hıdırellez
IV. Kayısı

Türkiye Türkçesinde önceleri “şeftali, zerdali, kayısı” gibi çekirdekli meyveler için kullanılan “erik” sözcüğü daha sonra anlam daralmasına uğramıştır. Ancak ağızlarda önceki anlamı ile kullanıma devam edilmektedir.

Sözcüğün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

93.Erin (TuvT) /Erin (TT)

Erin (TuvT эрин) 1. Dudak
2. Kenar

Erin (TT) Ergen

Erin (TTA) Dudak

Tuvaca-Türkçe Sözlük’te yalnızca “dudak” anlamı verilen “erin” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Ağızlarda Tuva Türkçesindeki anlamının kullanıldığı görülmektedir. Standart dilleri öncülediğimiz takdirde bu sözcük tam yalancı eş değerli sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır.

94. Fizik (TuvT) / Fizik (TT)

Fizik (TuvT физик) Fizikçi

Fizik⁴¹ (TT) [Fr. *physique*] 1. Maddenin kimyasal yapısındaki değişiklikler dışında genel veya geçici yasalara bağlı, deneysel olarak araştırılabilen, ölçülebilen, matematiksel olarak tanımlanabilen madde ve enerji olgularıyla uğraşan bilim dalı

2. İnsanın doğal yapısı

3. Kişinin dış görünüşü

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “fizik” terimi, Tuva Türkçesinde “fizik bilgini; fizikle uğraşan kimse” olarak kullanılmaktadır. Söz konusu lehçelerde anlamsal örtüşme olmaması dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

⁴¹ Tuva Türkçesinde “fizik” sözcüğü “fizika” sözcüğü ile karşılanmaktadır.

95. Gaga (TuvT) / Gaga (TT)

Gaga (TuvT gaga) Kuzey ördeği

Gaga (TT) 1. Genellikle kuşlarda ağzın bir uzantısı durumunda olan, biçim ve büyüklüğü değişik, boynuz yapısında, katı ve çıkıntılı organ

2. Ağız

Gaga (TTA) I. Ağabey

II. Küçük kardeş

III. Erkek

IV. Meyve ve kuru yemiş (Çocuk dilinde)

“Gaga” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

96. Hala (TuvT) / Hala (TT)

Hala (TuvT хала) 1. Zorluk, güçlük, zahmet

2. Sıvışık, sırmanış

Hala (TT) [Ar. hâle] Babanın kız kardeşi, bibi

Hala (TTA) I. Teyze

II. Hele

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan “hala” sözcüğü standart dilde akraba bildiren bir isim olarak kullanılmaktadır ve bu anlam Tuva Türkçesindeki anlamlar ile uyuşmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

97. Halas (TuvT) / Halas (TT)

Halas (TuvT халас⁴²) Beleş, bedava, sebil

Halas (TT) [eskimiş Ar. halâs] Bir yerden, bir şeyden kurtulma, kurtuluş

Sözcük Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmıştır. İki lehçede de anlam örtüşmesi görülmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

98. Halat (TuvT) / Halat (TT)

Halat (TuvT халат⁴³) 1. Gömlek

2. Sabahlık

3. Bornoz

⁴² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “parasız” şeklinde açıklanmıştır.

⁴³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “cüppe, entari; sabahlık” olarak verilmiştir.

Halat (TT) [Rum.] Pamuk, kenevir, Hindistan cevizi gibi bitkisel liflerin veya çelik tellerin sarılmasıyla oluşan kolların bir arada bükülmesiyle elde edilen kalın ip

Halat (TTA) I. Armağan

II. Tarlaların, bahçelerin çevresine çalı ve ağaçlarla yapılan çit

III. Araç, parça

IV. Organ

“Halat” sözcüğü Türkiye Türkçesine Rumcadan alıntılanmıştır. Sözcük Tuva Türkçesinde giysi adı olarak kullanılırken, Türkiye Türkçesinde bir ip çeşidi olarak kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

99. Ham (TuvT) / Ham (TT)

Ham (TuvT xam) Kam, şaman

Ham (TT) [Far. ḥâm]

1. Yenecek kadar olgun olmayan (meyve), olmamış
2. İşlenmemiş (madde)
3. İdmansız
4. Gerçekleşme kolaylığı veya imkânı olmayan

Ham (TTA) I. Deniz dalgası

II. Uslanmamış, haşarı

III. Acemi, evcilleşmemiş (atmaca)

Eski Türkçedeki kelime başı k- ünsüzleri Tuva Türkçesinde h- olmaktadır. Bu da aslında aynı anlama geliyor olan “kam” sözcüğünün fonetik değişimden dolayı yalancı eş değer olmasına sebebiyet vermektedir.

Tuva Türkçesinde “ham” sözcüğü, Şamanizm inancının uygulayıcısı olan “şaman, kam” anlamına gelmektedir. Türkiye Türkçesine ise bu sözcük Farsçadan alıntılanmıştır ve iki lehçedeki anlamlar birbirleriyle örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdedir.

100. Han (TuvT) / Han (TT)

Han (TuvT xan) Kan

Han (TT) I.

1. Doğu ülkelerinde yerli beyler ve Kırım girayları için kullanılan unvan

2. Osmanlı padişahlarının adlarının sonuna getirilen unvan

[Far. ḥân] II.

1. Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı

2. Büyükşehirlerde serbest mesleklerde çalışanların oda veya daire tutup çalıştıkları birkaç katlı yapı

- Han (TTA)** I. Ekin biçilirken tarlanın bölündüğü küçük parçalar
II. Kısa zaman, an
III. Dükkân
IV. At, eşek gibi hayvanların yattığı yer

Tuva Türkçesinde kelime başı k- sesinin yaygın bir şekilde h- sesine dönüşmesi bu sözcükte de yalancı eş değer niteliği göstermesine sebebiyet vermiştir.

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan ve II. madde başı Farsçadan alıntılanmış olan “han” sözcüğünün anlamları, Tuva Türkçesindeki anlam ile uyuşmamaktadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli nitelik göstermektedir.

101. Har (TuvT) / Har (TT)

- Har (TuvT xap)** I. Kar
II. Yaş (Bir yıl)

Har (TT) I. "Düşüncesizce ve hesapsızca harcamak, bol bol harcıyı tüketmek" anlamlarındaki har vurup harman savurmak deyiminde geçen bir söz

[Ar. **ħarr**] II. Sıcak, kızgın, yakıcı

- Har (TTA)** I. Aşısız ağacın meyvesi
II. Bakımsızlıktan anormal gelişmiş bağ, bahçe
III. İnsan, hayvan ya da bitkilerde görülen salgın hastalık
IV. Gül yapraklarının üzerinde bulunan beyaz böcek

İki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan sözcüğün anlamları birbiriyle örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerdedir.

102. Haram (TuvT) / Haram (TT)

Haram (TuvT xaram) Cimri, hasis

- Haram (TT)** 1. Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı
2. Yasak

- Haram (TTA)** I. Bir deste ot
II. Piç
III. Tencere

İki lehçede de sözcüğün anlamlarında denklik görülmediği için tam yalancı eş değerlilik söz konusudur.

103. Harın (TuvT) / Harın (TT)

- Harın (TuvT xарын)** 1. Fakat, ama
2. Bilâkis

3. Öyle

Harın (TT) [Ar. harûn] 1. Bir şeyden huylanıp yürümeyen, geri geri giden (hayvan)

2. Hain, huysuz

3. Obur

Harın (TTA) I. Fazla işsizlikten hamlamış, güçsüz, kuvvetsiz hayvan

II. Dayanıklılığını, çevikliğini yitirmiş insan

III. Tembel

IV. Pişkin olmayan

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan “harın” sözcüğünün her iki lehçedeki anlamlarında uyum mevcut değildir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

104. Hat (TuvT) / Hat (TT)

Hat (TuvT xar) Rüzgâr

Hat (TT) [Ar. ḥatt] 1. Çizgi

2. Yazı

3. Ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin bütünü, yol, geçek

4. Elektrik akımı taşıyan tel veya kablo sistemi

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan “hat” sözcüğünün anlamları, Tuva Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

105. Hava (TuvT) / Hava (TT)

Hava (TuvT xaba) Fino

Hava (TT) 1. Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı

2. Meteoroloji ile ilgili olayların bütünü

3. Canlılar üzerindeki etkisine göre hava yuvarının durumu

4. Gökyüzü

Hava (TTA) I. Türkü

II. Müzik, melodi

III. hava almak: teneffüs etmek

Tuva Türkçesinde bir köpek cinsi olarak kullanılan “hava” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

106. Havan (TuvT) / Havan (TT)

Havan (TuvT хаван) Domuz

Havan (TT) [Far. hâven] 1. İçinde bir şey dövüp ufalamaya yarayan, tahta, taş, maden veya plastikten yapılan kap

2. Havan topu

3. Tütün kıyma makinesi

Havan (TTA)I. Develere takılan büyük çan

II. Sıcak suyu ılıştırmak için katılan soğuk su

III. Huni

IV. Büyük

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan sözcüğün Tuva Türkçesindeki anlamı ile arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

107. Hay (TuvT)/ Hay (TT)

Hay (TuvT хай) Belâ, felâket

Hay (TT) 1. İyi dilek, azarlama, şaşma ve sevinç bildirmede kullanılan bir söz

2. Ey

Hay (TTA) I. Hey anlamında seslenme ünlemi

II. Haber

III. Kaygı

IV. Gayret, çaba

Her iki lehçede de anlamsal denklik bulunmadığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

108. Haya (TuvT) / Haya (TT)

Haya (TuvT хая) Kaya

Haya (TT) [Far. hâye] Er bezi

Tuva Türkçesinde görülen k->h- ses değişikliği sözcüğün tam yalancı eş değerli sözcük olma özelliği göstermesine sebebiyet vermiştir.

109. Hayaa (TuvT) / Hayâ (TT)

Hayaa (TuvT хаяа⁴⁴) Tan kızılığı, fecir

Hayâ (TT) [Ar. hayâ] Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma

⁴⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı "fecir, gün ağarması, tan kızılığı" olarak verilmiştir.

Her iki lehçede de anlamlar arasında denklik bulunmadığından, sözcük tam yalancı eş değerlidir.

110. Hayır (TuvT) / Hayır (TT)

Hayır (TuvT) Tuzla, tuzlak

Hayır (TT) [Ar. **ḥayr**] I. 1. "Yok, öyle değil, olmaz" anlamlarında onamama, inkâr bildiren bir söz

2. Olumsuz cümlelerde anlamı pekiştiren bir söz

[Ar. **ḥayr**] II. 1. İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım

2. İyi, hayırlı, yararlı, faydalı

Hayır (TTA) I. İncir

II. Susam ya da haşhaş dövülen tokmak

III. Ölümün kırkinci günü verilen ziyafet

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan sözcüğün, iki lehçedeki anlamları arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

111. Heder (TuvT) / Heder (TT)

Heder (TuvT) Edepsiz, terbiyesiz, kaba

Heder (TT) [Ar. **heder**] Karşılığını alamama, boşa gitme, ziyan olma

Heder (TTA) Zayi olma

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “heder” sözcüğünün her iki lehçede anlamsal denklik göstermeyişi sözcüğün tam yalancı eş değerli sözcük olmasını sağlamıştır.

112. Hem (TuvT) / Hem (TT)

Hem (TuvT) **xem**⁴⁵ Nehir, ırmak

Hem (TT) [Far. **hem**] 1. Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için "özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki" anlamlarında kullanılan bir söz

2. Açıklayıcı nitelikte olan ikinci cümleyi birinciye bağlayan

bir söz

Hem (TTA) Eş

⁴⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “nehir, ırmak, dere, çay” olarak verilmiştir.

Türkiye Türkçesinde bağlaç olarak kullanılan “hem” sözcüğü Farsçadan alıntılanmıştır. Sözcüğün lehçeler arası anlamsal denkliği yoktur. Dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcüktür.

113.Hep (TuvT) / Hep (TT)

Hep (TuvT xep⁴⁶) 1. Elbise
2. Kalıp

Hep (TT) [Far. heb] 1.Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak

2. Sürekli olarak, her zaman, daima

Hep (TTA) I. Hap

II. Hepsi, bütün

III. Daima, beraberce, bütün

IV. Bütün, yekûn; daima

Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiş olan “hep” sözcüğünün anlamı, Tuva Türkçesindeki anlamlarla örtüşmemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

114. Herek (TuvT) / Herek (TT)

Herek (TuvT xep⁴⁷) 1. Gerek, lüzumlu
2. İş, vazife, görev
3. Cürüm, cinayet, suç

Herek (TT) [Rum.] Asma, fasulye vb. sarılgan bitkilerin tutunması için yanlarına dikilen sırk, ispalya

Herek (TTA) I. Asma dallan ve fasulyelerin sarkmaması için destek olarak dikilen sırk

II. Küçük ağaç

III. Çirkin ve uzun boylu adam

IV. Sabanın tarlada açtığı iz

Türkiye Türkçesine Rumcadan alıntılanmış olan “herek” sözcüğünün anlamlarında örtüşme mevcut değildir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

115. Herik (TuvT) / Herik (TT)

Herik (TuvT) Germe, genişletme

⁴⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük iki madde başı olarak verilmiştir. Birinci madde başında “elbise, giysi, giyim, giyecek” anlamı verilmiş; ikincisinde ise “kalın” anlamı verilmiştir.

⁴⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün yalnızca “gerek, lâzım” anlamı verilmiştir.

Herik (TT) Karadeniz'in geçit b6lgelerinde yetiştirilen, beyaz renkli, kaba ve karışık yapağılı bir t6r koyun

Herik (TTA) I. Sincap

II. Kazma

III. K6rek

IV. akıl taşı

T6rkiye T6rkesinde bir koyun t6r6 olarak kullanılan s6zc6k, Tuva T6rkesinde germe işi olarak kullanılmaktadır ve anlamlar arasında uyum bulunmamaktadır. Bu sebeple s6zc6k tam yalancı eş değerlidir.

116. Hımiş (TuvT) / Hımiş (TT)

Hımiş (TuvT хымыш) Kere, 6me

Hımiş (TT) Ağaç atkıların arasına kerpiç doldurularak yapılmış duvar veya bina

Hımiş (TTA) I Kerpiç ya da tuğlayla 6r6lm6ř ağşap duvar

II. Ağaçtan, tahtadan yapılmış Şey

III. Fazla hareket etmeyen (kimse)

Lehçeler arası anlamsal birlik bulunmayan s6zc6k tam yalancı eş değerlidir.

117. Hin (TuvT) / Hin (TT)

Hin (TuvT хин) G6bek, başta yuvarlaklık

Hin (TT) [Ar. hın] 1. Kurnaz, cin fikirli kimse

2. Zaman, zamane

Hin (TTA) Zekasını hile yapmakta kullanan, kurnaz, aıkg6z (kimse)

T6rkiye T6rkesine Arapçadan alıntılanmış olan “hin” s6zc6đ6n6n iki lehçedeki anlamları birbirleriyle uyuşmamaktadır. Bu sebeple s6zc6k tam yalancı eş değerlidir.

118 Hop (TuvT) / Hop (TT)

Hop (TuvT хоп⁴⁸) 1. Dedikodu, l6kırđı

2. İftira, b6htan

Hop (TT) Uyarmak amacıyla kullanılan bir s6z

Hop (TTA) I. Saban demiri

II. Sırt, arka, omuz

III. Kucak

IV. Tarlaları sulamak için, tarlaların y6kseke bir yerine yapılan havuz

⁴⁸ Tuvaca-T6rke S6zl6k'te s6zc6đ6n yalnızca “dedikodu” anlamı verilmiştir.

Lehçeler arası anlamsal denklığı bulunamayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

119. Hor (TuvT) / Hor (TT)

Hor (TuvT xop⁴⁹) I. Çabuk tükenme

II. Koro

Hor (TT) [Far. hvār] Değersiz, önemi olmayan, aşağı

Hor (TTA) I. Yumurta sarısı

II. Gösterişsiz, çelimsiz

III. Soğukkanlı

IV. Çirkin, sevimsiz

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan “hor” sözcüğü, Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. Anlamları iki lehçede de örtüşmeyen sözcük tam yalancı eş değerlidir.

120. Hora (TuvT) / Hora (TT)

Hora (TuvT xopa) Zarar, ziyan

Hora (TT) [Rum.] Birçok kişi tarafından el ele tutuşarak oyun müziği eşliğinde oynanan bir halk oyunu

Hora (TTA) I. Ora, şura, bura gibi yer gösterme edatı

II. Yara

III. Abartma

Türkiye Türkçesine Rumcadan bir halk oyunu olarak kullanıma girmiş olan “hora” sözcüğünün Tuva Türkçesinde anlamsal denklığı bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

121. Ilgın (TuvT) / Ilgın (TT)

Ilgın (TuvT ылгын⁵⁰) Hızlı, çevik

Ilgın (TT) Ilgıngillerden, Akdeniz bölgesinde yetişen bir ağaç veya ağaççık cinsi (Tamarix)

Ilgın (TTA) I. Dere ve çay kıyılarında biten, sepet örmeye yarayan bir çeşit söğüt ağacı

II. Yavaş ve hafif esen

III. Kavurucu sıcak

IV. Gözü korkmuş, gözü yılmış (kimse)

⁴⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında (I. çabuk tükenen, II. koro) verilmiştir.

⁵⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “yürük” olarak verilmiştir.

Türkiye Türkçesi standart dilinde bitki bilimi terimi olarak kullanımda olan “ılgın” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Sözcük bu sebeple tam yalancı eş değerlidir.

122. İle (TuvT) / İle (TT)

İle (TuvT иле) Açık, sarıh, vazıh

İle (TT) 1. Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz

2. Bazı soyut adlara getirildiğinde "... olarak, ... bir biçimde" anlamında durum zarfları oluşturan bir söz

3. Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz

Türkiye Türkçesinde bağlaç olarak kullanılan “ile” sözcüğünün her iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

123. İye (TuvT) / İye (TT)

İye (TuvT ийе⁵¹) I. Anne

II. Evet

İye (TT) 1. Kendisinin olan bir şeyi, yasaya uygun olarak dilediği gibi kullanabilen kimse, sahip

2. Veli

İye (TTA) I. Pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkince, sivri olan uçlarından biri çengelli olan ağaç araç

II. Törpü, eğe

III. Koruyan, sahip

IV. Hile yapan

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “iye” sözcüğünün Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile denkliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

124. İyi (TuvT) / İyi (TT)

İyi (TuvT ийи) İki

İyi (TT) 1. İstenilen, beğenilen nitelikleri taşıyan, beğenilecek biçimde olan, kötü karşıtı

2. Bol, çok, aşırı

⁵¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’ te “iye (ийе, ийет)” madde başı “evet” terimi ile açıklanmıştır. Ancak sözcüğün “anne” anlamı verilmemiştir. “Anne” anlamı farklı bir madde başı olan “ие” ile verilmiştir.

3. Uğurlu, hayırlı, iyilik getiren

4. Esen, sağlıklı

Tuva Türkçesinde sayı adı olan “iyi” kelimesinin Türkiye Türkçesinde örtüşme sağlanan bir anlamı bulunmamaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

125. Kaam (TuvT) / Kâm (TT)

Kaam (TuvT) Bir içim, bir atım

Kâm (TT) [Far. kâm]Zevk, mutluluk, tat

Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiş olan “kâm” kelimesinin anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

126. Kadı (TuvT) / Kadı (TT)

Kadı (TuvT кады) 1. Birlikte, beraber

2. Komşu

Kadı (TT) [Ar. kâi] Tanzimata kadar her türlü davaya, Tanzimat ile Medeni Kanun arasındaki dönemde ise yalnız evlenme, boşanma, nafaka, miras davalarına bakan mahkemelerin başkanları

Kadı (TTA) I. Kolay çalkalayabilmek için buğday kalburunun altına konulan destek

II. Büyük fiçı

III. Çelik çomak oyununda çeliğin dayandığı yanyana konmuş iki taş

IV. Düğünlerde oyun çıkarmak için kız evinden oğlan evine giden

kimse

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan “kadı” kelimesi her iki lehçede de farklı anlamda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

127. Kajık (TuvT)/ Kaşık (TT)

Kajık (TuvT казык⁵²) 1. Aşık

2. Aşık kemiği

Kaşık (TT) 1. Sulu veya bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofraya aracı

2. Ucu iğneli kaşık biçimindeki olta

Kaşık (TTA) I. Değirmencinin öğütme payı olarak aldığı tahıl ölçüsü

⁵² Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı yalnızca “aşık” olarak verilmiştir.

II. Değirmen sepetinin boğazına takılan ve tahılın dökülmeden değirmen taşlarının arasına gitmesini sağlayan tahta oluk

III. Yapıda kullanılan çamuru taşın yanına bırakmaya yarayan bir araç, mala

Eski Türkçedeki iki ünlü arasındaki -ş- sesleri Tuva Türkçesinde -j- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “kajık” olarak kullanılan sözcük, Tuva Türkçesinde “kaşık” olarak kullanılmaktadır.

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

128. Kak (TuvT) / Kak (TT)

Kak (TuvT) Yanık artığı

Kak (TT) 1. Elma, armut vb. meyvelerin kurutulmuşu
2. Zayıf ve kuru (Kimse)

Kak (TTA) I. Meyve kurusu

II. Dağ ve kayalardaki oyuklarda bulunan su birikintisi

III. El ya da ayak parmaklarının esnekliğini kaybetmiş, içeriye doğru kıvrık durumu

IV. Beceriksiz

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “kak” sözcüğü tam yalancı eş değerli niteliktedir.

129. Kalım (TuvT) / Kalım (TT)

Kalım (TuvT калын⁵³) Kalın, başlık parası

Kalım (TT.) Kalma işi

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

130. Kam (TuvT) / Kam (TT)

Kam (TuvT кам⁵⁴) Özeniş, özen

Kam (TT) Şaman

Kam (TTA) I. Tarlanın ya da bahçenin alt kısmında suların biriktiği yer

II. Kullanılmamış iplerin kolaylıkla bükülebilir durumu

III. Koyunların barındıkları yer, çiftlik

IV. Kazık, direk

⁵³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “kalın, ağırlık” olarak açıklanmıştır.

⁵⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “özen, itina, ihtimam” şeklinde açıklanmıştır.

Türkiye Türkçesinde Şamanizmin uygulayıcısı anlamındaki “kam” sözcüğü Tuva Türkçesinde farklı bir anlamda kullanılmaktadır. Bu nedenle tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

131. Kañ (TuvT) / Kan (TT)

Kañ (TuvT каң) Çelik

Kan (TT) 1. Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı

2. Soy

Kan (TTA) I. Mutfak

II. Verimli toprak

III. Direk

IV. Çıkıntılı pervaz

Her iki lehçede de farklı anlama gelen sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

132. Kart (TuvT)/ Kart (TT)

Kart (TuvT карт⁵⁵) 1. Kabuk

2. Zar

3. Cilt, kapak

Kart (TT) I. Gençliği ve körpeliği kalmamış, körpe karşıtı

[Fr. carte] II. 1. Düzgün kesilmiş ince karton parçası

2. Bir kimsenin kimliğini gösteren, kutlamalarda veya kendini tanıtmada kullanılan, çoğunlukla beyaz, küçük, ince karton parçası, kartvizit

3. Kartpostal

4. Bazı yerlere girmek veya bazı şeylerden yararlanmak için verilen, kimliği belirten belge

Kart (TTA) 3-4 yaşında, enenmiş erkek koyun, keçi

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan ve II. madde başı Fransızcadan alıntılanmış olan “kart” sözcüğünün anlamları iki lehçede de birbiri ile örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

133. Kas (TuvT) / Kas (TT)

Kas (TuvT кас) I. Gamalı haç

⁵⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “cilt; kabuk; kapak” şeklinde verilmiştir.

II. Kaz

Kas (TT) Tellerden oluşun ve kasılarak vücut hareketlerini sağlayan organ ve bu organın telsi dokusu, adale

Sözcük sonundaki -z sesleri Tuva Türkçesinde -s olmaktadır. Ünlüyle başlayan bir ek aldıkları takdirde -s- sesi, -z- olmaktadır. Ancak sözcükleri ek aldıkları haliyle değil de sözlükteki biçimleri ile ele aldığımızdan ve her iki lehçede de sözcüğün anlamlarında denklik bulunmadığından dolayı sözcük tam yalancı eş değerli olarak değerlendirilmektedir.

134. Kaş (TuvT)/ Kaş (TT)

Kaş (Tuva T. каш⁵⁶) 1. Kaç?

2. Birkaç

Kaş (TT) 1. Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar
2. Eyerin ön ve arkasındaki çıkıntılı bölüm
3. Sarp kayalık, uçurum
4. Bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set

Kaş (TTA) I. Sarp kayalıklar, uçurum
II. Tepe, dağ
III. Bağ ve bahçelerde toprak yığarak yapılan sınır, set
IV. Yokuşun düzlüğe çıkılacak yeri, yokuşun başı

Sözcüğün iki lehçedeki anlamları arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

135. Katkı (TuvT) / Katkı (TT)

Katkı (TuvT katkı) Gülme, gülüş

Katkı (TT) 1. Bir işin yapılmasına, gerçekleşmesine emek, bilgi, para vb. ile katılma, yardım
2. Bir şeye katılan başka bir madde
3. Metal ve alaşımların hazırlanması sırasında içlerine katılan değişik nitelikteki maddeler
4. Düğün günü davetlilerin öğleye kadar gönderdikleri armağan

Katkı (TTA) Düğün günü davetlilerin öğleye kadar gönderdikleri armağan

Lehçeler arası anlam birliği bulunmayan sözcük, tam yalancı eş değerli özelliktedir.

⁵⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı "kaç, ne kadar" şeklinde verilmiştir.

136. Kayı (TuvT) / Kayı (TT)

Kayı (TuvT кайы⁵⁷) I. Sahi!

- II. 1. Hangi
2. Nerede?

Kayı (TT) Oğuz Türklerinin yirmi dört boyundan biri

Kayı (TTA) I. Tahıl ölçeği

- II. Fırtına
III. Gayrı

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “kayı” sözcüğünün anlamları, Türkiye Türkçesindeki anlam ile örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli özelliindedir.

137. Kazı (TuvT) / Kazı (TT)

Kazı (TuvT) Atın içyağı

Kazı (TT) 1. Bir yeri kazma işi, hafriyat

2. Yer altındaki tarihsel değeri olan şeyleri, yapıları ortaya çıkarmak amacıyla arkeologlarca toprağın belli kurallara ve yöntemlere göre kazılması, araştırılması

3. Hak

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “kazı” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

138. Kazıkçı (TuvT) / Kazıkçı (TT)

Kazıkçı (TuvT казыкчы⁵⁸) Kazıcı

Kazıkçı (TT) Alışverişte aldatan, pahalı mal satan kimse

Sözcüğün iki lehçedeki anlamı da birbiri ile örtüşmemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

139. Keş (TuvT) / Keş (TT)

Keş (TuvT кеш) 1. Deri

2. Cilt

3. Kösele, gön, meşin, post

Keş (TT) [Far. keşk] I. 1. Yağı alınmış süttten veya yoğurttan yapılan peynir

⁵⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “hangi, hangisi” anlamı verilmiştir.

⁵⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında açıklanmıştır. Sözcük birinci madde başında “kazıcı”; ikinci madde başında “çıkan” şeklinde açıklanmıştır.

2. Kış için kurutulan yağsız, tuzsuz yoğurt
- [Far. keş] II. 1. Ayyaş
2. Esrarkeş
- [Er.] III. Aptal
- Keş (TTA)** I. Yağı alınmış yoğurttan ya da süttten yapılan peynir
II. Kış için kurutulan yağsız, tuzlu yoğurt
III. Sevilmeyen yemek
IV. Nemli toprak

Türkiye Türkçesine Farsça ve Ermeniceden girmiş olan ve eş sesli olarak kullanımda olan “keş” sözcüğünün anlamları Tuva Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

140. Kılık (TuvT) / Kılık (TT)

- Kılık (TuvT кылык⁵⁹)** Öfkecilik
- Kılık (TT)** 1. Bir kimsenin giyinişi, dış görünüşü, üst baş
2. Bir kimsenin resmi, fotoğraf
- Kılık (TTA)** I. Değişik ve özel biçim, yol
II. Koyun, keçi gübresi
III. Palamut meyvesi, pelit
IV. Mazı

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “kılık” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

141. Kısa (TuvT) / Kısa (TT)

- Kısa (TuvT кыска⁶⁰)** Kısa
- Kısa (TT)** Arpacık soğanı
- Kısa (TTA)** I. Arpacık soğanı
II. Soğanın iç bölümü

İki lehçede de anlamlar arası denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcükler kategorisindedir.

142. Kıygı (TuvT) / Kıygı (TT)

- Kıygı (TuvT кыйгы⁶¹)** Çağrı, davet, nida
- Kıygı (TT)** 1. Haksızlık, gadir

⁵⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “sinirlilik” şeklinde verilmiştir.

⁶⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “kısa, alçak” olarak verilmiştir.

⁶¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “seslenme, bağırma, ünleme” şeklinde verilmiştir.

2. Zulüm

Kıyğı (TTA) Bütün çıkarılmış ceviz içi

“Kıyğı” sözcüğünün anlamı iki lehçede de uyum sağlamadığından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük niteliği kazanmaktadır.

143. Kil (TuvT) / Kil (TT)

Kil (TuvT) 1. Kilogram

2. Terazî

Kil (TT) [Far. gil] İslanıldığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak

Kil (TTA) Kuş: etsiz yağsız (hayvan)

Lehçeler arası anlam örtüşmesi görülmeyen “kil” sözcüğü tam yalancı eş değerli özelliktedir.

144. Kip (TuvT)/ Kip (TT)

Kip (TuvT) 1. Balya

2. Küme

Kip (TT) 1. Fiillerde belirli bir zamanla birlikte konuşanın, dinleyen ve hakkında konuşulanın, teklik veya çokluk olarak belirtilmiş biçimi, sıyga

2. Değişebilen, geçici nitelik, san karşıtı

3. Uygun, tıpatıp gelen

4. Sağlam, dayanıklı

Kip (TTA) I. Uygun, tıpatıp gelen

II. Sağlam, dayanıklı

III. Şık, zarif, biçimli

IV. Tutumlu, kullanışlı

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük, tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

145. Kit (TuvT) / Kit (TT)

Kit (TuvT кит) Balina

Kit (TT) Macun

Kit (TTA) I. Met değnek (çelik-çomak) oyununda çeliğin çomaya isabet etmemesi

II. Parasız denecek kadar ucuz

III. Kilit

IV. Anahtar

Lehçeler arası anlam denkliği bulunmayan “kit” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

146. Koçu (TuvT) / Koçu (TT)

Koçu (TuvT кочу) Alay, istihza

Koçu (TT) [Mac. kocsi] 1. Süslü bir tür gezme arabası
2. Direkler üzerine, yüksekte kurulmuş zahire ambarı

Koçu (TTA) I. Gelin arabası

II. Çukur, oyuk yer, hendek

III. El havlusu

Türkiye Türkçesine Macarcadan girmiş olan “koçu” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli özelliktedir.

147. Kodeks (TuvT)/ Kodeks (TT)

Kodeks (TuvT кодекс⁶²) Kanunlar mecmuası

Kodeks (TT) Tedavi edici etkisi kesin olarak kabul edilen ilaçların formüllerini, fiziksel ve kimyasal özelliklerini, tanınma reaksiyonlarını, saflık kontrollerini, miktar tayinlerini ve saklama koşullarını içeren resmî kuruluş tarafından onaylı başvuru kaynağı

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “kodeks” sözcüğü tam yalancı eş değerli niteliktedir.

148. Kol (TuvT) / Kol (TT)

Kol (TuvT кол⁶³) I. 1. Başlıca, birinci

2. Esas

II. Fital

Kol (TT) 1. İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm

2. Giyside vücudun bu bölümünü saran parça

3. Makinelerde tutup çevirmeye, çekmeye yarayan ağaç veya metal parça

4. Koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü

Kol (TTA) I. Susuz dere

II. Koyak, vadi

⁶² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “kanun” olarak verilmiştir.

⁶³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yalnızca “ana, asıl” şeklinde verilmiştir.

III. Kiler

IV. İmza

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan “kol” sözcüğünün anlamları Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile denklik göstermemektedir. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

149. Kombinezon (TuvT) / Kombinezon (TT)

Kombinezon (TuvT) İş elbisesi

Kombinezon (TT) [Fr. combinaison] 1. Bir işi başarıya ulaştırmak için alınan önlemler, düzenleme

2. Kadınların giydikleri kısa ve kolsuz iç

çamaşırı

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan sözcük her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerli niteliktedir.

150. Konvoy (TuvT) / Konvoy (TT)

Konvoy (TuvT) Muhafaza müfrezesi

Konvoy (TT) [Fr. convoi] 1. Aynı yere giden taşıt veya yolcu topluluğu, kabile

2. Savaş gemileri tarafından korunan yük gemileri

katarı

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

151. Koral (TuvT) / Koral (TT)

Koral (TuvT) Mercan

Koral (TT) [Fr. choral] 1. Koro için yazılmış dinî ezgi

2. Kaynağı dinî ezgi olan orkestra parçası

3. Koroyla ilgili

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “koral” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiriyle örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

152. Korpus (TuvT) / Korpus (TT)

Korpus (TuvT) [Fr. корпус⁶⁴] 1. Gövde

2. Yapı, bina

Korpus (TT) [Fr. corpus] Konu külliyatı

⁶⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı iki madde başında; “bina,yapı” ve “kolordu” olarak açıklanmıştır.

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “korpus” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlamlarla uyuşmamakta olup tam yalancı eş değerli isim olma özelliği taşımaktadır.

153. Koygun (TuvT) / Koygun (TT)

Koygun (TuvT) Tavşan

Koygun (TT) Dokunaklı, etkili, içli, acıklı

Koygun (TTA) I. Etkili, dokunaklı, acıklı, içli (ses, şarkı vb.)

II. Ünlü, onurlu, kuvvetli

III. Koyu (renk için kullanılır)

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerdedir.

154. Ködek (TuvT) / Kötek (TT)

Ködek (TuvT) 1. Affedersiniz!

2. Oy!

Kötek (TT) I. 1. Baston, sopa

2. Sopayla atılan dayak, patak

II. Gölge balığı

Kötek (TTA) I. Büyük, beyaz pullu bir çeşit balık

II. Bir çeşit kuvvet macunu

İki ünlü arasında kalan -t- ünsüzleri Tuva Türkçesinde -d- olmaktadır. Bu nedenle Türkiye Türkçesinde “kötek” olarak kullanılan sözcük, Tuva Türkçesinde “ködek” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanımda olan “kötek” sözcüğünün anlamı, Tuva Türkçesindeki anlamlar ile uyuşmamakta olup tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

155. Körükçü (TuvT) / Körükçü (TT)

Körükçü (TuvT көрүкчү) Seyirci

Körükçü (TT) 1. Körük yapan veya satan kimse

2. Körük kullanan kimse

3. Körükleyici

Körükçü (TTA) Kavga kızıştıran, kavga körükleyen (kimse)

Her iki lehçede de farklı anlamlara gelen “körükçü” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

156. Kritik (TuvT) / Kritik (TT)

Kritik (TuvT критик⁶⁵) Eleştirmen, münekkit

Kritik (TT) [Fr. critique] 1. Ciddi
2. Eleştiri
3. Nazik

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “kritik” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Sözcük tam yalancı eş değerlidir.

157. Kuduruk (TuvT)/ Kuduruk (TT)

Kuduruk (TuvT кудурук) Kuyruk

Kuduruk (TT) 1. Kudurmuş (insan veya hayvan), akur
2. Azgın, saldırgan
3. Çok yaramaz

Kuduruk (TTA) Sinirli, deli gibi davranışta bulunan

İki lehçede de anlam denkliği görülmeyen sözcük tam yalancı eş değerlidir.

158. Kur (TuvT) / Kur (TT)

Kur (TuvT кур) Kemer, uçkur, kuşak

Kur (TT) [Fr. cours] I. 1. Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri
2. Düzey

[Fr. cour] II. 1. Karşı cinse ilgi göstererek onun hoşuna gitme, gönlünü kazanmaya çalışma
2. Birinin duygularını okşayacak biçimde davranarak onu elde etmeye çalışma

Kur (TTA) I. Durumundan çok yakınan (kimse)

II. Aç gözlü kimse

III. İyilik bilmez, nankör

IV. Hayırsız, uğursuz

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan ve eş sesli olarak kullanılan “kur” sözcüğünün anlamları Tuva Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

159. Kut (TuvT) / Kut (TT)

Kut (TuvT кут) Ruh, can

⁶⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “eleştirmeci, eleştirmen, tenkitçi, münekkit, kritik” olarak verilmiştir.

Kut (TT) 1. Devlet idaresinde güç, yaratıcılık ve yetki bakımından sahip olunan üstün güç

2. Mutluluk

3. İlahi bir kaynaktan gelen rahmet, bereket

Kut (TTA) I. Kısa boylu, tıkız (kimse)

II. Akılsız, beyinsiz, düşüncesiz

III. Boynuzu olmayan keçi

IV. Mendil ucu

Lehçeler arasında anlam denkliği bulunmayan “kut” sözcüğü tam yalancı eş değerdedir.

160. Kuyum (TuvT) / Kuyum (TT)

Kuyum (TuvT) Endişeli, telâşlı

Kuyum (TT) Değerli metal ve taşlardan yapılan süs eşyası

“Kuyum” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlar taşıdığından tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

161. Lava (TuvT) / Lava (TT)

Lava (TuvT лава) Lâv

Lava (TT) [İt. lava] Herhangi bir yere yanaşmış filikanın kürek çekmeksizin ilerlemesi için verilen buyruk

Türkiye Türkçesine İtalyancadan girmiş olan “lava” sözcüğünün anlamı iki lehçede de denklik göstermediği için tam yalancı eş değerli sözcük özelliği taşımaktadır.

162. Lift (TuvT) / Lift (TT)

Lift (TuvT лифт) Asansör

Lift (TT) [İng. lift] Teniste topa arkadan öne veya yukarıdan aşağıya doğru vurma

Türkiye Türkçesine İngilizceden alıntılanmış olan “lift” sözcüğünün anlamları iki lehçede de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

163. Liga (TuvT) / Liga (TT)

Liga (TuvT) Birlik

Liga (TT) [İt. liga] Üç deniz mili uzunluğunda bir ölçü birimi

Türkiye Türkçesine İtalyancadan girmiş olan “liga” sözcüğünün anlamı iki lehçede de örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

164. Magazin (TuvT) / Magazin (TT)

Magazin (TuvT магазин⁶⁶) 1. Mağaza

2. Dükkân

3. Market

Magazin (TT) [Fr. magazine] 1. Halkın çoğunluğunu ilgilendirecek, çeşitli konulardan söz eden, bol resimli yayın

2. Genellikle sanat, eğlence ve spor dünyasında tanınmış kişilerle ilgili haber ve yorum

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “magazin” sözcüğünün anlamları iki lehçede de uyum sağlamamaktadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

165. Mandarin (TuvT) / Mandarin (TT)

Mandarin (TuvT мандарин) Mandalina

Mandarin (TT) [Por. mandarine] Avrupalıların Çin devlet memurlarına verdikleri ad

Türkiye Türkçesine Portekizceden girmiş olan “mandarin” sözcüğünün anlamı her iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

166. Mañgan (TuvT) / Mangan (TT)

Mañgan (TuvT) Apak, kar gibi

Mangan (TT) [Alm. mangan] Manganez

Türkiye Türkçesine Almandan bir kimya terimi olarak alıntılanmış olan “mangan” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

167. Master (TuvT) / Master (TT)

Master (TuvT мастер) Usta

Master (TT) [İng. master] Yüksek lisans

Türkiye Türkçesine İngilizceden girmiş olan master sözcüğünün iki lehçe arasında anlam denkliği olmadığı için sözcük tam yalancı eş değerli özelliktedir.

168. Matematik (TuvT) / Matematik (TT)

Matematik (TuvT математик⁶⁷) Matematikçi

⁶⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı yalnızca “mağaza” olarak verilmiştir.

⁶⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “matematikçi, riyaziyeci” olarak verilmiştir.

Matematik (TT) [Fr. mathématique]

1. Aritmetik, cebir, geometri gibi sayı ve ölçü temeline dayanarak niceliklerin özelliklerini inceleyen bilimlerin ortak adı, riyaziye

bağlı

2. Sayıya dayalı, mantıklı, ince hesaba

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “matematik” terimi Türkiye Türkçesinde bir bilim dalının ortak adı olarak geçerken, Tuva Türkçesinde matematikle uğraşan kimse olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerliler kategorisindedir.

169. Moral’ (TuvT) / Moral (TT)

Moral’ (TuvT мораль⁶⁸) Ahlâk

Moral (TT) Bir insanın ruhsal gücü, manevi güç, maneviyat

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

170. Moyunduruk (TuvT) / Boyunduruk (TT)

Moyunduruk (TuvT) Yaka

Boyunduruk (TT) 1. Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember

2. Kapı veya pencere vb. açıklıkların üzerine konulan ağaç, taş veya beton kiriş, lento

3. Mengenenin üst yanındaki kemer biçimli bölüm

4. Zulüm ve zorbalık baskısı, esaret

Boyunduruk (TTA) I. Gömlek yakası

II. Öküzlerin boyunlarına takılıp birlikte çalışmayı sağlayan aygıt

Tuva Türkçesinde b- ünsüzlerinin birkaç istisna dışında korunduğunu bildiren E.Arıkoğlu, b->m- değişiminin -n- ünsüzünün tesiriyle gerileyici ünsüz benzeşmesine dayandırmaktadır (2007: 1162). Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “boyunduruk” olarak kullanılan kelime Tuva Türkçesinde “moyunduruk” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sözcük iki lehçede de farklı anlamda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

⁶⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “moral, ahlâk, ak töre” olarak verilmiştir. Bu sözlük dikkate alındığı takdirde sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğinde olmaktadır. Ancak biz Tuva Türkçesi Sözlüğü’nü esas aldığımız için ve sözlükte sözcüğün “moral” anlamı verilmediği için sözcüğe tam yalancı eş değerli sözcük kategorisinde yer veriyoruz.

Bunun yanı sıra sözcüğün ağızlarda yakın anlamlara gelicek şekilde kullanıldığı da dikkati çekmektedir.

171. Nam (TuvT) / Nam (TT)

Nam (TuvT نام) Parti, siyasî kuruluş

Nam (TT) [Far. nâm] 1. Ad

2. Ün

Nam (TTA) Varlık, eser

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan “nam” sözcüğü her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

172. Namdar (TuvT) / Namdar (TT)

Namdar (TuvT نامدار⁶⁹) Biyografi

Namdar (TT) [Far. nâmdâr] Ünlü

Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiş olan “namdar” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli özelliktedir.

173. Nom (TuvT) / Nom (TT)

Nom (TuvT ном) Kitap

Nom (TT) Eski Mısır'da şehir devleti

Nom (TTA) Koyun ahır

İki lehçede de anlam denkliği görülmeyen sözcük tam yalancı eş değerlidir.

174. Oda (TuvT) / Oda (TT)

Oda (TuvT ода⁷⁰) Methiye

Oda (TT) 1.Evin veya herhangi bir yapının oturma, çalışma, yatma gibi işlere yarayan, banyo, salon, giriş vb. dışında kalan, bir veya birden fazla çıkışı olan bölmesi, göz

2. Serbest meslek adamlarını içinde toplayan resmî birlik

3. Yeniçeri kışlası

Oda (TTA) Evlerin dışında, konukları ağırlamak için özel olarak yapılmış küçük ev

⁶⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “biyografi, hayat hikâyesi, hal tercümesi, tercüme-i hal” olarak verilmiştir.

⁷⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “kaside, methiye” olarak verilmiştir.

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “oda” sözcüğü tam yalancı eş değerli niteliktedir.

175. Oran (TuvT) / Oran (TT)

Oran (TuvT *оран*⁷¹) 1. Memleket, yurt

2. Yeryüzü

Oran (TT) 1. Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo

2. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk, tenasüp

3. Akıl yoluyla gerçeğe yakın olduğuna inanılarak verilen yargı, tahmin

4. İki büyüklük, iki nicelik arasındaki bağıntı

Oran (TTA) I. Anlayış

II. El ve göz ölçüsü, yaklaşık olarak kestirme

III. Abartma, abartı

IV. Özel im

“Oran” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

176. Ordu (TuvT) / Ordu (TT)

Ordu (TuvT) Saray

Ordu (TT) 1. Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü

2. Bu topluluğun başlıca bölümlerinden her biri

3. Amaç, nitelik vb. yönlerden benzeyen insanların bütünü

4. Çok sayıda insan, kalabalık

Ordu (TTA) I. Pekmez yapılan, kaynatılan yer

II. Orada

Her iki lehçede de farklı anlamda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerdedir.

177. Oymak (TuvT) / Oymak (TT)

Oymak (TuvT) Orman açıklığı

Oymak (TT) I. 1. Aşiret

2. İzcilikte küçük birlik

⁷¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “yurt, ülke” olarak verilmiştir.

II. Hemen hemen benzer veya aynı tür yıldızlardan oluşmuş, Samanyolu'nun seyrek yapılı genç kümelerinden her biri

- Oymak (TTA)**
- I. Duvarda eşya koymaya yarayan kapaksız dolap, raf
 - II. Semt, mahalle, bölge
 - III. Yön
 - IV. Yüksük

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “oymak” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlara geldiğinden dolayı sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

178. Ozañ (TuvT) / Ozan (TT)

Ozañ (TuvT) Yıkılmış ağaç

Ozan (TT) Şair

- Ozan (TTA)**
- I. Geveze
 - II. Sersem, aptal
 - III. Şakacı, güzel ve tatlı konuşan
 - IV. Dedikodu, dırıltı

Kavram alanı bakımından iki lehçede farklılık gösteren “ozan” sözcüğünün tam yalancı eş değer olduğu görülmektedir.

179. Ölük (TuvT) / Ölük (TT)

Ölük (TuvT өлүк⁷²) Post

Ölük (TT) Canlılığı azalmış, hâlsiz

Ölük (TTA) Ölmüş, cansız

Anlamlar karşılaştırıldığında iki lehçede de örtüşme görülmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdedir.

180. Öñ (TuvT) / Ön (TT)

Öñ (TuvT өң⁷³) Renk

- Ön (TT)**
1. Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı
 2. Bir şeyin esas tutulan yüzünün baktığı yer, karşı
 3. Bir kimsenin ilerisi
 4. Yakın gelecek zaman

Ön (TTA) I. Öğün

⁷² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “kürk” şeklinde verilmiştir.

⁷³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “renk” ve “dost, ahbap” olmak üzere iki madde başıyla açıklanmıştır.

II. O gün

III. İlk, ilk gün

“Ön” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

181. Öрге (TuvT)/ Öрге (TT)

Öрге (TuvT) Tarla faresi

Öрге (TT) Motif

Öрге (TTA) Yukarı

Anlamları karşılaştırıldığında denklik olmadığı görülen “örge” sözcüğü tam yalancı eş değerli özelliindedir.

182. Örgen (TuvT) / Örgen (TT)

Örgen (TuvT өргөн) Kazık, sopa

Örgen (TT) Organ, uzuv

Örgen (TTA) I. Keçi kılından yapılmış ip

II. Öksürük

İki lehçe arasında anlamsal denklik bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

183. Örü (TuvT) / Örü (TT)

Örü (TuvT өрү) Yukarı, yukarıda

Örü (TT) I. 1. Örne işi

2. Yama olarak yapılan örgü

3. Tarlalarda sele karşı taştan yapılmış set

II. Otlak

Örü (TTA) I. Başiboş gezen hayvan sürüsü (at, eşek vb.)

II. Duvar

III. Otlak

IV. Avlanılacak yer, avlak

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan sözcük anlamsal denklik bulunmadığı için tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

184. Örüm (TuvT) / Örüm (TT)

Örüm (TuvT өрүм) Matkap, delgi

Örüm (TT) Sürünün gece veya sabaha karşı otlaması

Örüm (TTA) I. Otlak

II. Ağıl

III. Sınır

IV. Çevre

Lehçeler arası anlam örtüşmesi olmayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

185. Özen (TuvT) / Özen (TT)

Özen (TuvT озен⁷⁴) Çukurluk

Özen (TT) Bir işin elden geldiğince iyi olmasına çabalama, özenme, itina, ihtimam

Özen (TTA) I. Dere, çay, ırmak

II. Tepeler arasındaki çukur, düzlük yer, koyak

III. Sulak, verimli yer, otlak

IV. Kör

“Özen” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

186. Pak (TuvT) / Pak (TT)

Pak (TuvT пак) 1. Avurt içi

2. Yudum

Pak (TT) [Far. pāk] Temiz

Türkiye Türkçesine Farsçadan girmiş olan “pak” sözcüğünün lehçeler arası anlam denkliği yoktur. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerlidir.

187. Pasta (TuvT) / Pasta (TT.)

Pasta (TuvT) Macun

Pasta (TT) [İt. pasta] I. İçine katılmış türlü maddelerle özel bir tat verilmiş, fırında veya başka bir yolla pişirilerek hazırlanmış bir tür hamur tatlısı

II. Giysilerde dikişli kıvrım

III. Otomobillerin gerçek renklerini ortaya çıkarmak ve parlatmak için kullanılan özel karışım

Pasta (TTA) Darı

Türkiye Türkçesine İtalyancadan giren ve standart dilde eş sesli olarak kullanımda olan “pasta” sözcüğünün iki lehçe arasında anlamsal denkliği yoktur. Dolayısıyla tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

⁷⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “dere” olarak verilmiştir. Çukurluk açıklaması “оңгар/оңар” ve “чавызааш/çavızaaş” terimlerinin karşılığı olarak verilmiştir. Ancak çalışmamızda temel kaynağımız Tuva Türkçesi Sözlüğü olduğu için sözcüğün anlamını “çukurluk” olarak almaktayız.

188. Pat (TuvT) / Pat (TT)

Pat (TuvT пат⁷⁵) 1. Önemsiz, ehemmiyetsiz
2. Haddinden fazla, ziyadesiyle

Pat (TT) I. Yassı, basık
II. Yassı bir şeyle vurulduğunda çıkan şey
III. Birleşikgillerden, papatyaya benzeyen otsu bir bitki
(Leucanthemum)

Pat (TTA) I. Ot yığı
II. Kasımpatı
III. Domuz yavrusu
IV. Karyola

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “pat” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlara gelmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerdedir.

189. Pay (TuvT) / Pay (TT)

Pay (TuvT пай⁷⁶) Hedef tahtası

Pay (TT) 1. Birden fazla kişi arasında bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin her birine düşen bölüm, hisse
2. Eşit bölüm
3. Ticari bir işlemde zarar tehlikesine karşı ayrılan para, marj
4. Bayağı kesirlerden birinin eşit parçalardan kaç tane aldığını gösteren sayı

Pay (TTA) I. Armağan
II. Hisse

Ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü’nde anlamı “hedef tahtası” olarak verilmiş olan “pay” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

190. Saat (TuvT) / Saat (TT)

Saat (TuvT caar⁷⁷) I. 1. Geç

⁷⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “fena, kötü” olarak verilmiştir.

⁷⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük, “пай (үлүг, хуу) – pay” madde başı ile verilmiş ve açıklaması; “pay, hisse” olarak yapılmıştır. Bu durumda sözcüğün tam yalancı eş değerli sözcük olmaması gerekmektedir. Ancak ana kaynağımız Tuva Türkçesi Sözlüğü olduğu için sözcüğe tam yalancı eş değer kategorisinde yer veriyoruz. Daha kapsamlı bilgilerin yer aldığı yeni bir sözlük ışığında bu tarz sözcüklerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

2. Gecikme

II. Arter

III. Çam sakızı

Saat (TT) [Ar. sâ'at] 1. Bir günlük sürenin yirmi dörtte birine eşit, altmış dakikalık zaman dilimi, zaman parçası

2. Vakit, zaman

3. Bir işin yapıldığı belli bir zaman

4. Günün hangi anı olduğunu gösteren alet

Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmış olan “saat” sözcüğü Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. İki lehçe arasında anlamsal örtüşme sağlanmayan sözcük tam yalancı eş değerlidir.

191. Salam (TuvT) / Salam (TT)

Salam (TuvT) Cansız, uyuşuk, ağır

Salam (TT) [İt. salame] Sığır, hindi vb. etinden yapılan, genellikle dilimlenerek soğuk yenen bir yiyecek

Salam (TTA) I. Saman

II. Mısır, tütün gibi bitkilerin gövdesi

III. Selam

IV. Sağlam

Türkiye Türkçesine İtalyancadan girmiş olan “salam” sözcüğünün her iki lehçedeki anlamları birbiri ile uyum sağlamamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

192. Salat (TuvT) / Salat (TT)

Salat (TuvT салат) Salata

Salat (TT.) [Ar. salât] 1. Namaz

2. Hz. Muhammed’in adı anıldığında saygı göstermek

için okunan dua

Salat (TTA) I. Beceriksiz

II. Çul, kilim

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “salat” sözcüğü her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerdedir.

193. Salgın (TuvT) / Salgın (TT)

⁷⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük üç madde başı ile; “geciktirme”, “sakız”, “şah damarı” şeklinde açıklanmıştır.

Salgın (TuvT салгын⁷⁸) Hafif rüzgâr, meltem

Salgın (TT) 1. Kısa zamanda çevredeki insan, hayvan veya bitkilerin büyük bir bölümüne bulaşan, müstevli

2. Bir hastalığın veya başka bir durumun yaygınlaşması ve birçok kimseye birden bulaşması, epidemi

3. Belli bir hareketin, davranışın, sözün toplumda yaygınlaşması

4. Bir şeyin bir yere girip her yanı kaplaması, istila

Salgın (TTA) Vergi

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

194. Saman (TuvT) / Saman (TT)

Saman (TuvT) Samanlı kerpiç

Saman (TT) Ekinlerin harmanda dövülüp taneleri ayrıldıktan sonra kalan, hayvanlara yedirilen ufalanmış sapları

Saman (TTA) Saman

“Saman” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiriyle örtüşmemektedir. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdedir.

195. San (TuvT) / San (TT)

San (TuvT сан⁷⁹) 1. Sayı, adet, miktar

2. Nüfus

3. Puan

San (TT) 1. Bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad, unvan, titr

2. Ün

3. Herhangi bir şeyi, neyse o yapan nitelik, kip karşıtı

San (TTA) I. Tahılların başak tutmamasına neden olan hastalık

II. Ekinlere dadanan bir çeşit böcek

III. Kimi ağaçların yapraklarında görülen içi boş siyah kabarcıklar (şeftali vb.)

IV. Dilek, istek

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

⁷⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “esinti, hafif yel” olarak verilmiştir.

⁷⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “sayı, adet; nicelik, miktar” olarak verilmiştir.

196. Sanal (TuvT) / Sanal (TT)

- Sanal (TuvT санал⁸⁰)** 1. Fikir, düşünce
2. Teklif
3. Demeç, konuşma

- Sanal (TT)** 1. Gerçekte yeri olmayıp zihinde tasarlanan, mevhum, farazi, tahminî
2. Negatif bir sayı üzerinde alınan ve ikinci kuvvetten bir kök taşıyan cebirsel anlatım

İki lehçede de anlam örtüşmesi bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerdedir.

197. Sap (TuvT) / Sap (TT)

Sap (TuvT) Sızmış su

- Sap (TT)** 1. Bitkinin dal, yaprak, çiçek vb. bölümlerini taşıyan, ağaçlarda odunlaşarak gövde durumunu alan bölüm
2. Çiçek veya meyveyi dala bağlayan ince bölüm, sak
3. Bir aracı tutmaya yarayan bölüm
4. İplik, tire, ibrişim vb. şeylerde iğneye geçirilen bir dikişlik iplik

- Sap (TTA)** I. İplik tiresi
II. Bir dikişlik iplik
III. Dikiş ipliği
IV. İplik

Lehçeler arası anlam denkliği bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

198. Sapık (TuvT) / Sapık (TT)

Sapık (TuvT сапык⁸¹) (Giyim için) çizme

- Sapık (TT)** 1. Tavır ve davranışları normal olmayan veya geleneklerden, törelerden ayrılan, anormal (kimse), gayritabii, anormal
2. Delice davranışları olan, meczup

- Sapık (TTA)** I. Kısa çizme, konçlu ayakkabı, mest
II. Densiz

Tuva Türkçesinde “çizme” anlamına gelen “sapık” sözcüğünün anlamsal karşılığı standart Türkiye Türkçesinde bulunmamaktadır. Ağzlarda benzer

⁸⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “teklif, önerme, önergi” şeklinde açıklanmıştır.

⁸¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “çizme, sokman” şeklinde verilmiştir.

kullanımının olduğu dikkati çeken sözcük standart dil bağlamında değerlendirildiğinde tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

199. Sargı (TuvT) / Sargı (TT)

Sargı (TuvT саргы⁸²) Sakırğa

Sargı (TT) 1. Esnek bir maddeden yapılmış uzun, dar ve ince şerit
2. Bir elektrik makinesinde veya aracında aynı devreyi oluşturan iletkenlerin tümü

3. Vücudun bir bölümünü yerinde veya baskı altında tutmak amacıyla uygun biçimde sarılmış şerit

Sargı (TTA) Kuşatma

İki lehçe arasında anlamsal örtüşmenin görülmediği sözcük tam yalancı eş değerdedir.

200. Sava (TuvT) / Sava (TT)

Sava (TuvT сава) Kap, kap kacak

Sava (TT) 1. Haber

2. Muştu

Sava (TTA) I. Yas

II. Bakır işlemekte kullanılan demir araç

III. Topraktan yapılan yağ tavası

IV. Sağır

Anlamları karşılaştırıldığında herhangi bir denkliğin olmadığı görülen sözcük tam yalancı eş değerdedir.

201. Saya (TuvT) / Saya (TT)

Saya (TuvT) Milyon

Saya (TT) 1. Ayakkabının yumuşak olan üst bölümü

2. Gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük olduğunda çobanların yaptığı tören

3. Yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü samanla örtülü yer

4. Kadın giysisi

Saya (TTA) I. Kundura yüzü

II. Kundura yüzündeki dikişler

III. Ağıl

⁸² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük "kene, sakırğa" şeklinde açıklanmıştır.

IV. Ahr

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olan “saya” sözcüğü tam yalancı eş değerdedir.

202. Sek (TuvT) / Sek (TT)

Sek (TuvT cek⁸³) 1. Noktalama işaretleri

2. Leş

Sek (TT) [Fr. sec] 1. İçine su, başka bir içki veya bir sıvı karıştırılmamış (içki)

2. İçine su veya bir başka içki karıştırmadan

Sek (TTA) I. Köpek

II. Boya olarak kullanılan bir çeşit toprak

III. Yanları yayvan sepet

IV. Tortu

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “sek” sözcüğü lehçeler arası anlamsal denklik bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerli niteliktedir.

203. Ses (TuvT) / Ses (TT)

Ses (TuvT cec) Sekiz

Ses (TT) 1. Kulağın duyabildiği titreşim, seda, ün

2. Akciğerlerden gelen havanın ses yolunda oluşturduğu titreşim

3. Duygu ve düşünce

4. Herhangi bir davranış, tutum karşısında uyanan ruhsal tepki

Ses (TTA) I. Oy

II. Seda

Lehçeler arası anlamsal örtüşmenin görülmediği sözcük tam yalancı eş değerlidir.

204. Sıra (TuvT) / Sıra (TT)

Sıra (TuvT) Kuru ağaç, sırtık

Sıra (TT) 1. Yan yana, art arda olan şey veya kimselerin tümü, dizi

2. Bu biçimdeki topluluğun durumu

3. Belirli bir düzene ve niteliğe göre dizilme durumu

4. Bir şeye ayrılan, uygun görülen veya rastlayan zaman

Sıra (TTA) I. Topluluktaki kişilerin belli zamanlarda sıra ile verdikleri yemek, şölen

⁸³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “işaret” olarak verilmiştir.

II. Kimi sözcüklerin sonuna eklenerek ablatif anlamı verir.

III. Kimyon ve buna benzer kokulu bir ot

IV. Dizi hâlindeki takı

Her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerdedir.

205. Sigara (TuvT) / Sigara (TT)

Sigara (TuvT сигра) Puro

Sigara (TT) [İsp. cigaro] İnce kâğıda, kıyılmış tütün sarılarak hazırlanan, silindir biçiminde, ağızdan dumanı çekilen nesne

Tuva Türkçesinde “puro” anlamına gelen “sigara” sözcüğü, Türkiye Türkçesinde farklı anlamda kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesi ile aynı anlamda kullanılan sözcük ise “sigareta/сигарета”dır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

206. Siren’ (TuvT) / Siren (TT)

Siren’ (TuvT сирень) Leylâk

Siren (TT) [Fr. sirène] 1. İtfaiye, cankurtaran ve polis araçlarında bulunan, tiz ses çıkaran uyarıcı alet

2. Üst tarafı kız, alt tarafı balık olduğuna inanılan deniz kızı

Siren (TTA) I. Üstü örtülü yaylı araba

II. Hamur kesmeye, tekne kazımaya yarayan araç

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan sözcük lehçeler arası anlamsal denklik bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerlidir.

Türkiye Türkçesindeki anlamı ile denklik gösteren Tuvaca sözcük ise “sirena”dır.

207. Soma (TuvT) / Soma (TT)

Soma (TuvT) 1. Taslak

2. Karartı

Soma (TT) [Rum. so’ma] I. Cinsiyet hücreleri dışında, vücut hücrelerinin tümü

II. Manisa iline bağlı ilçelerden biri

Soma (TTA) I. Sepicilikte, derilere köpek dışkıyla yapılan işlem

II. Rakı yapılacak üzüm suyunun anason katılmamış durumu

I. anlamı itibariyle Türkiye Türkçesine Rumcadan girmiş olan “soma” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları birbiriyle örtüşmemekte olup sözcük tam yalancı eş değerdedir.

208. Şak (TuvT) / Şak (TT)

- Şak (TuvT шак⁸⁴)** I. 1. Saat
2. Zaman
II. Büsbütün
III. Çak! Çık!
IV. İşte! Tam öyle!

Şak (TT) I. Eni geniş bir şeyle vurulduğunda çıkan ses

- [Ar. şakk]** II. 1. Yarma, yarıma
2. Yarık, çatlak

- Şak (TTA)** I. Parça, bölük
II. Dayak, tekme

İki lehçede de eş sesli olarak kullanımda olan sözcük anlamlar arasında örtüşme bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

209. Şaň (TuvT) / Şan (TT)

- Şaň (TuvT шаň⁸⁵)** I. 1. Gong
2. Timbal
II. Harman
III. Kırç
VI. Mükâfat, ödül

Şan (TT) **[Ar. şân]** I. 1. Ün
2. Gösteriş, gösterişlilik

[Fr. chant] II. İnsan gırtlığından makamla çıkan ve perde ayrımlarıyla çeşitli duyular uyandıran ses dizisi

- Şan (TTA)** I. Ün
II. Şan, şeref

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan “şan” sözcüğü, Türkiye Türkçesine Arapça ve Fransızca olmak üzere iki farklı dilden alıntılanmıştır. Sözcüğün anlamları karşılaştırıldığında herhangi bir denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

⁸⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük yalnızca “saat” şeklinde açıklanmıştır.

⁸⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “harman, harman yeri” olarak verilmiştir.

210. Şapkın (TuvT) / Çapkın (TT)

Şapkın (TuvT шапкын⁸⁶) Hızlı, coşkulu, taşkın

- Çapkın (TT)** 1. Geçici aşklar ve ilişkiler peşinde koşan (kimse), hovarda
2. Cinsellik hatırlatan
3. Haylaz
4. Okşayıcı bir seslenme sözü

- Çapkın (TTA)** I. Kısıtlı olan (kimse)
II. Her gördüğü eşyayı alan
III. Açık göz
IV. Kabadayı

Eski Türkçedeki kelime başı ç- sesleri Tuva Türkçesinde ş- olmaktadır. Dolayısıyla “çapkın” sözcüğü Türkiye Türkçesinde “şapkın” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak her iki lehçede anlamları karşılaştırıldığında örtüşme sağlanmamaktadır. Dolayısıyla sözcük tam yalancı eş değerdedir.

211. Şat (TuvT) / Şat (TT)

Şat (TuvT) Dağ silsilesi, sıradağ

Şat (TT) [Fr. chatte] Sığ sularda ağır yükleri taşımak için kullanılan, altı düz bir çeşit tekne

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

212. Şık (TuvT) / Şık (TT)

- Şık (TuvT шык⁸⁷)** 1. Rutubet, nem, ıslaklık
2. Çayır, çayırılık

- Şık (TT)** [Fr. chic] I. 1. Güzel, zarif, modaya uygun
2. Güzel, modaya uygun giyinmiş olan
3. Yerinde, uygun

- [Ar. şikk] II. 1. Seçenek

Şık (TTA) Şeyh

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak Fransızca ve Arapçadan alıntılanmış olarak kullanılmakta olan “şık” sözcüğünün anlamları Tuva Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

213. Şii (TuvT) / Şii (TT)

⁸⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “çabuk, tez, hızlı” olarak verilmiştir.

⁸⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında; “çayır” ve “öl” şeklinde açıklanmıştır.

Şii (TuvT шии⁸⁸) Piyes, tiyatro eser,

Şii (TT) [Ar. şî'i] Şiilik mezhebinden olan kimse

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “şii” sözcüğünün anlamı Tuva Türkçesindeki anlam ile örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli isim özelliği göstermektedir.

214. Şinik (TuvT) / Şinik (TT)

Şinik (TuvT) 1. Temiz, derli toplu

2. Modaya uygun

Şinik (TT) [Rum.] 1. Tahıl için kullanılan, sekiz kiloluk ölçek

2. Bu miktarda olan

Türkiye Türkçesine Rumcadan alıntılanmış olan sözcük iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığından tam yalancı eş değerli niteliktedir.

215. Şu (TuvT) / Şu (TT)

Şu (TuvT) Şuu! Pşuu!

Şu (TT) 1. Bu kelimesine göre yerde, zamanda veya söz zincirinde biraz uzak olanı niteleyen söz

2. Biraz uzakta olan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan söz, şurası

Şu (TTA) Engin

Tuva Türkçesinde ünlem olarak kullanılmakta olan sözcük lehçeler arası anlam denkliği bulunmadığından tam yalancı eş değerli niteliktedir.

216. Ta (TuvT) / Ta (TT)

Ta (TuvT ta⁸⁹) Bilmem!

Ta (TT) [Far. tâ] I. Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz

II. Tantal elementinin simgesi

Ta (TTA) I. Doğrulama, gerçekleştirme, kuvvetlendirme için

II. İç giysisi dolabı

III. Küçük pencere ya da tavan penceresi

IV. İşte

⁸⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “oyun, temsil, piyes” olarak açıklanmıştır.

⁸⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “bilmem, belli değildir” şeklinde verilmiştir.

Her iki lehçede farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

217. Tañ (TuvT) / Tan (TT)

Tañ (TuvT) Bilmem!

Tan (TT) Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir

Tan (TTA) I. Ufuk
II. Ululuk
III. Kadar

Anlamları arasında denklik bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

218. Tahta (TuvT) / Tahta (TT)

Tahta (TuvT тахта) Sedir

Tahta (TT) [Far. таһте] 1. Çeşitli işlerde kullanılmak üzere düz, enlice, uzun ve az kalın biçimde işlenmiş ağaç parçası

2. Bu ağaçtan yapılmış

3. Bu malzemeden oluşmuş yüzey, döşeme, ağaç

4. Sebze bahçelerinde ayrılan küçük yer

Tahta (TTA) I. Tarla ya da bostanlarda ayrılmış toprak parçaları, evlek

II. Dört yanı dar ve yüksek yolla çevrilmiş tarla

III. Tarla ya da bostanların su yollarını genişletmeye yarayan ve iki kişinin birlikte kullandığı bir çeşit kürek

IV. Kez

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan “tahta” sözcüğünün anlamları arasında örtüşme görülmediği için tam yalancı eş değerli özelliktedir.

219. Tak (TuvT) / Tak (TT)

Tak (TuvT) Sert, katı

Tak (TT) I. Tahta vb. bir şeye vurulduğunda veya silah patlayınca çıkan tok ve sert ses

[Ar. فاك] II. Millî bayramlarda veya önemli bir olayı anmak için düzenlenen şenliklerde, geçit yapılacak caddelere geçici olarak kurulan, yazılar ve çiçeklerle süslenen kemer

Tak (TTA) I. Yay

II. Yan, yön

III. Yarım parça

IV. Bahçe sulama için ölçü birimi, kez

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanımda olan sözcüğün iki lehçe arasında anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

220. Taksa (TuvT) / Taksa (TT)

Taksa (TuvT) Sabit fiyat, narh

Taksa (TT) [Lat. ta'ksa] Pulu yapıştırılmadan veya eksik yapıştırılarak gönderilen mektup için alıcının cezalı olarak ödediği posta ücreti

Türkiye Türkçesine Latince'den alıntılanmış olan sözcük iki lehçe arasında farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerdedir.

221. Tal (TuvT) / Tal (TT)

Tal (TuvT тал) Söğüt

Tal (TT) [Fr. thalle] Kök, sap ve yaprak şeklinde farklılaşmamış bir bitkinin yaşama ve büyüme organı

Tal (TTA) I. Ardıç

II. Söğüt

III. Çıplak

IV. Az kılçıklı bir çeşit tatlı su balığı

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “tal” sözcüğü her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir. Ancak sözcüğün Tuva Türkçesi anlamı ile Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanım alanı bulduğu dikkati çekmektedir.

222. Tarak (TuvT) / Tarak (TT)

Tarak (TuvT тарак) Yoğurt

Tarak (TT) 1. Saçların, sakalın, hayvan tüylerinin karışıklığını gidermeye veya kadınların saçlarını tutturmaya yarayan dişli araç

2. Bahçıvanlıkta toprağın taşını ayıklamak için kullanılan, ucu bu biçimde olan araç, tırmık

3. Dokuma tezgâhlarında, dişleri arasından arış ipliklerinin geçtiği tarak biçiminde araç

4. Bazı kuşların başında bulunan yelpaze biçiminde tepelik

Tarak (TTA) I. Keçiyolu

II. Avlu korkuluğu

III. Kağnı yanlarındaki parmaklıklar

IV. Dokuma tezgâhlarındaki mekik

İki lehçe arasında anlamsal uyumun olmadığı görülen “yoğurt” sözcüğü tam yalancı eş değerli niteliktedir.

223. Tarif (TuvT) / Tarif (TT)

Tarif (TuvT тариф) Tarife

Tarif (TT) [Ar. ta'rif] 1. Tanım
2. Bir işin yapılış yöntemini açıklama ve belirtme
3. Bir şeyin bulunduğu yeri, çevre ile ilgisini belirterek açıklama

Türkiye Türkçesine Arapçadan girmiş olan “tarif” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

224. Tas (TuvT) / Tas (TT)

Tas (TuvT тас⁹⁰) 1. Kel, dazlak
2. Çıplak, ağaçsız
3. Çok güzel, mükemmel

Tas (TT) 1. Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap
2. Bu kabın alacağı miktarda olan
3. Başa giyilen metal koruyucu

Tas (TTA) I. Tahıl ölçmeye yarayan, yarım gaz tenekesinden yapılan bir ölçek
II. Dört okka buğday alan bir ölçek
III. Bağ çubuklarında görülen bir çeşit hastalık
IV. Arka, peş

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

225. Tek (TuvT) / Tek (TT)

Tek (TuvT) Cahil

Tek (TT) I. 1. Eşi olmayan, biricik, yegâne
2. Kadeh içinde belirli ölçüde olan (içki)
3. Birbirini tamamlayan veya aynı türden olan nesnelere her biri
4. Önüne getirildiği cümleye istek ve özlem kavramı katar

⁹⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “daz, dazlak, cavlak; çıplak” olarak açıklanmıştır.

II. Sessiz, hareketsiz, uslu

Tek (TTA) I. Uslu

II. Çocuk oyunlarında düğme, boncuk vb. şeyler

III. Kıyı

IV. Kez, kere

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan sözcüğün iki lehçedeki anlamları arasında uyum bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

226. Teknik (TuvT) / Teknik (TT)

Teknik (TuvT) Teknisyen

Teknik (TT) [Fr. technique]1. Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi

2. Fizik, kimya, matematik vb. bilimlerden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama

3. Bu uygulamaya dayanan, bu uygulamaya ilişkin

4. Yol, beceri, yöntem

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “teknik” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli özelliktedir. Tuva Türkçesinde Türkiye Türkçesiyle aynı anlamda kullanılan sözcüğün “tehniktig” olduğu dikkati çekmektedir.

227. Ten (TuvT) / Ten (TT)

Ten (TuvT ten⁹¹) 1. Diken

2. İğne

Ten (TT) 1. İnsan vücudunun dış yüzü, cilt

2. Vücut

Ten (TTA) I.Nem

II. Çiy

III. Sığırların dişilik organı

IV. Yan yana olan, dizi

“Diken” sözcüğünün anlamları karşılaştırıldığında iki lehçede de denklik olmadığı görülmüştür. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

228. Terek (TuvT) / Terek (TT)

⁹¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’ te sözcüğün anlamı yalnızca “diken” olarak verilmiştir.

Terek (TuvT терек) Kavak

Terek (TT) 1. Evlerin veya dükkânların yüksekçe yerinde bulunan raf
2. Başlık veya şapkanın öndeki çıkıntılı bölümü, terek

Terek (TTA) I. Eski evlerde ocağın iki yanındaki kalın duvarlar oyularak yapılan ve ufak tefek şeyler koymaya yarayan göz

II. Raf, sergen

III. Tavuk kümeslerindeki tünek

IV. Köy evlerinde ocağın iki köşesindeki oturmaya yarayan küçük setler

“Terek” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

229. Termin (TuvT) / Termin (TT)

Termin (TuvT термин⁹²) Terim

Termin (TT) [Alm. Termin] Belirlenmiş zaman, randevu

Türkiye Türkçesine Almancadan girmiş olan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

230. Tevek (TuvT) / Tevek (TT)

Tevek (TuvT) Uçlarına kıl sıkıştırılmış bir demirin ayaklarda sektirilmesiyle oynanan bir oyun

Tevek (TT) 1. Asma, kavun, karpuz vb. bitkilerin sürgünü veya dalı
2. Üzüm kütüğü, çotuk

Tevek (TTA) I. Asma, kavun, karpuz, kabak vb. bitkilerin dalları

II. Kavun, karpuz, hıyar vb. bitkilerin yaprakları

III. Asma yaprağı

IV. Üzüm asmasının taze filizi

Kullanımı daha çok halk ağzında yaygın olan “tevek” sözcüğünün iki lehçe arasında anlamsal örtüşmesi bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

231. Tırık (TuvT) / Tırık (TT)

Tırık (TuvT тырык⁹³) Peklik, kabız

Tırık (TT) Bir nesnenin art arda iki yere çarpmasından çıkan ince ve kuru ses

Tırık (TTA) I. Hastalıklı çocuk

⁹² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “terim, ıstılah” şeklinde verilmiştir.

⁹³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “peklik, inkıbaz, kabız” şeklinde açıklanmıştır.

- II. Sürgün, ishal
- III. Sedir
- IV. Çürümüş, işe yaramaz

“Tırık” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

232. Tırtık (TuvT) / Tırtık (TT)

Tırtık (TuvT тыртык⁹⁴) Eğri

Tırtık (TT) Çentik

İki lehçede de anlam örtüşmesi olmayan “tırtık” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

233. Tok (TuvT) / Tok (TT)

Tok (TuvT ток⁹⁵) Cereyan, akım

- Tok (TT)**
1. Açlığını gidermiş, doymuş, aç karşıtı
 2. Sık ve kalın dokunmuş (kumaş)
 3. Kalın ve gür (ses)
 4. Sevgi, sevecenlik, başarı, para, mal vb. şeyleri elde etmiş ve bunlara kavuşmuş olan

- Tok (TTA)**
- I. Tavuk
 - II. Kalın
 - III. Olgunlaşmamış tahıl tanesi
 - IV. Sabanı oka bağlayan ağaç

“Tok” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlar kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

234. Tol (TuvT) / Tol (TT)

Tol (TuvT тол) Toka

- Tol (TT)**
1. Taş kemer veya taş kemerlerle yapılmış ev, oda, kapı vb. şey
 2. Yayla veya bahçe kulübesi
 3. Küçük köy

- Tol (TTA)**
- I. Taş kemer ya da taş kemerlerle yapılmış ev, oda, kapı vb. şeyler
 - II. Duvar
 - III. Evin temel taşı
 - IV. Ahır

⁹⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “eğri, yılık” olarak verilmiştir.

⁹⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük iki madde başında; “tık”, “cereyan, akım” şeklinde açıklanmıştır.

Halk ağzında kullanımı yaygın olan “tol” sözcüğünün anlamı iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

235. Top (TuvT) / Top (TT)

Top (TuvT) Öz, ruh, mahiyet

Top (TT) 1. Birçok spor oyununda kullanılan, türlü büyüklükte, genellikle kauçuktan yapılmış yuvarlak nesne

2. Bazı aletlerde bulunan toparlağımsı parça

3. Kumaş, kâğıt gibi şeylerin belli miktardaki bağı

4. Kumaş, kâğıt vb. şeylerin düzenli bir yığın durumuna getirilmiş bağı

Top (TTA) I. Urgan bükerken dolaşmaması için kullanılan, çekiç biçiminde üstü yivli ağaç araç

II. Araba tekerleği başlığı

III. Yığın, demet

IV. Pencere

Lehçeler arası anlamsal denkliğin bulunmadığı sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

236. Tos (TuvT) / Tos (TT)

Tos (TuvT тос) I. Dokuz

II. Akağaç kabuğu

Tos (TT) Alın veya boynuzla vuruş

Tos (TTA) Topaç oyunu

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan sözcük anlamsal denklik bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

237. Tozan (TuvT) / Tozan (TT)

Tozan (TuvT тозан) Doksan

Tozan (TT) 1. İncecik toz tanesi

2. Tozu çok olan yer

Tozan (TTA) Kar fırtınası

“Tozan” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

238. Törel (TuvT) / Törel (TT)

Törel (TuvT төрөл⁹⁶) 1. Akraba, kabile
2. Nesil, uruk, boy

Törel (TT) 1. Töreeye uygun olan
2. Töre ile ilgili

İki lehçede de anlamsal denkliği bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

239. Tulup (TuvT) / Tulup (TT)

Tulup (TuvT тулуп⁹⁷) 1. Tulum
2. Aptal
3. Asalak

Tulup (TT) Atılmış, eğilmeye hazırlanmış, top biçiminde yün veya pamuk

Tulup (TTA) I. Şakak

- II. Atılmış, eğilmeye hazırlanmış, top biçiminde yün ya da pamuk
- III. Pamuk
- IV. Çekirdekli pamuk

Halk ağzında kullanımı yaygın olan “tulup” sözcüğünün iki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında denklik sağlanmadığı gözlenmiştir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük kategorisinde değerlendirilmiştir.

240. Tuñ (TuvT) / Tun (TT)

Tuñ (TuvT туң⁹⁸) Kavkı

Tun (TT) [Far. tün] Gizli yer, köşe bucak

Tun (TTA) I. Köşe bucak, gizli yer
II. Saygı gösterilen, saygın
III. Fırın üstü
IV. Fırın kapağı

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan “tun” sözcüğünün Tuva Türkçesinde anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu nedenle sözcük tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

241. Tura (TuvT) / Tura (TT)

Tura (TuvT тура⁹⁹) 1. Arzu, istek, iştah

⁹⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yalnızca “akraba, hısım” olarak verilmiştir.

⁹⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yalnızca “tulum, tuluk” şeklinde verilmiştir.

⁹⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “sedef” olarak verilmiş olup ana kaynağımız olan Tuva Türkçesindeki anlam ile aynılık göstermemektedir. Daha kapsamlı bir sözcük çalışması yapıldığı takdirde sözcüğün yeniden değerlendirilmesi uygun olacaktır.

2. Kibir, mağrurluk

- Tura (TT)** 1. Tuğra
2. Metal paranın resimli yüzü
3. Halat gibi örülmüş iplik çilesi
4. Bazı oyunlarda, vurmak için kullanılan düğümlemiş mendil

Tura (TTA) I. Ev duvarlarını dış etkenlerden korumak için üzerlerine çakılan tahta perde

II. Bahçe kapısını korumak için beşik örtüsü biçiminde tahtadan yapılan örtü

III. Kadınların başlarına taktıkları küçük altın dizisi

IV. Çatı

“Tura” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanıldığı için tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

242. Turuş (TuvT) / Duruş (TT)

- Turuş (TuvT туруш¹⁰⁰)** 1. Yerleşme, koyma, konulma
2. Pozisyon, durum, vaziyet, tutum

Duruş (TT) Durma işi

Eski Türkçedeki kelime başı t- sesleri Türkiye Türkçesinde d- olmaktadır. Bu sebeple Tuva Türkçesinde “turuş” olarak kullanılmakta olan sözcük Türkiye Türkçesinde “duruş” olarak kullanıma girmiştir. Ancak sözcüğün iki lehçedeki anlamları birbirinden farklıdır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli sözcük kategorisinde yer almaktadır.

243. Tüñ (TuvT) / Tün (TT)

Tüñ (TuvT түң¹⁰¹) Toplam, yekün

Tün (TT) Gece

Tün (TTA) Gece

“Tün” sözcüğü her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

Tuva Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki “gece” anlamı ile aynı anlama gelen sözcük “dün” sözcüğüdür.

244. Tür (TuvT) / Tür (TT)

⁹⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı yalnızca “istek, arzu” olarak verilmiştir.

¹⁰⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı yalnızca “durum, vaziyet, pozisyon” olarak verilmiştir.

¹⁰¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “toplama, mecmu, yekün” olarak açıklanmıştır.

Tür (TuvT түр¹⁰²) Geçici, muvakkat

Tür (TT) 1.Çeşit, cins

2. Ortak özellikleri olan bireylerin tamamı, cinslerin ayrıldığı bölüm, janr

3. Kendi içinde bir birim olan ve üzerinde cins kavramının bulunduğu mantıksal kavram

4. Türlü

Tür (TTA) Gezinti

“Tür” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

245. Ulam (TuvT) / Ulam (TT)

Ulam (TuvT улам) Daha, daha da

Ulam (TT) 1. Aralarında herhangi bir bakımdan ilgi veya benzerlik bulunan şeylerin tümü, makule, kategori

2. Nesnel gerçekliğin ve bilginin en genel ve temel özelliklerini, ilişkilerini yansıtan temel kavramların her biri, nicelik, nitelik, bağıntı, makule, kategori

Ulam (TTA) I. Yüklenti, angarya

II. Ekli, bağlı

III. Ücretsiz ve bazan sıra ile görülen iş, angarya

“Ulam” sözcüğünün iki lehçede de anlamsal denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

246. Ulu (TuvT) / Ulu (TT)

Ulu (TuvT улу¹⁰³) Ejder, ejderha

Ulu (TT) 1. Erdemleri bakımından çok büyük, yüce

2. Çok yüksek, çok büyük olan (şey)

“Ulu” sözcüğünün anlamları iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

Tuva Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki anlam ile kullanılan sözcüğün “ulug” sözcüğü olduğu dikkati çekmektedir. Bu da Tuva Türkçesinde kelime sonu -g seslerinin korunmasından kaynaklanmaktadır.

247. Un (TuvT) / Un (TT)

¹⁰² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “geçici, muvakkat, palyatif” şeklinde açıklanmıştır.

¹⁰³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “ejder, ejderha, dragon” olarak verilmiştir.

Un (TuvT ун¹⁰⁴) 1. Gövde, sap, namlu
2. Nehir yatağı

Un (TT) Ögütülerek toz durumuna getirilmiş tahıl ve başka besin maddeleri

Un (TTA) I. Ün, ses
II. Gün

Sözcük her iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

248. Uran (TuvT) / Uran (TT)

Uran (TuvT уран¹⁰⁵) I. 1. Mahir, usta
2. Ustalıkla, maharetle yapılan
II. Uranyum

Uran (TT) Sanayi

Uran (TTA) I. Orhan
II. İlan, emir

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan sözcüğün iki lehçedeki anlamları birbiri ile örtüşmemekte olup sözcük tam yalancı eş değerli nitelik göstermektedir.

249. Uruk (TuvT) / Uruk (TT)

Uruk (TuvT) Сүрүк

Uruk (TT) Soy, sülale

Uruk (TTA) Oba, aile

“Uruk” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bu sebeple tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

250. Üre (TuvT) / Üre (TT)

Üre (TuvT үре¹⁰⁶) Sperm, tohum

Üre (TT) [Fr. urée] 1. Azotlu besinlerin vücutta yanmasıyla oluşan, erimiş bir durumda idrarla dışarı atılan azotlu madde

2. Yapay reçine verniği ve tutkalı üretiminde kullanılan temel gereçlerden beyaz, billursu toz

Üre (TTA) I. İki buçuk-üç yaşında, henüz doğurmamış dişi tay

¹⁰⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yalnızca “gövde” şeklinde verilmiştir.

¹⁰⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında; “belâgat, belâgatlı”, “uranyum” olarak açıklanmıştır.

¹⁰⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “gamet, üreme hücresi; sperma, atmık, meni” olarak verilmiştir.

II. Davarları mandıraya götürürken kullanılan bir ünlem

III. Otlak

IV. Devrim

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “üre” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Anlamsal denkliğin bulunmadığı sözcük tam yalancı eş değerlidir.

251. Ürüñ (TuvT) / Ürün (TT)

Ürüñ (TuvT үрүñ¹⁰⁷) Çekirdek içi, yemiş içi

Ürün (TT) 1. Doğadan elde edilen, üretilen yararlı şey, mahsul
2. Türlü endüstri alanlarında ham maddelerin işlenmesiyle elde edilen şey

3. Eser

4. Bir tutum veya davranışın ortaya çıkardığı şey

Ürün (TTA) I. Otlakta, dağda, yerinden koparılmadan kuruyup kalmış ot
II. Yazın biçilerek damlara doldurulup kışın hayvanlara yedirilen meşe yaprağı

III. Çürümüş ot, yaprak vb.

IV. Süt ve süt ürünlerine verilen genel ad

“Ürün” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

252. Üs (TuvT) / Üs (TT)

Üs (TuvT үс) I. Vaşak

II. Yağ

Üs (TT) [Ar. uss] I. Bir kuvvete yükseltilmiş bir sayının üzerine yazılan ve kaçınıcı kuvvete yükseltildiğini gösteren sayı: 53 anlatımında 3 rakamı üstür, 5 ise tabandır.

II. 1. Kök, asıl, temel, esas

2. Bazı görevleri yürütemek amacıyla kurulan, özel yapıları, donatımları, atölyeleri, onarım yerleri, servis alanları olan, sürekli veya geçici olarak konaklanan yer

3. Bir askerî harekâta birliklerin gereksinim duyduğu her türlü gercin toplandığı, dağıtıldığı bölge

¹⁰⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’ te sözcük “iç, çekirdek” şeklinde açıklanmıştır.

Üs (TTA) I. Yatak

II. Giysi

İki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan “üs” sözcüğü Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanmıştır. Anlamları karşılaştırıldığında denklik bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

253. Üye (TuvT) / Üye (TT)

Üye (TuvT) I. Taydaş, yaşıt, akran

II. Zaman

Üye (TT) 1. Herhangi bir topluluğu oluşturan bireylerden her biri, aza

2. Omurgalılarda, kol ve bacaklar, uzuv

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “üye” sözcüğünün anlamları karşılaştırıldığında örtüşme sağlanmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

254. Yazı (TuvT) / Yazı (TT)

Yazı (TuvT) Lânetli, mel'un

Yazı (TT) I. 1. Düşüncenin belli işaretlerle tespit edilmesi, yazma işi

2. Alfabe

3. Harfleri yazma biçimi

4. Herhangi bir konuda yazılmış bilim, düşünce ve sanat ürünü

II. Düz yer, ova, kır

Yazı (TTA) I. Alinyazısı

II. Düzlük, ova

III. Yer, toprak

IV. Bağ, bahçe

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “yazı” sözcüğünün anlamları arasında denklik bulunmadığı için sözcük tam yalancı eş değerli özelliktedir.

255. Zona (TuvT) / Zona (TT)

Zona (TuvT зона) Bölge

Zona (TT) [Lat.] Deride, sinirler boyunca, özellikle gövde, bacak ve yüzde birtakım ağırlı fiskelerle beliren, mikroplu bir hastalık

Türkiye Türkçesine Latineden girmiş olan ve iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “zona” sözcüğü tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

3.1.1.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

1. Ajık (TuvT) / Açık (TT)

Ajık (TuvT ажык¹⁰⁸)

I. Açık

II. Menfaat, yarar, fayda

Açık (TT) 1. Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı

2. Engelsiz, serbest

3. Örtüsüz, çıplak

4. Boş

Açık (TTA) I. Uzak, ırak

II. Orman içindeki ağaçsız, çıplan yer

III. Kahve cezvesi, açık

IV. Kızlığı bozulmuş

Eski Türkçe'deki -ç- ünsüzleri, Tuva Türkçesinde -j- olarak karşımıza çıkmaktadır. Ses değişmesi dolayısıyla Türkiye Türkçesindeki “açık” kelimesi, Tuva Türkçesinde “ajık” şeklinde kullanılmaktadır.

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak karşımıza çıkan “ajık” sözcüğü, ilk anlamı itibariyle yalancı eş değerli nitelikte değildir. Ancak sonraki anlamı göz önünde bulundurulduğu takdirde, Tuva Türkçesinde ‘menfaat, yarar, fayda’ anlamlarına gelirken, Türkiye Türkçesinde eş sesli olmayıp, ilk anlamının haricinde ‘engelsiz, serbest; örtüsüz, çıplak; boş vb. birçok farklı anlam kazanmıştır. Dolayısıyla sözcük, kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

2. Algış (TuvT) / Alkış (TT)

Algış (TuvT алгыш¹⁰⁹)

1. Alkış, dua

2. Küfürleşme, ağız kavgası

Alkış (TT) Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpma, alkışlama, kargış karşıtı

Alkış (TTA) Hayır, dua, iyi dilek

Tuva Türkçesinde “alkış” ve “küfürleşme” olarak kullanılan “algış” sözcüğünün Türkiye Türkçesinde tek anlamı vardır. Temel anlamı itibariyle denklik bulunan sözcük, Tuva Türkçesinde ikinci bir anlamda kullanılmaktadır ve bu anlamın Türkiye

¹⁰⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün “yarar, fayda” anlamı “ажык дуза” terimiyle ifade edilmiştir.

¹⁰⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük, “алгыш-кырыш/ algış-kırış” olarak yer almaktadır.

Türkçesinde “alkış” sözcüğünde karşılığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

3. Arı (TuvT)/ Arı (TT)

Arı (TuvT ары¹¹⁰) I. Dağın kuzey yamacı

II. Arı

Arı (TT) I. 1. Temiz

2. Yabancı şeylerden arınmış, katışıksız, saf, halis

3. Günahsız

II. Zar kanatlılardan, bal ve bal mumu yapan; iğnesiyle sokan böcek.

Arı (TTA) I. Temiz, tertemiz, saf, iyi

II. Topaç

III. Yağlı, semiz, kalın

IV. Kutsal

Söz konusu iki lehçede de eş sesli olarak kullanımda olan “arı” sözcüğünün Türkiye ve Tuva Türkçesinde II. anlamları arasında uyum vardır. Ancak Tuva Türkçesindeki “dağın kuzey yamacı” anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulamamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük olarak değerlendirilebilir.

4. Askı (TuvT)/ Askı (TT)

Askı (TuvT аккы) 1. Askı

2. Darağacı

Askı (TT) 1. Üzerine herhangi bir şey asmaya yarar nesne

2. Elbise, gömlek, tişört, ceket gibi elbiselerin kırışmadan düzgün bir biçimde elbise dolabına asılması için insan omzu biçiminde tasarlanmış, bazılarının altında pantolon asmak için düz bir çıta, bazılarının her iki kenarında etek asmak için çengel bulunan alet, elbise askısı

3. Pantolon veya giysilerin düşmesini önlemek için omuzdan aşırılan bağ

4. Artırma, eksiltme vb. resmî iş ilanlarının ilgili daire duvarında belli bir zaman süresince asılı durması

Askı (TTA) I. Nişan

¹¹⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te kelimenin sadece “arı” anlamına yer verilmiştir.

- II. Gümüş bir parça üzerine sıralanıp başa takılan ziynet eşyası
- III. Oğlaklara asılan yapraklı dal
- IV. Üzüm, ayva, nar, mısır gibi yiyeceklerin iplere dizilerek tavana asılmış durumu

Tuvaca-Türkçe Sözlük'te yalnızca “askı” anlamı verilen sözcüğün Tuva ve Türkiye Türkçesindeki temel anlamları örtüşmektedir. Ancak Tuva Türkçesinde bulunan “darağacı” anlamı Türkiye Türkçesi ve ağızlarında karşılık bulamamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir, denilebilir.

5. Bay (TuvT) / Bay (TT)

Bay (TuvT бай¹¹¹) Zengin

- Bay (TT)**
- I. Parası, malı çok olan, zengin (kimse)
 - II. 1. Erkeklerin ad ve soyadlarının önüne getirilen saygı sözü
2. Erkek

- Bay (TTA)**
- I. Zengin, ağa
 - II. Çemen ve tohumu
 - III. Buğday arasında yetişen yabanî bir bitkinin kokulu tohumları
 - IV. Geniş

“Bay” sözcüğü Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. “Zengin” anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulmaktadır. Ancak Türkiye Türkçesindeki II. anlam Tuva Türkçesinde kullanılmamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir, denilebilir.

6. Beg (TuvT) / Bey (TT)

- Beg (TuvT бер)**
- 1. Bey
 - 2. Kayın peder
 - 3. Kayın

- Bey (TT)**
- I. 1. Erkek adlarından sonra kullanılan saygı sözü
2. Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz
3. Eş, koca
4. İskambil kâğıtlarında birli, as

- [Ar. bey']
- II. Satma, satış

Eski Türkçedeki kelime sonu -g sesleri Türkiye Türkçesinde önce -ğ, sonra ise -y sesine dönüşmüştür. Dolayısıyla Tuva Türkçesinde kullanılan “beg” sözcüğü

¹¹¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “zengin, varlıklı, bay” anlamları ile açıklanmıştır.

standart Türkiye Türkçesinde “bey” şeklinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. Temel anlamı itibariyle Tuva Türkçesinde denkliği olan sözcüğün ikinci anlamı Türkiye Türkçesine Arapçadan alıntılanarak “satma, satış” içeriğiyle girmiştir. Sözcüğün ilk anlamı dışında lehçeler arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

7. Bilek (TuvT) / Bilek (TT)

Bilek (TuvT билек) I. Bilek

II. –e kadar

Bilek (TT) 1. Elle kolun, ayakla bacağın birleştiği bölüm
2. Güç, kuvvet

Bilek (TTA) I. Araba tekerleğinin parmaklıkları

II. Tırpanı sapına tutturmak için kullanılan demir bilezik

III. Kayık küreğinin kayış geçen ince kısmı

IV. Kadınların giydiği bir çeşit gömlek

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanımda olan “bilek” sözcüğü I. anlamı itibariyle Türkiye Türkçesinde karşılık bulabilmektedir. Ancak “-e kadar” anlamı ile edatlar içerisinde yer alan sözcüğün Türkiye Türkçesinde denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

8. Boş (TuvT) / Boş (TT)

Boş (TuvT бош¹¹²) 1. Boş, serbest

2. Sallantılı, dayanıksız

Boş (TT) 1. İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı
2. Görevlisi olmayan (iş, görev), münhal
3. Yapılacak işi olmayan, işsiz
4. Kullanıldıktan sonra içinde bir şey bulunmayan, kirli (bardak, çanak vb.)

Boş (TTA) I. Koyunun yahut keçinin böğür etleri dikilip içine üzüm pirinç v.s. doldurularak fırında pişirilmek suretiyle yapılan yemek

II. Şeriat hükümlerine göre kadının kocasından ayrılması

Her iki lehçede de temel anlamları aynı olan “boş” sözcüğünün Tuva Türkçesindeki ikinci anlamı Türkiye Türkçesindeki anlamlarla örtüşmemektedir. Bu nedenle sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

¹¹² Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün yalnızca “boş” anlamı verilmiştir.

9. Burun (TuvT) / Burun (TT)

- Burun (TuvT бурун)** 1. Ön
2. Önceki

Burun (TT) 1. Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı

2. Bazı şeylerin ön ve sivri bölümü

3. Kibir, büyüklenme

4. Karanın, özellikle yüksek ve dağlık kıyılarda, türlü biçimlerde denize uzanmış bölümü

Burun (TTA) I. Pekmez yapmak için kaynatılan şıranın ilk suyu

II. Samandan ayrılmış buğday yığını, gözer denilen büyük harman kalburu ile elendikten sonra elde edilen temizlenmiş tahıl

III. Çakı ve benzerleri

IV. Bir nesnenin veya arazinin köşesi

Tuva Türkçesinde kullanılan “burun” sözcüğünün anlamı Türkiye Türkçesindeki temel, mecaz ve terim anlamları ile uyuşmamaktadır. Ancak Türkiye Türkçesindeki “bazı şeylerin ön ve sivri bölümü” olan yan anlam ile örtüşme sağlanmaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

10. Çeçen (TuvT) / Çeçen (TT)

- Çeçen (TuvT чечен)** I. 1. Belîğ, belâgatli
2. Şaşmaz
II. Çeçen

Çeçen (TT) Kafkasya’ nın kuzeydoğusundaki Çeçen Cumhuriyeti’nde yaşayan bir halk veya bu halkın soyundan olan kimse

Çeçen (TTA) Akıllı

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan sözcüğün her iki lehçede özel isim olarak kullanımları örtüşmektedir. Ancak Tuva Türkçesinde “belîğ; şaşmaz” anlamlarının Türkiye Türkçesinde bir karşılığı yoktur. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük olarak değerlendirilebilir.

11. Doñ (TuvT) / Don (TT)

- Doñ (TuvT доң)** I. Dügüm, kördüğüm
II. 1. Don, donmuş
2. Ham, olgunlaşmamış

Don (TT) I. 1. Giysi

2. Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi,
kültot

II. Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması

III. At kılınının rengi

Don (TTA) I. Çamaşır

II. Kıyafet, biçim

III. Pantolon

IV. Şalvar

İki lehçede de eş sesli olarak kullanımda olan “don” sözcüğünün yalnızca “hava sıcaklığının sıfırdan aşağısına düşmesiyle suların buz tutması” anlamı örtüşmektedir. Diğer anlamlarda denklik olmaması sebebiyle sözcük kısmî yalancı eş değerlidir, denilebilir.

12. Doy (TuvT) / Toy (TT)

Doy(TuvT дой) I. Kil, balçık

II. Toy, eğlence, şenlik

Toy (TT) I. 1. Gençliği sebebiyle görgüsüz ve beceriksiz olan

2. Deneyimsiz, acemi, çaylak

II. Ziyafet

III. Toygillerden, böcek ve tane ile beslenen, eti için avlanan, kızıl

tüylü bir kuş

İki lehçede de eş sesli olarak kullanımda olan sözcüğün “eğlence, şenlik” anlamları örtüşmektedir. Ancak diğer anlamlarda denklik yoktur. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

13. Düş (TuvT) / Düş (TT)

Düş (TuvT дүш¹¹³) I. Düş, rüya

II. Öğle

Düş (TT) 1. Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya

2. Gerçek olmayan şey, imge

3. Gerçekleşmesi istenen şey, umut

Düş (TTA) I. Raslantı

II. Belli olmayan, bilinmeyen

III. Öğle vakti

¹¹³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “дүш” sözcüğü “düş, rüya” anlamı ile verilirken, “öğle” anlamı “дүш” maddesinin karşılığı olarak verilmiştir.

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanımda olan sözcük I. anlamı itibariyle Türkiye Türkçesinde karşılık bulmaktadır. Ağızlarda ise II. anlamının karşılık bulduğu dikkati çekmektedir. Ancak “ögle” anlamı Standart Türkiye Türkçesinde kullanılmadığı için sözcük kısmi yalancı eş değerlidir.

14. En (TuvT) / En (TT)

En (TuvT ән¹¹⁴) En, genişlik

En (TT) I. Bir yüzeyde boy sayılan iki kenar arasındaki uzaklık, genişlik, boy, uzunluk karşıtı

II. Hayvanlara veya eşyaya vurulan damga, işaret

III. Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime

En (TTA) I. Hayvanlara ya da eşyaya vurulan damga, işaret

II. Beygir, katır, eşek gibi hayvanların damağında, ön dişlerinin arkasında meydana gelen şişkinlik

III. Dişi hayvanların üreme organlarının dış kısmı

IV. Sağılan hayvanların süt torbası

Tuva Türkçesinde yalnızca “genişlik” anlamı olan sözcük, Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanımdadır. Sözcüğün Türkiye Türkçesindeki I. anlamı, Tuva Türkçesindeki anlamla örtüşmektedir. II. anlamı halk ağzında kullanılan bir sözcükken, III. anlamı zarf türünde olan sözcüğün, Tuva Türkçesinde bu anlamlarda kullanılmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

15. Et (TuvT) / Et (TT)

Et (TuvT әт¹¹⁵) I. Et

II. Mal, varlık, eşya

III. Sepileme

Et (TT) 1. İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka

2. Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi

3. Ten

4. Meyvelerde çekirdekle deri arasındaki bölüm

¹¹⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük nazal n'li biçimde “ән” olarak verilmiştir.

¹¹⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “eşya,şey” anlamı verilmiştir.

Her iki lehçede de temel anlamı itibariyle örtüşme sağlanan sözcük, Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmaktadır. Sözcüğün diğer anlamlarında lehçeler arası denklik bulunmadığından dolayı kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

16. Hey (TuvT) / Hey (TT)

- Hey (TuvT xeñ)**
- I. Hava, gaz
 - II. 1. Boş
2. Boşuna
 - III. Hey!

- Hey (TT)**
1. Seslenmek veya ilgi ve dikkat çekmek için söylenen bir söz
 2. Sitem, yakınma, azar, beğenme vb. çeşitli duyguları anlatan cümlelerde kullanılan bir söz

- Hey (TTA)**
- I. Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe
 - II. Denk, oranlı
 - III. Keçi çağırma ünlemi
 - IV. At kovalama ünlemi

Tuva Türkçesindeki III. anlamı ile ünlem sözü olarak Türkiye Türkçesinde anlam örtüşmesi sağlanan “hey” sözcüğü, “hava,gaz; boş, boşuna” anlamları ile farklılık göstermektedir. Bu bakımdan sözcüğe kısmî yalancı eş değerli sözcük, diyebiliriz.

17. Kamera (TuvT)/ Kamera (TT)

- Kamera (TuvT)**
1. Kamera
 2. İç lastiği
 3. Oda, hücre

- Kamera (TT) [Fr. camera]**
1. Görüntülerin filme alınmasını sağlayan alet, alıcı
 2. Kameraman
 3. Bir çekime başlanırken, yönetmenin alıcıyı çalıştırmaları için verdiği buyruk

Temel anlamı itibariyle iki lehçede de aynı anlamda kullanılan sözcüğün alt anlamları arasında uyum sağlanmamaktadır. Dolayısıyla sözcük, kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

18. Kat (TuvT) / Kat (TT)

- Kat (TuvT кат¹¹⁶)**
- I. Kat

¹¹⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “yemiş” anlamı verilmiştir.

- II. Kaynata
III. Yemiş
- Kat (TT)** I. 1. Bir yapıda iki döşeme arasında yer alan daire veya odaların bütünü
2. Bir yüzey üzerine az veya çok kalın bir biçimde, düzgün olarak yayılmış bulunan şey
3. Üst üste konulmuş şeylerden her biri, tabaka
4. Giyeceklerde takım
- [Ar. kat’]** II. 1. Kesme, kesilme
2. İlgii kesme
3. Sonuca bağlama, bitirme
- Kat (TTA)** I. Bir çeşit çiçek
II. Nişanlıya gönderilen armağan
III. İki tepenin ya da iki duvarın arası, uçurum
IV. Toprak evlerde üst kısma süs olarak yapılan biraz enli ve renkli bağlar

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılan “kat” sözcüğü, I. anlam dikkate alındığında temel anlam itibariyle örtüşme sağlanmaktadır. Ancak sonraki anlamlar farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük, kısmî yalancı eş değerlidir.

19. Kem (TuvT) / Kem (TT)

Kem (TuvT kem¹¹⁷) Suç, kusur, kabahat, eksiklik

- Kem (TT)** [Far. kem] 1. Kötü, fena (göz, söz vb.)
2. Noksan, eksik

- Kem (TTA)** I. Tahıl saplarını, ve desteleri bağlamakta kullanılan bükülerek ip biçimine getirilmiş ot
II. Döven
III. Ceviz
IV. Oğlakların analarını emmemeleri için ağızlarına verilen iki ucuna ip bağlanmış ağaç

Türkiye Türkçesine Farsçadan alıntılanmış olan “kem” sözcüğü ikinci anlamı itibariyle Tuva Türkçesinde aynılık göstermektedir. Ancak Türkiye Türkçesinde

¹¹⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün “suç, kem” anlamı verilmiştir.

farklı olarak “kötü, fena (göz, söz vb.)” anlamı mevcuttur. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

20. Kır (TuvT) / Kır (TT)

- Kır (TuvT кыр)**
- I.
 1. Kenar
 2. Üst
 3. Uç, sınır
 4. Satır, yüzey
 - II. Kır (renk adı)

- Kır (TT)**
- I.
 1. Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk
 2. Bu renkte olan
 - II. Şehir ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer, dağ bayır

- Kır (TTA)**
- I. Mayalanmış hamur
 - II. Yabancı, yadırgı
 - III. Saçsız, kel
 - IV. Zeytinlik

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılan sözcük, renk adı anlamı ile örtüşmektedir. Ancak diğer anlamlarda aynılık yoktur. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

21. Kızıl (TuvT) / Kızıl (TT)

- Kızıl (TuvT кызыл¹¹⁸)**
1. Kırmızı, kızıl
 2. Gayretli, çalışkan

- Kızıl (TT)**
1. Parlak kırmızı renk
 2. Bu renkte olan
 3. Aşırı derecede olan
 4. Komünist

- Kızıl (TTA)**
- I. Öfkeli, sert, kırıcı
 - II. Altın
 - III. Kızıl renkli küçük küp
 - IV. Akciğer

¹¹⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “kızıl, kırmızı” anlamı verilmiştir.

Temel anlamı itibariyle aynılık gösteren “kızıl” sözcüğünün sonraki anlamlarında denklik bulunmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

22. Komik (TuvT) / Komik (TT)

Komik (TuvT комиK¹¹⁹) Komedyen

Komik (T.) [Fr. comique] 1. Gülme duygusu uyandıran, güldürücü, gülünç
2. Güldürü oyuncusu

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “komik” sözcüğü, Tuva Türkçesinde yalnızca “komedyen” yani “güldürü oyuncusu” anlamında kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde ise “gülme duygusu uyandıran, güldürücü, gülünç” gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. Dolayısıyla sözcük, kısmî yalancı eş değerlidir.

23. Lama (TuvT) / Lama (TT)

Lama (TuvT лама¹²⁰) Lâma. Budist din adamı

Lama (TT) [Fr. lama] I. Geviş getirenlerden, Güney Amerika'nın dağlık bölgelerinde yaşayan, yük hayvanı olarak kullanılan, karadan aka kadar türlü renklerde olabilen, tüyleri uzun, boyu yüksek ve boynu uzun hayvan

[Fr. lama] II. Tibetlilerde ve Moğollarda Buda rahibi

[Alm. lamelle] III. Küçük maden veya cam şerit

Türkiye Türkçesine Fransızca ve Almanca olmak üzere farklı iki dilden girmiş olan ve eş sesli olarak kullanılan “lama” sözcüğü, Tuva Türkçesi yalnızca “Budist din adamı” anlamında kullanılmaktadır. Bu anlamı ile lehçeler arası anlam örtüşmesi sağlanmakla birlikte, Türkiye Türkçesindeki diğer anlamların Tuva Türkçesinde denkliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

24. Nektar (TuvT) / Nektar (TT)

Nektar (TuvT нектар¹²¹) Bal özü

Nektar (TT) [Fr. nectar] 1. Meyvenin özü

2. Yunan mitolojisinde, içenleri ölümsüzlüğe kavuşturan tanrı içkisi

3. Bal özü

¹¹⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “komik, komedyacı, komedyen” anlamları verilmiştir.

¹²⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “lâma; rahi, keşiş, kara baş” olarak verilmiştir.

¹²¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yine “nektar” olarak verilmiştir.

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “nektar” sözcüğü, “bal özü” anlamı ile Tuva Türkçesiyle örtüşmektedir. Ancak Türkiye Türkçesinde farklı olarak “meyvenin özü; Yunan mitolojisinde, içenleri ölümsüzlüğe kavuşturan tanrı içkisi” anlamı da mevcuttur ve bu anlamların Tuva Türkçesinde denkliği bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

25. Ok (TuvT) / Ok (TT)

Ok (TuvT ok¹²²)

- I. 1. Ok
2. Kurşun, mermi, roket
3. Saçma
- II. Oy! Ah!
- III. Ok gibi

Ok (TT)

1. Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk
2. Yön göstermek amacıyla belli yerlere konulabilen, oka benzer işaret
3. At arabası, kağrı vb. araçlarda koşum hayvanlarının bağlandığı ağaç
4. Bir dairede bir kirişin ortasında bu kirişi gören yayın ortasına indirilen doğru parçası

Ok (TTA)

- I. Oklava
- II. Cirit, değnek
- III. Üzüm çardağına konulan uzun sırık
- IV. Tavanın orta direği

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan sözcüğün Türkiye Türkçesindeki temel anlamı itibariyle örtüştüğü görülmektedir. Ancak diğer anlamlar dikkate alındığında denklik sağlanmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

26. Optimist (TuvT)/ Optimist (TT)

Optimist (TuvT)

Nikbin, iyimser

Optimist (TT)

[Fr. optimiste] 1. İyimser, pesimist karşıtı

2. Çocuklar için düzenlenen, tek yelkenli, tek kişilik yarış

¹²² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün eş sesli olarak “ok”, “kurşun, mermi” anlamları verilmiştir.

Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmış olan “optimist” sözcüğünün temel anlamı itibariyle her iki lehçede de örtüştüğü görülmektedir. Ancak Türkiye Türkçesinde farklı olarak “çocuklar için düzenlenen, tek yelkenli, tek kişilik yarış” anlamında da kullanılmaktadır ve bu anlamın Tuva Türkçesinde karşılığı bulunmamaktadır. Bu nedenle sözcük kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

27. Oy (TuvT) / Oy (TT)

- Oy (TuvT ой¹²³)**
- I. Çukur
 - II. İnce
 - III. Jübile
 - IV. Kula don
 - V. Oy!

- Oy (TT)**
- I. 1. Bir toplantıya katılanların, bir sorunla ilgili birkaç seçenektan birini tercih etmesi, rey
2. Bu tercihi belirten işaret, söz veya yazı
3. Seçimlerde kişinin herhangi bir aday veya partiye ait yaptığı tercih
 - II. Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü

Oy (TTA) Oy!

Her iki lehçede yalnızca ünlem anlamları örtüşen “oy” sözcüğü, kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

28. Sal (TuvT) / Sal (TT)

- Sal (TuvT сал)**
- I. 1. Bıyık
2. Sakal
 - II. Sal, kayık

- Sal (TT)**
- I. Birçok kalın direk yan yana bağlanarak yapılan, düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı
 - II. Tabut

- Sal (TTA)**
- I. Kaldırım yapmakta kullanılan yassı ve büyük taş
 - II. Sarp kayalıklar
 - III. Arabalara ot, sap vb. şeyleri yüklemek için tahtadan yapılan kayık gibi araç
 - IV. Tarladan sap taşımak için ağaç dallarından örülmüş araba çiti

¹²³ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün “vadi,koyak; kula; yıl dönümü” anlamları verilmiştir.

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan “sal” sözcüğünün Tuva Türkçesindeki II., Türkiye Türkçesindeki I. anlamı örtüşmektedir. Ancak diğer anlamlar arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük, kısmî yalancı eş değerdedir.

29. Say (TuvT) / Say (TT)

Say (TuvT сай¹²⁴) I. Çakıl, say taşı
II. Ceviz içi

Say (TT) I. Düz, ince, yassı taş

[Ar. sa'y] II. 1. Çalışma, emek
2. Hac ibadeti sırasında Safa ile Merve tepeleri arasında gidip gelme

Say (TTA) I. Düz, tabaka biçiminde ince, yassı taş
II. İri, büyük kaya
III. Dik kayalık, taşlık yer
IV. Ekime elverişsiz, altında taş, kum ve kil tabakası bulunan toprak

İki lehçede de eş sesli olarak kullanılan sözcüğün I. anlamlarında örtüşme mevcuttur. Ancak II. anlamlarındaki farklılıktan dolayı sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

30. Sınık (TuvT) / Sınık (TT)

Sınık (TuvT сынык) Kırık

Sınık (TT) 1. Kırık, çikik
2. Yenilmiş, bozguna uğramış

Sınık (TTA) I. Sersem, budala
II. Kırık, çikik
III. Kanıklık, göz tokluğu
IV. İyi yürekli, saf

Tuva Türkçesinde yalnızca “kırık” anlamına geldiğini bildiğimiz “sınık” sözcüğü Türkiye Türkçesinde de bu anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu anlam haricinde “yenilmiş, bozguna uğramış” anlamı da mevcuttur. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

31. Şiş (TuvT) / Şiş (TT)

Şiş (TuvT шииш¹²⁵) 1. Sivri

¹²⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında; “çakıl”, “iç, çekirdek” şeklinde açıklanmıştır.

¹²⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca şiş anlamı verilmiştir.

2. Şiş, ucu sivri tel
3. Burunsak
4. Burunluk
- Şiş (TT)** I. 1. Şişmiş olan yer, şişlik
2. Şişmiş, şişkin
- II. 1. Bir ucu sivri, demir veya ağaçtan, bazen silah gibi kullanılabilen ince uzun çubuk
2. Bu çubuğa veya şişe geçirilerek pişirilmiş olan et
3. Örgü örmekte kullanılan, metal, ağaç, kemik vb.nden yapılan uzun çubuk
- Şiş (TTA)** I. Ekmek pişirmekte kullanılan ağaç çevirgeç
II. Sacda ekmek çevirmeye yarayan ucu sivri demir çubuk
III. Tandır karıştırmaya yarayan demir
IV. Tandırdaki kelle ütölemeye için kullanılan sivri demir çubuk

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “şiş” sözcüğünün Tuva Türkçesindeki 2. anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulmaktadır. Ancak diğer anlamlar arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük, kısmî yalancı eş değerlidir.

32. Takt (TuvT) / Takt (TT)

- Takt (TuvT)** I. Nezaket
II. Ölçü çizgisi

Takt (TT) [Fr. tact] Yerinde konuşma ve davranma

Türkiye Türkçesine Fransızcadan girmiş olan “takt” sözcüğü temel anlamı itibariyle aynıdır. Ancak Tuva Türkçesinde eş sesli kullanılmakta olup II. anlamı farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerdedir.

33. Ton (TuvT) / Ton (TT)

- Ton (TuvT тоH¹²⁶)** I. Elbise
II. (müzik) Ton

Ton (TT) [Fr. tonne] I. 1. Bir metreküp hacminde ve + 4 °C'deki arı suyun ağırlığı
2. Bin kilogramlık ağırlık birimi

¹²⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün yalnızca “elbise; palto” anlamı verilmiştir.

- [Fr. ton] II. 1. İnsan veya çalgı sesinin yükseklik, alçaklık derecesi
2. Konuşmada sesin duyguları belirtecek biçimde çıkması
3. Bir rengin koyuluk veya açıklık derecesi
4. Ses titreşimlerinin yükselip alçalması, titrem

- Ton (TTA)** I. Koyun ve keçilere takılan büyük çan
- II. Kürk
- III. Hayvan rengi
- IV. Ağırlık birimi
- V. İç çamaşırı

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan “ton” sözcüğü, Türkiye Türkçesine Fransızcadan alıntılanmıştır. Sözcüğün Tuva Türkçesindeki II. anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulabilmektedir. Ancak “elbise” anlamı ile denklik gösterecek bir anlam yoktur. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

34. Ün (TuvT) / Ün (TT)

- Ün (TuvT үн)** 1. Ün, ses, seda
2. Oy, rey

- Ün (TT)** 1. Ses
2. Herkesçe bilinme, tanınma durumu, san, şöhret, şan

- Ün (TTA)** I. Ağıl
- II. Öğüt
- III. Diken topluluğu, dikenlik
- IV. Ön

Her iki lehçede de yalnızca “ses,seda” anlamlarının örtüştüğü “ün” sözcüğü, ikinci anlamlarında denklik sağlanmadığı sebebiyle kısmî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

35. Yakut (TuvT) / Yakut (TT)

Yakut (TuvT якут) Yakut, Saha

- Yakut (TT)** [Ar. yâḳûṭ] I. 1. Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş
2. Bu taştan yapılmış veya bu taşla süslenmiş

II. Kuzeydoğu Sibirya'da yaşayan bir Türk topluluğu veya bu topluluktan olan kimse, Saha

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “Yakut” sözcüğünün “Saha” anlamı Tuva Türkçesinde mevcuttur. Ancak Arapçadan alıntılanmış olan “değerli bir taş” anlamı Tuva Türkçesinde karşılık bulmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

3.1.2. Yalancı Eş Değerli Fiiller

Bu bölümde, Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli fiiller değerlendirilecektir. Fiiller ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü’ndeki gibi mastarlı (-ar) şekilleri ile verilecektir.

3.1.2.1 Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

1. Ada- (TuvT) / Ada- (TT)

Adaar (TuvT адаар)

1. Ad koymak, ad vermek
2. Telâffuz etmek

Adamak (TT)

1. Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal olduğuna inanılan bir güce niyette bulunmak, nezretmek
2. Kutsal saydığı bir şey uğruna kendini feda etmek üzere söz vermek
3. Bir şeyle yoğun olarak ilgilenmek
4. Ayırmak, tahsis etmek

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “ada-” fiili tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

2. Alar- (TuvT) / Alar- (TT)

Alarar (TuvT аларар)

1. Ortaya çıkmak, görünmek
2. Ala görünmek
3. Uzakta ya da karanlıkta bir şey hafifçe görünmek

Alarmak (TT)

1. Kızarmak
2. Ala renkli duruma gelmek

Alarmak (TTA)

1. Kızarmak
2. Tahıl veya meyva olgunlaşmaya başlamak

3. Tam yanmamış kömürden gaz çıkmak

4. Şafak sökmek, ışımak

İki lehçede de sözcüğün “ala olma durumu” söz konusudur. Ancak anlamsal yakınlık bulunmasına karşın bu anlamlar arası birebir örtüşme yoktur. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerlidir.

3. Az- (TuvT) / Az- (TT)

Azar (TuvT azap) I. Yolunu kaybetmek

II. Asmak

Azmaq (TT) 1. Taşkınlıkta ileri gitmek

2. Deniz, ırmak vb. kabarmak, taşmak

3. Yara, hastalık etkili, tehlikeli duruma gelmek

4. Cinsel duyguları artmak

Azmaq (TTA) Azarlama

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “az-” fiilinin anlamları karşılaştırıldığında bir örtüşme olmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

4. Buda- (TuvT) / Buda- (TT)

Budaar (TuvT будаар¹²⁷) 1. Karıştırmak

2. Şaşırtmak

Budamak (TT) I. Daha çok ürün almak veya düzgün bir biçimde vermek amacıyla ağaç, asma vb. nin dallarını kesmek, kısaltmak.

II. Bir şeyi eksiltmek, azaltmak

III. Yeni filiz sürmesi için bir bitkinin dallarını kesmek

IV. Güreşte rakibinin ayaklarını bir ayak oyunu veya vuruşu ile yerden kesmek

“Budamak” sözcüğü iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Anlamlar arası bir denklik olmadığı için sözcük tam yalancı eş değerli fiil kategorisinde yer almaktadır.

5. Çan- (TuvT) / Yan- (TT)

Çanar (TuvT чанар¹²⁸) Dönmek, geri gelmek

Yanmak (TT) 1. Birleşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak

¹²⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük tek madde başı ile “karıştırmak” şeklinde açıklanmıştır.

¹²⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “eve dönmek” şeklinde açıklanmıştır.

2. Ateş durumuna geçmek, tutuşmak
3. Isı, ışık veren bir konuma geçmek
4. Bütünü veya bir bölümü ateş veya sıcaklığın etkisi ile

bozulmak, kömür durumuna geçmek

- Yanmak (TTA)**
- I. Sevdalanmak
 - II. Candan, içten üzülmek
 - III. Derdine ortak olmak
 - IV. Oyunda yanlış yapmak, oyun dışı olmak

Eski Türkçedeki kelime başı y- sesi yerine Tuva Türkçesinde ç- sesi kullanılmaktadır. Bu sebeple Türkiye Türkçesinde “yanmak” olarak kullanılmakta olan fiil, Tuva Türkçesinde “çanar” şeklinde kullanılmaktadır. Ancak bu sözcüğün anlamları arasında bir denklik olmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

6. Çel- (TuvT) / Çel- (TT)

Çeler (TuvT чeлeр) Tırıs gitmek

- Çelmek (TT)**
1. Ayak uzatarak birisini düşürmek
 2. Yolundan çevirmek, engel olmak, engellemek
 3. Örtü vb. ni örtünüp iki ucunu bağlamak
 4. Bir şeyin kenarını verev veya çapraz kesmek, çalmak

- Çelmek (TTA)**
- I. Koyunlar çiftleşmek
 - II. Çelik çomak oyununda, havaya fırlayan çeliğin ortasına değnekle vurup ileri fırlatmak
 - III. Açmak
 - IV. Gelmek

Tuva Türkçesinde “koşmaya yakın hızlı gitmek” yani “tırıs gitmek” olarak kullanılan “çel-” fiilinin anlamı Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli fiil özelliği göstermektedir.

7. Çort- (TuvT) / Yort- (TT)

- Çortar (TuvT чортар)**
1. Ağır ağır gitmek
 2. Ölmek

- Yortmak (TT)**
1. Koşmak
 2. Sürekli yol yürümek
 3. İşsiz güçsüz gezmek

- Yortmak (TTA)**
- I. Çalımla yürümek

II. Şımarıkça davranmak, gezip dolaşmak

III. Koşmak

İki lehçedeki anlamları arasında denklik sağlanmayan “çort-/ yort-” fiili tam yalancı eş değerli fiil kategorisindedir.

8. Ele- (Tuva T.) / Ele- (Türkiye T.)

Eleer (TuvT элээр) Eskimek, yıpranmak

Elemek (TT) 1. Elek yardımıyla ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak, elekten geçirmek

2. Sınav veya yarışma yoluyla en iyileri seçmek

3. İpliği elemgeden geçirip yumak yapmak

4. Gözden geçirmek, ayıklamak, iyisini kötüsünden ayırmak

Elemek (TTA)

I. Sorulan şeye kaçamaklı cevap vermek, yanıltmak

II. Eylemek, etmek

III. Yaylacıya, yazın yaylada bakması için hayvan başına verilen para

IV. Dolaşmak, hareket etmek

“Ele-” fiilinin iki lehçedeki anlamları birbiriyle örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

9. Ed- (TuvT) / Et- (TT)

Eder (TuvT эдер¹²⁹) I. Hayvan süt vermek

II. 1. Ses çıkarmak

2. Bağırarak

3. (Kuş) ötmek

4. Konuşmak

Etmek (TT) 1. Bir işi yapmak

2. “İyi, kötü” zarflarıyla birlikte davranmak

3. Bulmak, erişmek

4. Birini bir şeyden yoksun bırakmak

Etmek (TTA) I. Yapmak, hazırlamak, kirletmek

II. Demek, söylemek

III. İşlem yapmak, muamele etmek; ...yerine kullanmak, ...olarak kullanmak; sözleşmek, anlaşmak; nikâhlamak

¹²⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında “I. düzeltmek, II. ötmek” şeklinde açıklanmıştır.

İki lehçede de anlamsal denkliği bulunmayan sözcük tam yalancı eş değerdedir.

10. Ez- (TuvT) / Ez- (TT)

Ezer (TuvT) Çıkarmak

Ezmek (TT) 1. Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek

2. Ağır bir şey, başka bir şeyin üzerinden geçmek, çiğnemek

3. Sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek

4. Üzmek, sıkıntıya sokmak

Ezmek (TTA) I. Sırtı keseletmek ya da sabunlatmak

II. Bir konuyu ballandıra ballandıra anlatmak

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan “ez-” fiili, lehçeler arasında anlam denkliği olmamasından dolayı tam yalancı eş değerli fiil kategorisindedir.

11. Horla- (TuvT) / Horla- (TT)

Horlaar (TuvT) (cilt, deri) Çatlamak

Horlamak (TT) I. Uyku sırasında soluk alırken boğaz ve burundan gürültülü sesler çıkarmak, horuldamak

II. Birinin gönlünü incitircesine davranmak, hor görmek

Horlamak (TTA) I. Birine kin beslemek, nefret etmek

II. Çekememek, kıskanmak

III. Alay etmek, ayıplamak

IV. Sevmediğini açığa vurmak

Türkiye Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “horla-” fiilinin anlamları iki lehçede de farklılık göstermektedir. Bu sebeple sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

12. Ilga- (TuvT) / Ilga- (TT)

Ilgaar (TuvT ылгаар¹³⁰) Seçmek, ayırmak, tefrik etmek

Ilgamak (TT) Atı dörtnala sürmek

Ilgamak (TTA) I. At dörtnala koşmak

II. Kovalamak

İki lehçede farklı anlamlarda kullanılmakta olan “ılga-” fiili anlamsal denklik bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerli niteliktedir.

¹³⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcüğün anlamı “farklılaştırmak” olarak verilmiştir.

13. Kıy- (TuvT) / Kıy- (TT)

Kıyar (TuvT) 1. Çizmek

2. Sıyırtmak

Kıymak (TT) 1. Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak

2. Acımadan vermek, esirgememek, feda etmek

3. Acımayıp öldürmek

4. Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek

Kıymak (TTA) I. Miğdeye ezinti vermek

II. Biçmek

Anlamları arasında denklik görülmeyen “kıy-” fiili tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

14. Odur- (TuvT) / Otur- (TT)

Odurar (TuvT одураp¹³¹) Kırmak, yarmak

Oturmak (TT) 1. Vücudun belden yukarısı dik duracak biçimde ağırlığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek

2. Bu biçimde yerleştiği yerde kalmak

3. Uygun gelmek, ölçüleri tam olmak

4. Bir yerde sürekli olarak kalmak, ikamet etmek

Tuva Türkçesinde iki ünlü arasında kalan -t- sesi tonlulararak -d- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “otur-” olarak kullanılan fiil, Tuva Türkçesinde “odur-” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Tuva Türkçesinde Türkiye Türkçesindeki aynı anlamı taşıyan sözcüğün ise “olur-” fiili olduğu dikkatimizi çekmiştir.

İki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında denklik görülmeyen fiil tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

15. Ona- (TuvT) / Ona- (TT)

Onaar (TuvT онаар¹³²) Üleştirmek, pay etmek

Onamak (TT) Bir işi doğru ve uygun bulmak, tasvip etmek

Onamak (TTA) I. Olgunlaşmak, büyümek

II. Üstün tutmak, yeğlemek

“Ona-” fiili iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Anlam denkliği bulunmamasından dolayıyla sözcük tam yalancı eş değerdedir.

¹³¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “kesmek” şeklinde açıklanmıştır.

¹³² Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sözcük “havale etmek, ısrarlamak, devretmek” şeklinde açıklanmıştır.

16. Oñ- (TuvT) / On- (TT)

Oñar (TuvT оңар¹³³) Matlaşmak, renksizleşmek

Onmak (TT) 1. Daha iyi bir duruma girmek, salah bulmak
2. Eksiği kalmayıp gönül ferahlığına ermek, mutlu olmak, mesut olmak
3. Hastalıktan, dertten kurtulmak, şifa bulmak, felah bulmak, iflah olmak

Onmak (TTA) I. Rahata kavuşmak, mutlu olmak
II. Adam olmak (mecaz)
III. Yetişmek, ermek.oñmak
IV. Ummak

İki lehçedeki anlamları arasında örtüşme olmadığı tespit edilen sözcük tam yalancı eş değerli niteliktedir.

17. Oyla- (TuvT) / Oyla- (TT)

Oylaar (TuvT ойлаар¹³⁴) 1. Ürkemek
2. Kaçmak

Oylamak (TT) Oya koymak veya oya sunmak

Oylamak (TTA) Düşünmek, geçmiş bir olayı anımsamak

Lehçeler arası anlam denkliği bulunmayan “oyla-” fiili tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

18. Öze-(TuvT) / Öze- (TT)

Özeer (TuvT өзээр¹³⁵) Öldürmek

Özemek (TT) Yoğurt, pekmez vb. koyu şeyleri suyla inceltmek, sulandırmak

Özemek (TTA) I. Savsaklamak, uzatmak
II. Sözü yineleyerek gereğinden çok uzatmak, gevelemek
III. Eskiye çorabı örerek onarmak
IV. Yoğurt vb. şeylerle yabancı bir ögeyi karıştırarak yoğurmak

“Öze-” fiili iki lehçede de farklı anlamlarda kullanılmakta olup anlamları arasında örtüşme bulunmamasından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük kategorisinde yer almaktadır.

¹³³ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “solmak” olarak verilmiştir.

¹³⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük yalnızca “kaçmak” ifadesiyle açıklanmıştır.

¹³⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “kesmek” şeklinde verilmiştir.

19. Parla- (TuvT) / Parla- (TT)

- Parlaar (TuvT парлаар¹³⁶)** I. Kendini güçlü saymak
II. Basmak (kitap vb.)

- Parlamak (TT)** 1. Güçlü bir ışık çıkarmak, ışık saçmak
2. Bir ışık kaynağından gelen ışınları yansıtma
3. Tutuşup alev çıkarmak
4. Mevkisi yükselmek

- Parlamak (TTA)** I. Uçmak
II. Odunu yarmak, parçalamak
III. Parçalamak
IV. İyi karşılamak, konukseverlik göstermek

İki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında örtüşme olmadığı tespit edilen “parla-” fiili tam yalancı eş değerli niteliktedir.

20. Solu- (TuvT) / Solu- (TT)

- Soluur (TuvT солуур)** Değiştirmek

- Solumak (TT)** 1. Nefes alıp vermek
2. Sık ve kesik soluk alıp vermek
3. Zorlanmak, gücünün hepsini harcamak

- Solumak (TTA)** I. Dinlenmek
II. Kendine dert edinmek

Tuva Türkçesinde “değiştirmek” anlamında kullanılan “solu-” fiili Türkiye Türkçesinde farklı anlamlarda kullanılmakta olduğu için fiil, tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

21. Süz- (TuvT) / Süz- (TT)

- Süzer (TuvT сүзеп)** Suda yürümek

Süzmek (TT.) 1. Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek

2. Bazı sıvıların yoğunlaşmasına yol açan, katı ve tortulu maddeleri bu sıvılardan ayırmak

3. Gözle inceleyerek dikkatle bakmak

4. Göz baygın ve anlamlı bakmak

- Süzmek (TTA)** I. Gözden geçirmek

¹³⁶ Sözcük, Tuvaca-Türkçe Sözlük'te iki madde başı ile, “basmak, tabetmek”, “daktilo etmek” ifadeleri ile açıklanmıştır.

II. Tanımaya çalışarak bakmak

III. Temize çekmek

IV. Avcı nişan almak

İki lehçe arasında anlamları karşılaştırılan ve denklik bulunmadığı tespit edilen “süz-” fiili, tam yalancı eş değerli sözcük kategorisinde yer almaktadır.

22. Şav- (TuvT) / Çav- (TT)

Şavar (TuvT шавар¹³⁷) 1. Vurmak, çarpmak

2. Çifte atmak

Çavmak (TT) 1. Güneş doğmak

2. Dağılıp yayılmak, saçılmak

3. Cıvmak

Çavmak (TTA) I. Güneş doğmak

II. Güneş bulutların arasından sıyrılmak

III. Sıcak dalgası yayılmak

IV. Amaçtan şaşmak, yol değiştirmek

Eski Türkçedeki ç- ünsüzleri Tuva Türkçesinde ş- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “çav-” olarak kullanılmakta olan fiil, Tuva Türkçesinde “şav-” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu fiilin anlamları karşılaştırıldığında bir denklik olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple fiil, tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

23. Şel- (TuvT) / Çel- (TT)

Şeler (TuvT шелер¹³⁸) 1. Çekip almak

2. Çala kalem yazmak

Çelmek (TT) 1. Ayak uzatarak birisini düşürmek

2. Yolundan çevirmek, engel olmak, engellemek

3. Örtü vb.ni örtünüp iki ucunu bağlamak

4. Bir şeyin kenarını verev veya çapraz kesmek, çalmak

Çelmek (TTA) I. Koyunlar çiftleşmek

II. Çelik çomak oyununda, havaya fırlayan çeliğin ortasına değnekle vurup ileri fırlatmak

III. Açmak

¹³⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başı ile, “koşturmak, çarpmak”, “saldırmak, hücum etmek” olarak açıklanmıştır.

¹³⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı yalnızca “hızlı çekmek” olarak verilmiştir.

IV. Gelmek

Bir üst madde de değindiğimiz gibi Türkiye Türkçesinde ç- ile kullanılan sözcükler Tuva Türkçesinde ş- ile karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple “çel-” fiilinin anlamlarını “şel-” fiilinin anlamları ile karşılaştırmış bulunmaktayız. Bu anlam karşılaştırmasında bir örtüşme olmadığı için fiile tam yalancı eş değerli sözcükler kategorisinde yer vermekteyiz.

24. Şıv- (TuvT) / Çıv- (TT)

Şıvar (TuvT шывар) Kapatmak, kaplamak

Çıvmak (TT) 1. Atlamak, sıçramak, zıplamak

2. Cıvmak

Çıvmak (TTA) I. Atlamak, sıçramak, fırlamak

II. Kaçmak (hayvanlar)

III. Hayvan yoldan çıkmak

IV. Atılan mermi hedeften aşmak

Önceki maddelerde değindiğimiz üzere Tuva Türkçesinde ç->ş- değişimi vardır. Bu sebeple Türkiye Türkçesinde “çıv-” olarak kullanılan fiil, Tuva Türkçesinde “şıv-” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Fiilin iki lehçedeki anlamları karşılaştırılmış ve bir denklik olmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple fiil tam yalancı eş değerli niteliktedir.

25. Tara- (TuvT) / Tara (TT)

Taraar (TuvT тараар) Dağılmak

Taramak (TT) 1. Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek

2. Bir şey veya kimseyi bulmak, denetlemek için türlü yöntemlerden yararlanarak bir yeri sıkı bir biçimde aramak

3. Bir şeyin içindeki gereksiz maddeleri tarak, tırmık vb. ile ayıklamak, taraklamak

4. Taşın yüzünü dişli çelik kalemle işlemek

Taramak (TTA) I. İyice yoklayarak, araştırarak geçmek

II. İyice araştırmak

Her iki lehçede farklı anlamlarda kullanılan sözcük, anlamları arasında örtüşme bulunmadığından dolayı tam yalancı eş değerli özellik göstermektedir.

26. Tın- (TuvT) / Tın- (TT)

Tınar (TuvT тынар) Nefes almak, soluklanmak

Tınmak (TT) 1. Ses çıkarmak

2. Önemsemek, önem vermek, dikkate almak, takmak

- Tınmak (TTA)** I. Alınmak, gücenmek
II. Anlamak
III. Susmak

“Tın-” fiilinin iki lehçedeki anlamları arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple fiil, tam yalancı eş değerli sözcük kategorisindedir.

27. Turala- (TuvT) / Turala- (TT)

Turalaar (TuvT туралаар) Arzu etmek, dilemek, istemek

- Turalamak (TT)** 1. İplik çilelerini turalarına ayırmak
2. Bazı oyunlarda, tura ile vurmak
3. Turlamak

- Turalamak (TTA)** I. Düzene sokmak
II. Hayvanı koşturmak, hızlandırmak
III. Saçı iplik, inci, altın dizisiyle birlikte örmek
IV. İpi katlamak

İki lehçede de farklı anlamlarda kullanılan ve anlamları arasında hiçbir örtüşme bulunmayan “turala-” fiili tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

28. Türe- (TuvT) / Türe- (TT)

Türeer (TuvT түрээр) Sefalet, yoksulluk çekmek

- Türemek (TT)** 1. Oluşmak, ortaya çıkmak, meydana çıkmak
2. Parçalanıp çoğalmak, üremek
3. Çoğalmak
4. Bir kökten çıkmak

İki lehçedeki anlamları karşılaştırıldığında denklik bulunmadığı tespit edilen “türe-” fiili tam yalancı eş değerli özelliktedir.

29. Uzan- (TuvT) / Uzan- (TT)

Uzanır (TuvT узаныр¹³⁹) Ustalaşmak

- Uzanmak (TT)** 1. Boylu boyunca yatmak
2. Gitmek
3. Bir alana yayılmak
4. Bir şey boyunca sıralanmak

Uzanmak (TTA) I. Gitmek, ulaşmak

¹³⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “(demir) dövmek, demircilik etmek” şeklinde verilmiştir.

II. Uzamak, boy atmak

“Uzan-” fiilinin anlamları arasında örtüşme olmadığından dolayı tam yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

30. Üre- (TuvT) / Üre- (TT)

Üreer (TuvT үрээр¹⁴⁰) Bozulmak, çürümek

Üremek (TT) 1. Canlı, doğup çoğalmak

2. Yetişmek

3. Çoğalmak, artmak

Üremek (TTA) I. İş ilerlemek

II. Havlamak

İki lehçedeki anlamları arasında denklik bulunmayan “üre-” fiili, tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

31. Üz- (TuvT) / Üz- (TT)

Üzer (TuvT үзөр¹⁴¹) I. 1. Tos vurmak, boynuzlamak

2. Dayanmak, değmek

II. Koparmak, yırtmak, ayırmak

Üzmek (TT) 1. Üzüntü vermek

2. Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak

Üzmek (TTA) I. Koparmak, ayırmak

II. Kopacak duruma getirmek

III. Yüzmek

IV. Suda yüzmek

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “üz-” fiilinin anlamları standart Türkiye Türkçesindeki anlamlar ile örtüşmemekte olup tam yalancı eş değerli sözcük özelliği göstermektedir.

Sözcüğün Türkiye Türkçesi ağızlarında “koparmak” anlamında kullanıldığı dikkati çekmektedir.

¹⁴⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “bozmak” olarak açıklanmıştır.

¹⁴¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında; “koparmak”, “tos vurmak, toslamak, süsmek” şeklinde verilmiştir.

3.1.2.2. Kısımî Yalancı Eş Değerli Fiiller

1. Ad- (TuvT) / At- (TT)

Adar (TuvT адар¹⁴²) Ateş etmek

Atmak (TT) 1. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak
2. Bir şeyi yere doğru bırakmak
3. Koymak
4. Rastgele bir kenara koymak
.....
9. Top, tüfek vb. silahları patlatmak

Atmak (TTA) I. Yüklemek
II. Beli gelmek
III. Sinek yumurtlamak
IV. Fırlatmak; hapsetmek

Tuva Türkçesinde, Eski Türkçe'nin kelime başı t- ünsüzleri d- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesindeki “atmak” kelimesi, Tuva Türkçesinde “admak” olarak kullanılmaktadır.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde kelimelerin en yaygın kullanılan üç yahut dört anlamı verilmiştir. Bu nedenle çalışmaya, sözcüklerin Güncel Türkçe Sözlük'teki ilk dört anlamı alınmıştır. Tuva Türkçesinde tespit edilen yalancı eş değerli nitelikteki bir sözcüğün, Güncel Türkçe Sözlük'te ilk dört anlamından sonraki anlamlarında karşılık bulması halinde, çalışmada o anlama da yer verilmiştir. “Admak” fiilinin Güncel Türkçe Sözlük'te yer alan dokuzuncu anlamı çalışmaya bu nedenle dahil edilmiştir.

Tuva Türkçesindeki “Admak” sözcüğü, Türkiye Türkçesindeki alt anlamlarından birinde karşılık bulduğu için, bu sözcük kısımî yalancı eş değerli sözcük niteliğindedir.

2. Art- (TuvT) / Art- (TT)

Artar (TuvT артар) I. Yüklemek

II. Artmak, fazladan kalmak

¹⁴² Ana kaynağımız olan Tuva Türkçesi Sözlüğü'nde “admak” sözcüğünün anlamı, sadece “ateş etmek” olarak verilirken, Tuvaca-Türkçe Sözlük'te “atmak, ateşlemek” şeklinde verilmiştir. Dolayısıyla bu sözcüğün Tuva Türkçesine dair daha kapsamlı bir sözcük hazırlandığı takdirde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Artmak (TT) 1. Çoğalmak

2. Harcandıktan sonra bir miktar geri kalmak
3. Değeri yükselmek, fazlaşmak

- Artmak (TTA)**
- I. Yükletmek
 - II. Yükleme
 - III. Asmak
 - IV. Sermek

“Art-“ fiili Tuva Türkçesinde eş anlamlı olarak kullanılan bir sözcüktür. Tuvaca-Türkçe Sözlük’te, bu sözcüğün “artmak” anlamının yanı sıra “kalmak” anlamı da verilmiştir. Sözcüğün II. anlamı Türkiye Türkçesiyle örtüşmektedir. Ancak sözcük “yüklemek” anlamı ile Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Buna karşılık sözcüğün bu anlamı Türkiye Türkçesi ağızlarında hala yaşamaktadır. Dolayısıyla bu sözcük, kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

3.Bad- (TuvT) / Bat- (TT)

- Badar (TuvT бадар)**
1. Batmak
 2. İnme
 3. Akmak

Batmak (TT) 1. Bir sıvının üstüneyken içine gömülme

2. Dünya’nın dönüşü dolayısıyla Güneş, Ay ve yıldız ufkun altına inme
3. İflas etme
4. Kirlenme

- Batmak (TTA)**
- I. Acıma, batar gibi ağrıma
 - II. Çok olma
 - III. Gark olma, gömülme ; gurup etme

Tuvaca-Türkçe Sözlük’te sadece “batmak” ve “inme” anlamlarının verildiği “bad-” fiili, Türkiye Türkçesindeki temel anlamı itibariyle uyuşmakla birlikte, sonraki anlamlar dikkate alındığında örtüşmenin olmadığı görülmektedir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli niteliktedir.

4. Baz- (TuvT) / Bas- (TT)

- Bazar (TuvT базар¹⁴³)**
1. Basma
 2. Vurma

¹⁴³ Tuvaca-Türkçe Sözlük’te “bazar / базар” fiilinin anlamı “basma, ezme, çiğneme” olarak verilmiştir.

3. İşaretlemek

4. Ütülemek

Basmak (TT) 1. Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak

2. Küçük çocuklar ayakta durabilmek

3. Bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek

4. Sıkıştırarak yerleştirmek

Basmak (TTA) I. Evlenmek niyetiyle bir kızını alıp kaçırmak

II. Cinsî münasebette bulunmak

III. Kümes hayvanları, kuşlar, hayvanlar çiftleşmek

IV. Kümes hayvanları kuluçkaya yatmak

Eski Türkçedeki s ünsüzleri Tuva Türkçesinde iki ünlü arasında kaldığında -z- olmaktadır. Bu sebeple Türkiye Türkçesinde kullanılan “bas-” fiili, Tuva Türkçesinde “baz-” şeklinde kullanılmaktadır.

Her iki lehçede de temel anlamlarında denklik görülen sözcüğün sonraki anlamlarında örtüşme sağlanmamaktadır. Dolayısıyla sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

5. Çar- (TuvT) / Yar- (TT)

Çarar (TuvT чарар) 1. Yarmak, ayırmak

2. Harcamak

Yarmak (TT) 1. Uzunlamasına bölüp ayırmak

2. Buğday, arpa vb. tahıl tanelerini değirmende kırmak

3. Derin yara açmak

4. Yarık açmak

Yarmak (TTA) I. Yavruyu memeden ayırmak

II. Uğraşmak, emek vermek, öğütmek

III. Soymak, çalmak

IV. Ardından konuşmak

Eski Türkçedeki y- ünsüzleri, Tuva Türkçesinde ç- olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesindeki “yar-” fiili, Tuva Türkçesinde “çar-” olarak kullanılmaktadır. Bu sözcüğün temel anlamları her iki lehçede de aynı olmakla birlikte sonraki anlamlarında denklik olmadığından sözcük kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

6. Dile- (TuvT)/ Dile- (TT)

- Dileer (TuvT дилээр¹⁴⁴)** 1. Dilemek
2. Aramak
3. Yalvarmak

- Dilemek (TT)** 1. Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek
2. Biri için bir dilekte bulunmak
3. Kendi düşünce, görüş ve isteğini yapmak

- Dilemek (TTA)** I. Evlenmek için kızı ailesinden istemek
II. Aramak
III. Kesmek

Her iki lehçede temel anlamları örtüşmekte olan “dile-” sözcüğünün diğer anlamlarında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

Sözcüğün 2. anlamının Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılmakta olduğu dikkati çekmektedir.

7. Dilen- (TuvT)/ Dilen- (TT)

- Dilenir (TuvT)** 1. Dilenmek
2. Aramak

- Dilenmek (TT)** 1. Sadaka istemek
2. Kendisini acındırarak bir kimseden bir şey istemek

Tuva Türkçesinde temel anlamı “dilenmek” olan sözcüğün bu anlamı Türkiye Türkçesi ile örtüşmektedir. Ancak sözcük Türkiye Türkçesinde “aramak” anlamında kullanılmamaktadır. Bu sebeple sözcük, kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

8. Ej- (TuvT) / Eş- (TT)

- Ejer (TuvT эжер¹⁴⁵)** I. 1. Eşmek
2. Delmek
3. Kürekle toplamak
II. Bağlamak, sarmak

- Eşmek (TT)** I. 1. Toprağı veya toprak gibi yumuşak bir şeyi biraz kazmak
2. Araştırmak, incelemek
II. At hızlı gitmek

¹⁴⁴ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “dilemek, rica etmek, aramak, araştırmak” olarak verilmiştir.

¹⁴⁵ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında “I. kürelemek, küremek, II. kürek çekmek” şeklinde açıklanmıştır.

Eşmek (TTA)I. Hareket etmek, yola çıkmak

II. İp bükmek

III. Coşmak

IV. Toplanmış bir şeyi dağıtmak

Eski Türkçenin iki ünlü arasında bulunan -ş- ünsüzleri Tuva Türkçesinde -j- olmaktadır. Bu nedenle Türkiye Türkçesindeki “eş-” fiili Tuva Türkçesinde “ej-” şeklinde kullanılmaktadır.

Her iki lehçede de eş sesli olarak kullanılmakta olan “eşmek” fiilinin I. maddelerdeki temel anlamları birbirleriyle örtüşmektedir. Ancak diğer anlamlarda denklik olmadığından sözcük kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

9. Kat- (TuvT) / Kat- (TT)

Katar (TuvT)I. 1. Katlaşmak, sertleşmek

2. Solmak, bayatlamak

II. 1. Katmak, karmak

2. Toplamak

Katmak (TT) 1. Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak

2. Bir araya getirmek

3. Birlikte göndermek

4. Döllenmeyi sağlamak için erkek hayvanı dişinin yanına salmak

Katmak (TTA) I. Koymak

II. Yanına almak, dahil etmek

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “kat-” fiilinin II. anlamı, Türkiye Türkçesindeki temel anlam ile denklik sağlamaktadır. Ancak diğer anlamlarda örtüşme mevcut değildir. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

10. Kız- (TuvT) / Kız- (TT)

Kızır (TuvТкызар¹⁴⁶) I. 1. Kızarmak

2. Kızmak

3. Gayrete gelmek

II. 1. Sıkıştırmak

2. Kısmak

3. Sıkmak

¹⁴⁶ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük üç madde başında “I. kırmızılaşmak, kızarmak, II. sıkmak, III. özenmek, çabalamak” şeklinde açıklanmıştır.

- Kızmak (TT)** 1. Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak
2. At, eşek vb. hayvanlar çiftleşmek istemek, kösnümek
3. Dişi kuşlar zamanı gelip kuluçkaya yatma isteği göstermek
4. Öfkelenmek, sinirlenmek

Kızmak (TTA) Yemek ekşiyip bozulmak

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “kız-” fiilinin I. maddedeki 2. anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulabilmektedir. Ancak diğer anlamlarda örtüşme mevcut değildir. Dolayısıyla sözcük, kısmî yalancı eş değerlidir.

11. Oy- (TuvT) / Oy- (TT)

Oyar (TuvТояр¹⁴⁷) I. 1. Delmek

2. Oymak

II. Kenarından geçmek

Oymak (TT) 1. Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak

2. Kumaş vb.ni girintili bir biçimde kesmek

3. Bıçaklayarak yaralamak

4. Kazıklamak

Oymak (TTA) Söze karşılık vermek, yanıtlamak

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılan “oy-” fiilinin I. maddeki anlamları Türkiye Türkçesindeki temel anlam ile örtüşmektedir. Diğer anlamlarda denklik olmamasından dolayı sözcük, kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

12. Sal- (TuvT) / Sal- (TT)

Salır (TuvТ салыр¹⁴⁸) 1. Salmak, koymak

2. Sokmak

3. Dikmek, kurmak

4. Aldatmak

Salmak (TT) 1. Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek

2. Yollamak, göndermek

3. Koymak, katmak

4. Sürmek

¹⁴⁷ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında “I. oymak; II. etrafını dolaşmak, yanından geçmek” şeklinde açıklanmıştır.

¹⁴⁸ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük “salmak, koymak; oynamak” şeklinde açıklanmıştır.

- Salmak (TTA)** I. Uğurlamak, yollamak
II. Hayvan yavrusunu düşürmek
III. Köpek havlamak
IV. Yumak, makara vb. çözülmek, boşanmak

Her iki lehçede de temel anlamlarda denklik sağlanan “sal-” fiilinin diğer anlamlarında uyum yoktur. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

13. Sor- (TuvT) / Sor- (TT)

Sorar (TuvT copap¹⁴⁹) Emmek, somurmak

- Sormak (TT) I.** 1. Birine soru yöneltmek herhangi bir konuda bilgi istemek, soru sormak
2. Bir işin sorumluluğu kendisinde olmak, bir işten sorumlu bulunmak
II. Dudakları uzatıp soluğu kuvvetle çekerek emmek

Sormak (TTA) I. Emmek
II. Sormak

Tuva Türkçesinde yalnızca “emmek, somurmak” anlamında kullanıldığını bildiğimiz “sor-” fiili Türkiye Türkçesindeki II. anlam ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Türkiye Türkçesi ağızlarında da fiilin “emmek” anlamında kullanıldığı dikkati çekmektedir. Türkiye Türkçesinde farklı anlamlarda da kullanılan sözcük, kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

14. Soy- (TuvT) / Soy- (TT)

- Soyar (TuvT) I.** 1. Yüzmek
2. Soymak, çıkarmak
II. 1. Sürünmek
2. Sürüklenmek

Soymak (TT) 1. Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak
2. Birinin giysilerini çıkarmak
3. Birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek

Soymak (TTA) I. Açmak, yontmak (kalem için)
II. Yüzmek, derisini yüzmek

¹⁴⁹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “sormak, sorumak, emmek” olarak verilmiştir.

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “soy-” fiilinin I. maddedeki 2. anlamı Türkiye Türkçesiyle örtüşmektedir. “Yüzmek” anlamının ise Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanıldığı dikkati çekmektedir. Diğer anlamlarda denklik sağlanmadığından sözcük kısmî yalancı eş değerdedir.

15. Sür- (TuvT) / Sür- (TT)

Sürer (TuvT сүрер¹⁵⁰) 1. Sürmek
2. İzlemek

Sürmek (TT) 1. Yönetip yürütmek, sevk etmek
2. Devam etmek
3. Önüne katıp götürmek
4. Uzatmak, ileri doğru itmek

Sürmek (TTA) I. Götürmek
II. İleri itmek
III. Sürdürmek
IV. Kovmak

Tuva Türkçesindeki temel anlamı ile Türkiye Türkçesinde denklik sağlanan “sür-” fiilinin diğer anlamları arasında örtüşme mevcut değildir. Bu sebeple sözcük, kısmî yalancı eş değerli fiil niteliğindedir.

16. Tud- (TuvT) / Tut- (TT)

Tudar (TuvT тудар¹⁵¹) I. Kurmak, yapmak
II. Tutmak, dayanmak

Tutmak (TT) 1. Elde bulundurmak, ele almak
2. Ele geçirmek, yakalamak
3. Avlamak
4. Yanında bulundurmak, alıkoymak

Tutmak (TTA) I. Yeni bir şeyi ilk kez kullanmak
II. Çiftleşmek isteyen inek vb. hayvanları iple bağlayarak boğaya çekmek
III. Dişi hayvan gebe kalmak
IV. Nişan alınan yere değmek, vurmak

¹⁵⁰ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcüğün anlamı “sürmek; kovmak; kovalamak” şeklinde verilmiştir.

¹⁵¹ Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük iki madde başında “I. elle tutmak, yakalamak; II. kurmak, yapmak” şeklinde açıklanmıştır.

Tuva Türkçesinde eş sesli olarak kullanılmakta olan “tut-” fiilinin II. anlamı Türkiye Türkçesinde karşılık bulmaktadır. Ancak diğer anlamlar arasında denklik bulunmamaktadır. Bu sebeple sözcük kısmî yalancı eş değerlidir.

3.2. ÖLÇÜNLÜ TUVA TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARI ARASINDAKİ YALANCI EŞ DEĞERLER

3.2.1. Yalancı Eş Değerli İsimler

3.2.1.1 Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

- 1. Adır (TuvT)** I. 1. Ayrım
2. Bölüm
II. Şimdi, hemen
- Adır (TTA)** I. Ateş
II. Hadır, işte
- 2. Akışkı (TuvT)** Kardeşler
- Akışkı (TTA)** Akınca
- 3. Ale (TuvT)** İyi, pekâlâ, tamam
- Ale (TTA)** I. Hayret, şaşma ünlemi
II. Bütünü, hepsi
III. Ela
IV. Âlâ, yüce
- 4. Anay (TuvT)** Oğlak
- Anay (TTA)** I. Korku, şaşma, hayranlık bildirir ünlem
II. Birkaç katlı yüksek bina
III. Evlerde önü açık yer, sofa
IV. Evlerin üst katında duvar yerine uzatılan giriş
- 5. Arga (TuvT)** I. 1. Suret, usul, tarz.
2. Kabiliyet, yetenek.
II. Orman
- Arga (TTA)** Dağın kuz tarafı
- 6. Añgi (TuvT)** I. Başka, ayrı
II. Sınıf

- Angı (TTA)** I. Eklem, mafsal, boğum
II. Hayvanlarda dişlerin üst tarafında veya damakta çıkararak ot yemelerine engel olan şişlik, et parçası
III. Hatıra, hediye, armağan
IV. Şan, şöhret, ün, lâkap

- 7. Aspak (TuvT)** 1. Pençe
2. Avuç

Aspak (TTA) Temiz olmayan, derbeder kadın

- 8. Aşak (TuvT)** Yaşlı erkek

- Aşak (TTA)** I. İplik eğirirken iğın ağır dönmesini sağlayan tahta ağırlık, ağırşak
II. Makara
III. Aşağı
IV. Çıbanın üzeri kabuk bağladıktan sonra etrafının sertleşmiş durumu

- 9. Ava (TuvT)** Anne

- Ava (TTA)** I. Ağa, patron
II. Ağabey
III. Baba
IV. Dede

- 10. Banda (TuvT)** Haydut çetesi

- Banda (TTA)** I. Yabanî armut, ahlat, banda
II. Elmadan küçük ekşimtirak bir meyve, elmanın ufağı
III. Beni anlamında
IV. Duvar süsü, dik dörtgen şeklinde motifleri olan renkli işleme

- 11. Barık (TuvT)** 1. Hemen, yakın zamanda
2. Şöyle böyle
3. Yaklaşık

- Barık (TTA)** I. Sivri tepeler arasındaki uçurum, yüksek kayalıklardaki çatlaklıklar
II. Yeşillik, çayırılık yer
III. Bitkilerin çok olduğu yer
IV. Herhangi bir şeyin çok bulunduğu yer

- 12. Baştak (TuvT)** Şaka

- Baştak (TTA)** I. Müstakil (ev)
II. Başı açık
III. Tek başına, yalnız, kimsesiz, çoluğu çocuğu olmayan

IV. Başbuğ

13. Bardam (TuvT) Kibirli, küstah, kaba

Bardam (TTA) Badem

14. Baygı (TuvT) Bütün, hep

Baygı (TTA) Budala, şaşkın, sersem

15. Baylak (TuvT) Zengin(lik)

Baylak (TTA) I. Şımarık, yüz­süz, nazlı, yaramaz, terbiyesiz, arsız, densiz

II. Tembel, işsiz güçsüz

16. Beldir (TuvT) Kavşak

Beldir (TTA) Patlak gözlü

17. Berge (TuvT) Zor, güçlük

Berge (TTA) I. Kayısı, zerdali

II. Şeftali

III. İz, im, eser, belge

18. Bes (TuvT) Beze

Bes (TTA) Bahis

19. Bışkı (TuvT) 1. Karıştırıcı alet

2. Piston

Bışkı (TTA) I. Testere

II. Dişli, eğri bir çeşit bağ bıçağı

III. Işkın bıçağı

20. Bijik (TuvT) Yazı

Bijik (TTA) Kuyruğu kısa ve yukarı dönük, dağlıç cinsi yerli koyun

21. Birgi (TuvT) Birinci

Birgi (TTA) Ufak taneli siyah üzüm

22. Bodu (TuvT) Kendi

Bodu (TTA) I. Ördek

II. Hindi

III. Vergi

IV. Yağmur yağması için yapılan tören

23. Bolat (TuvT) Çelik

Bolat (TTA) I. Erkek arı

II. Fincan tepsisi

24. Borta (TuvT) 1. Burası

2. Burada

Borta (TTA) Evin iki kanatlı giriş kapısı

25. Bos (TuvT) Suna

Bos (TTA) Boy

26. Bört (TuvT) Börk

Bört (TTA) 1. Böcek, akrep, çıyan, örümcek

2. Çürük

3. Yarı kurumuş meyve, zerdali

4. Yarı hazırlanmış pekmez

27. Buduk (TuvT) I. 1. Boya

2. Mürekkep

II. 1. Dal

2. Budak

Buduk (TTA)I. Kısa boylu, ufak yapılı, cüce, bodur

II. Orta büyüklükte manda yavrusu, yeni doğmuş manda yavrusu

III. Hayvanların su içtiği yer

28. Buk (TuvT) Şeytan

Buk (TTA) I. Funda, çalı

II. Böğürtlen sapı

III. Gelin

IV. Kavun, karpuz ekilen yer

29. Bulka (TuvT) 1. Francala

2. Çörek

Bulka (TTA) Yayık, ayran yapmakta kullanılan küp

30. Bur (TuvT) 1. Burgu, delgi

2. Sonda

Bur (TTA) Taşlık, işlenmemiş, sert toprak, ekilmemiş tarla

31. Burgan (TuvT) Tanrı, İlâh

Burgan (TTA) Mengene sapı

32. Buy (TuvT) Şamandıra

Buy (TTA) Vay gibi şaşma, alay bildirir ünlem

33. Bügü (TuvT) Bütün, hep

Büğü (TTA) Büyü

34. Bürü (TuvT) I. Yaprak

- II. 1. Hep
2. Tam
3. Her

Bürü (TTA) 1. Kurt
2. Başörtüsü
3. Arabanın üzerine gerilen tente

35. Çalañ (TuvT) Katışıksız, doğal, saf

Çalan (TTA) I. Aceleci, sabırsız
II. Parlak

36. Çalça (TuvT) Hizmetkâr, uşak

Çalça (TTA) Dağlarda kayaların toplu bulunduğu yer

37. Çalın (TuvT) Yalım, alev

Çalın (TTA) Çakmak

38. Çançık (TuvT) Tütün kesesi

Çançık (TTA) Ağaç perçin

39. Çaraş (TuvT) 1. Güzel
2. Yakışıklı

Çaraş (TTA) I. Pekmez kaynatmak için yapılan yer
II. Bir çift koşum öküzünün önüne bağlanan ikinci koşum çifti

40. Çart (TuvT) 1. Sağlam
2. Akıllı

Çart (TTA) Suların getirdiği çörcöp

41. Çartık (TuvT) Yarım, yarı

Çartık (TTA)Boya için dalyanlarda kullanılan kayık

42. Çavıldır (TuvT) Baştan başa, aralıksız

Çavıldır (TTA) Namuslu

43. Çe (TuvT) Hadi! Haydi! Mi?

Çe (TTA) Uzakta olan bir yeri göstermek için “ta” anlamında kullanılır.

44. Çele (TuvT) Buzağı bağı

Çele (TTA) I. Büyük kardeş
II. Taze fasülye

45. Çem (TuvT) 1. Yemek, aş
2. Yem

Çem (TTA) I. Zararlı otlarla dolu olan yer

- II. Çayır çimen
III. Karamuk ve benzeri bodur ağaçların bulunduğu yer
IV. Akarsu
- 46. Çeme (TuvT)** Silem, serzeniş
Çeme (TTA) Budala, sersem
- 47. Çırğa (TuvT)** 1. Müzmin, kronik hastalık
2 Ur, yara
Çırğa (TTA) Domates salatası
- 48. Çırık (TuvT)** I. Ağız kenarı
II. Işık, aydınlık
Çırık (TTA) I. Serçeye benzer bir çeşit kuş
II. Yırtık, yarık
III. Su oluşu
IV. Kirman, çırık
- 49. Çırtak (TuvT)** Hasta
Çırtak (TTA) Bağdadi duvarlarda kullanılan çıta
- 50. Çige (TuvT)** Doğru, düz, direkt
Çige (TTA) Ceviz ve badem içi
- 51. Çik (TuvT)** Çukurluk
Çik (TTA) I. Kıvılcım
II. Çiğ sütün üzerinde meydana gelen yağ tabakası, kaymak
III. Aşık kemiğinin çukur tarafı
IV. Bir çocuk oyunu
- 52. Çiñge (TuvT)** I. İnce
II. Kanser
Çiñge (TTA) Kıvılcım
- 53. Çiñgir (TuvT)** Parlak
Çiñgir (TTA) I. Fahişe
II. Küçük kulaklı keçi
- 54. Çodur (TuvT)** Yoğun, kalın
Çodur (TTA) Biçilmiş veya kavrulmuş bakla ve nohudun sapları yakılmak suretiyle yapılan kavurgası
- 55. Çoğuş (TuvT)** Dövüş, kavga
Yoğuş (TTA) İş

56. Çoluk (TuvT) Alçak, anasının gözü

Çoluk (TTA) 1. Hindi

2. Hayvanları bağlamak için boyunlarına geçirilen "U" şeklinde ağaç

3. Bildirecin kuşu

57. Çon (TuvT) Ulus, millet

Çon (TTA) I. Ağaç gövdesindeki yumru, budak

II. Kalça, but

III. Sığır hayvanlarının sırtında olan bir çeşit hastalık

IV. At, eşek, öküz ve sığır gibi hayvanlarda görülen ve alnından ya da kulaklarından kan alınarak tedavi edilen bir çeşit hastalık

58. Çonak (TuvT) Eyer altına koşulan keçe

Yonak (TTA) Marangoz keseri

59. Çop (TuvT) 1. Niçin?

2. Neden?

3. Ki, değil mi!

Çop (TTA) I. Cirit değneği

II. Çöp

60. Çoruk (TuvT) 1. Gezi, seyahat, turne

2. Atın yürüyüşü

Çoruk (TTA) İnat

61. Çöldür (TuvT) Zayıf, sıska

Çöldür (TTA) Ahlat kurusu

62. Çuga (TuvT) Yuka, ince

Yuga (TTA) I. İnce açılmış hamurdan yapılan sac ekmeği

II. Loğ taşı, toprak damı düzlemek ve pekiştirmekte kullanılan taş silindir

63. Çuk (TuvT) Reçine, akındırık

Çuk (TTA) 1. Yağı alınmış süt

2. Çocuğun erkeklik organı

64. Çula (TuvT) Kandil

Çula (TTA) 1. Kıldan örülmüş çul, örtü

2. Küçük kulaklı koyun veya keçi

65. Cuma (TuvT) Veba, taun

Çuma (TTA) I. Kaynatılmadan biriktirilen süt

- II. Bir çeşit ip
- 66. Çuruk (TuvT)** I. Parça
II. Resim, tablo, portre, fotoğraf
- Çuruk (TTA)** I. Çarık
II. Yüksek ökçeli ayakkabı
III. Çürük
- 67. Çut (TuvT)** I. 1. Yasaklı
2. Ayıp, yüz kızartıcı
II. 1. Kıtlık, yokluk
2. Hayvan telefâtı
- Çut (TTA)** I. Sık dişli (adam)
II. Dermansız
- 68. Çüve (TuvT)** Şey, nesne, eşya
- Çüve (TTA)** I. Yürüyemeyen küçük çocukların ayakta durması hali
II. Ayakta durma
- 69. Daga (TuvT)** Nal
- Daga (TTA)** Kunduz
- 70. Dalgan (TuvT)** 1. Un
2. Pide
3. Dövme, den
- Dalgan (TTA)** Isırgan otu
- 71. Damba (TuvT)** Baraj, set
- Damba (TTA)** Bir çeşit su kuşu
- 72. Dargan (TuvT)** 1. Demirci
2. Nalbant
- Dargan (TTA)** Çavdar
- 73. Das (TuvT)** Akbaba
- Das (TTA)** Et satırı
- 74. Deş (TuvT)** İçin
- Deş (TTA)** Su bendi
- 75. Demon (TuvT)** Şeytan, iblis
- Demon (TTA)** Düzen, ahenk
- 76. Deñgel (TuvT)** 1. Besili, semiz
2. İyileşme

- Dengel (TTA)** I. Dayanma
II. Kolu başa dayayıp yatma
- 77. Dıdık (TuvT)** Delik, deşik
- Dıdık (TTA)** I. Yüz, çehre
II. Gırtlığın boğaz ve dile yapışık olan kısmı
III. İbik
IV. Çıplak
- 78. Dıka (TuvT)** Çok, pek
- Dıka (TTA)** I. Nokta, ufak leke
II. Cilt üzerine iğne ile yapılan ufak dövme
III. Şişe, testi kapağı, mantar, tıpa
- 79. Dın (TuvT)** Dizgin
- Dın (TTA)** Saklı, gizli olarak dinlenen söz
- 80. Dom (TuvT)** I. Kocakarı ilacı
II. Küçük kardeşe hitap sözü
- Dom (TTA)** I. Davul
II. Ağıl
III. Tavan tahtası yapmak için çam ağacından ayrılan kalıplar
IV. Doğum
- 81. Domak (TuvT)** 1. Cümle, tümce
2. Konuşma
3. Dil
- Domak (TTA)** I. Ocağa konulan ana kütük
II. Doğmak
- 82. Dombu (TuvT)** Çaydanlık
- Dombu (TTA)** Tahtadan yapılmış üstü kapalı, emzikli su kabı
- 83. Domra (TuvT)** Bir saz türü
- Domra (TTA)** Kalınlaşmış, tabaka haline gelmiş kir
- 84. Doñat (TuvT)** Don
- Donat (TTA)** Donma salgını
- 85. Doñgun (TuvT)** Kaba, nezaketsiz
- Dongun (TTA)** Katı, sert, donmuş
- 86. Doñgur (TuvT)** Bir yaşındaki geyik
- Dongur (TTA)** Katı ve yuvarlak yün, pamuk parçaları

- 87. Doğurak (TuvT)** I. Sustalı bıçak, çakı
II. Gonca
- Dongurak (TTA)** I. Deve, sığır, koyun sürülerinin önünde giden hayvana takılan, kalın saçtan yapılmış çan, çingirak
II. Domates
- 88. Dora (TuvT)** I. Daha kötü
II. 1. Çadırın alt halkası
2. Ev etrafındaki yığıntı
- Dora (TTA)** I. Raf
II. Tepe, en yüksek yer, uç
- 89. Dopçu (TuvT)** 1. Kısa, veciz
2. Kısaca, özetle
- Dopçu (TTA)** Hemen
- 90. Dort (TuvT)** Doğru, düz, gerçek, hakikat, direkt
- Dort (TTA)** I. Tortu
II. Pislik
III. Dört
- 91. Dostak (TuvT)** 1. Çıkıntı
2. Tümsek
3. Şiş
4. Patlak (göz)
- Dostak (TTA)** Değnek ve topaç ile oynanan bir çocuk oyunu
- 92. Doş(TuvT)** Buz
- Doş (TTA)** I. Taşa sarılmış bir çeşit sarmaşık
II. Tarlanın içindeki taş ve ağaç yığını
III. Döş
- 93. Dömek (TuvT)** Yardım
- Dömek (TTA)** I. Küçük tepe
II. Anapara, servet
III. Ahırlarda gübreyi dışarıya atmaya yarayan delik, küçük pencere
- 94. Dör (TuvT)** Çadırda saygın kişilerin oturduğu yer, başköşe
- Dör (TTA)** I. Köyün dışında koyun sağılan düzlük yer
II. Eski evlerde büyük odanın oturulan kısmı

III. Konuk odası

95. Dövün (TuvT) Aşağıda

Dövün (TTA) Vücutun çeşitli yerlerine iğne ve barut ile yapılan döğme

96. Dub (TuvT) Meşe

Dub (TTA) Yalancı

97. Dunuk (TuvT) Kapalı, tıkalı

Dunuk (TTA) I. Donuk, mat, bulanıkça

II. Rengi bozuk şeyler hakkında kullanılır.

III. Güneş tutulması

98. Duran (TuvT) Dürbün

Duran (TTA) I. Topraktan yapılmış yayık

II. Dağ yolu

99. Duyuk (TuvT) Sımsıkı, tıkanmış

Duyuk (TTA) Haber

100. Düne (TuvT) Geceye, geceleyin

Düne (TTA) Az bükülmüş iplik

101. Dövü (TuvT) Fırtına, tipi

Dövü (TTA) I. Elendikten sonra geriye kalan en ince bulgur

II. Dövülmüş kumdarısı

102. Edek (TuvT.) 1. Etek

2. Dağ eteği

Edek (TTA) Saklambaç oyunu

103. Egiş (TuvT) Nefes darlığı

Egiş (TTA) I. Tandırdaki ateşleri karıştırmaya ve düzelmeye yarayan bir araç

II. Ocaklara tencere vb. şeylerin düşmemesi için, enlilemesine konulan demir çubuk

III. Bıçkının ağzından dökülen toz

104. Eki (TuvT) İyi

Eki (TTA) İki

105. Ene (TuvT) 1. Büyük büyük anne

2. Çocuk bakıcısı

Ene (TTA) I. Şaşma bildirir ünlem

II. Beygir, katır, eşek gibi hayvanların damağında, ön dişlerinin arkasında meydana gelen şişkinlik

III. Evet, öyle

IV. Cumartesi

106. Ep (TuvT) Uyuşma, anlaşma, dostluk

Ep (TTA) 1. Deli

2. Hep

107. Eres (TuvT) Cesur, yürekli, gözü pek, mert

Eres (TTA) Buğdayın içinde bulunan bir çeşit ot

108. Erge (TuvT) Hak, yetki

Erge (TTA) Yapının her çeşit tehlikeden korunması

109. Ergek (TuvT) Parmak

Ergek (TTA) Yazın davarların yattığı yer

110. Ergil (TuvT) 1. Bayram

2. Tatil

Ergil (TTA) Muşmula, döngel

111. Ertem (TuvT) 1. Bilim, ilim

2. Öğrenim

Ertem (TTA) Erdem

112. Gavan' (TuvT) Liman

Gavan (TTA) Yerli arı kovanı

113. Harık (TuvT) İmkân, olanak

Harık (TTA) I. Su yolu, ark

II. Küçük su yolu, ark

114. Haçı (TuvT) Makas

Haçı (TTA) Ufak sırık

115. Hag (TuvT) Kav

Hag (TTA) I. Olgunlaşmamış kavun karpuz

II. Değmemiş, ham, olgunlaşmamış meyve, hâg

116. Hajat (TuvT) 1. Yüksek uçurum

2. Tepe

Hajat (TTA) Gereç, araç

117. Halak (TuvT) Off! Ay! Yazık

Halak (TTA) I. Yavan, tatsız

II. Mahalle

118. Halap (TuvT) Belâ, felâket, afet

Halap (TTA) Duvar örerken büyük taşların arasına konulan ufak, yassı taş

119. Hamçık (TuvT) Epidemi

Hamçık (TTA) Ağzını yayararak şapırtı ile yemek yemeyi anlatır.

120. Hana (TuvT) Duvar

Hana (TTA) I. Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı

II. Şaşma bildirir ünlem, vay

III. Hani

IV. “Doğrusunu söylemek gerekirse...” anlamında kullanılır.

121. Hanı (TuvT) Derin

Hanı (TTA) Hani

122. Haral (TuvT) I. Arpacık, nişangah

II. Nöbet

Haral (TTA) Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval

123. Harı (TuvT) Yabancı

Harı (TTA) Köye yakın yerde bulunan sulak tarla

124. Havak (TuvT) 1. Alın

2. Siperlik

3. Tepe, yokuş

Havak (TTA) Ne vakit?

125. Haydak (TuvT) Sağmal

Haydak (TTA) Gölgelek

126. Hek (TuvT) Guguk

Hek (TTA) I. Evet anlamında gerçekleştirme edatı olup soruların olumlu olduğunu belirtir.

II. Meyve ya da sebze taşımaya yarayan büyük sepet, küfe

III. Azılı erkek domuz

IV. Yenmeyen meyve ve sebzeler

127. Here (TuvT) Geniş bir tarzda

Here (TTA) I. Küçük kardeş

II. Sincap

III. Midye, istiridye gibi deniz hayvanlarını avlamakta kullanılan, beş parmak biçiminde bir çeşit çengelli olta

IV. Herkes

128. Herel (TuvT) Işık, ışın, şua

Herel (TTA) I. Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval

II. Mağara, ağıl

129. Herim (TuvT) Çit, bahçe duvarı

Herim (TTA)I. Sarp, yalçın kayalık, uçurum

II. Domates

III. El tezgahında dokunan bezin baş tarafı

130. Hevis (TuvT) 1. Halı

2. Kilim

Hevis (TTA) I. Sabanın tarlada açtığı iz

II. Bahçeyi sulamak için açılan ark

III. Herif (Çocuk dilinde)

131. Hırı (TuvT) Yelpaze

Hırı (TTA) I. Cılız, çelimsiz, sıska

II. Hatmi çiçeği

III. Eşek

132. Hola (TuvT) Bakır

Hola (TTA) I. Orman ve ağaçlık yerlerin kuytu bölümleri

II. Yerinde, biçiminde

133. Horam (TuvT) Uygun, elverişli

Horam (TTA) El ele tutuşarak halka şeklinde oynanılan bir çeşit oyun

134. Horan (TuvT) Zehir

Horan (TTA)I. El ele tutuşarak halka şeklinde oynanılan bir çeşit oyun

II. Eğlence

III. Biçilmiş tarla

IV. Oğlan çocuğu

135. Horum (TuvT) Taş yığını

Horum (TTA) I. Biçildikten sonra balya ya da deste haline konulmuş ot

II. Biçildikten sonra tarlada yapılan küçük burçak ya da mercimek yığınları

III. Yeni olgunlaşan susam bitkisi, topraktan çıkarıldıktan sonra sapları iple boğulup baş tarafları birleştirilerek yapılan yığın

IV. Deve ahır

136. Höl (TuvT) I. Göl

II. Kalabalık

- III. Gölük
- VI. Oyun tahtası
- V. Destek, dayanak
- VI. Kabataslak

Höl (TTA) I. Az ıslaklık
II. Yaş (toprak, çamaşır vb. şeyler için)
III. Sürülmeye, ekilmeye hazır duruma gelmiş tavlı toprak
IV. Tavukların altına fol olarak konulan yumurta biçimindeki lüle taşı

137. Hür (TuvT) İnkâr

Hür (TTA) I. Kalın pamuk ipliği
II. Kıl iplik

138. Hörek (TuvT) Göğüs

Hörek (TTA) Büyük aşık kemiği

139. Huna (TuvT) I. Teke
II. Tutkaç, tutacak

Huna (TTA) I. Şuna, buna
II. Yatak, yorgan vb. şeyler

140. Huva (TuvT) Kâse

Huva (TTA) I. Ayakkabıların içinden kalıbı çıkarmaya yarayan araç
II. Bir iş yaptırmak için verilen armağan, rüşvet
III. Yemlik

141. Huyuk (TuvT) Yanık kokusu

Huyuk (TTA) I. Kuyunun çevresindeki çit
II. Höyük

142. İı (TuvT) Hı hı! He!

İı (TTA) Hayır

143. Inak (TuvT) Sevgili

Inak (TTA) I. Angarya
II. Sığırların toplandığı yer
III. Kullanılacak araç

144. İrim (TuvT) Kendini kötü hissetme

İrim (TTA) I. Gözün görebildiği kadar uzaklık
II. Arazideki çıkıntı, burun
III. İşaret

IV. Uсталık, beceriklilik, el uzluğu

145. İyğı (TuvT) İri yarı yabanî hayvan

İyğı (TTA) Dokunan bezlerin yukarıdan aşağıya gelen ipleri

146. İyık (TuvT) Ezik yer, eziklik

İyık (TTA) I. Zayıf

II. Tekin olmayan (kimse ya da ev için)

147. İlig (TuvT) Parmak ölçüsü

İlig (TTA) I. İplik bükmeye yarayan araç

II. Kardeş

148. İnçik (TuvT) 1. Çizme bağı

2. Bel bağı

İnçik (TTA) I. Tavşan parmakları

II. Ayak bileği

149. İrgin (TuvT) Acaba! İmiş!

İrgin (TTA) I. Zayıf, cılız, hastalıklı

II. Genç, delikanlı

150. İrik (TuvT) Çürümüş, bozulmuş, eskimiş

İrik (TTA) I. Zayıf, cılız, hastalıklı

II. Eğri

III. Öksüz, yetim (çocuk)

IV. Özgürlük

151. İşkir (TuvT) Geniş

İşkir (TTA) Becerikli

152. İy (TuvT) Yamaç, aklan

İy (TTA) I. Pamuk, yün gibi şeylerden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkince, sivri olan uçlarından biri çengelli olan ağaç araç

II. Kağrı tekerleklerini birbirine bağlayan ağaç, dingil

III. İyi, güzel

IV. Seslenme ünlemi

153. İyin (TuvT) Değil mi? Mi?

İyin (TTA) I. Kayıbirader

II. Bir adım sonuna gelerek ailesini belirtir.

154. Kabel' (TuvT) Kablo

Kabel (TTA) Köpek yavrusu

155. Kañday (TuvT) 1. Beceriksiz

2. Hantal

3. Sakar

Kanday (TTA) Ne kadar?

156. Karak (TuvT) Göz

Karak (TTA) I. Tahta pencere kapağı, kepenk

II. Hırsız

III. Bademcik

IV. Geri kalma

157. Karbañ (TuvT) Kavgacı (çocuk)

Karban (TTA) I. Çamaşır ıslatmakta kullanılan özellikle ıhlamur ağacı kabuğundan yapılmış tekne, çamaşırılık

II. Cıvıvıvıleri korumak için söğüt dallarından yapılmış kafes

III. Tahta kutu

158. Karmak (TuvT) Cep

Karmak (TTA) Olta

159. Kavı (TuvT) 1. Kenar, çevre

2. Alan, saha

Kavı (TTA) Büyük fakat hafif olan şey

160. Kede (TuvT) Dağ tarafı

Kede (TTA) Şiş karınlı, sarı yüzlü, hasta çocuk

161. Kenen (TuvT) Saf, safdil

Kenen (TTA) I. Büyük, iri fare

II. Süpürge yapılan ve yakılan dikenli bir ot

III. Aşçı kadın

162. Kezek (TuvT) I. 1. Bölük, grup

2. Bölüm

3. Biraz

II. Bir baş, bir parça

Kezek (TTA) I. Belin ya da çapanın çıkardığı sıkışmış kuru, iri toprak parçası

II. Kurutulmuş gübre

III. Koyun ve sığır sürüsü

IV. Geceleri evlerde sıra ile yapılan aile toplantısı

163. Kılçañ (TuvT) Dazlak, kel

Kılçan (TTA) I. Kılçık

II. Keçi kılından yapılmış keçe, çul

III. Tavuklara dadanan bir hayvan, gelincik

IV. Seyrek saçlı (kimse)

164. Kırgan (TuvT) İhtiyar

Kırgan (TTA) Toptan ölüme götüren, bulaşıcı hastalık, kıran

165. Kırır (TuvT) Dirsek yeri

Kırır (TTA) Eşek yavrusu, sıpa

166. Kırış (TuvT) Dalaşma, atışma, kırışma

Kırış (TTA) I. Ahlat kurusu

II. Tarlalardaki su yolu

III. Pis, çirkin, pasaklı

IV. Gurur

167. Kırılñ (TuvT) Sıradağ

Kırılñ (TTA) Yıkık, bakımsız

168. Kırza (TuvT) Kokarca

Kırza (TTA) I. Büyümemiş ağaç

II. Palamut, meşe odunu

169. Kiş (TuvT) Samur

Kiş (TTA) I. Kış için kurutulan yağsız, tuzlu yoğurt

II. Satranç oyununda şah

III. Kümes hayvanlarını kovalama ünlemi

170. Kodu (TuvT) Mide

Kodu (TTA) Püskül

171. Kolba (TuvT) 1. Matara

2. Tüp

Kolba (TTA) Kulübe

172. Kolun (TuvT) Kolan

Kolun (TTA) I. Eşek yavrusu, sıpa

II. Karnında yavrusu olan at, eşek vb. hayvan

173. Koñ (TuvT) Kemiksiz et

Kon (TTA) I. Konut

II. Çadır

III. Dağ kemeri

IV. Soba

174. Koŋga (TuvT) Zil

Konga (TTA) I. Çilli tavuk, kuş ve hindi

II. Oyunda aşığın dik durumu

175. Kortuk (TuvT) Korkak

Kortuk (TTA) ukur

176. Koş (TuvT) 1. Yük

2. Denk

Koş (TTA) I. Eğerde kuyruğun altından geçirilen kayış parçası

II. Av tüfeği, ifte

III. Su kullanmaya yarayan, su kabağından mamul kap

177. Ksk (TuvT) 1. Görünen

2. Keskin göz

Ksk (TTA) I. Sokak kapısının arkasına vurulan ağaç dayak

II. Fırının içindeki kzleri ve külleri toplamak için kullanılan ucuna paçavra bağlanmış sırk

III. Ucu sivri ağaç, kazık

IV. Köstebek

178. Kstk (TuvT) Gzlk

Kstk (TTA) I. Hafif, hoppa kadın

II. Kireç kaymağı

179. Kudu (TuvT) 1. Alçak, düşük

2. Aşağı, aşağıya, aşağı doğru

Kudu (TTA) I. Ağzı dar çömlek, güveç

II. Hırsız

180. Kuduk (TuvT) Kuyu

Kuduk (TTA) I. Eşek yavrusu, sıpa

II. Köpek yavrusu

III. Kuş ve kümes hayvanlarının gagası

IV. Bir şeyin sivri uçları

181. Kupe (TuvT) Kompartıman

Kupe (TTA) I. Köpek

II. Kp, büyük çanak kap

III. Küpe

- 182. Kurlak (TuvT)** Bel
Kurlak (TTA) Silâh, tuzak, kapan gibi kurulacak araçlar
- 183. Kusku (TuvT)** 1. Kusmuk
2. Kusma
Kusku (TTA)Çamaşır tokacı
- 184. Kuyak (TuvT)** Zırh
Kuyak (TTA)Engibeli, çukur yer
- 185. Kuyaň (TuvT)** Romatizma
Kuyan (TTA)Tavşan
- 186. Küçü (TuvT)** Güç
Küçü (TTA) Dokuma tezgâhlarında arış ipliklerini açıp kapayan tarak
- 187. Küdük (TuvT)** Uyluk
Küdük (TTA) Gömlek
- 188. Küdür (TuvT)** Kaşıntı
Küdür (TTA)Mısır unundan yapılmış küçük bazlama
- 189. Mak (TuvT)** Haşhaş
Mak (TTA) Daire
- 190. Malyar (TuvT)** Boyacı
Malyar (TTA) I. Yaylalarda yetişen bir çeşit meşe
II. Ağaçların, kabuğu çatlamamış genç dalları
- 191. Manı (TuvT)** I. Mermer
II. Yaban kedisi
Manı (TTA) I. Serseri, işsiz güçsüz dolaşan
II. Sık sık ve sürekli olarak
III. Şaşma, üzülme bildirir ünlem
- 192. Maň (TuvT)** 1. Koşu
2. Hız, sür'at
Man (TTA) 1. Şaşma ünlemi
2. Yüzde olan sarı lekeler, çil
3. Yeldeğirmenin tekerleklerine geçirilen demir
- 193. Mañnay (TuvT)** Öncü, avangart
Mannay (TTA) Alın
- 194. Massa (TuvT)** 1. Kitle, yığın
2. Kütle

Massa (TTA) I. Üvendire

II. Öküzleri gütmeye yarayan, ucunda küçükçe çivi bulunan, uzun sopa

195. May (TuvT) Mayıs

May (TTA) I. Yağ, tereyağ

II. Yoğurt (Konya)

III. Askerlikte hedef, boy hedefi

IV. İnek kovalama ünlemi

196. Mayık (TuvT) I. 1. Örnek

2. Şema

3. Şablon

4. Şekil, biçim

II. 1. Topuk

2. Patron, biçki modeli

Mayık (TTA) Yaramaz, yılışık

197. Mede (TuvT) Yonca

Mede (TTA) I. Mide

II. Çocuk oyunlarında kale

III. Başka, özge

IV. Manda yavrusu, malak

198. Medik (TuvT) Tıp adamı, doktor

Medik (TTA) I. Dişi manda

II. Gaga

III. Kırlarda biten, kökü fındık büyüklüğünde yabani bir ot

IV. İlbaharda kırlarda biten, yaprakları yeşil ve dikenli, kökü havuca benzer yabani bir ot

199. Mergen (TuvT) 1. İsbetli

2. Keskin gözlü

3. Akıllı, bilge

Mergen (TTA) Kulpsuz çömlek

200. Merze (TuvT) Satrançta vezir

Merze (TTA) I. Hamur açmak için kullanılan oklava, merdane

II. Renkli kadın başörtüsü

III. Hamam havlusu

IV. Bağ, bahçe, bostan kulübesi

201. Mezi (TuvT) Kılıç

Mezi (TTA) Hamam havlusu

202. Mina (TuvT) Mayın

Mina (TTA) I. Çelikçomak oyununun bir bölümü

II. Yapı, ev

III. Minare

203. Mol' (TuvT) Güve

Mol (TTA) I. Ev

II. -gil anlamında çoğul eki

III. Ağaç sürgünü, fışkın

IV. Ağaçların ince dalları

204. Moñ (TuvT) I. 1. Çomak, sopa

2. Lobut

II. A? Mı? Değil mi?

Mon (TTA) Asık yüzlü, yüzü gülmeyen

205. Omak (TuvT) Şen, neşeli

Omak (TTA) 1. Orak

2. Çocuklarda bingıldak

3. Olmak

206. Onak (TuvT) Küçük

Onak (TTA) Elinden iş gelen, becerikli

207. Oruk (TuvT) Yol

Oruk (TTA) I. Aile, oymak

II. Göçmen olarak gelip bir yere yerleşen

III. Otlaktaki hayvanın ayağına bağlanan uzun ip, köstek

IV. Dövülmüş et, bulgur, soğanla yapılan ızgara köfte

208. Op (TuvT) 1. Hile

2. Kurnazlık

3. Hüner

Op (TTA) I. Şaşma ünlemi

II. Hop (atlamak, geçmek için)

209. Ozuk (TuvT) 1. Çapa

2. Kazma

Ozuk (TTA) Taze cevizin üstündeki yeşil kabuk

210. Öçük (TuvT) İfade

Öçük (TTA) I. Kalın dudak

II. Böcek

211. Ödek (TuvT) 1. Gübre, mayıs

2. Ağıl

Ödek (TTA) I. Korkak

II. Zarar ödentisi

III. Borç senedi

IV. Pencere

212. Ök (TuvT) Gırtlak

Ök (TTA) I. Anne

II. Deve çağırma ünlemi

III. Ek

IV. Göğüs

213. Ökpe (TuvT) Akciğer

Ökpe (TTA) Geveze, çok konuşan

214. Öñnük (TuvT) Arkadaş, dost

Öñnük (TTA) 1. İş önlüğü

2. Oturunca dize örtülen battaniye, örtü vb.

215. Öre (TuvT) Borç

Öre (TTA) I. Güç, erke

II. Çevre, dolay

III. Makarna

IV. Üç yaşında dişi tay

216. Öreme (TuvT) Kaymak

Öreme (TTA) I. Harç koymadan taştan örülen duvar

II. Yıkılacak gibi eğik duvar

III. Meyilli, yamaç

217. Övür (TuvT) Güney taraf

Övür (TTA) I. Aynı yaşta olanlar, yaşıt

II. Aynı boyda (kimseler)

III. Alışkı, yaradılış

IV. Gizli

- 218. Öy (TuvT)** I. Sadece
II. Tam, uygun
III. Zaman
- Öy (TTA)** I. Ön
II. Ev
- 219. Öyek (TuvT)** Karın
- Öyek (TTA)** I. İyi, çok iyi
II. İlkbaharda yerden kaynayıp bir süre sonra kaybolan su
III. Toprak yığını, toprak öbeği
IV. Döküldüğü yerde tez ve geniş yayılan (yağ, boya vb.)
- 220. Özüm (TuvT)** 1. Fidan
2. Filiz
- Özüm (TTA)** Kardeş gibi tutulan kimse, kardeşlik
- 221. Papka (TuvT)** Dosya
- Papka (TTA)** Kadınların alınlarının üstüne süs için koydukları paralar
- 222. Par (TuvT)** I. Kaplan
II. Basma harf
III. Sık, sıkı
- Par (TTA)** I. Bozulmaya başlayan sulu yiyeceklerin üzerinde oluşan köpük, küf
II. Tortu
III. Dişlerde, dilde hastalık, açlık nedeniyle olan sarı tortu, pas
IV. Nemli yerlerde olan küf, pas
- 223. Paş (TuvT)** Kazan, büyük tencere
- Paş (TTA)** Evleklerin çevresindeki yükseklik
- 224. Pörük (TuvT)** Çekingen, yüreksiz
- Pörük (TTA)** Baca
- 225. Rak (TuvT)** Yengeç
- Rak (TTA)** - ca, - ça eki olarak kullanılır.
- 226. Salım (TuvT)** 1. Kader, talih
2. İstidat, kabiliyet
- Salım (TTA)** I. Nezle
II. Salgın hastalık
III. Bir köyün ekilmemiş nadasa bırakılmış bölgesi
IV. Yan, bölge

- 227. Sañ (TuvT)** I. 1. Maliye
2. Finans
II. Kutsama
- Sañ (TTA)** I. Başak tutmaya engel olan bir çeşit tahıl hastalığı
II. Kir, pislik
III. Kulak kiri
- 228. Sandaliya (TuvT)** Sandal, sandalet
- Sandaliya (TTA)** Sandalye
- 229. Sañga (TuvT)** Mıymıntı, pısırik
- Sañga (TTA)** I. Asma kilit
II. Hayvanlarda geçici beyin hastalığı
III. Bilmeden, seçmeksizin, rasgele
- 230. Sartık (TuvT)** Hediye, armağan
- Sartık (TTA)** Salmış, salıvermiş
- 231. Sayak (TuvT)** Rahvan
- Sayak (TTA)** I. Uykusu hafif kimse
II. İnsan ya da hayvan ayak izi
III. Olmuş sayılan
- 232. Sayıt (TuvT)** Bakan, vekil
- Sayıt (TTA)** I. Örümcek
II. Örümcek ağı
- 233. Selbi (TuvT)** Bir gözü kör
- Selbi (TTA)** Kavak
- 234. Sep (TuvT)** Çay, ırmak kolu, dere
- Sep (TTA)** I. Kırık çanak çömleği yapıştırmaya yarayan yumurta akı, kireç, süt, pamuk karışımı
II. Cumartesi
- 235. Serge (TuvT)** Teke
- Serge (TTA)** Odalarda tavana yakın konulan raf
- 236. Sırın (TuvT)** Meltem, hafif rüzgâr
- Sırın (TTA)** I. Ekmek, pide ya da yufka parçalarının üstüne haşlanmış kuşbaşı et ve sarımsaklı yoğurt dökülerek yapılan yemek
II. Katlanarak kesilmiş yufka üstüne tatlı dökülerek yapılan yiyecek
III. Yufkadan yapılan yoğurtlu yemek

237. Sırtık (TuvT) Yastık

Sırtık (TTA) Yüzsüz, utanmaz (çocuk için)

238. Sıyık (TuvT) Kırık

Sıyık (TTA) Çuvaldız

239. Sodak (TuvT) Güreş mayosu

Sodak (TTA) Tatlı su levreği

240. Soruk (TuvT) Arzu, istek, irade

Soruk (TTA) I. Bebeklere, tülbent içine tatlı konularak yapılan emzik

II. Oyalı yemeni

III. Soru

241. Sudur (TuvT) Sutra. Budizm kitapları

Sudur (TTA) Aşık oyununda çizgi üzerinde kalan aşıkları kendisine hak olarak alan oyuncusudur.

242. Süme (TuvT) Öğüt, nasihat

Süme (TTA) I. Boyu boşu düzgün, ince, güzel ve yakışıklı kimse

II. Biçim

III. Taranmış yumak biçiminde yün

IV. Kafa, baş

243. Şahta (TuvT) Maden ocağı

Şahta (TTA) Kırağı

244. Şalba (TuvT) Kement, urgan, kendir

Şalba (TTA) 1. Öksürüğe karşı kaynatılıp suyu içilen bir dağ otu

2. Tazeyken sarması yapılan bir bitki

3. Odun yerine yakılan bir çeşit çalı, ot

4. Gövdesi uzun, yaprağı enli, hayvanların yemediği bir ot

245. Şaptık (TuvT) Engel, mânîa

Şaptık (TTA) Çökük burunlu

246. Şarik (TuvT) 1. Küre

2. Bilye

Şarik (TTA) Salya

247. Şarlan (TuvT) Titrek kavak

Şarlan (TTA) Çağlayan

248. Şergi (TuvT) Çayır çekirgesi

Şergi (TTA) İlgi

249. Şıpsık (TuvT) Tam, en

Şıpsık (TTA) Terlik

250. Şil (TuvT) 1. Cam

2. Şişe

Şil (TTA) I. Çapak

II. Sakat

III. Şaşı

IV. İnme, felç

251. Şinel (TuvT) Kaput

Şinel (TTA) Palto

252. Şirik (TuvT) Çim, çimen

Şirik (TTA) I. Çapak

II. Susamyağı

III. Köy evlerinde oda kapılarının tahtadan yapılmış, uzun menteşesi

IV. Salya

253. Şoluk (TuvT) 1. Sıkıntı, üzüntü

2. Dar, küçük

Şoluk (TTA) Al, kandırmaca

254. Şoş (TuvT) Kavga, dövüş

Şoş (TTA) Şose

255. Şoy (TuvT) Dökme demir

Şoy (TTA) I. Dokunacak ipliklerin sertleşmesi için batırıldıkları un bulamacı

II. Manti, makarna suyu

256. Şugul (TuvT) 1. Titiz, alıngan

2. Kendine hâkim olamayan

Şugul (TTA) Çevresi yalçın kayalık yer

257. Tala (TuvT) Yan, taraf

Tala (TTA) I. Tarla

II. Ormanların ortasındaki boş, ağaçsız yerler

III. Dağ sırtlarındaki basamaklar

IV. Ufak dalgacıklar

258. Tana (TuvT) 1. Sedef

2. Raptiye

Tana (TTA) I. Dana

- II. Küpe
- III. Tarhana
- IV. İki yaşında erkek dana

259. Taran (TuvT) Bindirme, çarpma

Taran (TTA) I. İn

- II. Balıkların saklandıkları yosunlu ya da taşlı yer
- III. Hayvanların otlağa ve suya gidip geldiği yer
- IV. Kuş ya da balık kümeleri

260. Taz (TuvT) Leğen

Taz (TTA) Çıplak, saçsız baş

261. Tejik (TuvT) Yem, gıda

Teşik (TTA) I. Yün eğirmeye yarayan tahta araç, iğ

- II. Sin, gömüt
- III. Delik

262. Tenek (TuvT) 1. Şımarık, yaramaz

2. Aptal, budalâ

Tenek (TTA) I. Asma, kabak ve salatalığın uzamış sürgünleri

II. Ocak

263. Tey (TuvT) Tepe

Tey (TTA) Düğün eğlencesi

264. Tırıñ (TuvT) Tık naz

Tırın (TTA) I. Genizden konuşan

- II. Gergin
- III. Köy evlerinin yanındaki otsuz, kıyısı çevrili bahçe
- IV. Sıkıntılı hava

265. Timin (TuvT) Kimyon

Timin (TTA) I. Yirmi ya da yirmi dört kiloluk tahıl ölçeği

- II. Dört kiloluk tahıl ölçeği
- III. İki, iki buçuk kiloluk tahıl ölçeği

266. Tir (TuvT) Poligon, atış alanı

Tir (TTA) I. Küçük parçalara ayrılmış toprak, evlek

- II. Ekin sulamak için tarlada açılan ark
- III. Göl çevresine yığılan toprak, set
- IV. Deniz kıyısı, yalı

267. Tokar' (TuvT) Tornacı

Tokar (TTA) Ağaç çengel

268. Tom (TuvT) I. Fayda, menfaat

II. (Kitap için) cilt

Tom (TTA) I. Çatıyı döşemek için ince tahtalar yapmaya yarayan küçük tomruk

II. Tohum

269. Torga (TuvT) Ağaçkakan

Torga (TTA) İpe dizilmiş tütün demetleri

270. Tort (TuvT) Pasta, turta

Tort (TTA) I. Köpeklerin boğazına takılan dikenli demir halka

II. Peynir suyunu kaynatarak yapılan çökelek

III. Sıvıların içinde bulunan ya da sıvıların bozulmasıyla oluşan pıhtımsı madde, tortu

IV. Çokluk ve sıklık belirtir.

271. Toş (TuvT) Bir yaşında geyik

Toş (TTA) I. İrmaktan çözülüp akan buz parçaları

II. Ağaç parçası

III. Kış soğukunda dere ve nehirlerde buz parçaları oluşması, akarsuda oluşan buz parçaları

272. Toylu (TuvT) Parlak, mükemmel

Toylu (TTA) Sert (bükülmüş ip için)

273. Töp (TuvT) Merkez

Töp (TTA) İyi çekilmemiş, iri un

274. Tuk (TuvT) Bayrak, sancak

Tuk (TTA) İçine yoğurt ya da süt konulan, kazan biçiminde küçük bakır kap, bakraç

275. Tut (TuvT) (Nehir için) Donma

Tut (TTA) I. Dut

II. Gözde oluşan kara benek

III. Dut ağacı ve meyvesi

276. Uduk (TuvT) Kazanç, ikramiye

Uduk (TTA) Saklambaç oyununda haber verme

277. Ug (TuvT) Yön, istikamet, cihet

Ug (TTA) Yuvarlak taş

278. Uk (TuvT) I. Bahis mevzuu olan şey
II. Soy, cins
III. Çorap

Uk (TTA) O

279. Ulun (TuvT) Sırık, çıta

Uluñ (TTA) I. Buğday, arpa kökü
II. Tahılın ana sapı çevresinde oluşan kardeş saplar

280. Ura (TuvT) I. Açıkgozlülük, hüner, marifet
II. Uraa!

Ura (TTA) I. Uğur
II. Ora, orası
III. Hamur yapışmaması için tahtaya serpilene un
IV. Çıbanın iyileşmesi inancıyla yapılan işlem

281. Uyan (TuvT) Kuvvetsiz, zayıf

Uyan (TTA) Atın gem, dizgin gibi takımları

282. Üren (TuvT) Oğul, döl

Üren (TTA) I. Kurak, susuz yer
II. Ören
III. Şimşek
IV. Evren

283. Üzük (TuvT) Kopuk, ayrık

Üzük (TTA) I. Eskimeye yüz tutmuş, yıpranmış, incelmış (kumaş v.b. için)
II. Yüzük
III. Harf, hece
IV. Yıpranmış, kopmuş ip vb. için

284. Yamı (TuvT) Sakağı, ruam

Yamı (TTA) Yapılarda kullanılan yumuşak ak taş

285. Zal (TuvT) Salon

Zal (TTA) Deli

3.2.1.2. Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

1. Arıg (TuvT) I. Temiz
II. Çalılık, fidanlık, orman.

Arıg (TTA) I. Temiz, tertemiz, saf, iyi

II. Dere, çay

III. Zayıf, cılız, sıska

2. Arın (Tuva T.) 1. Çehre, yüz

2. Sayfa

3. gr. Şahıs

Arın (Türkiye T. Ağızları) I. Alın

II. Yüz, çehre, dağların, tepelerin yüzü

3. Beg (TuvT бег) 1. Bey

2. Kayın peder

3. Kayın

Beg (TTA) I. Beş taş oyununda dokunulmaması gereken taş

II. Gülle oyununda en arkada oturan ve ilk oynayacak olan oyuncu

III. Bey

IV. Arı beyi, ana arı

4. Doy (TuvT дой) I. Kil, balçık

II. Toy, eğlence, şenlik

Doy (TTA) Düşün, tören

5. Erten (TuvT) 1. Yarın

2. Sabah

Erten (TTA) Sabah, güneşin doğduğu zaman

6. Lom (TuvT) Küskü

Lom (TTA) I. Ağır, dokunaklı söz

II. Abartma

III. Yalan

IV. Eğlenceli konuşma, söyleşi

V. Demir kazık

VI. Ağır şeyleri yerinden oynatıp kaldırmakta kullanılan kaldıraç

7. Orun (TuvT орун¹⁵²) 1. Yatak

2. Yer

Orun (TTA) I. Yatak

II. Yer, oturulacak yer

¹⁵² Tuvaca-Türkçe Sözlük'te sözcük "karyola, yatak; orun" anlamları ile verilmiştir.

III. Gizli, habersiz

IV. Yuvarlak, kalın kabuklu, suyu az bir üzüm çeşidi

8. Tar (TuvT) Dar

Tar (TTA) I. Tavukların kümeslerde tünedikleri ağaç
II. Kırılmayacak denli çok buz tutmuş yol
III. Fidan
IV. Dar

9. Uya (TuvT) Yuva

Uya (TTA) I. Organ
II. Oya
III. Yuva

3.2.2. Yalancı Eş Değerli Fiiller

3.2.2.1. Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

1. Aytır (TuvT) 1. Göstermek
2. İşaret etmek

Aytmak (TTA) I. Türkü söylemek, teganni etmek
II. Alıp götürmek

2. Çadar (TuvT) 1. Sermek, yaymak, döşemek
2. Kurumak

Çadmak (TTA) Odunları yanacak şekilde ocağa yerleştirmek

3. Çayar (TuvT) I. 1. İftira etmek
2. Yıkma, devirmek, düşürmek
II. Sallamak

Çaymak (TTA) I. Tırmalamak
II. Kaymak (matar)

4. Çaylaar (TuvT) 1. Çekilmek, uzaklaşmak, ayrılmak
2. Vazgeçmek
3. Vermek, bırakmak
4. Kaçmak
5. Atlamak
6. Kurtulmak

- Çaylamak (TTA)** I. Sel suları, tarlaya taş, kum getirmek
II. Düşünmek
- 5. Çödürer (TuvT)** Öksürmek
- Çödürmek (TTA)** Fıskırtarak, kavis çizerek işemek
- 6. Dadarar (TuvT)** Paslanmak
- Dadarmak (TTA)** Küsmek, surat asmak
- 7. Dezer (TuvT)** 1. Kaçmak
2. Sıvışmak
- Dèzmek (TTA)** Çalmak
- 8. Dirgeer (TuvT)** Toplamak, birleştirmek
- Dirgemek (TTA)** Havale etmek
- 9. Domurar (TuvT)** 1. Parça parça kırmak
2. Koparmak
- Domurmak (TTA)** I. Ağaçlar tomurcuklanmak
II. Kabarmak
III. Kaynaktan su kaynayarak çıkmak
IV. Kesilen yerden kan deri üstüne damla halinde çıkmak
- 10. Doylaar (TuvT)** Toy etmek, eğlence düzenlemek
- Toylamak (TTA)** I. Yük hayvanın sırtından yuvarlanmak
II. İsteklendirmek, özendirmek
III. Kandırmak
IV. Hızlı koşmak
- 11. Halaar (TuvT)** 1. Değiştirmek
2. Terhis etmek
- Halamak (TTA)** I. Söylemek
II. Yemek yemek
- 12. Havarar (TuvT)** 1. Vücudun bir yerinde su toplanmak
2. Nasırlanmak
- Havarmak (TTA)** I. Karşı gelmek, sert cevap vermek
II. Bağırıp, çağırarak
- 13. Hayar (TuvT)** I. 1. Gezmek, etrafını dolaşmak
2. Yoldan çıkmak
3. Kaymak, hedeften sapmak
II. Savurmak

- Haymak (TTA)** I. Bunamak
II. Şaşa kalmak
- 14. İyar (TuvT)** Tıkmak, tıkıştırmak, sıkıştırmak
- İymak (TTA)** I. Dokuma tezgâhında halı kilim vb. şeylerin iplerini yerleştirmek, germek, ip çözmek
II. İnce ince dökmek
- 15. İylenir (TuvT)** 1. Eğilmek
2. Meyletmek
- İylenmek (TTA)** İyileşmek
- 16. Kattırar (TuvT)** Gülmek
- Kattırmak (TTA)** Kurutmak, gevretmek
- 17. Kırllaar (TuvT)** I. 1. Üstünden yürümek
2. Kenarından yürümek
II. 1. Yontmak
2. Kesmek
- Kırlamak (TTA)** I. Kaçmak
II. Bir işte başarı gösteremeyip çekilmek
III. Ağaçsız
IV. Gevezelik
- 18. Kışkırar (TuvT)** Çığlık atmak, bağırmak
- Kışkırmak (TTA)** I. Köpeği ısırmaya ve havlamaya kışkırtma
II. Kümes hayvanlarını kovalamak
- 19. Kıvar (TuvT)** Yanmak, alev almak, tutuşmak
- Kıvmak (TTA)** Koşmak
- 20. Kuylaar (TuvT)** 1 Şişmek
2. İrinleşmek
- Kuylamak (TTA)** I. Bir şeyi gömerek saklamak
II. Çukura gömerek saklamak
- 21. Oraar (TuvT)** 1. Sarmak
2. Çevirmek
- Oramak (TTA)** I. Uygun, elverişli zaman bulmak
II. Değer vermek, beğenmek
- 22. Örüür (TuvT)** I. 1. Örmek
2. Dizmek

- II. Deriyi kesmek
- Örümek (TTA)** I. Yapmak
II. Hayvanlar gece yayılmak, otlamak
III. Hayvanları gece otlattıktan sonra ağıla sokmak
IV. Yavaş yavaş sallamak
- 23. Öyer (TuvT)** 1. Hamur açmak
2. Ayakkabı ayağı vurmak
3. Keçe yapmak
- Öymek (TTA)** I. Sakız vb. maddeleri özleştirmek
II. İki ya da daha çok şeyleri ezerek, yoğurarak iyice birbirine karıştırmak
III. Karmak (Karabüzey *Araç –Kastamonu)
IV. Sıvı şeyleri sürmek, bulaştırmak
- 24. Özer (TuvT)** 1. Büyümek, yetişmek
2. Çoğalmak
- Özmek (TTA)** Yormak
- 25. Segirer (TuvT)** 1. Kapmak
2. Yapışmak
- Segirmek (TTA)** Koşmak
- 26. Şakkılaar (TuvT)** Şaklamak
- Şakkılamak (TTA)** Kahkahayla gülmek
- 27. Şaptaar (TuvT)** 1. Süpürgeyle serpmek
2. Su dökmek, serpmek
- Şaptamak (TTA)** Ağzında bakla ıslanmamak
- 28. Şılaar (TuvT)** Yorulmak, usanmak, bitkin düşmek
- Şılamak (TTA)** Parlamak, ışıldamak
- 29. Talaar (TuvT)** 1. Kazanmak, elde etmek
2. Bozmak
- Talamak (TTA)** I. Kaplamak, bürümek
II. Ağrıyacak ve kızaracak biçimde sürtünmek, dalamak
III. Köpek ısırarak
IV. Çalmak
- 30. Tarlaar (TuvT)** Daralmak
- Tarlamak (TTA)** Gözetlemek, gizlice izlemek

- 31. Teniir (TuvT)** Şımarmak, yaramazlık yapmak
Tenimek (TTA) I. Gözetlemek
II. Gözaltında bulundurmak
- 32. Teyleer (TuvT)** Dua etmek
Teylemek (TTA) I. Gözetlemek
II. Bakmak, tanımak
III. Dağlamak
IV. Gözetlemek
- 33. Tırtar (TuvT)** 1. Çekmek
2. Sigara içmek
3. Vergi almak
Tırtmak (TTA) Hafifçe kazmak
- 34. Üdeer (TuvT)** 1. Geçirmek
2. Uğurlamak
3. Refakat etmek
Üdemek (TTA) Dallarını kesmek, budamak
- 35. Üleer (TuvT)** 1. Bölme, taksim etmek, dağıtmak
2. (matematik) Bölme
Ülemek (TTA) I. Yavaşça sallamak
II. Balta, bıçak vb. nesnelere sivirtmek, bilemek
- 36. Ürer (TuvT)** 1. Üfürmek, üflemek
2. Uğuldamak
Ürmek (TTA) I. Havlamak
II. Kavgada bağırarak, kötü söylemek
III. Gevezelik etmek, söze karışmak
IV. Üfürerek şişirmek
- 37. Ürelenir (TuvT)** Döllenmek
Ürelenmek (TTA) Yavaş yavaş sallanmak (insan, ekin için)
- 38. Üsperleer (TuvT)** Yırtmak, parçalamak
Üsperlemek (TTA) Ayak diremek, üstüne düşmek
- 39. Üzeer (TuvT)** Yağlamak
Üzemek (TTA) Girmek

3.2.2.2.Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller

- 1. Sanaar (TuvT)** 1. Saymak, hesaplamak
2. Değer biçmek, fiyat tespit etmek
- Sanamak (TTA)** I. Alay etmek
II. Tanımak, saymak
III. Sayı saymak
- 2. Sıyar (TuvT)** Kırmak
- Sıymak (TTA)** I. Oruç bozmak
II. Kabuklu meyvelerin kabuğunu kırmak (ceviz, fındık, badem vb. için)
III. Taze fasulyenin kılçıklarını ayıklamak
IV. Bozmak
V. Kırmak
- 3. Taptaar (TuvT)** 1. Dövmek
2. Ayaklarıyla çiğnemek
3. Basarak düzeltmek
- Taptamak (TTA)** I. Birini beğenerek arkasını okşamak
II. Toprağı ayakla ya da başka bir araçla basarak düzeltmek
III. Ekini biçilmiş ve kaldırılmış toprağın yüzünü tırmıkla vurarak bastırmak, düzeltmek
IV. Dövmek

SONUÇ

Çalışmada, Tuva Türkçesi Sözlüğü'ndeki 8.250 adet sözcük, Güncel Türkçe Sözlük ve Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü)'ndeki sözcüklerle karşılaştırılmıştır. Tespit edilen yalancı eş değerler sözcük türlerine göre isimler ve fiiller olarak ayrıldıktan sonra, tam yalancı eş değerli isimler, kısmî yalancı eş değerli isimler, tam yalancı eş değerli fiiller, kısmî yalancı eş değerli fiiller olmak üzere dört grupta incelenmiştir.

Karşılaştırma sonucunda ölçünlü Tuva Türkçesi ve ölçünlü Türkiye Türkçesi arasında 337 yalancı eş değerli sözcük tespit edilmiştir. Bunların %75'ini tam yalancı

eş değerli isimler, %11'ini kısmî yalancı eş değerli isimler, %9'unu tam yalancı eş değerli fiiller, %5'ini ise kısmî yalancı eş değerli fiiller oluşturmaktadır.

Ölçünlü Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerli sözcüklerin sayısı 336'dır. Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerli sözcüklerin verildiği bölümü Türkiye Türkçesi ağızları bağlamında oluşturmuştuk. Tespit ettiğimiz sayısal veriye bu bölümdeki ağızlara dair yalancı eş değerli sözcükler de dahil edildiğinde ölçünlü Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi ağızları arasındaki yalancı eş değerli sözcük sayısı 588'e çıkmaktadır. Bunların % 78,5'ini tam yalancı eş değerli isimler, %7,5'ini kısmî yalancı eş değerli isimler, %11'ini tam yalancı eş değerli fiiller, %3'ünü ise kısmî yalancı eş değerli fiiller oluşturmaktadır.

Ölçünlü Tuva Türkçesi ile ölçünlü Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eş değerlerin bir kısmı eş sesli sözcüklerdir. Bu eş sesli sözcüklerin bir bölümü ise tam yalancı eş değerli olup kavram alanları birbiriyle hiç örtüşmemektedir. Örneğin, “uruk” sözcüğü Tuva Türkçesinde “sırık” anlamında kullanılırken, Türkiye Türkçesinde “soy, sülale” anlamında kullanılmaktadır. Eş sesli sözcüklerin bir diğer bölümü ise kısmî yalancı eş değerlidir ve kavram alanları kısmen örtüşmektedir. Örneğin, “dilen-” fiili Tuva Türkçesinde “dilenmek; aramak” anlamındayken, Türkiye Türkçesinde “sadaka istemek; kendisini acındırarak bir kimseden bir şey istemek” anlamlarında kullanılmaktadır.

İki lehçe arasındaki yalancı eş değerlerin bir kısmında düzenli ses değişimleri görülmektedir. Örneğin, Tuva Türkçesinde iki ünlü arasındaki -t- ünsüzleri -d- olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye Türkçesinde “baston, sopa; sopayla atılan dayak, patak; gölge balığı” anlamlarında kullanılan “kötek” sözcüğü, Tuva Türkçesinde “ködek” şeklinde, “affedersiniz!; oy!” anlamlarına gelmektedir. Görüldüğü üzere sözcüğün kavram alanlarında hiçbir örtüşme görülmediği için tam yalancı eş değerli niteliktedir.

Tuva Türkçesinde kelime başı t- ünsüzleri bazı kelimelerde d- olmaktadır. Örneğin, Türkiye Türkçesinde “I. 1. Gençliği sebebiyle görgüsüz ve beceriksiz olan, 2. Deneyimsiz, acemi, çaylak; II. Ziyafet; III. Toygillerden, böcek ve tane ile beslenen, eti için avlanan, kızıl tüylü bir kuş” anlamlarında kullanılan “toy” sözcüğü, Tuva Türkçesinde “doy” şeklinde kullanılmaktadır ve “I. Kil, balçık; II. Toy, eğlence, şenlik” anlamlarına gelmektedir. Sözcüğün “ziyafet” ve “eğlence, şenlik” anlamları örtüştüğü için kısmî yalancı eş değerli isimler kategorisinde yer almaktadır.

Çalışmada, isim türündeki yalancı eş değerlerin fiil türüne göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun sebebi, fiillerin Türkçenin en sağlam yapıya sahip olan unsurlarından birisi (Toker, 2010: 59) olmasıdır, diyebiliriz.

Çalışmada dikkatimizi çeken bir diğer konu ise, ölçünlü Tuva Türkçesinde kullanılan sözcüklerin bir kısmının ölçünlü Türkiye Türkçesinde yer almamasına karşın ağızlar da korunuyor olmasıdır. Örneğin, ölçünlü Tuva Türkçesinde “kırmak” anlamında kullanılan “sıy-” fiili, Türkiye Türkçesi ağızlarında birçok farklı anlama geliyor olmasının yanı sıra bazı bölgelerimizde “kırmak” anlamında karşımıza çıkmaktadır. Yahut “uya” sözcüğü ölçünlü Tuva Türkçesinde “yuva” anlamındayken, Türkiye Türkçesi ağızlarında “ I. Organ; II. Oya; III. Yuva” anlamlarında kullanılmaktadır. Görüldüğü üzere sözcüğün “yuva” anlamı ortakır. Bazı sözcükler ise iki lehçe arasında tam yalancı eş değerli sözcük olma özelliği göstermesine karşın Türkiye Türkçesi ağızlarında Tuva Türkçesi ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Örneğin, Tuva Türkçesinde “sögüt” anlamına gelen “tal” sözcüğünün iki lehçedeki anlamlarında örtüşme mevcut değildir. Ancak sözcüğün ağızlar da “ardıç; çıplak; az kılçıklı bir çeşit tatlı su balığı” anlamlarının yanı sıra “sögüt” anlamında da kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla ölçünlü Türkiye Türkçesinde bulunan ya da bulunmayan ancak ölçünlü Tuva Türkçesi ile Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılıyor olan bu tür sözcükler, birebir örtüşme sağlanmayan kısmî yalancı eş değerli sözcükler kategorisinde yer almaktadır.

Aynı ata dilden gelen Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi birbirinden uzak coğrafyalarda değişimini sürdüren iki Türk lehçesidir. Geçmişte ortak özelliklere sahip olursa da çeşitli sebeplerle kelime hazinelerinde farklılıklar oluşmuştur. Bu farklılıklar sonucunda bu lehçeleri konuşan iki Türk soyunun karşılıklı anlaşabilirlik oranı da oldukça düşmüştür. Ancak Türk dünyası olarak birbirimizi anlama ve yazılı metinlerimizi aktarma ihtiyacı duymaktayız. İşte bu noktada yalancı eş değerli sözcükler, hem karşılıklı konuşan bu iki Türk soyunu hem de metin aktarması yapan aktarıcıları hatalara düşürmekte ve anlam karmaşasına sebep olmaktadır. Biz bu çalışmayla Tuva Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yanlış anlamalara ve aktarma hatalarına sebebiyet veren yalancı eş değerleri tespit ettik. Bu sözcüklerin aktarıcılar ve iki lehçenin konuşurları tarafından bilinmesi ile aktarma hataları ve anlaşma karmaşası en az seviyeye inecektir.

Daha kapsamlı yeni bir Tuva Türkçesi sözlüğünün hazırlanması ve yalancı eş değerlerin metinler bağlamında incelenmesi neticesinde bu tür sözcüklerin sayısının artacağı muhtemeldir.

KAYNAKÇA

Aça, M. (2002). Tıva Türklerinin Alkışları (Algış-Yöreel) Üzerine Notlar. *Milli Folklor*. 7(56): 166-178.

_____ (2006). Tıva Destan ve Masallarının Araştırılmasında Tür Sorunu. *Milli Folklor Dergisi*. 9(72): 85-94.

_____ (2011). Tıva Atasözleri (Tuvan Proverbs / ПОСЛОВИЦЫ ТУВЫ). *Karadeniz (Black Sea-Черное Море)*. Sayı: 12, ss. 29-50.

_____. (2015). Tıva Masalları ve Masalcılık Geleneği. *Türk Dünyası Masal Araştırmaları (Tastarakay'dan Keloğlan'a)* (ss.19-68). Düzenleyen Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Ankara. Haziran 2013.

Akca, H. (2017). Kumuk Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Türkbilig*. Sayı: 33, ss. 91-132.

Akıncı, R. E.; Dok, B. (2013). Tsengel Tuvalarının Türkiye Deneyimi: Kültür ve Dil Varlığının Canlandırılmasında Kültür Aşırı Girişimler. *Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 73-84). Düzenleyen Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ankara. 23-26 Mayıs 2012.

Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aktaş, T. (2015). Deyimlerde Yalancı Eş Değerlik: Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(4): 1-16.

Alkan, H. (2012). Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği). *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(4): 671-688.

Alkayış, M. F. (2009). Çağdaş Türk Şiveleri Arasında Aktarma Meseleleri (Yeni Uygur Türkçesi-Türkiye Türkçesi Örneği). *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4(3): 60-70.

Arıkoğlu, E. (1997). Tuva Türkçesinin Tarihî Gelişimi ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. Sayı: 4, ss. 152-161.

_____ (2000). Tuva Türkçesinde Gırtlaksız Ünlüler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. Sayı: 10, ss. 543- 547.

_____ (2002). Tuva'nın XX. Asır Siyasî Tarihi. *Türkler* (cilt: XX, ss. 173-179). Ed. Hasan Celâl Güzel vd.. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

_____ (2007). Tuva Türkçesi. *Türk Lehçeleri Grameri* (ss. 1149-1228). Ed. Ahmet B. Ercilasun. Ankara: Akçağ Yayınları.

_____ (2012). Tuva Türkçesinde Moğolcadan Alınan Unsurların Ses Bilgisi Açısından Durumu. *Dil Araştırmaları*. Sayı: 11, ss. 17-36.

Arıkoğlu, E., Kuular, K. (2003). *Tuva Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Atmaca, Emine. Adzhumerova, R. (2010). Kapı ve Eşik Kelimeleri Üzerine. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*. II: 23-45.

Bermaganbetova, S. (2016). *Türkiye Türkçesi ve Kazak Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Beşen Delice, T. (2013). Türkmen Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(4): 131-146.

Büke, H. (2014). Gagauz Türkçesi Ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eşdeğerler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(10): 215-229.

Caferoğlu, A. (1988). *Türk Kavimleri*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Cengiz, M. (2017). *Güneybatı Türk Lehçelerinde Yalancı Eş Değerlik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak, C. (2014). Türkmen Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 5, ss. 15-53.

_____ (2016). *Kazan-Tatar Türkçesi İle Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değer Kelimeler*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.

Çelik, E. (2005). *Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi Arasında Yalancı Eş Değerlik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demir, N. (1997). Bir Tuva Masalının Türkiye Türkçesine Aktarılması. *Sibirya Araştırmaları* (ss. 379-389). Haz. Emine Gürsoy Naskali. İstanbul: Simurg Yayınları.

_____ (2010). Taube, Erika(2009), Tuwinische Folkloretexte aus dem Altai (Cengel/westmongolei). Kleine Formen. Wiesbaden 2008: Harrassowitz. Turcologica 71.. *Millî Folklor*, Sayı: 86, ss. 197- 201.

Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağzıları Sözlüğü). Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_ttas&view=ttas, 1 Mart-30 Haziran 2018.

Direkçi, B., Gülmez, M. (2012). Güney Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 32, ss 133-154.

Dünya Bülteni (13 Nisan 2013). *Asya'nın Orta Noktası Tuva*. <https://www.dunyabulteni.net/dunyanin-bir-ucu/asyanin-orta-noktasi-tuva-h255708.html>, (25 Mart 2018).

Eker, Ü. (2012). *Eski Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Lehçe İçi Aktarma Sorunları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercilasun, A. B. (1992). Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar. *Dil Dergisi*. Sayı: 67, ss. 28-42.

Ergin, M. (2012). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.

Ergönenç Akbaba, D. (2007). Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler. *Bilig Dergisi*. Sayı: 42, ss. 1-29.

Ernazarov, S. (2002). Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Adların Anlam Farklılıkları Üzerine. *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 56-62). Düzenleyen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. 8-10 Mayıs 2002.

Ernazarov, S. (2008). Türkmen ve Türkiye Türkçesinde Bazı Ortak Fiillerde Yalancı Eşdeğerlik. *Gazi Türkiyat Dergisi*. Sayı: 3, ss. 31-49.

Ersoy, F. (2007). Çuvaş Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler. *Türkbilig*. Sayı :14, ss. 60-68.

Ertuğ, S. (2007). *Oğuz Grubu Türk Lehçelerindeki Hareket Fiillerinde Yalancı Eşdeğerlikler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Fridman, E. J. N. (2002). Tuva Şamanizmi. (Çev. Müfit Balabanlılar). *Türkler* (cilt: XX, ss. 180-188). Ed. Hasan Celâl Güzel vd.. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Gedik, S., Uçar, İ. (2015). ‘Bâlâ Âlişer’ İsimli Eser Esasında Özbek Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arası ‘Yalancı Eş Değerlik’ Üzerine Bir İnceleme. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(1): 114-126.

Gül, E. (2011). *Özbek Türkçesi-Türkiye Türkçesi Yalancı Eş Değerli Sözcükler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts, 1 Mart-30 Haziran 2018.

Güngör, O. C. (2017). Türkiye Türkçesi ile Yeni Uygur Türkçesinde Yalancı Eş Değerler (İsim ve İsim Soylu Kelimeler Örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6(1): 133-171.

İlker, A. (1999). Lehçeden Lehçeye Aktarma Üzerine Bazı Düşünceler. 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996* (ss. 553-560). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kara, A. (2009). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları. *Türksoy Dergisi*. Sayı: 29, ss. 20-23.

Kara, M. (2009). Lehçeler Arası Aktarmalarda Temel Sorunlar. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4(4): 215-222.

Karadoğan, A. (2004). *Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Sorunları. Türkmen Türkçesi-Türkiye Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karahan, L. (2002). Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3: 147-154.

Karini, J. (t.y.). *Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasında Ses Değişmelerinden Kaynaklanan Eşsesli Kelimeler*. <https://www.academia.edu>, (01 Mayıs 2018).

Kayhan, S. (4 Aralık 2017). *Tuva Türklerinin Dini İnanışları*. <http://www.haber3hilal.com/tuva-turklerinin-dini-inanislari-makale,204.html>, (20 Mart 2018).

Kırömeroğlu, N. (2011), *Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Killi, G. (2008). Rusya Federasyonu Azınlık Politikasının Sibiry Türk Halklarının Dillerine Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*. Sayı: 9, ss. 349-379.

Kirişcioğlu, F. (2006). Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 20, ss. 21-35.

Koçoğlu, V. (2008), Tuva Türklerinin Kullandıkları Alfabeler ve Bazı İmla Özellikleri. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 3(7): 442-456.

Koçoğlu Gündoğdu, V. (2010), Tuva Türkçesindeki Ünlü Uzunluklarına Dair. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal of Turkish World Studies*. X(1): 73-80.

_____ (2014). Tuva Türkçesinin Diyalektleri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*. XIV(2): 17-28.

Kormuşin, İ. V. (2001) . Kuzey Tuva Ögök-Turan Vadisindeki Göktürk Anıtlarının Bazı Özellikleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 2000*. ss. 257-261.

Merhan, A. (2012). Türkçe ve Özbekçe Eşsesli Sözcük Karşılaştırması. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 47, ss. 1-16.

Monguş, D. A. (2005). *Тыва-Турк Словарь (Tuvaca-Türkçe Sözlük)*. Kızıl: Tuvanın Sosyal Araştırmalar Enstitüsü.

Musaoğlu, M. (2003). Türkçede Çeviri ve Aktarma. *Bilig*. Sayı: 24, ss. 1-22.

_____ (2009). Türk Dünyasında Aktarma Çalışmaları ve Kemal Abdulla'nın Eserleri Türkiye Türkçesinde. *Gazi Türkiyat*. Sayı: 5, ss. 217-244.

Söylemez, O. (2002). Kazakistan (Kültür ve Medeniyet) . *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 25, ss. 125-127). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.

Ölmez, M. (1996). Tuvalar ve Tuvaca. *Çağdaş Türk Dili*. Sayı: 95, ss. 10-17.

Özeren, M. (2014). Salar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Sözcükler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 3(2): 111-127.

Özlem, Y. (2013). *Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Resulov, A. (1995). Akraba Diller ve 'Yalancı Eş Değerler' Sorunu. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. II(524): 916-924.

Tekin, T. (1980). Türk Dilleri Ailesi: II. *Genel Dilbilim Dergisi*. 2(7-8): 72-85.

Tekin, T., Ölmez, M. (2003). *Türk Dilleri / Giriş*. İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat.

Tıdıkova, N. (2013), Altay Cumhuriyeti'nin Az Sayılı Yerli Halklarının Dilleri ve Kültürleri. *Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 525-530). Düzenleyen Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ankara. 23-26 Mayıs 2012.

Tokatlı, S. (2004). Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 16, ss. 141-156.

Toker, M. (2010). Dîvânü Lügâti't-Türk'teki Tek Heceli Fiillerin Oğuz ve Kıpçak Grubu Türk Lehçelerindeki Durumuna İstatiksel Bir Bakış. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 27, ss. 57-83.

Türkoğlu, İ. (2012). Türk (Türkiye Dışındaki Türkler). *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 41, ss. 482-487). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi.

Uğurlu, M. (2000). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve 'Abay Yolu' Romanı. *Bilig*. Sayı: 15, ss. 59-80.

_____ (2001). Türk Lehçelerinin Aktarımında Valenz Sözlüklerinin Önemi. *Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumu Bildirileri* (ss. 197-206). Düzenleyen Doğu Akdeniz Üniversitesi Gazimagusa. 20-23 Mayıs 1999.

_____ (2004). Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği. *Bilig*. Sayı 29: ss 29-40.

_____ (2011). Lehçe İçi Aktarmada 'Yalancı Eş Değerlik' (ss. 1877-1890). 38. *ICANAS 2007*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara. 10-15 Eylül 2007.

_____ (2012). Türk Lehçeleri Arasında Benzer Kelimelerin Eş Değerlik Durumu. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(4): 215-222.

Üşenmez, E. (2008). Tün Sözü Üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 3(1): 399-404.

Vardar, B. vd. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.

Yazıcı Ersoy, H. (2012). *Başkurt Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Görülen Yalancı Eş Değerler*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Yıldız, H. (2009). Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler. *Gazi Türkiyat Dergisi*. Sayı: 5, ss.611-659.

Yusha, Z. (2013). Çin'deki Tuvaların Bugünkü Dil Durumu. *Dilleri ve Kültürleri Yok Olma Tehlikesine Maruz Türk Toplulukları 4. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (ss. 599-602). Düzenleyen Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ankara. 23-26 Mayıs 2012.

Zal, Ü. (2009). Türk Lehçeleri Arasında Aktarma Meseleleri ve 'İki Ağaç' Şiir Kitabı Üzerine. *Gazi Türkiyat Dergisi*. Sayı: 5, ss. 431-455.

EK 1: Tespit Edilen Yalancı Eş Değerlerin Çeşitli Niteliklerine Göre Tasnifi

Tablo 1: TuvT-TT Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
açı	açı
adak	adak
akı	akı
algı	algı
alın	alın
am	am
ama	ama
ana	ana
arka	arka
art	art
artı	artı
aya	aya
ayak	ayak
aza	aza
azar	azar
azı	azı
B	
bak	bak
bal	bal
bala	bala
balet	balet
bank	bank
banka	banka
bant	bant
bar	bar
barak	barak
barba	barba
baton	baton
bayan	bayan
bayır	bayır
baza	baza
be	be
bedik	bedik
bek	bek
belek	belek
belen	belen

bertik	bertik
bok	bok
bora	bora
bot	bot
bura	bura
bük	bük
bürün	bürün
Ç	
çalgın	çalgın
çalım	çalım
çam	çam
çar	çar
çarık	çarık
çat	çat
çay	çay
çayır	çayır
çerge	çerge
çit	çit
çit	çit
çok	çok
çöp	çöp
D	
dal	dal
dalaş	dalaş
dam	dam
darı	darı
dergi	dergi
dem	dem
dış	dış
dilim	dilim
dinamik	dinamik
dip	dip
döş	döş
durgu	durgu
durgun	durgun
duş	duş
düdük	düdük
dük	dük
dün	dün
dürüm	dürüm
dürzü	dürzü
E	
ege	ege
ekti	ekti
elek	elek
enir	enir
ergi	ergi
ergin	ergin

erik	erik
erin	erin
F	
fizik	fizik
G	
gaga	gaga
H	
hala	hala
halas	halas
halat	halat
ham	ham
han	han
har	har
haram	haram
harın	harın
hat	hat
hava	hava
havan	havan
hay	hay
haya	haya
hayaa	hayâ
hayır	hayır
heder	heder
herek	herek
hem	hem
hep	hep
herik	herik
hımış	hımış
hin	hin
hor	hor
hop	hop
hora	hora
I	
ılgın	ılgın
İ	
ile	ile
iye	iye
iyi	iyi
K	
kaam	kâm
kam	kam
kadı	kadı
kak	kak
kalım	kalım
kart	kart
kas	kas
kaş	kaş
katkı	katkı

kayı	kayı
kazı	kazı
kazıkçı	kazıkçı
keş	keş
kılık	kılık
kıska	kıska
kıyğı	kıyğı
kil	kil
kip	kip
kit	kit
koçu	koçu
kodeks	kodeks
kol	kol
kombinezon	kombinezon
konvoy	konvoy
korall	korall
korpus	korpus
koygun	koygun
körükçü	körükçü
kritik	kritik
kuduruk	kuduruk
kur	kur
kut	kut
kuyum	kuyum
L	
lava	lava
lift	lift
liga	liga
M	
magazin	magazin
mandarin	mandarin
master	master
matematik	matematik
N	
nam	nam
namdar	namdar
nom	nom
O	
oda	oda
oran	oran
ordu	ordu
oymak	oymak
Ö	
ölük	ölük
örge	örge
örgen	örgen
örü	örü
örüm	örüm

özen	özen
P	
pak	pak
pasta	pasta
pat	pat
pay	pay
S	
saat	saat
salam	salam
salat	salat
salgın	salgın
saman	saman
san	san
sanal	sanal
sap	sap
sapık	sapık
sargı	sargı
sava	sava
saya	saya
sek	sek
ses	ses
sıra	sıra
sigara	sigara
soma	soma
Ş	
şak	şak
şat	şat
şık	şık
şii	şii
şinik	şinik
şu	şu
T	
ta	ta
tahta	tahta
tak	tak
taksa	taksa
tal	tal
tarak	tarak
tarif	tarif
tas	tas
tek	tek
teknik	teknik
ten	ten
terek	terek
termin	termin
tevek	tevek
tırık	tırık
tırtık	tırtık

tok	tok
tol	tol
top	top
tos	tos
tozan	tozan
törel	törel
tulup	tulup
tura	tura
tür	tür
U	
ulam	ulam
ulu	ulu
un	un
uran	uran
uruk	uruk
Ü	
üre	üre
üs	üs
üye	üye
Y	
yazı	yazı
Z	
zona	zona

Tablo 2: TuvT-TT Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
arı	arı
askı	askı
B	
bay	bay
bilek	bilek
boş	boş
burun	burun
C	
Çeçen	Çeçen
D	
düş	düş
E	
en	en
et	et
H	
hey	hey
K	
kamera	kamera
kat	kat
kem	kem

kır	kır
kızıl	kızıl
komik	komik
L	
lama	lama
N	
nektar	nektar
O	
ok	ok
optimist	optimist
oy	oy
S	
sal	sal
say	say
sınık	sınık
Ş	
şiş	şiş
T	
takt	takt
ton	ton
Ü	
ün	ün
Y	
yakut	yakut

Tablo 3: TuvT-TT Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
ada-	ada-
alar-	alar-
az-	az-
B	
buda-	buda-
Ç	
çel-	çel-
E	
ele-	ele-
ez-	ez-
H	
horla-	horla-
I	
ılga-	ılga-
K	
kıy-	kıy-
O	
ona-	ona-
oyla-	oyla-

Ö	
öze-	öze-
P	
parla-	parla-
S	
solu-	solu-
süz-	süz-
T	
tara-	tara-
tın-	tın-
turala-	turala-
türe-	türe-
U	
uzan-	uzan-
Ü	
üre-	üre-
üz-	üz-

Tablo 4: TuvT-TT Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
art-	art-
D	
dile-	dile-
dilen-	dilen-
K	
kat-	kat-
kız-	kız-
O	
oy-	oy-
S	
sal-	sal-
sor-	sor-
soy-	soy-
sür-	sür-

Tablo 5: TuvT-TT Arasında Ses Değişmeleri Görülen Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
ajıt	açıt
añ	an
B	
baylañ	baylan

Ç	
çize	çise
D	
dağjı	dağcı
dat	tat
davan	tavan
dayın	tayın
deñge	denge
döñgü	döngü
E	
ejik	eşik
K	
kajık	kaşık
kañ	kan
ködek	kötek
M	
mañgan	mangan
moral'	moral
moyunduruk	boyunduruk
O	
ozañ	ozan
Ö	
öñ	ön
S	
siren'	siren
Ş	
şañ	şan
şapkın	çapkın
T	
tañ	tan
tuñ	tun
turuş	duruş
tüñ	tün
Ü	
ürüñ	ürün

Tablo 6: TuvT-TT Arasında Ses Değişmeleri Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
ajık	açık
algış	alkış
B	
beg	bey
D	
doñ	don
doy	toy

Tablo 7: TuvT-TT Arasında Ses Değişmeleri Görülen Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
Ç	
çan-	yan-
çort-	yort-
E	
ed-	et-
O	
odur-	otur-
oñ-	on-
Ş	
şav-	çav-
şel-	çel-
şıv-	çıv-

Tablo 8: TuvT-TT Arasında Ses Değişmeleri Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi
A	
ad-	at-
B	
bad-	bat-
baz-	bas-
Ç	
çar-	yar-
E	
ed-	et-
ej-	eş-
T	
tud-	tut-

Tablo 9: TuvT-TTA Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
adak	adak
adır	adır
akışkı	akışkı
ale	ale
algı	algı
anay	anay
arga	arga

arka	arka
art	art
artı	artı
aspak	aspak
aşak	aşak
ava	ava
aya	aya
aza	aza
azar	azar
azı	azı
B	
bal	bal
bala	bala
banda	banda
bank	bank
bar	bar
barak	barak
barba	barba
barık	barık
bardam	bardam
baştak	baştak
baton	baton
bayan	bayan
baygı	baygı
bayır	bayır
baylak	baylak
baza	baza
be	be
bek	bek
beldir	beldir
belen	belen
berge	berge
bertik	bertik
bes	bes
bışkı	bışkı
bijik	bijik
birgi	birgi
bodü	bodü
bolat	bolat
bora	bora
borta	borta
bos	bos
bot	bot
bört	bört
buduk	buduk
buk	buk
bulka	bulka
bur	bur

bura	bura
burgan	burgan
buy	buy
büğü	büğü
bük	bük
bürü	bürü
bürün	bürün
Ç	
çalça	çalça
çalgın	çalgın
çalım	çalım
çalın	çalın
çam	çam
çançık	çançık
çaraş	çaraş
çart	çart
çartık	çartık
çat	çat
çavıldır	çavıldır
çayır	çayır
çe	çe
çele	çele
çem	çem
çeme	çeme
çerge	çerge
çırğa	çırğa
çırık	çırık
çirtak	çirtak
çit	çit
çige	çige
çik	çik
çit	çit
çize	çize
çodur	çodur
çoluk	çoluk
çon	çon
çop	çop
çoruk	çoruk
çöldür	çöldür
çöp	çöp
çuk	çuk
çula	çula
çuma	çuma
çuruk	çuruk
çut	çut
çüve	çüve
D	
daga	daga

dalaş	dalaş
dalgan	dalgan
dam	dam
damba	damba
dargan	dargan
darı	darı
das	das
dem	dem
demon	demon
dergi	dergi
deş	deş
dıdık	dıdık
dıka	dıka
dın	dın
dış	dış
dip	dip
dom	dom
domak	domak
dombu	dombu
domra	domra
dora	dora
dopçu	dopçu
dort	dort
dostak	dostak
doş	doş
dömek	dömek
dör	dör
dövün	dövün
dub	dub
dunuk	dunuk
duran	duran
duş	duş
duyuk	duyuk
düdük	düdük
dün	dün
düne	düne
dürüm	dürüm
düvü	düvü
E	
edek	edek
ege	ege
egiş	egiş
eki	eki
ekti	ekti
ene	ene
ep	ep
eres	eres
erge	erge

ergek	ergek
ergi	ergi
ergil	ergil
ergin	ergin
erik	erik
ertem	ertem
G	
gaga	gaga
H	
hala	hala
halat	halat
ham	ham
han	han
har	har
haram	haram
harık	harık
harın	harın
haçı	haçı
hag	hag
hajat	hajat
halak	halak
halap	halap
hamçık	hamçık
hana	hana
hanı	hanı
haral	haral
harı	harı
hava	hava
havak	havak
havan	havan
hay	hay
haydak	haydak
hayır	hayır
heder	heder
hek	hek
hem	hem
hep	hep
here	here
herek	herek
herel	herel
herik	herik
herim	herim
hevis	hevis
hımış	hımış
hırı	hırı
hin	hin
hola	hola
hop	hop

hor	hor
hora	hora
horam	horam
horan	horan
horum	horum
höl	höl
hör	hör
hörek	hörek
huna	huna
huva	huva
huyuk	huyuk
I	
ıı	ıı
ılgın	ılgın
ınak	ınak
ırım	ırım
ıyğı	ıyğı
ıyık	ıyık
İ	
ilig	ilig
inçik	inçik
irgin	irgin
irik	irik
işkir	işkir
iy	iy
iye	iye
iyin	iyin
K	
kadı	kadı
kak	kak
kam	kam
karak	karak
karmak	karmak
kart	kart
kaş	kaş
katkı	katkı
kavı	kavı
kayı	kayı
kede	kede
kenen	kenen
keş	keş
kezek	kezek
kılış	kılış
kırgan	kırgan
kırı	kırı
kırış	kırış
kırza	kırza
kıska	kıska

kıyğı	kıyğı
kil	kil
kip	kip
kiş	kiş
kit	kit
koçu	koçu
kodu	kodu
kol	kol
kolba	kolba
kolun	kolun
kortuk	kortuk
koş	koş
koygun	koygun
körükçü	körükçü
köskü	köskü
köstük	köstük
kudu	kudu
kuduk	kuduk
kuduruk	kuduruk
kupe	kupe
kur	kur
kurlak	kurlak
kusku	kusku
kut	kut
kuyak	kuyak
küçü	küçü
küçük	küçük
küdür	küdür
M	
mak	mak
malyar	malyar
manı	manı
massa	massa
may	may
mayık	mayık
mede	mede
medik	medik
mergen	mergen
merze	merze
mezi	mezi
mina	mina
N	
nam	nam
nom	nom
O	
oda	oda
omak	omak
onak	onak

oran	oran
ordu	ordu
oruk	oruk
op	op
oymak	oymak
ozuk	ozuk
Ö	
öçük	öçük
ödek	ödek
ök	ök
ökpe	ökpe
ölük	ölük
öre	öre
öreme	öreme
örge	örge
örge	örge
örge	örge
örü	örü
örüm	örüm
övür	övür
öy	öy
öyek	öyek
özen	özen
özüm	özüm
P	
papka	papka
par	par
pasta	pasta
paş	paş
pat	pat
pay	pay
pörük	pörük
R	
rak	rak
S	
salam	salam
salat	salat
salgın	salgın
salım	salım
saman	saman
san	san
sañ	sañ
sandaliya	sandaliya
sañga	sañga
sap	sap
sargı	sargı
sartık	sartık
sava	sava
saya	saya

sayak	sayak
sayıt	sayıt
sek	sek
selbi	selbi
sep	sep
serge	serge
ses	ses
sıra	sıra
sırın	sırın
sırtık	sırtık
sıyık	sıyık
sodak	sodak
soma	soma
soruk	soruk
sudur	sudur
süme	süme
Ş	
şahta	şahta
şak	şak
şalba	şalba
şan	şan
şaptık	şaptık
şarik	şarik
şarlan	şarlan
şergi	şergi
şık	şık
şıpşık	şıpşık
şil	şil
şinel	şinel
şirik	şirik
şoluk	şoluk
şoş	şoş
şoy	şoy
şu	şu
şugul	şugul
T	
ta	ta
tahta	tahta
tak	tak
tala	tala
tana	tana
tarak	tarak
taran	taran
tas	tas
taz	taz
tek	tek
ten	ten
tenek	tenek

terek	terek
tevek	tevek
tey	tey
tırık	tırık
timin	timin
tir	tir
tok	tok
tol	tol
tom	tom
top	top
torga	torga
tort	tort
tos	tos
toş	toş
toylu	toylu
tozan	tozan
töp	töp
tuk	tuk
tulup	tulup
tura	tura
tut	tut
tür	tür
U	
uduk	uduk
ug	ug
uk	uk
ulam	ulam
un	un
ura	ura
uran	uran
uruk	uruk
uyan	uyan
Ü	
üre	üre
üren	üren
üs	üs
üzük	üzük
Y	
yamı	yamı
yazı	yazı
Z	
zal	zal

Tablo 10: TuvT-TTA Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
alın	alın
ana	ana
arı	arı
arığ	arığ
arın	arın
askı	askı
ayak	ayak
B	
bay	bay
beg	beg
belek	belek
bilek	bilek
boş	boş
burun	burun
C	
Çeçen	Çeçen
D	
dal	dal
doy	doy
döş	döş
düş	düş
E	
en	en
erin	erin
erten	erten
H	
hey	hey
K	
kat	kat
kem	kem
kır	kır
kızıl	kızıl
L	
lom	lom
O	
ok	ok
orun	orun
oy	oy
S	
sal	sal
sapık	sapık
say	say

sınık	sınık
Ş	
şiş	şiş
T	
tal	tal
tar	tar
ton	ton
U	
uya	uya
Ü	
ün	ün

Tablo 11: TuvT-TTA Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzıları
A	
alar-	alar-
ayt-	ayt-
az-	az-
Ç	
çad-	çad-
çay-	çay-
çayla-	çayla-
çel-	çel-
çödür-	çödür-
D	
dadar-	dadar-
dirge-	dirge-
domur-	domur-
E	
ele-	ele-
ez-	ez-
H	
hala-	hala-
hava-	hava-
hay-	hay-
horla-	horla-
I	
ılga-	ılga-
ıy-	ıy-
İ	
iylen-	iylen-
K	
kattır-	kattır-
kırla-	kırla-
kışkır-	kışkır-
kıv-	kıv-

kıy-	kıy-
kuyla-	kuyla-
O	
ora-	ora-
ona-	ona-
oyla-	oyla-
Ö	
örü-	örü-
öy-	öy-
öz-	öz-
öze-	öze-
P	
parla-	parla-
S	
segir-	segir-
solu-	solu-
süz-	süz-
Ş	
şakkıla-	şakkıla-
şapta-	şapta-
şıla-	şıla-
T	
tala-	tala-
tara-	tara-
tarla-	tarla-
teni-	teni-
teyle-	teyle-
tın-	tın-
tırt-	tırt-
turala-	turala-
U	
uzan-	uzan-
Ü	
üde-	üde-
üle-	üle-
ür-	ür-
üre-	üre-
ürelen-	ürelen-
üsperle-	üsperle-
üze-	üze-

Tablo 12: TuvT-TTA Arasında Eş Sesli Sözcüklerde Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
art-	art-
D	
dile-	dile-
K	
kat-	kat-
kız-	kız-
O	
oy-	oy-
S	
sal-	sal-
sana-	sana-
sıy-	sıy-
sor-	sor-
soy-	soy-
sür-	sür-
T	
tapta-	tapta-
tut-	tut-
Ü	
üz-	üz-

Tablo 13: TuvT-TTA Arasında Ses Değişmeleri Görülen Tam Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
añ	an
añgı	angı
B	
baylañ	baylan
Ç	
çalañ	çalan
çiñge	çinge
çiñgir	çingir
çoğuş	yoğuş
çonak	yonak
çuga	yuga
D	
dagjı	dağjı
dat	tat
davan	tavan
dayın	tayın
deñge	denge

deňgel	dengel
doňat	donat
doňgun	dongun
doňgur	dongur
doňgurak	dongurak
E	
enir	eňir
G	
gavan'	gavan
K	
kabel'	kabel
kajık	kaşık
kaň	kan
kaňday	kanday
karbaň	karban
kılçaň	kılçan
kırłaň	kırlan
koň	kon
koňga	konga
ködek	kötek
kuyaň	kuyan
M	
maň	man
maňnay	mannay
mol'	mol
moň	mon
O	
ozaň	ozan
Ö	
öň	ön
öňnük	önnük
S	
siren'	siren
Ş	
şapkın	çapkın
T	
taň	tan
tejik	teşik
tırıň	tırın
tokar'	tokar
tuň	tun
tüň	tün
U	
ulun	uluň
Ü	
ürüň	ürün

Tablo 14: TuvT-TTA Arasında Ses Değişmeleri Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli İsimler

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
ajık	açık
algış	alkış
D	
doñ	don
M	
moyunduruk	boyunduruk

Tablo 15: TuvT-TTA Arasında Ses Değişmeleri Görülen Tam Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
Ç	
çort-	yort-
D	
dez-	dêz-
doyla-	toyla-
E	
ed-	et-
O	
oñ-	on-
Ş	
şav-	çav-
şel-	çel-
şıv-	çıv-

Tablo 16: TuvT-TTA Arasında Ses Değişmeleri Görülen Kısmî Yalancı Eş Değerli Fiiller

Tuva Türkçesi	Türkiye Türkçesi Ağzları
A	
ad-	at-
B	
bad-	bat-
baz-	bas-
C	
çar-	yar-
E	
ej-	eş-